Sosiologipäivien työryhmäesitysten abstraktit

Activist Research in Practice: Challenges and Strategies in Politically Engaged Research 2
Asuminen ja kaupunki 6
Dataohjautuvan hallinnan tuleminen 12
Ihmiset ja yhteisöt työmarkkinoiden reunamilla: Yhteiskunnan voimavara, ei kuluerä! 17
Inequalities in professions and potential professions: Gender, ethnicity and age 22
Juhlien kierto, tuotanto ja kulutus / The cycle of celebration: its production and consumption 26
Jätteen yhteiskunta 28
Kasvatussosiologia ja koulutuspolitiikka 32
Kulttuuri ja kulutus 36
Liikuntakulttuuri muutosten kiertokulussa 42
Läheissuhteet elämänkulussa ja elämän kiertokulussa 49
Miten tutkia potentiaalisen ilmenemismuotoja? 56
Mielenterveyden ja rikollisuuden rajapinnat 62
Muuttoliikesosiologia / Sociology of Migration 67
Nuorten siirtymäkitkat, toimenpidekierrokset ja ohjaus Poliittisen talouden työryhmä 75
Poliittisen talouden työryhmä 84
Science, technology and society 88
Sivistystä, tiedettä vai valtaa? Eli milloin, mihin ja miksi katosivat sivistys ja sivistysyliopisto – vai katosivatko? Sociology and the Wild 95
Sociology and the Wild 100
Sosiaalinen eriarvoisuus / Social inequality 103
Sosiaalinen vuorovaikutus ja ihmisen mieli 114
Syrjäisyyden sosiologia 119
The virtuous and vicious circles of social and institutional trust 124
Transnational families in circulation 128
Uuden työn vellovat ja virtaavat ideaalit 130
Turvallisuuden ja maanpuolustuksen sosiologia 139
Kulutusyhteiskunnan kestävät käytännöt 145

Activist Research in Practice: Challenges and Strategies in Politically Engaged Research

Koordinaattori: Leonardo Custódio (leonardo.custodio@uta.fi), University of Tampere

Työryhmäkuvaus: The objective of this working group is to discuss challenges that arise during politically engaged research and strategies to overcome them. According to Hale (2001), activist research (a) helps us better understand causes of sociopolitical problems, (b) includes cooperation between the 'researcher' and the 'researched' throughout the research process, and (c) formulates strategies to achieve collective power for change. Different scholars have written about the ethical, methodological and theoretical characteristics and challenges of politically engaged research (Becker, 1967; Hale, 2008; Collins, 2013; Suoranta & Ryynänen, 2014). In this working group, participants from different disciplines, nationalities, ethnicities and career stages are encouraged to reflect on their own practical experiences dealing with the challenges that arise from the research processes. Another objective of this working group is to promote interdisciplinary dialogue and promote networks for cooperation around activist research in Finland. The presentations will reflect on different aspects of activist research, such as researcher-researched power relations, methodological dilemmas balancing science and activism as well as the importance of positionality and scientific rigor in activist research. The working group welcomes proposals by MA students, PhD candidates and established scholars. All presentations and discussions will be in English.

Abstraktit:

Researchers went to a bar

Sanna Ryynänen (sanna.ryynanen@uef.fi), University of Eastern Finland
Sirkku Varjonen (sirkku.varjonen@helsinki.fi), University of Helsinki

In the beginning of 2017, a group of social scientists and dance and theatre professionals organised five immigration-themed events called Puhekupla ("speech bubble") in suburban bars in Helsinki, Finland. In the events, questions of immigration were processed together with the bar clients by the means of participatory theatre based on research findings. Social psychological research on immigrant identity and position in Finland, as well as on immigrants' and native Finns' ways of dealing with multiculturalism and membership in Finnish society were used as background material for theatrical interventions and joint discussion. Methodologically, the planning of the events was inspired by the methods of participative theatre, especially Augusto Boal's theatrical approaches based on the audience participation, such as forum theatre. The objective of the events was to approach the questions of immigration and intercultural encounters through drama and discussion in a way that could, instead of confrontation, produce unlikely encounters, genuinely reciprocal learning experiences, and new perspectives to all participants, including the organisers. In 2018, the aim is to reach new groups, such as elderly people and rural communities, and to start studying and analysing the events more systematically, including auto-ethnographic research in which we analyse our identities and roles as researchers/artist-activists doing such work. In our presentation, we will reflect the accumulated experiences from Speech Bubble events and our future plans, framing the

process as activist research. We will concentrate specifically on our role as researcher-activists, on the different structures of power present in the process, and on the interplay between theatre, research and advocacy.

Negotiating actor positions in activist research on urban governance

Pauliina Lehtonen (pauliina.lehtonen@uta.fi), University of Tampere

In the presentation, I discuss how to position oneself as researcher in an activist type of research in the context of urban governance, where there often are strong interests and different forms of knowledge present in public engagement encounters. When doing 'activist research', one has the aspiration for social and political change, which often means backing up the less powerful, who in urban governance tend to be citizens. I ask what is happening in these encounters as this kind of setting also raises some ethical questions for a researcher who is participating these situations. For example, my research projects have required balancing between the positions of researcher, facilitator/mediator and participant. At the same time, wanting to make things better has been the crucial driver in my research ideology; to develop the practices of public engagement in urban governance, and to support local actors to work together for their city and their neighborhood. In the presentation, I address some case examples of these situations.

Acting on the Faculty Development Paradox: #CrossRoadsFDI

David M. Hoffman (david.m.hoffman@jyu.fi), University of Jyväskylä
Aminkeng A. Alemanji (aminkeng.atabong@helsinki.fi), University of Helsinki
Driss Habti (driss.habti@uef.fi), University of Eastern Finland
Melina Aarnikoivu (melina.aarnikoivu@jyu.fi), University of Jyväskylä

There is no such this as 'one-size-fits-all' faculty development. By faculty development we mean professional development aimed at scholars working in higher education institutions (HEIs). Because of the wide variety of approaches – including 'non-approaches' – to systematic faculty development, it is important to understand that many Departments Heads, Deans and Supervisors do not have the slightest clue as to the actual faculty development needs of their direct reports, much less the early-stage/career, mid-career and potential students recruits who fall under their responsibility. This introduces a more serious question related to social impact, the responsibility and responsiveness of HEIs. Specifically, whether or not late career scholars in positions of leadership understand the relationship between the operational potentials of their organization with respect to society's most acute social challenges. While not all operational units in higher education are implicated by society's most acute challenges, our current pilot study is focused on precisely these types of units where faculty development is least developed, in contrast to other HEI settings characterized by robust faculty development systems, practices or both. To be fair, it is relatively easy to pinpoint settings where state-of-the-art faculty development is occurring, globally speaking and across many countries, all disciplines and fields of studies. To be honest, it is even easier to find settings best described by unresolved dilemmas, unrecognized paradoxes and unquestioned assumptions driven by continuous uncritical thinking and lack of reflection. And to be polemic, scholars in a position of leadership in the most highly challenged settings in the focus of our current research (in progress) seem completely unaware of the contemporary contested complexity that explains emergent stratification across Finland's HEIs and the role scholarly stratification plays in widening inequalities across society. The paradox in focus in our paper is

illuminated by contrasting settings in which state-of-the-art faculty development exists – spatially – in close proximity to the complete absence of faculty development. More importantly, the impact objectives of our research (in progress) focuses on who has access to faculty development, who does not and why. Finally, in terms of impact, our paper explores realistic avenues forward, especially in settings where late career faculty are unaware or actively ignore their role in perpetuating the stratification our research design brings into view. The reason this is important is because a critical understanding of faculty development is the single most important leverage point, institutionally, organizationally and professionally we have identified across our current research. Specifically, the recruitment, selection, promotion and retention of scholars capable of problematizing acute challenges within higher education connected to migration, mobilities and internationalization, as well as the contemporary contested complexities that obscure these challenges within higher education, thus preventing better understandings across wider society.

Researching a familiar field: advantages, challenges and engagements

Ana Cristina Suzina (anasuzina@hotmail.com), Université Catholique de Louvain, Belgium

My PhD research interrogates the political character of media practices run by social movements and community associations in Brazil, taking into account the impact of the introduction of digital resources in this field. From a sample of 17 initiatives all over the country, it observes why social actors have chosen the media sphere as a preferred arena for social struggles. My first interest for this subject came from my personal history. I have 15 years of experience as a journalist working with popular communication, including travels all over Brazil to perform projects and training programs. From one side, this background nurtured an intellectual curiosity for crossing information from diversified cases in order to discuss shared features. From the other side, it offered to me an initial panorama of potential cases and analytical aspects. In this communication, I discuss two main questions that followed my research work. The first is the potential risks coming from the benefit of researching a very well-known field. Many times, I felt I was discussing my research question with peers. It contributed to a fast connection with the informants, but I frequently asked myself about nuances that were being neglected because we talked as if we all shared the same perspectives. The second question relates to the expected retributions to the field. I know that some of the informants expect a kind of contribution to the improvement of media practices in social change processes – which I also do. Managing two hats was a particular challenge in the configuration and development of the research, as well as in the analytical process. Both questions raised ethical and practical issues, which required concrete answers. In this communication, I develop these reflections with illustrative cases experienced during the research process.

Dilemmas in Autoethnographic Research

Milka Njoroge (milka.njoroge9@gmail.com)

While reflecting on the challenges of politically engaged research, I am reminded of the methodological dilemmas of my past research. I conducted an autoethnography for my master's thesis in 2016. The main challenge was how to "disrupt the binary of science and art " (Ellis, et.al., 2011) while still maintaining scientific rigor. The work was a collection of my life stories growing up in Kenya and moving to Finland. In it, I engaged with the topic of authoethnography as a way not only to tell my story but to simultaneously place human experiences at the center of broader social and cultural contexts. I wrote to reveal the deeper truths about myself as well as to reveal the

contradictions and dilemmas as one who has become a Finnish citizen but still identifies as an immigrant. While writing, the research was sometimes questioned by fellow classmates and other academics who sought to understand its "end goal". However, as the writing carried on, it was clear that the goal could not be commodified in the traditional sense, but instead as an exploratory work of the insider and outsider perspective of my own lived experiences. Working on this research affirmed that, when done critically and analytically, personal narratives have a way of not only mirroring our society but of also emphasizing a connectivity of experiences that allows us to see other knowledge bases as valid and adequate. The strategies that I adopted for my own research were; the value of isolation, the importance of keeping a schedule and trusting ones work. I am interested in collaborating with other researchers and hearing about their writing process as well as how and if they were emotionally tied to their research.

Research and activism: a fruitful, wonderful, challenging combination

Camilla Marucco (cammar@utu.fi), University of Turku

In this paper, I reflect on the advantages and challenges of doing research and engaging in society. I have been striving to cope with uneven researcher-researched power relations by applying my research and doing activism. Initially, I tried to diversify our social spaces by being together and creating bonds of solidarity also beyond research (Kynsilehto 2017, 53). Through research I gradually acquired information, networks, credibility and skills: I started sharing them with anybody who may need them. At the same time, I have been struggling with deadlines to return to my funders and informants, show them the results and collect their views. Thanks to the relations we have created with informants and gatekeepers, I have got closer to the problems of racism and the Finnish asylum system, which prompted me to 'do something' in some way (Askins 2009, 7). Now I give more space to these issues in my research; at the same time, I increasingly use my privilege to act in society together with the people I research. I consider my work as including both scientific research and efforts outside the academia, "a single political process" (Valentine 2003). Through research I acquire ethical and analytical skills, credibility, networks; through activism, I can invest them into things that are important to the people I research. Together, they allow me to better understand the root causes of injustice (Hale 2001). However, the work amount, different timings in the academy and people's lives and the lack of funds prove challenging. Is such approach sustainable? Does it really help the people I research? How to better integrate its academic and societal dimensions? I reflect on these issues through the lens of citizenship, identifying my informants', their peers' and my priorities, formulations of rights, values and the distribution of responsibilities, possibilities and alternatives.

Bringing the invisible to light: media activism and it challenges

Babel Hajjar (babel.hajjar@gmail.com), independent researcher

One day I commented with a Brazilian physicist friend of mine that a team of students from Syria – before the ongoing war – has won a physic worldwide competition. He laughed, and rhetorically asked something like "who´s Syria in physics worldwide scene?" After a day he called me to apologize and compliment the Syrian physicist team's achievements. As I detected in my master´s dissertation, the mainstream media, strongly scored in west highly concentrate media groups, have been defining in which way places like Syria should be seen or not be seen at all. This is achieved by releasing overwhelming amount of information that has been published, posted in social media,

republished, reposted, and ensuring by this process the hegemony of the western view of facts. Syria that the world knew during the war (2011-today) is a narrative published by some major media groups that highly ignores other possible views. Bringing up to light the invisible word that lies below the hegemony of western science and media seems to me one of the most challenging tasks that an activist researcher could face. Even after the widely accepted Antonio Gramsci´s explanation on hegemony and consent, places like Syria are, as Zygmunt Bauman suggested, "no places", they do not figure at the western mind map as nations that can produce, for example, science. Syria and other "undeveloped countries" have been seen as suitable places for war, oil, exquisites, corruption, despotism, fanatics and western fantasies of control and submission. Activist researchers should struggle both to do good science and to, depending on their subjects, to fight this kind of invisibility.

Asuminen ja kaupunki

Koordinaattorit: Teemu Kemppainen (teemu.t.kemppainen@helsinki.fi), Helsingin yliopisto, Hanna Kettunen (hanna.kettunen@utu.fi), Turun yliopisto & Lotta Junnilainen (lotta.junnilainen@helsinki.fi), Helsingin yliopisto/Tampereen yliopisto

Työryhmäkuvaus: Työryhmämme keskittyy asumisen ja kaupungin sosiaalitieteelliseen tutkimukseen. Tavoitteena on koota tutkijat yhteen pohtimaan näiden tutkimusalueiden rajapintoja ja tarkastelemaan niiden mahdollisuuksia ymmärtää kiihtyvässä vauhdissa muuttuvaa yhteiskuntaa.

Asuminen on arkielämän kiertokulkujen keskeinen jäsentäjä. Oma asuinalue, asunto ja näihin kytkeytyvät arkiset liikkeet ovat arkisen kokemuksen näkökulmasta luonteeltaan syklisiä ja totunnaisia. Toisaalta asumiseen liittyy vahvasti pääoman kierron näkökulma, sillä asuminen – oli sitten kyse vuokra- tai omistusasumisesta – vie valtaosalla kotitalouksista suuren osan käytettävissä olevista tuloista. Asuntovelka kiertää ajan ja taloudellisten instrumenttien kanssa asumisvarallisuudeksi, mikä puolestaan kiertää seuraaville sukupolville pesämunaksi.

Kaupunkiympäristö on tunnetusti intensiivisen kierron ympäristö. Pääoma, informaatio ja ihmiset ovat jatkuvassa liikkeessä, mikä tuottaa tietointensiivistä talouskasvua, uusia sosiaalisia kontakteja ja näkökulmien ja kokemusten moninaisuutta. Toisaalta alati vaihtuva kokemusmaailma ja ärsyketulva ovat herättäneet huolta sosiologian klassikoista lähtien. Voidaankin kysyä, onko kierroille olemassa inhimillinen ja sosiaalinen optimitaso, joka välttää antiikin kreikkalaista ajattelu mukaillen liiallisen ja liian vähäisen ongelmat? Toisin sanoen, onko kaupungin kierroille olemassa sopivaa mittaa vai onko enemmän aina parempi?

Entä mitä voidaan ajatella kiertojen ja eriarvoisuuden suhteesta? Matteus-efektissä hyvä kertyy ja muodostaa positiivisia kehiä. Toisaalta yhteiskunnan syvenevä eriarvoistuminen tuottaa huono-osaisuuden noidankehiä. Yleisesti ottaen voimmekin kysyä, kuka mistäkin kierrosta hyötyy ja kuka jää sen ulkopuolelle.

Abstraktit:

Helsingin kaupunginosat Facebookissa

Matti Autio (matti.autio@helsinki.fi), Helsingin yliopisto

Helsinkiläiset ovat liittyneet suurin joukoin kaupunginosien Facebook-ryhmiin. Alueellisia Facebookin keskusteluryhmiä on Helsingin alueella viitisenkymmentä. Jokainen Helsingin asuinalue kuuluu luontevasti jonkin tällaisen paikallisen Facebook-ryhmän piiriin. Ilmiö lähti liikkeelle Helsingissä vuoden 2014 tienoilla. Keskusteluryhmien jäsenmäärä ylittää nyt 130 000 ja ryhmät kasvavat edelleen. Merkittävä osa helsinkiläisistä osallistuu yhteisönsä elämään myös virtuaalisessa maailmassa. Helsingin lukuisat kaupunginosakohtaiset keskusteluryhmät ovat uniikki ilmiö suomalaisessa kaupunkikentässä. Paikalliset kirppisryhmät ovat vielä suositumpia ja niiden jäsenmäärä on vähintään kaksinkertainen keskusteluryhmiin verrattuna.

Pro gradu -työssä ”Koheesio ja kontrolli – Helsingin kaupunginosat Facebookissa” tutkittiin keskusteluryhmien sisältöä laadullisella, eksploratiivisella tutkimusotteella sekä tehtiin kvantitatiivinen analyysi sosiaalisen kontrollin eroista kaupunginosien välillä. Keskusteluryhmää käytetään pragmaattisesti. Keskustelu liikkuu keskinäisen avunannon sekä asuinalueen sosiaalisen kontrollin ympärillä. Ryhmissä kysytään paikallistietoutta, pyydetään tai tarjotaan apua, ilmoitetaan löydetyistä ja kadonneista tavaroista sekä tehdään palveluksia epämuodollisen vaihtotalouden hengessä. Sosiaalinen kontrolli liittyy paikallisiin häiriötekijöihin. Ryhmissä ilmoitetaan ilkivallasta, valitetaan kaahailusta tai metelistä ja varoitetaan vaaroista. Kontrollin määrä vaihtelee huomattavasti keskusteluryhmien välillä. 40 ryhmän tuhansien Facebook-syötesivujen aineistosta tehtiin kvantitatiivinen sisällönanalyysi, jossa keskustelunaloituksia koodattiin joko sosiaaliseksi koheesioksi tai kontrolliksi Atlas.ti -ohjelmiston avulla. Alimmassa kvartiilissa kontrollia koskee 14% keskustelunaloituksista, kun ylimmässä määrä on 33%. Koheesio on kuitenkin pääroolissa kaikilla asuinalueilla. Eniten kontrollia harjoitetaan pientalovaltaisilla alueilla, vähiten kerrostaloalueilla. Intuition vastaisesti kontrolli on käänteisessä suhteessa havaittuun sosiaaliseen epäjärjestykseen. Keskusteluryhmät ovat maantieteellisesti suppeita alueilla, joilla kontrollia on ryhmissä eniten.

Hypoteesin mukaan yhteisöjen tapa organisoitua on yhteydessä kontrollin määrään. Kerrostaloalueilla on tahoja, joiden intressissä on puuttua järjestyshäiriöihin (isännöitsijä, vuokralaistoimikunta), kun taas pientaloalueilta tällaiset tahot puuttuvat. Kerrostaloalueilla ryhmät on otettu yhteistyön ja vaihtotalouden verkostoiksi. Ryhmät on valjastettu siihen tarpeeseen, johon kaivattiin parempaa foorumia. Paikallisten Facebook-ryhmien valtavan suosion ja ilmiön kestävyyden perusteella voidaan sanoa, että asuinyhteisöt ovat laajentuneet virtuaaliseen tilaan arkielämän tasolla. Sikäli kun merkittävä osa yhteisön jäsenistä on läsnä virtuaalisessa tilassa ja yhteisö organisoituu myös sen kautta, ei yhteisöä voida enää ymmärtää pelkän perinteisen vuorovaikutuksen tasolla.

Turvallisuuden (bio)politiikkaa paikallisesti. Helsingin kaupungin turvallisuussuunnitelma

Kari Bruun (kari.bruun@phnet.fi), Tampereen yliopisto

Tutkimuksessani analysoin Helsingin kaupungin voimassa olevaa turvallisuussuunnitelmaa olettaen sen tavoitteena olevan ohjata tai muuttaa kaupunkilaisten ajattelutapoja, suhtautumista, asenteita ja käyttäytymistä tiettyjen turvallisuuden nimikkeen alle koottujen asioiden suhteen. Tulkintani mukaan kyse on kansalaisten biopoliittisesta hallinnasta, jolloin hallinnan toteuttamiseksi tavoitteena on kääntää organisaatioiden, ryhmien ja yksittäisten kansalaisten näkemyksiä auktoriteettien näkemysten kanssa yhdensuuntaisiksi koskien hyvänä pidettäviä käytäntöjä turvallisuuskysymyksissä.

Kriittistä diskurssianalyysia soveltamalla kysyn ensinnäkin, kuinka turvallisuutta problematisoidaan ja representoidaan suunnitelmassa. Toiseksi analysoin, millaisiin toimiin turvallisuustilanteen edelleen parantamiseksi ja kehittämiseksi on tarkoitus ryhtyä. Tämä tapahtuu tutkimalla turvallisuussuunnitelmassa esitettyjä 'kärkihankkeita'. Edelleen selvittelen, kuinka kaupunkilaisia houkutellaan ja taivutellaan omaksumaan suunnitelmassa esitetty turvallisuusajattelu.

Tutkimuksen kohteena olevassa suunnitelmassa kaupunkilaisten turvallisuuskyselyyn antamat vastaukset turvallisuutta heikentävistä ilmiöistä ovat suunnitelmassa problematisoinnin perustana ja representointi tapahtuu pääosin kyselyn pohjalta. Kyselyn perusteella kansalaisten turvallisuushuolet esitetään seitsemän painopistealueen koosteena, joita suunnitelman laatijat käsittelevät. Suunnitelmassa korostuu vahvasti erityyppinen ennakoiva toiminta, jolla pyritään ehkäisemään niin rikollisuutta, syrjäytymistä, onnettomuuksia kuin päihdehaittojakin. Tavoitteena on lisäksi yhteistyö viranomaisten sekä erilaisten kansalaisista koostuvien tahojen, ryhmien ja yksilöiden kanssa. Vastuuta turvallisuuden säilymisestä pyritään samalla jakamaan kansalaisille itselleen. Identifioitumista suunnitelmassa esitettyyn koetetaan tehostaa viestittämällä lukijalle tietoa kannustamisesta, auttamisesta, turvallisuustyön juurruttamisesta, identiteetin vahvistamisesta, turvallisuuden tunteen lisäämisestä ja niin edelleen. Toisaalta todetaan eriarvoisuuden lisääntyminen ja se, että kaikki eivät kykene vastuulliseen autonomiseen toimintaan ja elämäntapaan, mikä on ongelmallista identifioitumisen kannalta.

Avainsanat: turvallisuus, biopoliittinen hallinta, kriittinen diskurssianalyysi, ennakointi

Asunnon hankinta prosessina

Hannu Ruonavaara, Turun yliopisto

Valtavirtainen asunnon hankinnan tutkimus on paradigmaltaan individualistista. Asunnon hankkija nähdään rationaalisena valitsijana, jolla on hyvin määriteltävissä oleva, pysyvä joukko preferenssejä, jotka koskevat asunnon ja asuinympäristön ominaisuuksia. Näiden preferenssiensä pohjalta hän asettaa tarjolla olevat asunnot paremmuusjärjestykseen. Asunnon hankkija valitsee sen preferenssijärjestyksenä kärkipäässä olevan asunnon, jonka hankkimiseen hänellä on taloudelliset mahdollisuudet. Usein katsotaan, että kyselyissä ja haastatteluissa saadaan selville ihmisten ilmoitettuja preferenssejä, kun taas tosiasialliset valinnat paljastavat todelliset asumispreferenssit.
Tässä tutkimuksessa lähestytään asunnon hankintaa toisesta, interaktionistisemmasta näkökulmasta. Asunnon etsintä on prosessi, jonka aikana ei ainoastaan käsitys tarjolla olevista vaihtoehdoista muutu vaan myös asunnon hankkijan preferenssit. Ylipäätään preferenssit ovat vähemmän järjestyneitä kuin mitä individualistisen paradigman mukaisessa tutkimuksessa oletetaan. Yksittäisen henkilön asumispreferenssit "neuvotellaan" vuorovaikutuksessa muitten kotitalouden jäsenten kanssa. Vuorovaikutus ystävien, asunnonvälittäjien ynnä muitten kanssa muovaa preferenssejä. Preferensseihin vaikuttavat yhteiskunnassa vallalla olevat asumista koskevat ihannenormit ja julkisuudessa vaikuttavat muodit.
Asunnon etsintä on oppimisprosessi, jossa asumistoiveet muovautuvat, kun saadaan informaatiota erilaisista tarjolla olevista vaihtoehdoista ja tutustutaan niitten tarjoamiin toiminnan ja olemisen mahdollisuuksiin (affordances). Lopullinen asunnonvalinta ei ole suoraan johdettavissa alkuperäisistä preferensseistä, vaan emotionaalisilla tekijöillä on siinä merkittävä rooli. Jokin asunto tai asuinpaikka tuntuu ensi kokemuksessa oikealta.

Yllä on hahmoteltu valtavirtatutkimukselle vaihtoehtoista teoriaa asunnon hankinnasta. Miten sitä voisi tutkia empiirisesti?

Peloista pahin: Etnografinen tutkimus asunnottomuuden herättämistä kokemuksista itäsuomalaisten nuorten keskuudessa

Terhi Halonen (terhi.halonen@xamk.fi), Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu XAMK/Itä-Suomen yliopisto

Itä-Suomi sijoittuu maantieteellisesti syrjään ja asunnottomat nuoret määritellään yhteiskunnalliseen marginaaliin. Näin asunnottomien itäsuomalaisten nuorten fyysinen ja sosiaalinen tila määrittyy syrjän marginaaliin. Tämä esitys pohjautuu 'Peloista pahin' -artikkeliin, jossa tarkastellaan asunnottomien nuorten elämismaailmaa ja siinä asunnottomuuden synnyttämiä tuntemuksia. Tutkimus perustuu etnografiseen tutkimusotteeseen ja sen aineistot – asunnottomat nuoret ja palveluverkoston ohjaajat – on koottu haastatteluin ja osallistuvan havainnoinnin menetelmiä käyttäen.

Tämän artikkelin keskiössä ovat tutkimukseen osallistuneiden seitsemän itäsuomalaisen alle 25-vuotiaan nuoren kertomukset asunnottomuudesta. Asunnottomuus ei ole ollut näille nuorille vapaaehtoinen valinta vaan elämäntilanne, johon he ovat ajautuneet eri syistä johtuen. Aineiston analyysi on toteutettu narratiivisuuden ja fenomenologian periaatteita noudattaen, dialogisen tematisoinnin menetelmiä käyttäen. Analyysin perusteella asunnottoman nuoren arkea vahvimmin sävyttäväksi tunnekokemukseksi nousee pelko. Se on kaksinainen voima, joka ilmentyy konkreettisena kuolemanpelkona, mutta myös elämää ylläpitävänä, eteenpäin pakottavana voimana, jonka avulla nuori selviää päivästä toiseen.

Avainsanat: asunnottomuus, nuori, arki, pelko, etnografia

Ilmastonmuutostietoisuus ja kaupunkilaisten arkipäivän valinnat

Jukka Hirvonen (jukka.s.hirvonen@hel.fi), Helsingin kaupunki

Ympäristönsuojelun teema on kasvavasti esillä kaupunkien kehitystä ja tulevaisuutta koskevassa keskustelussa sekä suurten kaupunkien, kuten Helsingin ja Vantaan strategioissa ja ohjelmissa. Esimerkiksi hiilineutraaliuden saavuttaminen melko nopeassa tahdissa on molempien kaupunkien tavoitteissa. Myös kaupunkilaisten ympäristötietoisuudella, mielipiteillä ja valinnoilla on tässä suuri merkitys. Esityksessäni kerron Helsingin ja Vantaan kaupunkien yhteisen ympäristöasennetutkimuksen tuloksista. Se pohjautuu viime keväänä kerättyyn laajaan kyselyaineistoon, jossa kartoitettiin kaupunkilaisten näkemyksiä ympäristöongelmista ja kaupunkikehityksestä sekä ympäristökäyttäytymistä. Aineiston pohjalta muodostettiin asennemittareita, kuten tietoisuutta ilmastonmuutoksesta kuvaava mittari.

Arkipäivän ympäristövalintoja selittivät ensinnäkin useat taustatekijät, esimerkiksi ikä, sukupuoli, koulutustaso ja asumismuoto. Ympäristöystävällisen käyttäytymisen eri muodot eivät korreloineet keskenään kovinkaan selvästi eli eivät siis kasautuneet samoille henkilöille. Analysoin tilastollisilla menetelmillä ympäristöasenteiden kytkentöjä ympäristökäyttäytymiseen. Pyrin selvittämään, missä määrin ympäristömyönteisille asenteille jäi selitysvoimaa, kun relevantit taustamuuttujat vakioitiin. Tulosten mukaan ympäristöystävällisen käyttäytymisen eri muotojen yleisyyttä selittivät

suurimmaksi osaksi muut tekijät kuin ympäristötietoiset asenteet. Kuitenkin myös asenteille jäi hieman merkitsevää selitysvoimaa, joidenkin käyttäytymismuotojen kohdalla melko paljonkin. Ikäryhmien välille näyttäisi muodostuvan selviä eroja mm. jakamis- ja kierrätystalouden eri muotojen omaksumisessa ja potentiaalissa samoin kuin ympäristöä huomioivissa ruokavalinnoissa. Vertailu aiempiin aineistoihin viittaa siihen, että kyse on todennäköisesti ainakin osaksi sukupolvieroista, ei pelkästään muuttuvista elämäntilannetekijöistä.

”Ei normaaleille asukkaille” – erityisryhmän käsite suomalaisessa sosiaalisessa vuokra-asumisessa

Mika Hyötyläinen (mika.hyotylainen@helsinki.fi), Helsingin yliopisto

Suomen asuntopolitiikka jakaa sosiaalisen asuntotuotannon vuokralaiset ”erityisryhmiin” ja ”normaaleihin vuokra-asukkaisiin”. Sosiaalinen vuokra-asuminen on jaettu ”erityisryhmien vuokra-asuntoihin” ja ”normaaleihin vuokra-asuntoihin”. Suurin osa uudesta sosiaalisesta vuokra-asuntotuotannosta on erityisryhmien vuokra-asuntoja. Artikkeli kysyy, kuinka käsite erityisryhmät tuli osaksi asuntopoliittista retoriikkaa ja miksi erityisryhmille rakennetaan enemmän vuokra-asuntoja. Erityisryhmä-käsitteen alkuperäinen käyttö paikantuu laitoshoitoon, jonka piirissä potilaat aikoinaan luokiteltiin erilaisiin erityisryhmiin, riippuen sairaudesta tai vammasta. Tänään laitoshoidosta leikataan ja suositaan kotihoitoa. Potilaista on tullut sosiaalisen asuntotuotannon asukkaita. Asuntopolitiikkasanasto on kuitenkin laajentanut käsitteen koskemaan lähes kaikkia, jotka eivät pysty maksamaan markkinavuokraa asumisestaan. ’Normaalin’ ihmisen oletetaan nyt hankkivan asumisensa asuntomarkkinoilla. Kunnat jatkavat laitoshoidosta leikkaamista. Rakennusliikkeitä puolestaan erityisryhmien asuntojen rakentaminen kiinnostaa valtion subvention takia. Artikkeli tutkii, kuinka sosiaalinen asuntotuotanto sai nykyisen funktionsa, ja esittelee tätä kuvaamaan uuden käsitteen ”specialization”. ”Erityisryhmät”, sana jonka juuret ovat laitoshuollossa, syyttää maksukyvytöntä yksilöä rakenteellisesta ongelmasta, joka on kallis asuminen. Se saa kohtuuhintaisen asumisen tarpeen vaikuttamaan yksilökohtaiselta ongelmalta, jopa sairaudelta ja stigmatisoi sosiaalisen vuokra-asumisen ja vuokra-asukkaan.

Kohtuuhintaisen asumisen määritelmät, käytännöt ja politiikka

Jutta Juvenius (jutta.juvenius@helsinki.fi), Helsingin yliopisto

Kaupungistuminen on eräs merkittävimmistä aikamme megatrendeistä. Osana tätä trendiä kaupungit toimivat alueellisen (talous)kasvun vetureina, positiivisen rakennemuutoksen tuottaessa uusia työpaikkoja kaupunkeihin. Tämän ohella ihmisten asumispreferenssit suuntautuvat yhä enemmän kaupunkimaiseen ympäristöön. Samaan aikaan kuitenkin asumiskustannukset ovat jatkaneet kasvua. Yhdessä nämä tekijät muodostavat ongelmallisen ilmiön – alueellinen kasvu ei pääse kukoistukseensa, mikäli potentiaalisille asukkaille ei kyetä tarjoamaan näiden intressejä ja tarpeita vastaavaa asumista.

Kohtuuhintaisen asumisen kysymys on monitahoinen ongelma, johon liittyy esimerkiksi poliittisia intressiristiriitoja ja keskustelu siitä, onko tehokkaampaa tukea asuntojen rakentamista vai niissä asuvia ihmisiä. Yksiselitteistä ei myöskään ole se, miten asumisen kohtuuhintaisuus määritellään. Näiden keskustelujen ja määritelmien tutkiminen on kuitenkin tärkeää, sillä niille pohjautuvat suomalaista asuntorakentamista ohjaavat tuet ja sääntelyjärjestelmät. Yhteiskunnallisen

polarisoitumisen aikakaudella on huomattava myös, että keskustelu asumisen hinnasta liittyy läheisesti ajankohtaisiin keskusteluihin köyhyydestä ja eriarvoistumisesta.

Keväällä 2018 alkavassa hankkeessa ”Kohtuuhintaisen asumisen edistämisen pullonkaulat ja ratkaisut – mallien, toimijoiden ja politiikan näkökulmien analyysi (KOHTA)” lähdemme purkamaan näiden projektin sisältöjä ja tavoitteita. Ensiksi kysymme, miten nämä projektit määrittelevät asumisen kohtuuhintaisuuden. Tämän jälkeen keskitymme tarkastelemaan sitä, minkä tekijöiden nähdään olevan esteinä asumisen kohtuuhintaisuudelle. Viimeisenä luomme katsauksen siihen, millaisia konkreettisia toimia Suomen kunnat ovat tehneet edistääkseen kohtuuhintaista asumista. Vastauksia näihin kysymyksiin haemme käymällä läpi aihetta koskevaa dokumenttimateriaalia, haastattelemalla keskeisiä asuntomarkkinavaikuttajia sekä hyödyntämällä Urbanization, Mobilities and Immigration (URMI) -hankkeessa kerättyä Kestävä kunta -kyselyaineistoa.

Loukussa? Turhautuneen muuttohalukkuuden yhteys koettuun terveyteen.

Teemu Kemppainen (teemu.t.kemppainen@helsinki.fi), Helsingin yliopisto

Muuttamisen terveysvaikutuksia on tavallisesti lähestytty pitämällä sitä stressiä aiheuttavana elämäntilanteena. Loukussa olemisen kokemus tai turhautunut muuttohalukkuus – eli tilanne jossa muuttohalukkuus ei pääse toteutumaan – on jäänyt paljon vähemmälle huomiolle tutkimuskirjallisuudessa. Tämä tutkimus tarkastelee loukussa olemisen yleisyyttä suomalaisten lähiöasukkaiden joukossa ja erityisesti sen yhteyttä koettuun terveyteen. Lisäksi tutkitaan loukkukokemuksen välittävää roolia asuinalueen sosio-ekonomisen huono-osaisuuden ja asukkaiden koetun terveyden yhteydessä sekä sen itse arvioituja syitä ja yhdysvaikutusta kotitalouden tulotason kanssa. Erottelemme läpi tutkimuksen kaksi turhautuneen muuttohalukkuuden muotoa sen mukaan, haluaisiko vastaaja muuttaa pois nykyiseltä asuinalueeltaan vai sen sisällä.

Tutkimus pohjautuu ositetulla ryväsotannalla kerättyyn kyselyaineistoon seitsemänkymmenen suomalaisen lähiön asukkaista. Kyselyaineistoon yhdistettiin rekisteripohjaista tietoa naapuruston sosio-demografisesta luonteesta. Näin muodostettua aineistoa (n=7369) tutkittiin logistisen regression, logististen monitasomallien sekä logistisen monitasoisen mediaatioanalyysin avulla.

Havaitsimme tutkimuksessamme, että 35 % lähiöasukkaista koki olevansa loukussa. Yli puolet tässä tilanteessa olevista haluaisi muuttaa pois nykyiseltä asuinalueeltaan. Taloudellinen tilanne oli tavallisin itse arvioitu syy turhautuneeseen muuttohalukkuuteen. Kumpikin loukkukokemuksen laji oli yhteydessä heikompaan koettuun terveyteen tavallisimpien vakiointien jälkeen. Turhautunut muuttohalukkuus välitti kohtuullisen osuuden vakioidusta yhteydestä koetun terveyden ja lähiön huono-osaisuuden välillä. Sen sijaan tulotasolla ja loukussa olemisella ei ollut terveyden suhteen yhdysvaikutusta. Johtopäätöksenä todetaan, että turhautunut muuttohalukkuus on varsin yleinen ilmiö tutkimusjoukossamme ja sillä on selviä yhteyksiä koettuun terveyteen ja naapurustojen väliseen eriarvoisuuteen.

Miten asuntopolitiikka muuttuu?

Hanna Kettunen (hanna.kettunen@utu.fi), Turun yliopisto

Esitykseni pohjautuu artikkelikäsikirjoitukseen, joka käsittelee asuntopolitiikan muutosta. Käytän esimerkkinä vuokrasääntelyä ja sen purkamista Suomalaisessa kontekstissa. Yksityisiä vuokramarkkinoita koskenut vuokrasääntelyjärjestelmä luotiin Suomessa 1970-luvun alussa, jolloin vuokrien sääntely kytkettiin osaksi tulopolitiikkaa ja talouspolitiikkaa. Yleinen sääntelyn väheneminen ja markkinoiden vapautuminen 1980-luvulla loi paineita myös vuokrasääntelyjärjestelmän lieventämiseen. Kokonaisuudessaan vuokrasääntelyjärjestelmä purettiinkin 1990-luvun alussa. Purkamisen jälkeen valtion ja vuokramarkkinoiden suhdetta on määrittänyt ajatus siitä, että vuokramarkkinat toimivat parhaiten ilman sääntelyä ja valtion ohjausta, vapaan markkinatalouden periaatteella.

Tutkimuksen aineistona on asuntopolitiikan politiikkadokumentteja vuosilta 1968–1990. Tarkastelen niiden avulla sääntelyn purkamisen idean nousua asuntopoliittiselle agendalle. Asuntopolitiikka on usein nähty hyvin polkuriippuvaisena, jolloin muutosten tekeminen on ollut vaikeaa. Analysoimalla yhtä merkittävää suomalaista asuntopolitiikan muutosta voidaan saada tietoa siitä, minkälaisten prosessien kautta asuntopolitiikka muuttuu. Erityisen kiinnostavaa on se, miten idea kiinnittyy asuntopoliittiseen keskusteluun ja alkaa saavuttaa jalansijaa. Idean nousu poliittiselle agendalle vaatii ongelmien uudelleen määrittelyä ja riittävää tukea poliittisilta toimijoilta. Ajatus sääntelystä vapaista vuokramarkkinoista ei ollut missään vaiheessa uusi, mutta idean suosio vaihteli eri aikoina.

Dataohjautuvan hallinnan tuleminen

Koordinaattorit: Marja Alastalo (marja.alastalo@uef.fi), Itä-Suomen yliopisto & Ilpo Helén (ilpo.helen@uef.fi), Itä-Suomen yliopisto

Työryhmäkuvaus: Työryhmässä pureudutaan kehityskulkuun, jonka myötä julkiset ja yksityiset organisaatiot tukeutuvat toimintojen järjestämisessä ja ohjaamisessa yhä enemmän ja riippuvaisemmin digitaalisiin tietokantoihin ja digitaaliseen datanhallintaan sekä pyrkivät keräämään massiivisia datavarantoja sekä kierrättämään dataa tämän mahdollistamiseksi. Keskustelemme dataohjautuvan (data-driven) yhteiskunnallisen hallinnan (government) visioista, sen kehkeytyvistä muodoista, datan politiikasta ja markkinoista sekä teknologian ja käytännön suhteista terveydenhoidossa, sosiaalipalveluissa, kasvatuksessa ja koulutuksessa sekä henkilökohtaisen elämänhallinnan palveluksessa. Toivotamme tervetulleiksi työryhmäämme dataohjautuvan hallinnan – käytäntöjen, instituutioiden, organisaatioiden – episteemistä, teknistä, oikeudellista, poliittista, taloudellista ja/tai eettistä ulottuvuutta käsitteleviä esityksiä.

Abstraktit:

Matkailun tasapainoinen kasvu osallistavalla suunnittelualgoritmilla

Soile Veijola (soile.veijola@ulapland.fi), Lapin yliopisto

Esitykseni luonnostelee muotoa tutkimukselle, ja myöhemmin kehittämistyölle, joka tulee tapahtumaan kollektiivisena ja avoimena ajattelu- ja kirjaprojektina kuluvan vuoden aikana. Tutkimuksen yhteiskunnallinen tavoite on hakea uusia tiedontuotanto- ja esitysteknisiä ratkaisuja matkailun hallitun kasvun mahdollistamaan osallistavaan paikalliseen matkailusuunnitteluun. Lähtökohtana ja testattavana on väite, että matkailussa tasapainoinen kasvu voi perustua vain

mitattavien ja hallittavien muuttujien joukkoa laajentavaan ja moniarvoistavaan holistiseen algoritmiin, sekä siihen nojaaviin käyttäjäystävällisiin sovellutuksiin. Pitkällä tähtäyksellä kestävä matkailu monitavoitteisessa ja -ulotteisessa toimintaympäristössä niin mikro- kuin makrotasollakin edellyttää matkailutietoa koskevien ontologisten, epistemologisten ja eettisten lähtöoletusten purkamista ja uudelleen kokoamista.

Sen sijaan, että tutkisimme yksittäisiä määrällisiä suureita yksittäisten matkailun ilmiöiden kohdalla (esim. maantieteellinen alue, palveluliiketoiminnan osa-alue, taloudellinen vaikutus, ekosysteemin ulottuvuus, kulttuurin tai ihmisten käyttäytymisen osa-alue), tutkimme, laajennamme ja kehitämme määrällisyyden ja mitattavuuden alaa, ymmärrettävyyttä ja käytettävyyttä osallistavassa matkailusuunnittelussa, joka mahdollistaa matkailun hallitun kasvun sellaisilla alueella ja sellaisissa ympäristöissä, joiden toivotaan säilyvän ja kehittyvän pidettyinä asuin- ja kulttuurialueina ja/tai arvokkaaksi koettuina luontoalueina matkailun läsnäolosta huolimatta.

Osallistava matkailusuunnittelu tarjoaa keinoja matkailun kehittämiseen sanan alkuperäisessä merkityksessä. Sen lähestymistapoja on luonnehdittu mm. seuraavasti: integroitu ja integroiva, vastuullinen ja responsiivinen, kattava ja tasapainoinen, yhteistoiminnallinen, osallistuva, inklusiivinen, dialoginen, yhteisölähtöinen, ja transaktiivinen (Mair 2015, 52). Näistä ja muista ainesosista rakennetaan matkailun hallitun kasvun mahdollistama suunnittelualgoritmi. (Mikäli tehtävä epäonnistuu, on pääteltävä, että matkailun kasvua ei voi hallita.) Kirja/hanke laventaa toimijuuksien alaa uusimman yhteiskuntafilosofisen keskustelun tarjoamilla välineillä myös ei-inhimilliseen todellisuuteen. Osallisuus ja jopa juridisen henkilöyden käsite laajenee myös ihmisten ja heidän välistensä suhteiden ulkopuolelle.

Metodologisesti hanke sijoittuu poikkitieteelliseen risteykseen, jossa kohtaavat mm. yhteiskuntatiede, luonnontieteet, ”mekanologia” (Närhinen, 2014), informaatioteknologia, matkailututkimus, filosofia, taiteentutkimus, saamentutkimus, graafinen suunnittelu ja pelitutkimus. Koska kyse on tiedon tuotannon ehdoista ja tiedon jaettavuudesta, tietämisen esitystekniikka on osa hankkeen kokonaisuutta ja sen tuotoksia.

The commercialization of personalized medicine

Ida Parkkinen (ida.parkkinen@uef.fi), University of Eastern Finland

My presentation contributes my doctoral dissertation in which I approach personalized medicine from the perspective of innovation management research. The discussions on innovation networks (e.g. Buckler & Zien, 1996; Hargadon & Bechky, 2006; Bartel & Garud, 2009; Nicolini et al., 2012) enable the definition of innovation practice and commercialization in the context of personalized medicine. This study joins in the discussions on continuous innovation processes (e.g. Buckler & Zien, 1996; Bartel & Garud, 2009; Nicolini, 2010) with a focus on networks in commercialization processes (Jamison & Hård, 2003; van Hemert et al., 2013). Following Nicolini’s study (2010) on ‘the networked nature of the innovation’ (ibid:1025), I emphasize the networked nature of commercialization.

I focus on Finnish companies that are engaged in the business ‘ecosystem’ of personalized medicine. These companies participate in the process of translating biomedical data and research into business opportunities. Following Nicolini (2010), I am conducting case study research. My research will investigate the commercialization processes of the case companies from the network

perspective. The data collected will include interview transcripts and field notes. In empirical analysis, following Boje (2008), the focus will be on prospective sense making by picturing future prospects through ante-narratives. Boje's holographic inquiry will enable multifaceted storytelling and the creation of commercialization narratives. Voice will be given to corporate actors as their collective stories of the business network development construct a snapshot of the personalized medicine field.

References

Bartel, C. A. & Garud, R. (2009) 'The Role of Narratives in Sustaining Organizational Innovation'. Organization Science, 20 (1): 107-117.

Boje, D. M. (2008). Storytelling organizations. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
Buckler, S. A. & Zien, K. A. (1996) 'The Spirituality of Innovation: Learning from Stories'. Journal of Product Innovation Management, 13 (5): 391-405.

Hargadon, A. B. & Bechky B. A. (2006) 'When Collections of Creatives Become Creative Collectives: A Field Study of Problem Solving at Work'. Organization Science, 17 (4): 484-500.

Jamison, A. & Hård, M. (2003) 'The Story-lines of Technological Change: Innovation, Construction and Appropriation'. Technology Analysis & Strategic Management, 15 (1): 81-91.

Nicolini, D. (2010) 'Medical Innovation as a Process of Translation: A Case from the Field of Telemedicine'. British Journal of Management, 21 (4): 1011–1026.

Nicolini, D., Mengis, J. & Swan, J. (2012) 'Understanding the Role of Objects in Cross-Disciplinary Collaboration'. Organization Science, 23 (3): 612–629.

van Hemert, P., Nijkamp, P. & Masurel, E. (2013) 'From innovation to commercialization through networks and agglomerations: Analysis of sources of innovation, innovation capabilities and performance of Dutch SMEs'. The Annals of Regional Science, 50(2): 425–452.

Digitaalinen vakuutus kotouttamisen kiertokuluissa

Maiju Tanninen (maiju.tanninen@uta.fi), Tampereen yliopisto

Vakuutusalan toimijoiden parissa on keskusteltu viime vuosina runsaasti vakuutusalan digitalisoitumisesta ja Big Datan mahdollisuuksista. Big Datan lupausten innoittamana useat vakuutusyhtiöt ovat alkaneet tarjota asiakkailleen tuotteita, joihin kuuluu vakuutuksen lisäksi erilaisia dataa keräävä sensoreita, kuten esimerkiksi aktiivisuusrannekkeita ja autoon asennettavia mittareita. Vakuutusyhtiöiden toiveena on parantaa näiden digitaalisten vakuutusten avulla aktuaarisia laskelmiaan, yksilöidä vakuutusmaksuja ja vähentää vakuutustapahtumia. Asiakkaiden näkökulmasta digitaaliset vakuutukset saattavat tarjota säästöjä vakuutusmaksuissa ja motivoida terveellisempään ja turvallisempaan elämäntyyliin. Digitaalisen vakuuttamisen varjopuolena on sen potentiaali tehdä vakuutuksista entistä pienemmän vähäriskisen joukon tuote. Se myös altistaa vakuutetut yhä tarkemmalle valvonnalle ja elämäntyylien hallinnoimiselle.

Tarkastelen tässä väitöstutkimukseeni perustuvassa esityksessä digitaalisen vakuutuksen kotouttamista. Tutkimukseni tapauksena on eräs suomalainen henkivakuutustuote, joka pyrkii itsenmittauslaitteita ja digitaalisia terveyspalveluita hyödyntämällä keräämään dataa asiakkaistaan ja muokkaamaan heidän käytöstään. Erittelen esityksessäni kahta digitaalisen henkivakuutuksen kotouttamiseen liittyvää kiertokulkua. Ensimmäiseksi analysoin, miten vakuutuksessa hyödynnettävä data kiertää sitä keräävien välineiden, vakuutetun henkilön ja vakuutusyhtiön välillä luoden uudenlaisia suhteita vakuutetun ja hänen ruumiinsa/toimintansa sekä vakuutetun ja vakuutusyhtiön välille. Toiseksi tarkastelen digitaalisen henkivakuutuksen käytön kiertokulkua eli sitä, miten vakuutettujen tavat käyttää vakuutukseen kuuluvia palveluita muuttuvat ajan myötä ja sitä, miten käytön muutokset vaikuttavat vakuutusyhtiön toimintaan. Näitä kiertokulkuja analysoimalla pohdin, miten digitaalinen henkivakuutus ja vakuutetut muokkaavat toisiaan teknologian kotouttamisen prosesseissa ja havainnollistan, etteivät uudelle teknologialle annetut odotukset välttämättä vastaa käytön lopputulosta.

Biopankkidata toimijaverkostona

Ilpo Helén, Itä-Suomen yliopisto
Hanna Lehtimäki, Itä-Suomen yliopisto
Heta Tarkkala, Itä-Suomen yliopisto

Biopankilla tarkoitetaan nykyään teknisiä ja organisatorisia järjestelyjä ihmisperäisen kudosmateriaalin ja niihin liittyvien terveystietojen, kuten potilaskertomusten, suvun sairaushistorian tai elintapoja koskevan informaation keräämiseksi, varastoimiseksi ja kierrättämiseksi lääketieteellisessä tutkimuksessa. Niitä pidetään nykyään biolääketieteellisen tutkimuksen korvaamattomana infrastruktuurina. Biopankeissa ei varsinaisesti tehdä lääketieteellistä tutkimusta, vaan niiden tehtävä on kerätä, ylläpitää ja tarjota biolääketieteen tutkijoille korkealaatuista tutkimusaineistoa – kudosnäytteitä, biologista dataa sekä näytteisiin liittyvää terveysdataa. Koska biopankkidatan käyttötarkoitukset ovat moninaiset eivätkä dataa kerätessä tiedossa, datan on oltava joustavaa ja muovautuvaa. Esityksessämme tarkastelemme biopankkidatan joustavuutta ja muovattavuutta toimijaverkostoteorian näkökulmasta ja suomalaisia biobankkeja koskevaan haastattelu- ja dokumenttiaineistoon tukeutuen.

Biopankit keräävät luovuttajilta kudosnäytteitä ja muuttavat esimerkiksi patologian kokoelmien vanhoja näytteitä biopankkinäytteiksi, ja ne keräävät terveysdataa potilasrekistereistä ja muista kliinisistä tietokannoista sekä väestö- ja terveydenhuollon rekistereistä. Tutkimme, minkälainen inhimillisten ja ei-inhimillisten toimijoiden verkosto muodostuu, kun biopankki yhdistää ja kokoaa biopankkidataa monista lähteistä sekä millaisia käännöksiä tapahtuu kudosnäytteiden, potilaskertomusten ja muun kliinisen datan sekä väestötietokantojen muuntuessa biopankkidataksi. Toimijaverkostoteorian avulla tuomme siin biopankkidatan koostuneen ja moninkertaisen luonteen, so. sen, että data itsessä on toimijaverkosto. Keskustelemme myös biopankkitoiminnan läheisestä yhteydestä kaupalliseen biomedikaaliseen innovaatio- ja tuotekehitys toimintaan sekä siitä, millaisia käännöksiä kaupallisuus tuo mukanaan biopankkidatan koostamiseen ja käsittelyyn.

Yhteismitallistamisen tutkimus esimerkkinä kognitiivisesta sosiologiasta

Tuukka Kaidesoja, Helsingin yliopisto

Esitelmässä kartoitetaan kognitiivisen sosiologian mahdollisuuksia tarkastelemalla sosiologi Wendy Espelandin ja hänen yhteistyökumppaniensa Mitchell Stevensin ja Michael Sauderin tutkimuksia yhteismitallistamisesta (commensuration). Yhteismitallistaminen tarkoittaa mittarien luomista ja käyttöönottamista laadullisesti erilaisten entiteettien vertailemiseksi. Yhteismitallistamisen tavoitteena voi olla esimerkiksi yksinkertaistaa päätöksentekoa monimutkaisessa toimintaympäristössä; parantaa sosiaalisten aktiviteettien tehokuutta, koordinointia ja läpinäkyvyyttä; tai mahdollistaa tilastollinen analyysi. Yhteismitallistamista hyödynnetään esimerkiksi tuotteiden hinnoittelussa, survey-tutkimusten tekemisessä, kustannus-hyöty -analyyseissä, bruttokansantuotteeseen perustuvissa vertailuissa, kellonajoissa ja standardoiduissa testeissä. Yhteismitallistamisen käsite on lähellä luokittelun, standardoinnin, kvantifioinnin ja kommodifikaation käsitteitä, mutta sen merkitys kuitenkin eroaa niistä kaikista.

Kognitiivisen sosiologian näkökulmasta yhteismitallistaminen voidaan ymmärtää sosiokognitiiviseksi prosessiksi, jossa yksi tai useampi toimijaa (i) luo uuden mittarin tietyn entiteettien luokan vertailemiseksi, (ii) ottaa sen käyttöön ja levittää sitä tietyssä institutionaalisessa kontekstissa, jolloin (iii) mittari tuottaa tarkoitettuja ja tarkoittamattomia seurauksia erilaisten toimijoiden toiminnan ja vuorovaikutusten kautta. Espeland ja Sauder ovat esimerkiksi empiirisesti analysoineet valtakunnallisten ranking-listojen vaikutuksia yhdysvaltalaisten oikeustieteellisten tiedekuntien (lawschools) toimintaan. Olennaista tällaisessa tutkimuksessa on kiinnittää huomiota uusien mittarien kapasiteettiin pelkistää, valikoida ja integroida informaatiota monimutkaisissa toimintaympäristöissä sekä toimijoiden kognitiivisiin prosesseihin (esimerkiksi luokittelu ja kehystäminen) ja sosiaalisiin vuorovaikutuksiin, joiden kautta mittarien vaikutus välittyy heidän sosiaalisiin aktiviteetteihinsa. Yhteismitallistamisen prosessien tutkiminen on sosiologisesta näkökulmasta kiinnostavaa erityisesti siksi, että yhteismitallistaminen ei ainoastaan määritä uusia suhteita ennalta olemassa olevien entiteettien välille, vaan se voi myös luoda kokonaan uudentyyppisiä entiteettejä. Samalla yhteismitallistaminen voi muuttaa ihmisten ja sosiaalisten entiteettien välisiä sosiaalisia suhteita esimerkiksi lisäämällä kilpailua, edistämällä demokratiaa, lisäämällä kontrollia tai muuttamalla sosiaalisia hierarkioita. Sitä mukaa kun toimijat alkavat ottaa toiminnassaan mittarit annettuina, niiden rakentamiseen liittyvät moraaliset ja poliittiset valinnat katoavat helposti näkyvistä.

Esitelmän johtopäätöksenä esitän, että kognitiotieteiden ja sosiologian näkökulmien ja menetelmien yhdistäminen mahdollistaa yhteismitallistamisen entistä paremman ymmärtämisen.

Sosiaali- ja terveystietojen toissijaisen käytön potentiaalit

Hanna Liukkunen, Itä-Suomen yliopisto

Nykyään jokaisesta kerätään valtavia määriä tietoa ja sitä hyödynnetään mitä moninaisimmissa yhteyksissä. Yksi arkaluonteisimmista tietomuodoista ovat sosiaali- ja terveyspalveluihin liittyvät tiedot. Sosiaali- ja terveystietojen ensisijainen käyttö tarkoittaa tietojen käyttämistä henkilön terveydentilan hoitamista varten. Sosiaali- ja terveystietojen toissijainen käyttö tarkoittaa tietojen käyttämistä muuhun kuin ensisijaiseen käyttötarkoitukseen. Toissijaisessa käytössä sosiaali- ja terveydenhuollon tietoihin yhdistetään usein myös muiden viranomaisten tietoja, kuten Väestörekisterikeskuksen, Kansaneläkelaitoksen, Tilastokeskuksen ja Eläketurvakeskuksen tietoja. Tällä hetkellä Suomen lainsäädäntö mahdollistaa sosiaali- ja terveystietojen toissijaisen hyödyntämisen pääasiassa tieteelliseen tutkimukseen ja tilastointiin. 26.10.2017 hallitus antoi lakiesityksen, joka laajentaisi toissijaisia käyttötapoja huomattavasti. 2.2.2018 tarkistetun tiedon

mukaan (STM 2018 http://stm.fi/sote-tiedon-hyodyntaminen) laki tulee voimaan 1.7.2018 alkaen vaiheittain. Lakiesityksen mukaan sosiaali- ja terveystietoja voitaisiin käyttää tieteellisen tutkimuksen ja tilastoinnin lisäksi myös kaupalliseen toimintaan, tietojohtamiseen ja opetukseen. Lisäksi lakiesityksessä keskitetään lupatoimivalta yhdelle viranomaiselle, kun aiemmin lupa on pitänyt hakea pääsääntöisesti jokaiselta tietoja hallinnoivalta rekisterinpitäjältä erikseen. Suomi on globaalisti kiinnostava alue, koska täällä on rajattu geenipooli sekä kattavat ja tasalaatuiset sosiaali- ja terveystiedot koko väestöstä.

Pro gradu -tutkielmassani tarkastelen lakiesitystä ja siitä annettuja lausuntoja mahdollistamisen näkökulmasta. Eli mitä datan toissijaisen käytön ja siihen liittyvän ICT:n sanotaan mahdollistavan? Se, minkä ajatellaan/väitetään/luvataan tulevan mahdolliseksi, voi olla myönteistä tai kielteistä. Tutkimuksen kohteena ovat sosiaali- ja terveysdatan lupaukset ja toimijoiden odotukset, jotka vaikuttavat yhteiskuntaan ja sen toimintaan. Odotusten tutkiminen voi kertoa paljon siitä, millaisia tulevaisuuksia nähdään mahdollisina ja haluttuina tai uhkaavina. Odotukset myös suuntaavat yhteiskunnan toimintaa, joten niillä on paljon valtaa.

Viekö data indikaattoria vai indikaattori dataa? Analyysi koulutuksen varhaisen keskeyttämisen indikaattorista

Paula Kuusipalo (paula.kuusipalo@uta.fi), Tampereen yliopisto
Marja Alastalo (marja.alastalo@uef.fi), Itä-Suomen yliopisto

Indikaattoreista on kehkeytynyt keskeinen hallinnan teknologia aina paikalliselta globaalille tasolle saakka. Yleisellä tasolla voi sanoa, että indikaattorit tiedon lajina yksinkertaistavat yhteiskunnallisia ilmiöitä, mahdollistavat monenlaisen vertailemisen ja suoriutumisen arvioimisen. Koska aikaisemmin tutkimuksen perusteella tiedämme, että indikaattorit ovat keskenään erilaisia, otamme tarkastelumme lähtöpisteeksi yhden indikaattorin. Koulunkäynnin varhaisen keskeyttämisen indikaattori on yksi koulutuspolitiikan tavoitteiden toteutumisen indikaattoreista, joita Euroopan komissio on asettanut vuodelle 2020 ja joita se seuraa. Indikaattori kuvaa sellaisten nuorten osuutta 18-24-vuotiaiden ikäluokasta, jotka ovat suorittaneet korkeintaan peruskoulun ja jotka eivät tarkasteluhetkellä ole opiskelemassa joko tutkintoon johtavassa koulutuksessa tai kurssikoulutuksessa.

Avaamme esityksessämme dokumentti- ja metadata-aineiston pohjalta sitä, miten tämä näennäisen yksinkertainen indikaattori on kokoonpantu, miten se on muuntunut, mihin ja miten sitä on käytetty. Näytämme, miten Euroopan unionin tasolla harmonisoitu, mutta kansallisesti vaihtelevasti tuotettu Labour Force Survey (LFS) -data vaikuttaa siihen, miten indikaattori koostaa koulunkäynnin varhaiset keskeyttäjät politiikkatoimien kohderyhmäksi eri jäsenmaissa. Esitämme lopuksi, että datan rajaama indikaattori luo yhteiskunnallisen ongelman, joka ei ehkä ole olemassa sellaisena ja siinä mittakaavassa kuin indikaattori tulkintoineen vihjaa.

Ihmiset ja yhteisöt työmarkkinoiden reunamilla: Yhteiskunnan voimavara, ei kuluerä!

Koordinaattorit: Päivi Honkatukia (paivi.honkatukia@uta.fi), Tampereen yliopisto & Päivi Rainò (paivi.raino@siltavalmennus.fi), Silta-Valmennusyhdistys

Työryhmäkuvaus: Työryhmässä keskustellaan muuttuvan työn, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävän yhteiskunnan sekä osallisuuden suhteista. Olemme kiinnostuneita etenkin perinteisten työmarkkinoiden reunamilla ja ulkopuolella elävistä ja heidän kokemuksistaan työstä, työttömyydestä, työkyvystä ja uudenlaisista työn ja toimeentulon malleista. Yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen piirissä on viime vuosina keskusteltu vilkkaasti prekarisaatiosta, jolla viitataan palkkatyön ja työelämän vakiintuneiden muotojen haurastumiseen. Yhä useammat työskentelevät osa- ja määräaikaisissa työsuhteissa, erilaisilla tuntisopimuksilla, vuokratyöntekijänä tai työllistävät itse itsensä. Nämä työt eivät takaa pysyvää toimeentuloa kuten kokoaikainen palkkatyö, vaan toimeentuloon liittyy aina jonkinlainen epävarmuus. Prekarisaatio koskettaa eritoten nuoria, joista valtaosa elää työmarkkinoiden ja koko markkinayhteiskunnan reunoilla erilaisissa pätkä- ja osa-aikaisissa työsuhteissa, työttöminä tai kokonaan työn ja koulutuksen ulkopuolella. Esimerkiksi Juha Siltala on esittänyt, että meneillään on työntekijöiden paluu keskiluokasta takaisin kohti kiertelevää irtotyövoimaa, päiväläisyyttä, jota julkinen valta nykyisillä politiikkaohjelmillaan vain vahvistaa. Toisaalta samaan aikaan perinteisten rakenteiden rinnalle on syntynyt toisenlaisia, jakamistalouden ja joukkoistamisen kaltaisia yhdessä toimimisen ja elämisen muotoja ja identiteettejä, jotka haastavat totutut tavat lähestyä palkkatyön merkitystä ja yhteiskunnallisen osallisuuden kokemista. Yhteiskunnallisten liikkeiden tutkijat ovat lisäksi kiinnittäneet huomiota paikalliseen itseorganisoituvaan Do-It-Yourself -aktivismiin, jolle on ominaista, että toimijat – nuoret, asukkaat, kaupunkilaiset, maahanmuuttajat jne. – haluavat vaikuttaa lähiympäristöönsä, elämäänsä ja työhönsä itse omilla projekteillaan. Tämä kehityskulku tuottaa yhteiskunnallista osallisuutta, jossa korostuvat kiinnostavalla tavalla omaehtoisuus ja paluu kyläyhteisömäiseen toimintamalliin. Poliittisen päätöksenteon näkökulmasta vaihtoehtoinen toiminta ja osallisuus näyttävät helposti katoavan julkisen vallan valvovan katseen tuolle puolen, mutta toimijoiden omasta näkökulmasta he ovat juuri siellä missä pitääkin, oman elämänsä, projektiensa ja yhteisönsä keskiössä. Työryhmään toivotaan sekä akateemisia että käytännöllisiä esityksiä, joissa keskustellaan vaihtoehtoisista työn ja toimeentulon malleista, niihin liittyvistä tutkimus- ja kokeiluhankkeista, toimijoiden omista kokemuksista sekä poliittis-diskursiivisista kamppailuista. Esitysten keskeistä käsitteistöä ovat esimerkiksi yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus, kestävyys (resilience, sustainability), osallisuus, eriarvoistuminen, autonomisuus, yhteisöllisyys, kokemuksellisuus, kehollisuus ja työruumis.

Abstraktit:

Työn ja opintojen ulkopuolella olevat nuoret aikuiset, masennus ja sosiaalinen kipu

Sanna Rikala (sanna.rikala@staff.uta.fi)

Nuoret aikuiset jäävät mielenterveyssyistä työelämän ulkopuolelle aikaisempaa useammin. Yleisin syy on masennus, jonka perusteella alle kolmekymppisille myönnettyjen sairauslomien ja työkyvyttömyyseläkkeiden määrä kaksinkertaistui 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä. Keskeisenä syynä nuorten aikuisten masennusperäisen työkyvyttömyyden lisääntymiseen on pidetty työelämän ja työmarkkinoiden muutoksia. Nuorten aikuisten työmarkkinoille kiinnittymisen ehdot ovat muuttuneet laajan rakenteellisen työttömyyden ja ilman koulutusta avautuvien ”ensityöpaikkojen” vähenemisen myötä. On arveltu, että opinnoissa, työnhaussa ja työssä koetut paineet heijastuvat nuorten aikuisten masennustilastoihin. Tässä esitelmässä tarkastelen nuorten

aikuisten kokemuksia masennuksesta ja työkyvyttömyydestä 49 elämänkulkuhaastatteluun pohjautuen. Haastatteluissa työn ja opintojen ulkopuolella oleminen näyttäytyi itsessään suurena kärsimyksen ja huolen aiheena. Tässä kärsimyksessä oli kyse yhtäältä köyhyydestä ja uuvuttavista taisteluista tukiviidakoissa, mutta toisaalta myös oman elämäntilanteen synnyttämästä ahdistuksesta, häpeästä ja syyllisyydestä – tuntemuksista, joita pyrin kuvaamaan sosiaalisen kivun käsitteen avulla. Tarkastelen, millaisena sosiaalinen kipu tarkalleen ottaen näyttäytyy haastateltavien kuvauksissa menneistä elämäntapahtumista ja nykyisestä elämäntilanteesta: mitä se ”pitää sisällään” ja millaisia muotoja se saa? Kiinnitän huomioni myös yhteiskunnallisiin ja institutionaalisiin konteksteihin, joissa nuorten aikuisten potema sosiaalinen kipu muotoutuu. Tarkastelussa esitän, että sosiaalinen kipu liittyi ennen kaikkea normaalista tai oletusta elämänkulusta poikkeamiseen ja sen mukanaan tuomiin ulkopuolisuuden kokemuksiin suhteessa palkkatyöyhteiskuntaan ja sen käytäntöihin. Pohdin myös, millaisena näyttäytyvät nuorten aikuisten mahdollisuudet vapautua sosiaalisesta kivusta omaehtoisen yhteiskunnallisen osallisuuden kautta. Työn määritelmän rajaaminen ainoastaan palkkatyöhön ja yrittäjyyteen tarkoittaa käytännössä sellaisen yhteiskunnan tukemista, jossa osa väestöstä jätetään työhön perustavan osallisuuden ja tuottavaksi arvostetun elämän ulkopuolelle. Nuoret aikuiset pyrkivätkin neuvottelemaan tilaa vaihtoehtoisille moraalisille järjestyksille, joissa elämänilon ja mielekkyyden löytyminen avaavat polkuja työelämään ja tuottavuuteen, ei toisin päin. Esitelmä pohjautuu käynnissä olevaan tutkimushankkeeseen Poissa pelistä? Nuorten aikuisten masennus, sairauslomat ja työkyvyttömyys / On the sidelines. Depression-related work disability among young adults (SA:n tutkijatohtori 2015–2018).

Disabled for work. Paradoxes in the employment services for people with intellectual disabilities in Finland (esitys suomeksi)

Katariina Hakala (katariina.hakala@kvl.fi)

The paper is about “pedagogical mode of address” (Ellsworth 1997) in the practices of support for employment for people in intellectual disability services in Finland. It is based on several empirical life historical and ethnographic studies with service users in the disability service system. Studies show how service practices position people with intellectual disabilities in traditional practices of safe and supported life within disability services that individuals learn to take as their own position and at the same time practices segregate and hinder people to see other opportunities. The analysis focus on three practices: 1. decision of basic economic benefit addressing young people as disable to work, 2. practices in the sheltered work and day activities in disability services, 3. supported employment as a model for getting employment in open markets for people with intellectual disabilities. Conclusions of the study are that the biggest prevention of getting people with intellectual disabilities more opportunities to gain employment in the labour market is the strong discourses in society and in disability services that segregate and educate them to adjust in the system. Paradoxically people are at the same time diagnosed as disable to work and still in the service system day activities and support practices emphasize work like activities with payment but not salary and binding working hours. The segregated life in the disability service units and in sheltered practices of work imitate the “ordinary” life but makes it inaccessible. More possibilities to earn living, prevent poverty, participate and contribute in society are needed for this group of people.

”Se semmonen arvon tunne. Semmonen yhteiskunnan osanen. Ei mikään hiekanjyvä rattaissa”

Sirpa Eklund (sirpaaeklund@gmail.com)

Tutkimuksen perustana on Suomen perustuslaki joka turvaa oikeuden hankkia toimeentulo valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla ja oikeuden työllistävään koulutukseen. Lisäksi julkisen vallan on edistettävä työllisyyttä ja pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus työhön. Tutkimuksen **tutkimusasetelma** perustuu kokonaisnäkemykseen vaikeasti avoimille työmarkkinoille sijoittuvien aktivointitoimenpiteistä ja niitä ohjaavasta lainsäädännöstä. Lähtökohtana on yksilön oikeuden osallisuuteen työelämässä toteutuminen. Tutkimus kuuluu **yhteiskuntatieteelliseen työvoimapoliittiseen tutkimukseen**. Tutkimuksen keskiössä on työvoimapoliittinen aktivointitoimenpide ja toimenpiteen kohteena olevan yksilön kokemus saamastaan tuesta toimenpiteen aikana ja sen vaikutuksista itseen. Tutkimus kuuluu laadulliseen tutkittavaa ilmiötä ymmärtävään ja tulkinalliseen kokemuksen tutkimukseen. Tutkimuksen tarkoituksena on lisätä työllistämisen ymmärtämistä henkilön koettuna kokemuksena sekä tuottaa tutkimustietoa työllisyyspoliittisten toimenpiteiden ja niiden perustana olevien lakien kehittämiseen. **Tutkimusaineistoa o**n kerätty kolmessa henkilökohtaisessa haastattelussa ja haastateltavien (6) ryhmätapaamisessa. Useiden haastattelujen tarkoituksena on ollut tarkastaa muodostettuja aineistosta analysoituja hypoteeseja, syventää käsitystä tutkittavien kokemuksista sekä varmistaa aineistolähtöinen tutkimusprosessin eteneminen. Tutkittavia on pyydetty kertomaan kokemuksestaan **saadusta tuesta ja ohjauksesta**. Vapaalla kerronnalla on varmistettu aineistoksi tutkittavien käsitteillä kerrotut kokemukset siinä muodossa kuin he halusivat ne tuottaa. Tutkija on sitoutunut tutkittavien osallistumiseen tutkimuksen edetessä tarkastamalla tehtyjen tulkintojen säilyttävän henkilökohtaisen kokemuksen (**fase validointi**). Tällä on varmistettu aineistolähtöinen eteneminen ja tutkijan pitäytyminen tutkimusprosessissa saadussa aineistossa. Samalla tutkijalle on mahdollistunut muodostamiensa hypoteesien testaaminen. Tulokset on **vertaistettu** tutkittavia vastaavan ryhmän kanssa. Tarinoiden yksilöllisyydestä huolimatta ne sisältävät yhteneväiset kokemukset instituaalisesta kohtaamisesta/ kohtaamattomuudesta, identiteetin muuttumisesta ja merkitykselliset siirtymät prosessissa työttömästä työlliseksi. Tutkimuksen ontologiseksi perustaksi valikoitui Rauhalan holistinen ihmiskäsitys, joka keskustelee parhaiten tutkimusaineiston kanssa kuvaamalla ihmistä dynaamiseksi jatkuvassa muutostilassa olevaksi kokonaisuudeksi, jossa jokainen olemispuoli vaikuttaa toisiinsa**. Teoriaa** rakennetaan tutkimuksen edetessä analysoitu aineisto lähtökohtana. Teoreettisen viitekehyksen hakeminen on osoittautunut haasteelliseksi ja etsintä jatkuu edelleen. On mahdollista, ettei sellaista yhtä ainoaa teoriaan löydykkään, johon voisi vahvasti kiinnittyä. Ehkä tulos on useiden teorioiden käyttö.

Työvoiman kohtaanto-ongelma ja työn imu ravintola-alan työttömien kokemana

Mikael Isoaho (mikael.isoaho@tatsi.org), Työttömien ay-jäsenten tukiyhdistys TATSI ry

Tutkimushankkeessamme selvitetään sosiaalitieteellisin menetelmin työttömien työnhakijoiden näkökulmaa ravintola-alan kohtaanto-ongelmaan ja heidän kokemaansa työn imua tai sen puutetta. Idea tutkimushankkeeseen syntyi käytännön työmarkkinatarpeesta yhdistyksemme Työttömien ay-jäsenten tukiyhdistys ry:n (kutsumanimellä Tatsin) pyrkiessä löytämään yhteistyökumppaneillemme työttömiä, pikaisesti takaisin työelämään haluavia ravintola-alan osaajia. Kannusteista, tiedotuksesta ja kumppaneidemme järjestämistä vapaamuotoisista ja työttömille vapaaehtoisista

rekrytointitapahtumista huolimatta kävi ilmi, että alalla jatkamaan ja kehittymään pyrkivien työttömien työnhakijoiden löytäminen on alan verrattain korkeasta työttömyydestä huolimatta varsin haastavaa. Sen sijaan alanvaihto houkutti etenkin keski-ikäisiä ravintola-alan osaajia, ja takaisin työelämään houkuttelevia tekijöitä oltaisiin kaivattu enemmän. Työvoiman akuuttia kohtaanto-ongelmaa ravintola-alalla on tutkittu Suomessa tai kansainvälisesti varsin vähän, eikä työttömän työnhakijan näkökulmaa ole tutkittu tai selvitetty käytännössä lainkaan. Työelämän tutkimusta ja työhyvinvointia koskevassa tutkimuskirjallisuudessa käytetään työn imun käsitettä kuvaamaan sitä, miten hyvin työssä jaksetaan, voimaannutaan ja viihdytään, ja mikä saa työntekijän pysymään alalla. Negatiivinen työn imu (puute) esiintyy selittävänä tekijänä työstä pois jättäytymiselle ja alanvaihdolle. Tässä hankkeessa hyödynnetään työn imun käsitettä ja sitä koskevaa yhteiskuntatieteellistä teoriaa kahden keskeisen tutkimuskysymyksen selvittämiseen: 1) mitkä tekijät vaikuttavat työn imun kokemiseen työttömän ravintola-alan osaajan näkökulmasta, ja 2) mitkä tekijät heidän mielestään lisäisivät työn imua ravintola-alalla. Tutkimusongelmaa lähestytään keräämällä ja analysoimalla 30 teemahaastattelusta koostuva aineisto, jossa osallistujiksi pyritään tavoittamaan vähintään ravintola-alan ammatillisen perustutkinnon suorittaneita, iältään noin 35-55-vuotiaita työttömiä työnhakijoita suurissa suomalaisissa kaupungeissa. Hankkeellemme on laadittu alustava tutkimussuunnitelma, ja sille on haettu rahoitusta Palkansaajasäätiöltä projektitutkijan palkkaamiseen sekä tiedotus-, matka- ja litterointikuluihin. Yhteistyökumppaneinamme tutkimushankkeessa ovat Restel Oy ja Palvelualojen ammattiliitto PAM, jotka avustavat tiedotuksessa ja informanttien rekrytoinnissa. Hankkeen loppuraportti tuotetaan yhteiskuntatieteellisen julkaisun muodossa ja sille pyritään saamaan näkyvyyttä alan vertaisarvioiduissa lehdissä, kuten TT-lehdessä (Työelämän tutkimusyhdistys ry) ja Nordic Journal of Working Life Studies'ssa.

Töissä ja köyhä

Mikko Jakonen, Jyväskylän yliopisto

Työn ja elämän epävarmistumisesta eli prekarisaatiosta on keskusteltu sosiologisessa tutkimuksessa aina 1970-luvulta lähtien. Varsinainen käänne niin sosiologisessa kuin muussakin yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa prekarisaatiotutkimukseen tapahtui kuitenkin 2000 -luvun alusta lähtien. 2010 -luvulla niin keskustelu kuin etenkin tieteellisten julkaisujen määrä on kasvanut huomattavasti. Prekarisaatiotutkimus on jakautunut moniin eri suuntauksiin ja tutkimuksellisiin koulukuntiin. Eroja löytyy niin teoreettisessa orientaatiossa, empiirisen tutkimuksen menetelmissä kuin alueellisissa ja valtioiden välisissä työvoimapoliittisissa ratkaisuissa. Koulukunta- ja näkemyseroista huolimatta useimmat prekarisaatiotutkijat ovat yhtä mieltä siitä, että prekarisaatio liittyy tiiviisti työntekijöiden köyhtymiseen ja toisaalta köyhille esitettyihin vaatimuksiin työllistymisestä. Viime aikoina prekarisaatiotutkimus onkin lähestynyt työn tutkimuksen lisäksi myös köyhyyden tutkimusta. Köyhyyden todellisuus ja kokemus köyhyydestä vaihtelee runsaasti riippuen ympäröivästä yhteiskunnasta, mutta tästä huolimatta myös yhteisiä piirteitä löytyy. Yksi prekarisaatiotutkimukselle keskeinen kysymys on kuinka paljon ja millä tavoin niin sanottu työssäkäyvien köyhien -ilmiö tulee kasvamaan tulevaisuudessa. Tässä paperissa tarkastellaan Jyväskylän yliopiston Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksella vuonna 2015 kerättyä kohtalaisen mittavaa laadullista aineistoa työssäkäyvien köyhyydestä. Aineisto koostuu internetissä julkaistun ja mainostetun kirjoituspyynnön tuotoksista, joissa työssäkäyvät köyhät kirjoittavat kokemuksistaan ja arkisista ongelmistaan yhteensä 171 kirjoituksessa. Paperissa käsitellään lyhyesti työssäkäyvien köyhien käsitettä ja ilmiötä niin Euroopassa kuin Suomessa, sekä asemoida kerätty aineisto ja sen esiintuomat ilmiöt prekarisaatiotutkimuksen kenttään. Pääpaino paperissa on kuitenkin kerätyn

aineiston analyysin ja tulosten esittelyssä, eli työssäkäyvien köyhien ihmisten arkipäivän kokemuksissa.

Nuoret ja ympäristö: Kohti kestävää hyvinvointia

Irmeli Mustalahti, Itä-Suomen yliopisto
Nina Tokola, Itä-Suomen yliopisto

Strategisen tutkimuksen neuvoston (STN) rahoittama ALL-YOUTH – Kaikki nuoret haluavat määrätä elämästään -hankkeen tavoitteena on edistää nuorten mahdollisuuksia vaikuttaa yhteisöissään ja yhteiskunnassa. Haluamme tehdä nuorisolähtöistä tutkimusta, jossa pyrimme kehittämään uudenlaisia yhteyksiä nuorten ja ympäristösektorilla toimivien tahojen kanssa. Monet nuorille suunnatut työllistymiseen ja hyvinvointiin liittyvät mallit ovat aikuisten suunnittelemia, eikä vaikuttaminen lähde aidosti nuorista. Monissa aiheissa nuoret jäävät aliedustetuiksi itseään koskevissa asioissa. Nuorten asenteet ovat muuttuneet kestävän kehityksen kannalta myönteisempään suuntaan, mutta miten heidän mielipiteensä saataisiin kuuluviin kehitettäessä uusia työpaikkoja esimerkiksi ympäristösektorille? ALL-YOUTH-hankeen yhtenä tavoitteena on tutkia ja löytää keinoja uudentyyppisten työpaikkojen luomiselle vertaistutoroinnin avulla. Tällaiset työt voisivat löytyä biotalouden ja kiertotalouden parissa tai jakamistalouden ja joukkoistamisen kaltaisissa yhdessä toimimisen muodoissa. Kysymmekin, miten nuoret haluavat haastaa totutut tavat lähestyä palkkatyötä ja osallistua yhteiskuntaan. Kuinka he voisivat yhdistää uudenlaisen kestävään kehitykseen linkittyvän työn ja luoda kestävää, oman näköistään hyvinvointia. ALL-YOUTH-tutkimushankkeeseen kuuluu viisi työpakettia, jotka tutkivat nuorten osallistumisen esteitä ja mahdollisuuksia, nuorten yhdenvertaisuutta, digitaalisia välineitä nuorten osallistamiseen, oikeudellisia esteitä nuorten osallistumisessa sekä nuorten osallistumista ja työllistymistä kestävään kehitykseen. Koko projektissa on mukana yhteensä 19 tutkijaa.

Inequalities in professions and potential professions: Gender, ethnicity and age

Koordinaattorit: Marta Choroszewicz (marta.choroszewicz@uef.fi), University of Eastern Finland & Jaana Vuori (jaana.vuori@uef.fi), University of Eastern Finland

Työryhmäkuvaus: With the increasing entry of women and young professionals into professions and occupations as well as mobility of people, the workforce is becoming more and more diverse. Yet, these professionals enter professions that are still structured around traditional gender norms of masculinity and femininity. These professionals face also new challenges with regard to professional skills and attributes, work-life balance and career opportunities. Digital technologies puts additional pressures on how contemporary professionals work, acquire competence and enhance their professional status in increasingly precarious labour market. Prerequisites for successful retention in the professions rest upon professionals' capabilities to live up to particular ideals of what it means to be professionally suitable. These rest on the assumptions around gender, age and ethnicity, which impede social integration within professions and potential professions. Yet, gender, age and ethnicity can also function as sources of capital that differentiate workers' and professionals' career prospects, lives, agencies and coping strategies.

We welcome theoretical and empirical papers in both Finnish and English that may address but are not restricted to the following issues:

- challenges and barriers that professionals encounter when unfolding their careers and combing professional and personal lives

- hybradised practices and strategies that professionals develop and deploy throughout their lives and career stages

- changes ongoing in professions with regard to nature, context and organisation of the professional work

- professionalization processes in potential professions

- emergence of new hierarchies, norms and standards

- new ways of governance and management in professions

- the impact of technological advances on professional work and professionals

- shifting gender and ethnic identities among and between different generations of professionals

Abstraktit:

Sotilaan sukupuoli: naispuolisten upseerien kertomuksia sopeutumisesta sotilasyhteisöön

Suvi Kouri

Tutkin parhaillaan työn alla olevassa väitöskirja-artikkelissani, miten Suomen Puolustusvoimissa työskentelevät naispuoliset upseerit rakentavat kertomuksissaan sotilaan sosiaalista sukupuolta. Tutkin, millaisia sukupuolineuvotteluita naiset ovat käyneet ja millaisia identiteettikäytänteitä omaksuneet sopeutuakseen maskuliiniseen sotilasyhteisöön ja perinteisesti miesten hallussa olleeseen sotilaan ammattiin.

Armeija on sekä historiallisesti että globaalisti tarkasteltuna varsin sukupuolittunut instituutio. Sotilaan tehtävä ja ammatti ovat perinteisesti olleet miesten hallussa lähestulkoon kaikkialla maailmassa. Sielläkin, missä sotilaana toimiminen on mahdollista myös naisille, sotilaan normi on edelleen mies. Asepalveluksen ja sotilaan ammatin avaaminen naisille ei välttämättä haasta patriarkaalisia normeja tai muuta sotilaan sosiaalista sukupuolta. Sotilaaseen liitetään perinteisesti maskuliinisiksi miellettyjä ominaisuuksia, kuten fyysinen voima, kurinalaisuus, tunteiden hallinta, rationaalisuus ja päättäväisyys. Naispuolisten sotilaiden on osittain luovuttava sukupuoli-identiteetistään ja haettava paikkansa sotilasyhteisössä maskuliinisten positioiden kautta. Naispuolisten sotilaiden on todistettava maskuliinisuutensa fyysisen kyvykkyyden ja sotilaalle edullisina pidettyjen sosiaalisten ominaisuuksien osalta.

Artikkelin aineistona on yhdeksän Suomen Puolustusvoimien maa- ja merivoimissa työskentelevän naispuolisen upseerin haastattelut, jotka olen kerännyt keväällä 2016. Haastatteluhetkellä informantit olivat iältään 24–41-vuotiaita. He olivat työskennelleet sotilaan tehtävissä reilusta puolesta vuodesta 15:een vuotta. Haastattelut toteutin teemahaastatteluin, joissa käytiin läpi varusmiespalvelusta, kadettikouluaikaa sekä upseerin työuraa. Haastateltavat löysin niin sanotulla lumipallomenetelmällä omien verkostojeni kautta. Tutkijan positioni on osittain sisäpuolinen, sillä olen toiminut Puolustusvoimissa sotilaspastorin virassa. Olen käyttänyt analyysimenetelmänä teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Analyysille hyvää pohjaa ja tukea luovat kansainväliset tutkimukset samoista aihepiireistä.

Alustavan analyysini mukaan haastattelemani naispuoliset upseerit rakentavat omissa kertomuksissaan yhtäältä sukupuoletonta sotilasta, toisaalta vahvasti maskuliinisten ihanteiden mukaista (mies)sotilasta. Samalla he rakentavat eroa itsensä ja ”toisten” eli muiden naisten välillä. Eron tekeminen suhteessa perinteiseen feminiinisyyteen näyttää liittyvän uskottavan sotilaan ammatillisen identiteetin rakentamiseen ja ylläpitämiseen. Naiselliset piirteet näyttäytyvät sotilaallisessa kontekstissa usein ei-toivottuina ja osa informanteista toteaakin häivyttävänsä työpaikalla feminiinisyyttään. Haastateltavien mukaan tietyn iän ja aseman saavuttaminen on kuitenkin tuonut rohkeutta olla myös työssä oma itsensä ja sen myötä helpottanut myös naisellisten piirteiden esiintuomista.

Service user involvement and the ‘professionalization’ of people with personal illness experiences

Marjaana Jones (marjaana.jones@staff.uta.fi), University of Tampere

Service user involvement has become a prominent feature of health policies and health service strategies in Finland and elsewhere. This has led to people with personal illness experiences entering areas of health care that have formerly belonged to the realm of health professionals. However, within these settings they are newcomers that lack a clear position and defined duties. Policies and strategies position people with illness experiences as representatives of other patients and non-professionals that provide the voice of experience, which health professionals are argued not to possess. However, I argue that the increased involvement in health service development and production can lead to people with illness experiences becoming increasingly ‘professionalized’, which in turn can create stratification amongst patients.

The emphasis of this study is on peer support workers and experts by experience, who have been offered access to health service development and production in Finland. The study materials consist of interviews conducted with people who have personal illness experiences of mental health problems or cancer and are currently participating in various involvement activities. The aim is to explore the processes of ‘professionalization’ and the effects it can have on involvement. ‘Professionalization’ appears to be driven both by the participants attempts to establish themselves as legitimate actors and by the requirements imposed on them by health services. In their attempts to construct themselves as legitimate actors and decision makers, peer support workers and experts by experience differentiate themselves from other patients and adopt an expert position that moves them further away from being ‘lay’ participants. Rather than emphasising their personal illness experiences, the interviewees highlight the importance of qualifications, specialist skills and knowledge.

Young dentists and the gendered organization of dentistry in Finland: continuity and change

Jaakko Koivumäki, Marta Choroszewicz, Terhi Karaharju-Suvanto, Ritva Näpänkangas, Liisa Suominen & Mimmi Tolvanen

Dentistry has been a female-dominated profession in Finland for the last 60 years. Yet, the profession is internally segmented along gender lines. Female dentists are overrepresented in the Public Dental Service (PDS)–mainly focused on children and adolescents; male dentists work more often in the private sector and specialise in oral surgery and prosthodontics– specialties characterised by higher prestige and income.

Applying embedded approach to studying profession, we examine the gendered organization of dentistry and its impact on young generation of male and female dentists in Finland. Firstly, we outline historical and socio-cultural development of dental profession as a female-dominated profession. Secondly, through the analyses of survey data from 2017 we explore gender differences in early stage career choices and in professional identity among young dentists in Finland.

The study shows that young dentists enter the profession with professional identities tied to attributes traditionally associated with societal ideals around femininity and masculinity. We find that while female dentists are more likely to perceive themselves as comforters, social workers and health promoters, male dentists tend to perceive themselves as entrepreneurs and technicians. There are also clear gender differences in the specialisation plans of the young dentists.

This paper makes three main contributions to the existing body of research: Firstly, we advance understanding of the role of gender in the formation of Finnish dentistry as a female-dominated profession. Secondly, we identify some of the mechanism that facilitated women to dominate the dental profession in Finland. Thirdly, through the analysis of survey data we examine how the gendered organisation of Finnish dentistry impacts the young dentists' career choices and professional identity today.

Practical nursing as a transit point? Value and recognition in transitions of female care students

Emma Lamberg, University of Turku

In the presentation, I examine the labour market orientations of young women in the vocational training of a practical nurse. In the times of austerity in Finland, young people are encouraged to be realistic in their educational choices and to choose education that is aligned with labour market needs. The social and health care field is one of the sectors struggling with labour shortage, partly due to the aging of the Finnish population. At the same time, there are vast hierarchies in the care field that are based on the occupational status but also, as my analysis shows, on what is considered as routine. Drawing from my ethnographical fieldwork and interviews with final-year practical nurse students, I analyze the unequal attachment of value and recognition to different forms of care work. The analysis shows that, for the majority of the young women interviewed and observed, staying as a practical nurse and doing basic care work rationalized according to the 'lean model' for a longer period of time is approached as a risk and a sacrifice. Thus, the young women have internalised a strong ethos of moving forward, and the qualification of a practical nurse is approached as a transit

point before applying for further education at the polytechnic level. However, classed and racialised inequalities in the field continue to affect the individuals' conditions of possibilities, and some young people, especially those with an immigrant background are essentialised as more suitable for doing repetitive and basic bodily care in institutionalized settings. I argue that, while practical nursing education represents an investment in the future or even increased chances of mobility for certain bodies, embodied power relations prevent other bodies from moving forward.

Fathers in private law practice in Finland: Reconciling work and family life for male lawyers from different generations

Marta Choroszewicz, University of Eastern Finland

The chapter bridges the gap in the research into work-life reconciliation for male lawyers of different generations in a country with a long-standing policy of incentives for encouraging fathers' involvement in caregiving responsibilities for their newly born children. This paper looks at ways in which male lawyers negotiate different concepts of fatherhood when they accommodate family life in a demanding legal career that rests upon the ideal of a 'flexible lawyer' who is constantly available for work. The study applies a fictionalised case method to capture the most central and shared experiences of Finnish male attorneys (n= 21) –captured in two stories of a 58-year-old partner in a law firm and a 35-year-old senior associate. The results show how gender relations are intertwined with generational differences and are shaped at the micro level according to the Nordic dual-earners family model and within a male-dominated profession. The male lawyers' narrations of their reconciliation of work and family life demonstrate that male lawyers belonging to Generation Y are particularly torn between the breadwinner fatherhood norm and their wants and needs to be involved as fathers. The traditional masculine ideology still prevails in the legal profession and imprints negatively on young men's opportunities to reconcile work with an equal parenting role.

Juhlien kierto, tuotanto ja kulutus / The cycle of celebration: its production and consumption

Koordinaattorit: Ismo Kantola (ikantola@utu.fi), Turun yliopisto & Satu Soukka (satu.soukka@gmail.com), Turun yliopisto

Työryhmäkuvaus: Juhlimista voi tarkastella kulutuksena, mutta myös tuottamisen näkökulmasta; itsetarkoituksena tai välineenä sosiaalisuuteen, henkiseen tai fyysiseen uudistumiseen tai vaikka taloudelliseen voittoon. Juhlimiskulttuurien tutkimuksen työryhmä on kokoontunut sosiologipäivillä vuodesta 2003. Tälläkin kertaa työryhmään ovat tervetulleita niin teoreettiset kuin empiirisetkin sosiologiset ja lähitieteelliset esitykset juhliin ja juhlintaan – bilettämiseen – eri tavoin liittyvästä tutkimuksesta. Miten tutkia juhlaa tai juhlintaa? Juhlinta ongelmana vaiko voimaannuttajana? Haastaako muuttuva symboliikka juhlinnan sosiaalisen funktionaalisuuden? Muunmuassa tämänkaltaisista kysymyksistä olet tervetullut keskustelemaan ja esitelmöimään työryhmäämme.

—

One can approach celebration not only as consumption but from the point of view of its production as well; in its own right or as a means to sociality, spiritual or physical recreation, or even as a means

for making economic profit. The working group of Sociology of Celebration was established in 2003 Helsinki Sosiologipäivät. As always thus far, the group welcomes theoretical as well as empirical presentations about or related to any kind of celebration: solemn feasts, clubbing, partying, having fun, etc. How to study a feast or celebration? Celebration as a problem or a source of empowerment? Does the changing symbolism of celebration pose a challenge to the social functionality of celebration? You are warmly welcome to present and discuss issues like these and much more.

The working languages are: Finnish, Swedish and English.

Abstraktit:

Yläkaupungin yö -festivaalin musta laatikko: inhimilliset ja ei-inhimilliset toimijat festivaalia tuottamassa

Pauli Wuokko, Jyväskylän yliopisto

Yläkaupungin yö (Yky) on Jyväskylässä vuosittain järjestettävä poikkitaiteellinen festivaali. Ykyn ehkä keskeisin organisaatiollinen erikoisuus on, että festivaali ei itse hanki esityksiä tapahtumaansa, vaan kiinnostuneet osallistujat hakevat osaksi festivaalia. Festivaalin toteutukseen osallistuvilla yhteistyötahoilla on myös mahdollisuus vaikuttaa tapahtuman sisällön suunnitteluun. Koska Yky on ilmaistapahtuma, paikallisten yhteisöjen suhteet, verkostot sekä resurssit ovat keskeisessä asemassa mahdollistamassa festivaalin toimivaa toteutusta. Yläkaupungin yö on hybridiorganisaatio, jonka toteutus sitoutuu yksityisen- julkisen-, ja kolmannen sektorin vuorovaikutukseen. Ykyä voi lähestyä myös materiaalis-semioottisena hybridinä, eli verkostona joka rakentuu objektien, diskurssien ja sosiaalisten rakenteiden sekä niiden välisten vuorovaikutussuhteiden kautta.

Esitelmäni perustuu pro gradu -tutkielmaani ”Festivaali joka rakentaa itse itsensä”: Yläkaupungin yö -festivaali ja sen organisaatio toimijaverkkona, jossa tarkastelin Ykyn järjestämistä Bruno Latourin toimijaverkkoteorian (ANT) sekä tapahtumapohjaisen organisaatioteorian avulla. Aineistonkeruun muotona käytin osallistuvaa havainnointia sekä työntekijähaastatteluita. Tutkielmani päämäärä oli kuvata festivaalin järjestämistä ja tuottaa festivaaliorganisaatiosta sekä sen toiminnasta kuvaus siihen osallistuvien materiaalisten, inhimillisten sekä diskursiivis-sosiaalisten toimijoiden kautta. Esitin tutkielmassani, että festivaalin organisointia voi kuvata tapahtumapohjaisen organisaatioteorian käsitteistöllä ”tapahtumaklusterivirraksi”, eli useaksi peräjälkeen ja samaan aikaan tapahtuvaksi prosessiksi, joissa tuotetaan ja tuodaan yhteen laajalti ja monipuolisesti heterogeenisiä toimijoita. Inhimillisten toimijoiden lisäksi festivaalin toteutus on riippuvainen myös aineellisesta ympäristöstä, yhteiskunnan eri sektorien välisestä vuorovaikutuksesta, vaihdantataloudesta sekä yhteisötasolla jaetuista arvoista, normeista ja traditioista. Tulevassa esitelmässäni pyrin keskittymään Ykyn ”mustan laatikon” auki selittämiseen, eli festivaalin tuotantoon liittyviin verkostoihin, tapahtumiin, toimijoihin, toiminnan kauttakulkukohtiin sekä niiden välisiin yhteyksiin.

Miksi Jeppe ei juo? Opiskelijabileiden karttajat

Ismo Kantola, Turun yliopisto

Keväällä 2017 kohdistettiin survey tuhannelle satunnaisesti valitulle tiedekunnittain kiintiöpoimitulle Turun yliopiston opiskelijalle opiskelijabileisiin osallistumisesta. Kyselyä täydennettiin lumipallo-otannalla valittujen opiskelijoiden teemahaastatteluin. Esitelmä fokusoi niihin vastaajiin, joita opiskelijabiletys ei kiinnosta. Tutkimus vahvistaa oletusta siitä, että opiskelijabileissä nautitaan tyypillisesti runsaasti alkoholia. Opiskelun alkuvaiheessa opiskelijabileet eivät kiinnosta niitä, jotka ovat kotoisin opiskelupaikkakunnaltaan. Opintojen myöhemmässä vaiheessa myös kauempaa kotoisin olevat vähentävät opiskelijabiletystään, kun motivaatio opintojen edistämiseen kasvaa. Opettajakoulutettavat kasvatustieteellisen tiedekunnan opiskelijat harrastavat opiskelijabiletystä selvästi vähemmän kuin muut kyselyyn vastanneet. Teemahaastatteluissa tuli esille näiden opintojen ryhmätyöpainotteisuus. Ryhmätyöt auttavat luomaan sosiaalisia suhteita ilman alkoholiakin. Esitelmä avaa keskustelua opiskeijabiletyksestä sosiaalisen pääoman hankintana.

Livekeikka – työtä ja juhlaa vai työn juhlaa?

Satu Soukka, Turun yliopisto

”Toisen vapaa-aika on toisen työtä”, sanotaan. Näinhän se vaikuttaisi olevan, mutta haluan kyseenalaistaa näiden kahden täyden vastakohtaisuuden. Jos vapaa-ajalla tarkoitetaan esimerkiksi työviikon jälkeistä viikonloppuvapaata, jolloin ehkä lähdetään viettämään iltaa kaupungissa järjestettävään tapahtumaan, teatteriin tai vaikkapa lempiartistin keikalle, se viittaa aina rentoutumiseen, juhlintaan, jonkinlaiseen juhlan tuntuun, johonkin joka poikkeaa arjesta. Se viittaa myös siihen, että joku tekee palkkatyötä kyseisen aktiviteetin ja irtioton mahdollistamiseksi. Esitelmäni lähtökohtana on näkemys juhlasta yhteisöllisenä kokemuksena, jonka ymmärrän sekä tuottajan että vastaanottajan vuorovaikutteisena toimintana. Erityisesti olen kiinnostunut juhlimisen käsitteestä populaarimusiikin kontekstissa, jossa keskeinen ”areena” on kiertue ja sen sisältämät livekeikat. Esiintyminen on muusikon työtä, mutta voiko työ olla juhlaa? Jos voi, mitä sillä tarkoitetaan ja millaista se on? Esitelmässäni pohdin näitä kysymyksiä tutkimusaineistoni kautta. Väitöskirjani aiheena on muusikon kiertuetyö Suomessa.

Jätteen yhteiskunta

Koordinaattorit: Jarno Valkonen (jarno.valkonen@ulapland.fi), Lapin yliopisto & Olli Pyyhtinen (olli.pyyhtinen@uta.fi), Tampereen yliopisto.

Työryhmäkuvaus: Jäte on keskeinen ja näkyvä osa yhteiskuntaa, jokapäiväistä elämää, taloutta ja työtä. Jätettä tuotetaan, lajitellaan, vältellään, kierrätetään, kuljetetaan, hallinnoidaan, myydään, verotetaan, levitetään ja työstetään. Jäte kuormittaa, sitoo resursseja ja aikaa; sen kanssa eletään, jaetaan tilaa ja maisemaa; se yhdistää ja erottaa, tuottaa luokituksia ja sosiaalista järjestystä. Samaan aikaan se on myös itsessään resurssi ja arvonluonnin lähde. Kaikesta huolimatta jäte näyttäytyy yhteiskunnassa paradoksaalisesti näkyvänä näkymättömänä: asiana, jonka läsnäolosta ja kasautumisesta kaikki ovat tietoisia, mutta joka halutaan siivota pois näkyvistä. Jätettä ei kuitenkaan voi täysin hävittää, vaan ainoastaan muuttaa joksikin muuksi. Työryhmässä käsitellään tätä toimintamme ja yhteiskunnan vääjäämätöntä ylijäämää ja -määrää. Miten olemme ylijäämän ja -määrän kanssa yhdessä? Miten sitä rajataan ja määritellään, mitä suljetaan ulos? Millaisten prosessien myötä asioista tulee roskaa tai jätettä? Kenelle jäte kuuluu? Mitä teemme jätteillemme? Miten elää jätteen kanssa? Miten tuotanto ja kulutus määrittyvät suhteessa jätteisiin? Entä miltä

yhteiskunta näyttää, jos otetaan vakavasti jätteen perustava rooli yhteiskuntaa rakentavana tekijänä? Jätteen yhteiskunta -työryhmään toivotetaan tervetulleiksi kaikki jäteyhteiskunnasta, yhteiskunnan aineellisuudesta, kulutuksesta, esineistä ja materiasta kiinnostuneet.

Abstraktit:

Jätteiden lajittelu: riesa vai riemu, rasittavaa vai rentouttavaa?

Henna Kokkonen (henna.kokkonen@uef.fi), Itä-Suomen yliopisto

Vaikka Suomessa yhdyskuntajätettä on kaikesta jätteestä vain noin kolme prosenttia, niin tuotamme kuitenkin vuosittain jokaista asukasta kohti 500 kiloa jätettä. Tiedämme, että tuota jätemäärää olisi hyvä pienentää ja tiedämme, että myös jätteiden tarkempi lajittelu olisi tärkeää. Samaan aikaan koemme asian, ainakin ajoittain, myös hankalaksi. Vaikka tietoa on saatavilla, niin joudumme siitä huolimatta pohtimaan esimerkiksi sellaisia asioita, kuin mihin eri jätteet pitäisi laittaa tai miten hyvin eri pakkaukset on pestävä, jotta niiden kierrätys onnistuisi.

Esityksessä tarkastellaan kuluttajien kokemuksia jätteen lajittelun arkipäivän haasteista sekä heidän näkemyksiään siitä, mikä tekisi lajittelusta helpompaa. Esitys perustuu Liiketoimintaa jätteen lajittelun ratkaisuista (Lajitin) - hankkeen tekemiin kartoituksiin, joissa selvitettiin lajitteluun liittyviä esteitä ja kannustimia. Tämä esitys pohjautuu kartoitusten kvalitatiivisiin osioihin, eli kuluttajien kirjoittamiin lajittelua käsitteleviin kuvauksiin.

Esityksessä käydään läpi kuluttajilta saatuja, teemoiteltuja näkemyksiä siitä, mikä heidän mielestään tekee lajittelusta vaikeaa. Aihetta tarkastellaan myös siitä näkökulmasta, mikä tekisi lajittelusta helpompaa ja huomataan, että nämä kaksi asiaa kulkevat osin rinnakkain. Yksinkertaisimmillaan lajittelusta saataisiin helpompaa, jos osattaisiin vaikuttaa tai tehdä muutoksia niihin asioihin, jotka aiheuttavat sen, että lajittelua pidetään haasteellisena. Huomattavasti vaikeampaa on kuitenkin saada toteutettua muutoksia käytännössä. Kuluttaja itse voi vaikuttaa jollain lailla siihen, miten sisällä kotona saadaan lajitteluasiat toimimaan, mutta vaikeampaa on vaikuttaa yleisemmän tason asioihin, kuten esimerkiksi yleisten ekopisteiden määrän lisäämiseen tai niiden saamiseen lähemmäs omaa asuinaluetta.

Elävä jäte

Veera Kinnunen (veera.kinnunen@ulapland.fi), Lapin yliopisto

Jätepolitiikka ja ihmisten arkiset jätekäytännöt uusintavat helposti jätettä yhtenäisenä ja kuolleena aineksena, joka pitää sulkea ulos arkielämän piiristä. Kiinnitän esityksessäni huomioni sellaisiin arkisiin jätekäytäntöihin, joissa jäte ei olekaan ulossuljettu abjekti, vaan hoivan arvoinen *matter of care* (Puig de la Bellacasa). Empiirisenä keissinä on ruokajätteen hapattaminen eli bokashi-menetelmä. Tässä menetelmässä itse tuotettu jäte tunnistetaan ja otetaan osaksi osaksi inhimillisistä ja ei-inhimillisistä aineksista ja suhteista koostuvaa kollektiivia ja huolehtivaa kanssakäymistä.

Hapattaminen synnyttää käytäntönä uudenlaista, hoivaavaa ja empaattista suhdetta jätteeseen. Samalla se konkreettisesti liudentaa rajaa ihmisten ja jätteen välillä: sillä hapattajalle sekä kompostiastia että ihminen hahmottuvat mikrobeja kuhisevina yhteisöinä, joita pitää ruokkia ja

hoivata jotta ne voivat hyvin. Bokashaajalle jäte on asuinkumppani, josta kannetaan vastuu, ei velvollisuudesta vaan rakkaudesta. Sillä on merkittäviä seurauksia ylipäätään sille, miten elämme ylimäärämme kanssa.

Listat jätteen jäsentäjinä

Karoliina Lummaa (sakalu@utu.fi), Turun yliopisto

Jätteen kanssa oleminen ja sen seassa selviäminen vaatii ja tuottaa aina paitsi käytännön tason lajittelua myös käsitteellistä luokittelua. Jätteiden käsittely ja käsitteellistäminen on keskeinen osa yhteiskuntien ja yhteisöjen toimintaa, jolla on aina kulttuuriset ja historialliset sidonnaisuutensa ja erityispiirteensä. (Strasser 1999; O'Brien 2011.) Tämänhetkisessä globaalien ympäristö- ja resurssikriisien tilanteessa jätteet nousevat yhä vahvemmin esiin aktiivisena moraalisena ja materiaalisena tekijänä, joka asettuu monimutkaisiin suhteisiin ihmisten kanssa (Boetzkes 2016; Alexander 2016). Uusmaterialistisessa ajattelussa jätteitä onkin lähestytty esimerkiksi eloisan materiaalisuuden ja ei-inhimillisen toimijuuden näkökulmista (Bennett 2010; Alaimo 2014).

Kokeilen esitelmässäni jätteiden ajattelemista listojen avulla. Erilaiset listat ja luettelot ovat läsnä jätteitä koskevassa lainsäädännössä (Jätelaki 646/2011), kunnallisissa jätehuoltomääräyksissä sekä jätehuoltoyhtiöiden toiminta- ja kierrätysohjeissa. Oma tulokulmani listoihin on poeettisempi ja filosofisempi. Suomalaisista nykyrunoilijoista Jukka Viikilä on kirjoittanut jätteistä eniten, ja usein erilaisten listojen muodossa. Tarkastelen erityisesti runoa ”Jätteiden kaanon”, joka on julkaistu Janne Nummelan, Tommi Nuopposen ja Viikilän teoksessa Ensyklopedia (Poesia, 2011). ”Jätteiden kaanon” listaa erilaisia elintarviketeollisuuden, terveydenhuollon ja rakennusalan jätteitä sekä ihmisjätöksiä koruttomasti ja yksinkertaisesti, eikä ole selvää viittaako kaanon arvoaseman lujittamiseen vai kenties yhteiseen toimintaan, hajoamisen ”kaanonlauluun” jossa jätteiden muuksi-muuntuminen tai häviäminen tapahtuu samaan aikaan mutta eritahtisesti.

Listojen filosofiaa esitelmässäni edustaa pelitutkija Ian Bogostin (2012) objektiorientoitunut ontografia eli strategia, joka paljastaa objektien sisäisen tiiviyden, objektien määrän runsauden sekä objektien keskinäiset suhteet. Työryhmän aiheeseen sopivasti Bogost (2012, 59) toteaa: ”An ontograph is a landfill, not a Japanese garden. It shows how much rather than how little exists simultaneously, suspended in the dense meanwhile of being”. Listat ovat yksi ontografian muoto, jolla tyypillistä on ihmiskeskeisen narratiivin tai kerronnallisen koherenssin hylkääminen sekä ”maailmallisten yksityiskohtien” suosiminen (Bogost 2012, 41–42). Viikilän listarunon ja Bogostin listaontografian avulla haluan koetella kysymystä jätteiden olemisesta – onko mieltä pysähtyä jätteisiin sinänsä, vai tulisiko kysyä vain jätteiden hyödyllisyyttä, haitallisuutta ja sosiaalisia ulottuvuuksia.

Lähteet

Alaimo, Stacy 2014: Oceanic Origins, Plastic Activism, and New Materialism at Sea. Teoksessa *Material Ecocriticism*. Toim. Serenella Iovino & Serpil Oppermann. Bloomington & Indianapolis: Indiana University Press.

Alexander, Catherine 2016: When Waste Disappears, or More Waste Please!” –*Out of Sight, Out of Mind. The Politics and Culture of Waste*. Toim. Christof Mauch. RCC Perspectives: Transformations in Environment and Society 2016/1.

Bennett, Jane 2010: *Vibrant Matter. A Political Ecology of Things*. Durham & London: Duke University Press.

Boetzkes, Amanda 2016: Plastic, Oil, Culture and the Ethics of Waste. *–Out of Sight, Out of Mind. The Politics and Culture of Waste*. Toim. Christof Mauch. RCC Perspectives: Transformations in Environment and Society 2016/1.

Bogost, Ian 2012: *Alien Phenomenology, or What It's Like to Be a Thing*. Minneapolis & London: University of Minnesota Press.

O'Brien, Martin 2011: *A Crisis of Waste? Understanding the Rubbish Society*. New York & London: Routledge.

Strasser, Susan 1999: *Waste and Want. A Social History of Trash*. New York: Metropolitan Books.

Yhdyskuntajätteen rytmit, reitit ja työt

Heikki Huilaja (heikki.huilaja@ulapland.fi), Lapin yliopisto
Jarno Valkonen (jarno.valkonen@ulapland.fi), Lapin yliopisto

Jäte ei ole vain jotain, jota on käsiteltävä ja hallittava. Jätteiden määrä ja jäteongelman laajuus ovat jo sinällään merkittäviä tekijöitä yhteiskunnan organisoitumisessa. Jäte ei kuitenkaan ole vain ratkaisua vaativa ongelma, vaan se myös itsessään yhdistää ihmisiä, luo rajapintoja sekä häiritsee yhteiskuntajärjestystä samalla kun myös osallistuu sen tuottamiseen. Olennaista tässä on se, että jäte ei ole yksi, yhdenmukainen kokonaisuus, johon hallinta kohdentuu ja jota se käsittelee, vaan heterogeeninen ja jakaantunut. Jäte on prosessuaalista, häilyväistä ja epämääräistä; se on prosessi, jossa jäte ja jätteen käsittelijät määrittävät toinen toistensa ominaisuuksia ja toinen toisensa toimijuutta. Tämä läsnäolo ei ilmene yksinomaan fyysisenä jätteen muodostamana kokonaisuutena. Se ilmenee yhtälailla jätesuunnitelmina, jätetyönä ja jäterutiineina. Jätteen ja jätteenkäsittelijän suhdetta välittävissä toimissa jäte ja inhimillinen toimija kohtaavat ja kietoutuvat yhteen. Näin aineellinen läpäisee sosiaalisen ja jätteen materiaalisuus kantaa mukanaan sosiaalisia ja kulttuurisia suhteita.

Esityksessämme lähestymme jätettä relationaalisena, tilannekohtaisesti tuotettuna asiana tarkastelemalla, miten yhdyskuntajätteen hallinta niin kotitalouksissa kuin institutionaalisissa jätetoimissa tuottaa asioista ja esineistä jätettä. Esitystämme teoreettisesti kannatteleva ajatus on se, että eri käytännöissä jäte on paitsi merkityksiltään erilaista myös ontologiselta statukseltaan vaihtelevaa. Empiiristä tarkasteluamme puolestaan ohjaa oletus, että jäteastia on keskeinen rajapinta, jossa jätteeksi ymmärrettyjen aineiden ontologinen status muuntuu.

Jäte osana arvottamisen käytäntöjä

Olli Pyyhtinen (olli.pyyhtinen@uta.fi)
Turo-Kimmo Lehtonen (turo-kimmo.lehtonen@uta.fi)

Esitys käsittelee jätettä olennaisena osana arvottamisen käytäntöjä. Jonkin luokitteleminen jätteeksi on tulosta luokittelusta ja arvottamisesta: asioista tulee roskaa eleessä, joka seuloo arvokkaan arvottomasta. Ainesten ja objektien elinkaari ei kuitenkaan aina pääty arvon muodostumisesta sen tuhoutumiseen sitä mukaa kun ne kiertävät tuotannosta kulutukseen päätyäkseen lopulta jätteiksi. Sen lisäksi, että ne eivät häviä, pois heitetyt esineet eivät välttämättä myöskään lakkaa olemasta arvokkaita. Ne voivat saada eläviltä suljetussa jäteastioiden, kierrätyspisteiden ja polttolaitosten tuonpuoleisessa myös uuden elämän, antaa elämän muille asioille ja luoda arvoa. Jäte ei myöskään ilmaannu vasta tuotteiden elinkaaren lopussa, vaan jätteisyys on laskostunut virtuaalisuutena ja ennakoituna tulevaisuutena esimerkiksi kertakäyttöisten tavaroiden nykyisyyteen aina niiden tuotannosta käyttöön. Jätteisyys ja poisheitto ovat tavallaan niiden helppokäyttöisyyden perimmäinen ilmentymä. Yhtä kaikki esitämme, että jätekäytäntöjen tarkastelu suuntaa huomiota arvoon ennen kaikkea pragmaattisena asiana. Asioiden arvo ei ole niissä itsessään, sisäsyntyisenä ominaisuutena, vaan arvo on tuotettua ja luotua. Vastaavasti jätteisyyskin tulosta erilaisista erottelun, lajittelun ja järjestämisen käytännöistä, ja jätettä voidaan myös arvottaa niin negatiivisesti kuin positiivisesti.

Kasvatussosiologia ja koulutuspolitiikka

Koordinaattorit: Mira Kalalahti (mira.karalahti@helsinki.fi), Helsingin yliopisto, Janne Varjo, (janne.varjo@helsinki.fi), Helsingin yliopisto & Heikki Silvennoinen (heikki.silvennoinen@utu.fi), Turun yliopisto

Työryhmäkuvaus: Millainen on koulutuspolitiikan hyvä kehä? Miten se on rakentunut? Millaisten olosuhteiden vallitessa se vahvistuu? Mitä ovat murtumat kehällä? Mikä on koulutuksen ja yhteiskunnan välinen suhde?

Kasvatussosiologian ja koulutuspolitiikan työryhmä kutsuu koolle yhteiskunnallisen, vertailevan ja historiallisen kasvatustutkimuksen sekä koulutuksen politiikan ja hallinnan tutkijoita. Työryhmässä tarkastellaan analyyttisesti ja kriittisesti kasvatusta ja koulutusta myöhäismoderneissa, niin ylikansallisesti kuin kansallisesti ja paikallisesti määrittyvissä toimintaympäristöissä. Ryhmään toivotetaan tervetulleeksi eri tieteenalojen esityksiä keskustelunavauksia kasvatuksen ja koulutuksen yhteiskunnallisista ulottuvuuksista.

Abstraktit:

Erityisopetuksesta oppimisen ja koulunkäynnin tukeen – perusopetuksen tuen tarjonnan muutokset 1970—2016

Meri Lintuvuori, Helsingin yliopisto

Peruskouluun siirryttäessä erityisopetus kytkettiin uuteen koulujärjestelmään alusta asti suunnitellusti ja komiteatyönä tehty valmistelu kuvattiin erityisopetuksen suunnittelutoimikunnan osamietinnöissä I ja II (Kivirauma 2015; KM 1970, 1971). Perusopetuksen aikana erityisopetusjärjestelmää on uudistettu useaan otteeseen ja muun muassa peruskoululaki (L 476/1983), perusopetuslaki (L 628/1998) ja viimeisimmän reformin yhteydessä laki perusopetuslain muuttamisesta (L 642/2010) ovat jokainen osaltaan laajentaneet tuen tarjontaa yhä suuremmalle

osalle perusopetuksen oppilaita (ks. myös Kivirauma 2015). Vuodesta 2011 alkaen tukijärjestelmää on kutsuttu oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestelmäksi (L 642/2010; OPH 2014).

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestelmään siirryttäessä perusteltiin (HE 109/2009, 20), että ”tarkoituksena on vahvistaa lähikouluperiaatteen toteutumista”, jolloin oppilaan tarvitsema tuki järjestettäisiin lähtökohtaisesti siinä opetusryhmässä, joka hänelle osoitettaisiin myös ilman tuen tarvetta. Periaate oli lähes vastaava kuin peruskouluun siirtymistä valmisteltaessa vuonna 1970, jolloin erityisopetuksen suunnittelutoimikunnan osamietinnössä esitettiin, että kaikkien oppilaiden koulunkäyntiä on harkittava ensisijaisesti yleisessä koulussa tarvittavin tukitoimenpitein (KM 1970, 116). Kerrostuneesta tukijärjestelmän luonteesta johtuen tässä esityksessä perusopetuksen tukijärjestelmää, sen muutoksia ja tilastointeja kuvataan perusopetuksen alusta nykypäivään.

Järjestelmän kehityksen rinnalla tarkastellaan järjestelmän tilastoinnin kehitystä, sen muutoksia ja taustalla vaikuttaneita tekijöitä vuonna 1979/80 kerätystä ensimmäisestä koko koulujärjestelmän kattavasta erityisopetuksen tilastointista alkaen (Tilastokeskus 1981). Tilastointien laajuus on vaihdellut eri vuosina eikä niitä ole tehty vuosittain (esim. Lintuvuori 2010). Tukea saavia oppilaita on eri vuosikymmeninä myös määritelty tilastoyksiköiksi erilaisin luokituksin ja painotuksin, millä on vaikutuksensa normien ja tilastojen pohjalta tehtyyn tukijärjestelmän kuvaukseen. Tilastojen pohjalta tehtyä kuvausta ja oppilasmäärien kasvua käytetään kuitenkin argumentoinneissa ja esimerkiksi perusteluna järjestelmän edelleen kehittämisen ja reformien taustalla (HE 174/2009; Kirjavainen ym. 2014). Tilastoinnin kehittämiseen ja muutoksiin vaikuttaa kulloinkin voimassa olevan lainsäädännön, resurssien ja opetushallinnon tiedontarpeiden lisäksi myös kansainvälinen koulutuspolitiikka ja ylikansallisten toimijoiden tiedontarpeet. Kansainvälisesti vertailukelpoisen tiedon tuottaminen ei ole yksinkertaista ja viimeisin laajempi selvitys erityisopetuksen tilastoinnista tehtiin Eurostatin johdolla (European Commission 2012a). Suomen erityisopetustilastoinnin muutoksia tarkastellaan tässä tutkimuksessa myös erityisopetustilastointeja tuottavien ylikansallisten toimijoiden vaikutusten näkökulmasta.

Miksi tohtorit lähtevät yliopistoista?

Taru Siekkinen (taru.siekkinen@jyu.fi), Jyväskylän yliopisto
Tomi Kallio (tomi.kallio@lnu.se), Linnaeus University

Yliopistot ovat keskeisessä asemassa kun tarkastellaan tiedon tuottamista yhteiskunnassa (Välimaa, Papatsiba & Hoffman 2016). Tohtorit jotka lähtevät yliopistoista työskentelemään muualle, ovat tärkeässä roolissa siirtämässä tietoa yliopistoista muille sektoreille – sekä muihin yliopistoihin. Tutkimuksessa tarkastellaan tekijöitä, jotka työntävät ihmisiä pois yliopistoista, sekä vetävät heitä sinne. Kansainvälisessä tutkimuksessa tästä ilmiöstä käytetään käsitteitä ”push and pull -factors” (esim. Johnsrud & Rosser 2002; Zhou & Volkvein 2004).

Tutkimus liittyy nelivuotiseen Suomen Akatemian rahoittamaan hankkeeseen ”Exiting Academics in Networked Knowledge Societies, EANKS”, 2016–2020, joka toteutetaan Jyväskylän yliopiston Koulutuksen tutkimuslaitoksen ja Tampereen yliopiston johtamiskorkeakoulun yhteistyönä.

Tutkimuksen aineisto koostuu haastatteluista sekä kyselyaineistosta. Haastatteluaineistona on 41 haastattelua, joissa on haastateltu yliopiston keskijohtoa, yliopistoista lähteneitä henkilöitä ja johtavassa asemissa olevia henkilöitä yksityisen ja julkisen sektorin organisaatioista. Sähköinen kysely toteutetaan helmikuun alussa 2018. Kysely lähetetään noin 4900 henkilölle, jotka ovat

vuosien 2005–2010 aikana olleet työsuhteessa suomalaiseen yliopistoon tohtorin tutkinnon suorittamisen jälkeen, mutta lähteneet työskentelemään muualle.

Haastattelujen alustavaan analyysiin perustuen voidaan todeta, että yliopistoista lähtemisen syyt liittyvät joko organisaatioon ja työhön, tai yksilön henkilökohtaisiin syihin. Nämä syyt ovat sidoksissa toisiinsa. Esimerkiksi palkkaus, resurssien puute, byrokratian määrä, lyhyet työsuhteet ja kilpailu ovat organisaatioon ja työhön liittyviä syitä. Yksilöllisiä syitä ovat esimerkiksi oma kiinnostuksen puute työtehtäviä kohtaan ja halu kokeilla jotain muuta.

Lähteet:
Välimaa, J., Hoffman, D. & Papatsiba, V. (2016) Higher education in Networked Knowledge Societies in Hoffman, D.M. and Välimaa, J (eds.) Re-Becoming universities. Springer.

Johnsrud, L., & Rosser, V. J. (2002). Faculty members' morale and their intention to leave: A multilevel explanation. The Journal of Higher Education, 73 (4), 518–542.

Zhou, Y. & Volkwein, J. (2004). Examining The Influences On Faculty Departure Intentions: A Comparison Of Tenured Versus Nontenured Faculty At Research Universities Using NSOPF-99 Research In Higher Education, 45 (2), 139–176.

Koulutusta ja työllistymistä koskevat tavoitteet maahanmuuttajataustaisten nuorten elämänkulussa

Liila Holmberg, Helsingin yliopisto
Mira Kalalahti, Helsingin yliopisto
Janne Varjo, Helsingin yliopisto

Lukuisat tutkimukset kuvaavat maahanmuuttajataustaisten nuorten koulunkäyntiin kytkeytyvää paradoksaalisuutta. Yhtäältä maahanmuuttajat ja heidän lapsensa suhtautuvat koulunkäyntiin positiivisesti ja asettavat koulutukselliset tavoitteensa korkealle; toisaalta samanaikaisesti maahanmuuttajataustaiset oppilaat kohtaavat kuitenkin monen tyyppisiä esimerkiksi oppimiseen ja koulusaavutuksiin liittyviä ongelmia.

Maahanmuuttajien koulutusparadoksin on nähty rakentuvan osaltaan abstraktien ja idealististen koulutusta koskevien olettamusten (esimerkiksi koulutus sosiaalisen kohoamisen väylänä) ja konkreettisten (esimerkiksi yhteiskuntaluokkaan ja etniseen taustaan kytkeytyvien) kokemusten välisestä ristiriidasta.

Analysoimme esityksessä tapaustutkimuksen keinoin maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutusta ja työtä koskevia abstrakteja toiveita ja konkreettisia odotuksia sekä niiden mahdollisia muutoksia toisen asteen koulutuksen kuluessa. Tutkimuksemme aineiston (n = 5 tapausta) poimimme laadullisesta seuranta-aineistosta (teemahaastattelut 2015 ja 2017, N = 112). Seuranta-aineistossa seuraamme nuoria yhdeksänneltä luokalta toiselle asteelle. Tässä esityksessä kuvaamme analyysin avulla tuotettuja koulutuksellisiin trajektoreihin liittyviä käsitteitä, jäsennyksiä ja tulkintoja.

Aikaisempien analyysiemme perusteella oletamme löytävämme jonkinlaista etniseen taustaan kytkeytyvää yhteensopimattomuutta abstraktien koulutusta ja työllistymistä koskevien

olettamusten sekä konkreettisten koulutuksellisten tavoitteiden ja valintojen välillä. Esityksen lopuksi keskustelemme tavoista, joilla nuoret käsittelevät koulutuspolkuihinsa mahdollisti sisältyviä ristiriitaisuuksia osana elämänkulkuaan.

Koulumarkkinoiden valjastajat? Kunnalliset kouluviranomaiset, kouluvalinta ja tasa-arvo Suomessa ja Ruotsissa

Janne Varjo, Helsingin yliopisto
Mira Kalalahti, Helsingin yliopisto

Pohjoismainen malli korkeatasoisen ja tasa-arvoisen koulutuksen järjestämiseksi on perinteisesti perustunut julkisin varoin rahoitetulle yhtenäiskoulujärjestelmälle, joka pohjautuu ajatukseen koulutusmahdollisuuksien tasa-arvoisuudesta sukupuoleen, yhteiskuntaluokkaan ja alueelliseen sijaintiin katsomatta. Osana uusliberalistisen yhteiskuntapolitiikan esiinnousua Pohjoismaat ovat 1990-luvulta alkaen siirtyneet kohti hajautetumpia ja markkinaohjautuvampia tapoja tuottaa koulutuksen kaltaisia julkisia palveluita. Samanaikaisesti lisääntynyt kouluvalinta ja kasvavat oppimistulosten erot ovat eriyttäneet perinteisesti hyvin yhdenmukaisia pohjoismaisia järjestelmiä.

Tarkastelemme esityksessä kuinka suomalaiset ja ruotsalaiset kunnalliset kouluviranomaiset – viranhaltijat ja luottamushenkilöt – määrittävät koulutuspoliittista toimijuuttaan suhteessa pohjoismaisen hyvinvointivaltiomallin poliittisen ideaalin muutokseen puhuessaan kouluvalinnan vaikutuksista sekä niiden tunnistamisesta ja hallinnasta. Tutkimuksen aineiston muodostavat 31 kunnallisen sivistystoimen viranhaltijan ja luottamushenkilön teemahaastattelut Suomesta ja ruotsista.

Lähestymme kunnallisiin koulutuspolitiikkoihin sisältyvää vaihtelua ja monimutkaisuutta kontingenssin käsitteen avulla. Esityksessä jaamme kontingenssin kolmeen ulottuvuuteen: poliittiseen tilanteeseen, poliittisiin toimintamahdollisuuksiin ja poliittiseen pelitilaan (Spielraum). Poliittinen tilanne pitää sisällään ajatuksen otollisesta hetkestä, jolloin muutos on mahdollista. Poliittiset toimintamahdollisuudet tarkoittavat toiminnalle nähtyjä vaihtoehtoja, jotka liittyvät siihen, mikä on politisoitunutta ja minkälaisia resursseja toimijoilla on käytettävissään. Pelitila taas viittaa siihen, kuinka toimijat pystyvät hyödyntämään tilanteen ja toimintamahdollisuuksien rajaamaa tilaa.

Kuka kouluttaa? Järjestämis- ja toteuttamisvastuu koulutuksessa

Jonna Kosonen (jonna.kosonen@uef.fi), Itä-Suomen yliopisto

Sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämis- ja toteuttamisvastuun muutokset nostavat vääjäämättä esille kysymyksiä koulutuskentän tilanteesta. Suomalaisessa koulutuskentässä koulutuksen järjestämisvastuusta on säädetty eri koulutusmuotojen osalta eri tavoin. Lainsäädännössä on asetettu reunaehdot myös sille, tuleeko koulutuksen järjestäjän tuottaa koulutus itse, toteuttaa koulutuspalvelut yhteistyössä eri toimijoiden kanssa tai hankkia ne. Tässä esityksessä tarkastellaan, miten voimassa oleva oikeus sääntelee koulutuksen järjestämistä: kenelle kuuluu vastuu koulutuspalveluiden järjestämisestä ja miten koulutuksen järjestäjän kuuluu toteuttaa järjestämisvastuun mukaiset palvelut. Tarkastelu leikkaa läpi suomalaisen koulutuskentän.

Esityksessä keskitytään käsittelemään viimeaikaisia koulutuksen toteuttamiseen liittyviä painotuksia. Tarkastelussa tuodaan esille muun muassa koulutuslainsäädännössä havaittavissa olevia siirtymiä paikallisesta alueelliseen ja valtakunnalliseen. Erityisesti tarkastellaan, missä määrin koulutuksen järjestämiseen ja toteuttamiseen liittyvät kysymykset ovat sidoksissa kuntiin. Yhtälailla kysymys on siitä, mikä on yksityisten toimijoiden asema koulutuksen toteuttamisessa.

Kulttuuri ja kulutus

Koordinaattorit: Riie Heikkilä (riie.heikkila@uta.fi), Tampereen yliopisto, & Anu Katainen (anu.h.katainen@helsinki.fi), Helsingin yliopisto

Työryhmäkuvaus: Työryhmä kokoaa yhteen laajasti kulutussosiologiseen tutkimuskenttään liittyviä sekä teoreettisia että empiirisiä esityksiä. Työryhmän raamit ovat leveät: tervetulleita ovat kaikenlaiset esitelmät alkuvaiheessa olevista työpapereista aina valmiimpiin tutkimuksiin. Tarkastelun kohteiksi käyvät sisällöllisesti kulttuurin ja kulutuksen alueet – kuten vaikkapa ruoka, kirjallisuus, musiikki, pukeutuminen, elokuvat, muoti, urheilu, päihteet, internet – niin suomalaisessa kuin kansainvälisemmässä katsannossa. Niin ikään esitelmien teoreettiset lähtökohdat (ei siis vain esimerkiksi Bourdieu, Skeggs, Peterson tai Lahire, vaan miksei myös Simmel, Goffman, Elias, Goldthorpe, Willis, Veblen, jne.) samoin kuin menetelmälliset lähestymistavat voivat vaihdella.

Abstraktit:

Suomalaisten kulutus vuonna 2016 ja sen muutoksia 30 vuodessa

Juha Nurmela (juha.nurmela@stat.fi), Tilastokeskus

Esittelen aluksi vuoden 2016 kulutustutkimuksen tuloksia. Millaisia kulutuseroja on väestöryhmien välillä? Mitkä väestöryhmät ostavat palveluita ja kulttuuripalveluja erityisesti? Voidaanko kulutustutkimuksen aineistoilla tarkastella esim. jakamistaloutta? Tilastokeskuksen kulutusta kuvaava aikasarja kattaa vuodet 1985 – 2016. Kuvaan, miten kulutus on muuttunut 30 vuodessa. Onko löydettävissä selkeitä trendejä? Ovatko kulutuksen uudet trendit noudattaneet tirckle down hypoteesia?

Ikä, ajankohta ja syntymäkohortit terveellisen ruoan kulutuksessa

Antti Kähäri (akakah@utu.fi), Turun yliopisto

Tutkimuksessa analysoin pitkän aikavälin muutoksen sekä elinkaarien välistä dynamiikkaa tereellisen ruoan kulutuksessa. Kysyn, miten kulutus eroaa ajankohdan, iän ja syntymäkohorttien mukaan. Suomi on ideaali konteksti tähän tarkoitukseen, sillä yhteiskunnan ja elintapojen modernisaatio olivat Suomessa poikkeuksellisen nopeita. Lisäksi kansanterveyden yleinen kehitys on ollut suotuisaa. Kasvisten, hedelmien ja marjojen kulutusta havainnoidaan pitkän (1985−2012) kulutustutkimuksien aikasarjan avulla. Analyysimetodeina sovelletaan hiljattain kehiteltyjä APC-Trended ja APC-Detrended –malleja.

Tarkasteluperiodina kasvisten kulutusosuus kasvoi enemmän kuin hedelmien ja marjojen. Kasvisten lisääntyvä kulutus näkyi kasvuna iän mukaan sekä siirtyessä vanhemmista nuorempiin

syntymäkohortteihin. Hedelmien ja marjojen kulutuksen havaittiin kasvavan eritoten 50. ikävuoden jälkeen. Maltillinen ajassa tapahtunut kulutusosuuden kasvu tapahtui juuri tässä iässä, kuin myös kohorttien väliset erot. Tulojen, koulutuksen, asuinalueen kaupunkimaisuuden sekä lapsiperheen elinvaiheen vakioiminen ei muuttanut tuloksia.

Suomenruotsalaisten sosiaaliset ja kulttuuriset resurssit korkeakulttuurin kulutuksessa

Jani Varpa (jani.varpa@helsinki.fi), Helsingin yliopisto

Kvalitatiivinen väitöstyöni analysoi Uudellamaalla asuvien suomenruotsalaisten korkeakulttuurista puhuttaessa aktivoimia sosiaalisia ja kulttuurisia resursseja. Suomenruotsalaisia on tutkittu aiemmin erityisesti kansatieteellisestä näkökulmasta (mm. Lönnqvist 1992), mutta heidän kulttuurin kulutukseen liittyvä tutkimus on ollut vähäistä poikkeuksena heidän makuaan käsittelevä väitöstutkimus (Heikkilä 2012). Tutkimuksessani yhdistän suomenruotsalaisia koskevan aiemman tutkimuksen korkeakulttuurin kulutukseen liittyvään sosiologiseen tutkimukseen. Erityisesti keskityn Bourdieun (1984) makuhierarkiaan sekä Petersonin ja Kernin (1994) kaikkiruokaisuushypoteesin soveltamiseen suomenruotsalaisten kontekstissa. 12 teemahaastatteluani nostavat esiin kulttuurin kulutuksesta esiin sosiaalisia ulottuvuuksia, jotka luovat mahdollisen linkin Bourdieun makuhierarkia sekä Petersonin ja Kernin (1994) kaikkiruokaisuuden välille. Haastattelujen perusteella koko yhteiskuntaa käsittelevä makuhierarkia ei välttämättä ota huomioon erilaisia sosiaalisia motiiveja, kuten ryhmään kuuluminen tai kuulumattomuus. Työ tarjoaa myös yhden selityksen sille, miksi korkeakulttuurin kulutus nuoremmissa ikäpolvissa on vähentynyt (Alasuutari 2009; Purhonen et al. 2014). Väitöstyöni koostuu kolmesta artikkelista, joista jokaisessa käytän erilaisia analyysityökaluja analyysini syventämiseksi ja monipuolisen kuvan rakentamiseksi. Käytettävät työkalut ovat kategoriaanalyysi, narratologia sekä diskurssianalyysi. Tutkimuksen tulokset tarkentavat kuvaa korkeakulttuurin kulutuksesta sekä siihen vaikuttavista tekijöistä ja niitä voidaan soveltaa niin kaupunkien kulttuuritarjonnan suunnittelussa ja kulttuurikasvatuksessa kuin myöhemmissä kulttuuri- ja kulutussosiologisissa tutkimuksissakin.

”Mieluummin en?” Kulttuuriosallistumattomuus eriarvoistuvassa nyky-Suomessa

Riie Heikkilä (riie.heikkila@staff.uta.fi), Tampereen yliopisto

Kulttuurin harrastamisen hyvinvointivaikutukset tunnetaan hyvin, ja kulttuurin suurkuluttajat tai ”omnivorit” ovat lukuisten tutkimusten mukaan paremmin koulutettuja ja hyvätuloisempia kuin kulttuurisesti passiiviset – heistä myös tiedetään passiivisia enemmän. Millainen ilmiö kulttuurinen osallistumattomuus on Suomessa? Empiirisessä tutkimuksessani on ensin tarkasteltu kulttuuriosallistumattomuutta useamman kansallisesti edustavan aineiston kautta ja havaittu, että passiivisuutta ennustavia tekijöitä ovat erityisesti matala koulutus, raskas fyysinen ammatti, työttömyys, eläkeläisyys tai pienten lasten kotona hoitaminen. Alueista korostuvat Pohjanmaa ja Savo. Näiden tekijöiden valossa on muodostettu teoreettinen otanta tarkempia fokusryhmä- ja yksilöhaastatteluita varten (n=50). Tutkimukseni kysyy, millaisia merkityksiä nämä potentiaalisesti passiiviset ryhmät antavat omalle vapaa-ajalleen ja millainen kulttuurinen repertuaari heillä ylipäänsä on, ja pohtii laajemmassa mittakaavassa, miten suomalaisen kulttuuripolitiikan linjauksia voisi oikeudenmukaistaa.

Kulttuuritarjonnan ja -osallistumisen maantiede – case Espoo

Sari Karttunen (sari.karttunen@cupore.fi), Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporessa tehdään vuosina 2018–2020 Espoon kaupungin tilauksesta laajaa tutkimusta, jossa kartoitetaan Espoon kulttuuripalveluja ja -profiilia sekä tehdään ehdotuksia niiden kehittämiseksi. Oma osuuteni EspooCultissa koskee kulttuuripalvelutarjontaa ja -kulutusta sekä omaehtoista kulttuurituotantoa ja -osallistumista paikkasidonnaisesta näkökulmasta. Työskentelyni hankkeessa keskittyy syksyyn 2018. Parhaillaan käyn läpi aiempia tutkimuksia ja teoria- ja metodikirjallisuutta työsuunnitelman täsmentämiseksi.

Lähtökohtia Espoo-tutkimukseen olen hakenut Britanniassa viime aikoina kulttuuriosallistumisesta ja sen tutkimuksesta käydystä keskustelusta. Erityisen innostavana pidän Manchesterissa toteutettua laajaa Understanding Everyday Participation -han-ketta (2012–2018). Hankkeen tutkijat (Andrew Miles, Abigail Gilmore, Eleanora Belfiore jne.) ovat hyödyntäneet yhtäältä väestöpohjaisia survey-aineistoja ja toisaalta tehneet kvalitatiivista etnografista tutkimusta. He kiinnittävät osuvasti huomiota siihen, että sosiologisessa kulttuuriosallistumisen tutkimuksessa paikan merkitystä on pohdittu hämmästyttävän harvoin eikä kulttuurin tarjontaa ja käyttöä ole liiemmin suhteutettu toisiinsa. Hankkeessa ilahduttavaa on myös kulttuurikäsityksen laajuus ja pyrkimys nostaa esiin ei-institutionaalista, ei-markkinaperustaista ja ei-etabloitua toimintaa.

Espoolaisten kulttuuritarjonnasta ja -osallistumisesta on tarjolla rekisteri- ja survey-pohjaista aineistoa, jota analysoimalla saadaan yleiskuva tilanteesta sekä jossain määrin myös alueellisesta vaihtelusta. Kaupungin eri osissa voidaan tehdä myös kulttuuripalvelujen alueellisen saavutettavuuden laskelmia (vrt. Jaani Lahtinen, Pasi Piela). Itse suunnittelen tekeväni lisäksi valikoiduilla alueilla haastattelu- ja havainnointipohjaista kulttuurikartoitusta. Erityisen kiinnostunut olisin liittämään kulttuurin tarjontaa ja käyttöä toisiinsa työstämällä affordanssin käsitettä kohti ”kulttuuritarjoumaa”. Ajatukseni on, että kulttuuriosallistumisen ymmärtämiseksi tarvitaan käsitystä siitä, kuinka ihmiset hahmottavat ympäristössä tarjolla olevia mahdollisuuksia ja millä edellytyksillä he tarttuvat niihin. Tarjonta lähiympäristössä helpottaa osallistumista, mutta kuten brittitutkijat toteavat, disposition puutetta on vaikea päihittää. Omassa tutkimuksessani haluaisin selvittää myös sitä, vaikuttaisiko kaikille avoimien, monikäyttöisten tilojen lisääminen naapurustoihin ihmisten omaehtoiseen toimintaan. Työryhmässä tarkoitukseni on kehitellä affordanssi-ideaa pidemmälle ja pohtia, millaisin menetelmin kiinnostukseni kohteita olisi mahdollista tutkia.

Kategorinen toleranssi kulttuurimaussa

Taru Lindblom (taru.lindblom@uta.fi), Tampereen yliopisto

Maun ja kulttuurisen stratifikaation tutkimuksissa on viime vuosikymmenet käyty keskustelua sosiaalisen erottautumisen strategioista. Eliitin maun on nähty laajentuneen kaikkiruokaiseksi: sallivaksi ja kulttuuristen kategorioiden raja-aitoja ylitteleväksi. Tämän nähdään juontuvan vallalla olevasta poliittisesta, kulttuurisesta ja yhteiskunnallisesta asenneilmapiiristä. Erityisesti sosiaalisen hierarkian ylemmillä portailla arvomaailmassa korostuu toleranssi ja sosiaalista sallivuus (Daenekindt & Roose 2014). Vastaavasti tutkimuksissa on löydetty kielteisten makuilmaisujen

olevan tyypillisempää alemmissa sosiaaliryhmissä (Warde 2011, Bryson 1996). Erottautumisen strategiana on tällöin sallivuuden vastakohta, se, mitä rajataan pois, mihin ei haluta kuulua.

Tarkempi empiirinen tutkimus distinktiosta antaa siis viitteitä siitä, että aiemman sosiaalisen distinktion mekanismin – symbolisen ekskluusion (symbolic exclusion, esim. Bryson 1996) – tilalle tai rinnalle voidaan perustellusti nostaa korvaava erottautumisen strategia, kategorinen toleranssi (categorical tolerance, Lizardo & Skiles 2016). Toisin sanoen sen sijaan, että yksilön makustrategia näyttäytyy poislukemisen eli ulosrajaamisen muodossa, onkin löydettävissä kategorisen hyväksyvyyden tendenssi, jossa merkittävä osa kuluttajista pitäytyy esittämästä kielteisiä makuilmaisuja mitään kulttuurin aloja kohtaan.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella empiiristen esimerkkien avulla kategorisen toleranssin ja symbolisen poislukemisen tendessejä suomalaisten kuluttajien keskuudessa.

Tyylikäs lapsi, hyvä äiti – lastenvaatteet vanhemmuuden peilinä

Erica Åberg (erica.m.aberg@utu.fi), Turun yliopisto
Jarna Huvila, Turun yliopisto

Lastenvaatemerkki Vimman perustaja totesi lokakuun lopussa Helsingin Sanomissa, että enää ei ole yhdentekevää, minkä näköisissä vaatteissa lapsi kulkee päiväkodissa. Jutussa kerrottiin vanhempien rakentavan lastensa pukeutumisella myös omaa identiteettiään. Muutos lasten ulkonäköön panostamisessa näkyy myös väestötasolla: alle kaksivuotiaiden lasten vaatteisiin kuluttaminen on kaksinkertaistunut viimeisten kolmenkymmenen vuoden aikana.

Viimeaikaisessa sosiologisessa kirjallisuudessa ulkonäkö usein käsitteellistetään pääoman muotona: erilaisissa elämäntilanteissa vaihdettavana tai hyödynnettävänä resurssina (esim. Holla & Kuipers, 2015; Sarpila, 2013). Tämä niin sanottu “esteettinen pääoma” (Anderson et al., 2010) viittaa henkilön erilaisiin ulkonäköön liittyviin resursseihin: esimerkiksi kasvonpiirteisiin, hiuksiin tai tyyliin. Olemme tarkastelleet kymmenen lastenvaatteita harrastavan äidin haastattelun kautta lasten ulkonäköön panostamista osana ulkonäkökeskeisen kulutuskulttuurin muutosta ja lasten roolia äitinsä ulkonäköpääoman kantajana. Tarkastelemme tutkimuksessamme myös sitä, onko lasten ulkonäköön panostaminen sijaiskuluttamalla lapsiin (Veblen, 1899 (2002)) keskiluokkaisen vanhemmuuden ideaalin rakentamista: edustavatko tuotemerkit nykyisessä kulutuskulttuurissa keskiluokkaisia arvoja, kuten arvokkuutta, normaaliutta ja kunnollisuutta (Skeggs, 2004). Tutkimus on osa Turun yliopiston taloussosiologian oppiaineen ”Suomi ulkonäköyhteiskuntana”-hanketta.

Alustavien tutkimustulosten mukaan lastenvaatteisiin panostavat äidit kokevat lapsen kautta panostavansa myös itseensä. Lapsi edustaa äitiään ikään kuin ”laajennettuna minänä” (Belk, 1988) ja merkityksen kantajana (Bourdieu, 1984; Skeggs, 2004; Mears, 2014). Vaatteiden ostaminen edusti äideille materian lisäksi myös lapsista huolehtimista ja rakkauden osoittamista postmodernin vanhemmuuden hengessä. Eettisesti tuotetut, pienten pohjoismaisten merkkien kauniit vaatteet symboloivat jotain isompaa kuin vain vaatteita: vanhemmuuden visuaalista rakentamista, kiintymystä ja omistautumista vanhemmuuteen.

Rumaa puhetta, puhetta rumista. Suvaittavan suhtautumisen määrittelyä Arstila-kohun ulkonäkökeskustelussa

Tero Pajunen, Turun yliopisto
Laura Salonen, Turun yliopisto

Viime marraskuun alussa syntyi mediakohu Pirkko Arstilan ET-lehden kolumnista ”Vihjailevat helmat”, jossa hän kritisoi marketin jonossa näkemänsä nuoren naishenkilön tyyliä ja kuvaili, kuinka tämän olisi pitänyt pukeutua. Kolumni keräsi nopeasti yli 400 kommenttia ET-lehden sivuilla ja keskustelua eri paikoissa internetissä niin Twitterissä, blogeissa kuin keskustelupalstoilla. Kolumni kommentteineen poistettiin kolmen päivän kuluttua ET-lehden nettisivuilta, mutta kohu jatkui muilla kommenttipalstoilla useiden uutissivustojen uutisoidessa kohun eri vaiheista.

Tarkastelemme kohun kuohuvimpana aikana 7.–9.11. internetin kommenttipalstoilla käytyä keskustelua Iltalehden, Iltasanomien, Helsingin Sanomien ja Turkulaisen ensimmäisissä uutisoinneissa Arstilan kolumnista. Tämä käsittää yhteensä noin tuhat kommenttia, joihin sovellamme aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Tutkimme, miten ulkonäöstä puhumiseen suhtaudutaan, missä menee raja sopivan ja ei-sopivan ulkonäön kommentoinnin välillä, ja miten näitä perustellaan. Jatkossa tarkastelemme myös, ilmeneekö eri kommenttipalstojen välillä eroja siinä, millä tavalla keskustelua aiheesta käydään.

Alustavien analyysien mukaan kommenttien päälinjat haarautuivat kahteen suuntaan. Osa kommentoi Arstilan esittämien näkemysten oikeellisuutta olemalla joko samaa tai eri mieltä Arstilan kanssa siitä, miltä nuoren naisen tulisi näyttää. Toinen päähaara koostui kritiikistä toisten ulkonäköä arvostelevaa puhetapaa vastaan. Molempien haarojen voidaan nähdä peilaavan erilaisia moraalisia kantoja ulkonäön kommentoinnissa. Ensimmäisessä tapauksessa ulkonäkö nähdään siinä määrin objektiivisena asiana, että keskustelu “hyvästä ulkonäöstä” nähdään mielekkäänä. Ulkonäön kommentointia ei tällöin nähdä ongelmallisena, vaan ennemmin opastavana tai neuvollisena ja kuuluvana ilmaisunvapauteen. Toisessa haarassa puolestaan ulkonäkö nähdään henkilökohtaisena asiana, minkä arvostelu ei kuulu hyviin tapoihin. Ensisijaisena ei niinkään nähdä sananvapautta, vaan ihmisten oikeus olla tulematta loukatuiksi. Tällöin ei koeta sopivaksi puhua yleisesti hyvästä tai huonosta ulkonäöstä, vaan sen nähdään määrittyvän subjektiivisesti.

Keskustelu peilaa yhtäältä erilaisia suhtautumistapoja ulkonäköön ja siitä puhumiseen. Toisaalta kyse on myös mediakohun anatomiasta ollessaan keskustelua kohusta, jonka osa se itsekin on. Aineiston avaa näkymän myös eri kommenttipalstojen keskustelukulttuurien välisiin eroihin. Pohjimmiltaan olemme kiinnostuneita ymmärtämään tämän aineiston kautta laajemmin ihmisiä etenkin länsimaissa jakavia “poliittis-maailmankuvallisia” näkemyseroja.

Kuvienjakopalvelu Instagram minuudenrakentamisen etunäyttämönä – Tutkimus suomalaisten nuorten naisten suosituista Instagram-tileistä

Santeri Sihvonen (santersi@student.uef.fi), Itä-Suomen yliopisto

Tarkastelen pro gradussani minuuden rakentamista sosiaalisen median kuvanjakopalvelu Instagramissa. Tutkimuksen aineistona toimii yhdeksän suomalaisen nuoren naisen julkiset Instagram-tilit. Tutkittavat tilit ovat ”tavallisten” ihmisten omaelämänkerrallisia tilejä, mutta tileillä on tuhansia seuraajia, joten tutkin niitä suosittuina Instgragram-tileinä. Tutkimuksessa selvitän,

kuinka tutkittavat ovat rakentaneet minuuksiaan kuvalliseen viestintään painottuvassa sosiaalisen median ympäristössä. Alustuksessani tarkastelen ilmiötä kulutussosiologisesta näkökulmasta.

Instagram on yksi suosituimmista sosiaalisen median palveluista, ja sen välitteinen vuorovaikutus perustuu kuvien jakamiseen, kommentoimiseen ja ”tykkäämiseen”. Käsitän Instagramin tässä tutkimuksessa goffmanilaiseksi etunäyttämöksi, ja sinne ladatun julkaisun esitykseksi. Määritän Instagram-minuuden rakentuvaksi näyttämöllä jaetuista esityksistä. Instagramin käyttäjä voikin ladata tilillensä haluamaansa sisältöä, ja valmistella esityksiä takanäyttämöllä Instagramin yleisöltä salassa. Minuuskuvan säätelyn mahdollisuus tekee Instagramin tutkimisesta etunäyttämönä relevanttia. Tarkastellessani tutkittavien minuuden rakentamista olen tutkinut tapoja, joilla tutkittavat ovat tehneet minuuksistaan koherentteja minäkuvia, ja tunnistanut tutkittavien jakamia samankaltaisia tapoja esiintyä tällä kyseisellä näyttämöllä sekä hallita minuuksiensa välittämiä vaikutelmia.

Aineiston analyysimenetelmänä olen hyödyntänyt pääasiassa visuaalisen aineiston teemoittelua. Suurin osa tutkimistani kuvista sisältää ruumiillisia performansseja, joten kiinnitän tutkimuksen ruumiinsosiologisiin keskusteluihin. Käsitän tutkittavien naisten tileilleen lataamat esitykset sukupuolta rakentaviksi performansseiksi, joten tutkimus kiinnittyy myös sukupuolen tuottamisen kysymyksiin. Tutkittavat toimivat sosiaalisen median suosittuina kuluttajatuottajina eli ”prosumereina”. Tuottaessaan sisältöä palveluun aineiston naiset välittävät käsityksiä kelpaavista naiseuksista. Tämän lisäksi tutkittavien lataamat kuvat asettuvat yleisön arvioitaviksi. Tutkiessani instagramaamista näyttämöllisenä esiintymisenä olenkin tarkastellut yleisön vaikutusta tutkittavien minuuksien muovautumisiin.

Tutkimustulokset osoittavat, että tutkittavat ovat rakentaneet koherentteja minuuksia keskittymällä yhden arjen rutiinin toistamiseen tai hallitsemalla tilin sisällöllistä linjaa ja julkisivullista näkymää. Yhtenäisen minuuden rakentaminen vaikuttaa rajoittavan sisällön jakamista Instagramissa. Tutkittavat ovat myös jakaneet samankaltaisia etunäyttämöllisiä tapoja kuvata eri teemoja. Nämä tavat ovat sidoksissa ideaalisen minuuskuvan rakentamiseen sekä suosion saavuttamiseen. Tutkimus osoittaakin, että yleisön antamilla tykkäyksillä ja kommentoinneilla on ollut vaikutusta tutkittavien minuuksien rakentamisiin. Jaetuilla etunäyttämöllisillä tavoilla kuvalistaa ruokaa ja materiaa, on taas hahmotettavissa yhteys näiden asioiden ulkoisten arvojen korostumiseen.

Aesthetic Capital at the Intersections of Age, Gender and Class

Iida Kukkonen (iltkuk@utu.fi), Turun yliopisto
Erica Åberg (erica.m.aberg@utu.fi), Turun yliopisto

In recent discussions physical appearance is increasingly conceptualised as a form of capital, so as to complement Bourdieu’s theory by highlighting the role of the body (Anderson et al., 2010; Mears, 2015). Aesthetic capital can be understood as a combination of different resources or assets related to physical appearance including facial beauty, body shape, size and physique, as well as styles of grooming and clothing (Anderson et al., 2010). One’s position in social space conditions one’s sense of possessing aesthetic capital, and the means and incentives to develop physical appearance - related resources (cf. Bourdieu, 1984).

In addition to social class, discussions around aesthetic capital have often focused on gender. It's generally held that appearances are more important for women, and accumulating aesthetic capital is more pronouncedly a feminine task (Sarpila et al., 2017). However, we suggest that not enough attention has been paid to age and the ways in which it interacts with class and gender. For example, discussions on the so-called "double standard of ageing" have suggested that as women are more defined by their looks, ageing may be more consequential for them than it is for men (Sontag, 1972; Twigg, 2004). Moreover it is worth considering whether ageing affects the aesthetic capital of men and women of different social classes asymmetrically.

We utilise a unique survey data, which is nationally representative of 15 to 74 year-old Finns (N=1,600). By means of multivariate analysis, we ask how gender, age and class intersect in conditioning to what extent aesthetic capital is given importance and cultivated, and (subjectively) possessed in Finland. Finland is a particularly interesting context for our study; not only is Finland a Nordic welfare state with low levels of gender- and socio-economic inequality, but furthermore Finnish taste has traditionally been characterised by modesty and practicality.

Liikuntakulttuuri muutosten kiertokulussa

Koordinaattorit: Arto Nevala (arto.nevala@uef.fi), Itä-Suomen yliopisto & Hannu Itkonen (hannu.itkonen@jyu.fi), Jyväskylän yliopisto

Työryhmäkuvaus: Modernin urheilun ja liikunnan historia 1800-luvun lopulta tälle vuosituhannelle heijastaa monelta osin laajempia yhteiskunnallisia muutoksia ja pysyvyyksiä. Liikunta ja urheilu ovat olleet vahvasti mukana esimerkiksi kansallisvaltioiden ja kansallisen identiteetin rakentamisessa. Toisaalta ne ilmentävät yhteiskunnan nopeutunutta eriytymistä, markkinallistumista ja eriarvoistumista niin kansallisesti kuin kansainvälisesti.

Urheilumuotojen on pitänyt sopeuttaa käytäntöjään toimintaympäristön muutoksiin yhä kiihtyvään tahtiin. Tämä on tarkoittanut vaikkapa televisioinnin vaatimusten entistä tarkempaa huomioimista. Medianäkyvyyden lisääntyminen onkin tuonut osalle lajeista ennennäkemättömiä rahavirtoja. Esimerkiksi Englannin Valioliigan tuoreimpien televisiointioikeuksien hinta on lähes 7 miljardia euroa eli enemmän kuin Suomessa opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan budjettikehys vuodelle 2018. Vastapainoksi osa lajeista uhkaa marginalisoitua julkisuudesta, minkä voi tulkita olevan osa liikuntakulttuurin eriytymistä. Niin sanotun kultaisen kolmion (urheilu-media-sponsorit) osien keskinäiset riippuvuudet ovatkin 2000-luvun alussa voimakkaampia kuin koskaan aikaisemmin.

Uudistumisen vastapainoksi liikuntakulttuurista löytyy myös paljon vanhaa, uudelta näyttävää tai uudella tavalla tuotteistettua, kuten esimerkiksi kansallisuuden korostuminen tai (ammatti)urheilijoiden liikkuminen maasta ja maanosasta toiseen. Pohjoismaisen liikunta- ja urheilukulttuurin pohja eli kansalaistoiminta on sekin joutunut mukautumaan uudenlaisiin ympäristöihin. Silti se on edelleen huippu-urheilunkin perusta, vaikka tämä tuntuu usein julkisessa keskustelussa unohtuvan. Urheilun näkyvyyden ja merkityksen kasvu on myös tiivistänyt ja muuttanut sen yhteiskunnallisia kytkentöjä. Hyvä esimerkki tästä on lajin suurmaissa nähtävissä oleva "jalkapalloistuminen" eli lajin suosio, näkyvyys ja merkitys ruohojuuritasolta yhteiskunnan huipulle asti. Suomessa samantyyppinen ilmiö on nähtävissä jääkiekon osalta – tosin mittasuhteiltaan paljon vaatimattomampana.

Työryhmän esityksissä pohditaan, mitä muuttuvaa, pysyvää, kiertänyttä ja aivan uutta liikuntakulttuurissamme oli ennen ja on nykypäivänä. Tarkastelu kohdentuu eri urheilu- ja liikuntamuotoihin, organisaatioihin, käytäntöihin, toimintaan sekä niiden yhteiskunnallisiin kytkentöihin. Näkökulmat ulottuvat paikallisesta liikunnasta ja urheilusta kansallisen tason kautta kansainvälisiin rakenteisiin. Ajallisesti tarkastelussa on miltei koko modernin urheilun aikakausi.

Abstraktit:

Mäkitorni – rakennettu monumentti maisemassa

Ismo Björn

Tutkin mäkitornien maisemaa historiallisena ja merkityksellisenä. Tarkastelun kohteena on mäkitornien rajaama maisema osana suomalaisen kansallisvaltion tilallista ja sosiaalista rakentamista ja sen muutosta. Käsittely perustuu näkemykseen maisemasta diskursiivisena, konstruoituna ja historiallisena. Maisemassa on kyse jatkuvasta dialektisesta vuorovaikutuksesta diskursiivisen esittämien, fyysisen ja sosiaalisen tilan sekä eletyn tilan ja paikan välillä. Mäkitorni on maisemaan konstruoitu rakennus. Se on symbolinen paikka, joka toimii kollektiivisen samaistumisen kohteena ja alueellisena kiinnekohtana. Maisemassa oleva mäkitorni on yhteiskunnallista esittämistä. Mäkitorni jäsentää suhdetta sitä ympäröivään yhteiskuntaan ja sen yhteiskunnalliseen todellisuuteen. Mäkitorni olemassaolollaan rajaa maisemaa ja ohjaa sen näkemistä. Torni määrittelee, kuinka maisemaa luetaan. Maisema näyttäytyy sen käyttäjien ja yhteiskunnallisten vuorovaikutusten kautta. Jo pelkkä tieto, että jollain paikalla on ollut joskus mäkitorni, ohjaa näkemään maiseman ei-reaalisena. Se tuo maisemaan merkityksen ja eletyn paikan. Maisema on konstruoitu ja historiallinen. Rakennetussa maisemassa kansalliset piirteet erottuvat kirkkaimpina. Vaikka vanhat mäkitornit häviävät vähitellen, voidaan maisemasta sen sisältämine muistoineen lukea Suomen historiallinen kehitys.

Historiallisessa tarkastelussani ja jaksottelussani pyrin osoittamaan, kuinka sekä tornin symboliikka kuin esittäminen muuttuvat yhteiskunnan muutoksen myötä.

Sotilasvoimistelusta punttisalille – miesten liikuntakulttuurin piirteitä

Tuija Koivunen

Puheenvuoron lähtökohtana on havainto, jonka mukaan työtehtävät yksityisellä liikuntapalvelualalla ovat voimakkaasti sukupuolen mukaan eriytyneitä. Miehet työskentelevät valmentajina ja naiset ryhmäliikunnan ohjaajina. Tätä selitetään sillä, että miesten on vaikea työskennellä ryhmäliikunnan ohjaajina, koska miesten rytmitajua pidetään puutteellisena. Toisaalta miesten on vaikea myös osallistua tällaisiin liikuntatunteihin, koska heidän kilpailullisuutensa nähdään hankaloittavan sitä. Nämä havainnot toistuvat empiirisessä aineistossa, joka koostuu 11 yksityisen liikuntapalvelualan työntekijän ja yrittäjän teemahaastatteluista. Haastattelut on tuotettu kahdessa eri yrityksessä keväällä 2017.

Alustuksessa tarkastelen, millaiselle sukupuolittuneelle miesten liikuntakulttuurille pohjautuu käsitys, jonka mukaan miehillä ei ole ryhmäliikunnan ohjauksessa tarvittavaa rytmitajua, mutta kilpailuhenkisyyttä jopa niin, että se haittaa ryhmäliikunnan harjoittamista.

Tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta vai ”poliittista pas…”: Diskurssianalyyttinen näkökulma liikuntajärjestöjen puheeseen tasa-arvopolitiikasta ja sukupuolten tasa-arvosta

Saara Isosomppi

Vuonna 2015 päivitetyn liikuntalain lähtökohtiin kirjattiin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen. Samalla Opetus- ja kulttuuriministeriö alkoi edellyttää järjestöiltä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmia osana valtionapukelpoisuutta, mikä nosti tasa-arvokeskustelun pinnalle liikunnan kentällä. Opinnäytetyöni liikunnan yhteiskuntatieteen alalta käsittelee sukupuolten tasa-arvopoliittisten diskurssien rakentumista, merkityksiä ja valtasuhteita liikuntajärjestöjen puheessa. Tutkimuksessa kohdistan huomion diskurssien rakentamisen tapoihin, joiden kautta tarkastelen niiden sosiaalisen käytännön tasolla sitä, miten erilaisia sukupuolen ja tasa-arvon ideologioita tuetaan tai haastetaan. Samalla pohdin diskurssien kautta muokattuja merkityksiä sukupuolten tasa-arvopolitiikan tavoitteille, toimille, mahdollisuuksille ja rajoille. Tutkimuksessani tarkastelen sitä, määritelläänkö sukupuolten tasa-arvopolitiikkaa muutoksen välineeksi ja miten toisaalta sukupuolen, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden erilaisilla käsitteellistyksillä ja merkityksenannoilla kamppaillaan tasa-arvon, eriarvoisuuden ja syrjinnän politiikoista.

Aineisto koostuu liikunnan valtionapua vuonna 2015 saaneille liikuntajärjestöille tehdyn sukupuolten tasa-arvoa koskeneen tutkimuskyselyn aineistosta. Kysely lähetettiin 123 järjestölle ja siihen vastasivat 69 järjestön edustajat. Teoreettisen viitekehyksen muodostaa tasa-arvopoliittisen tutkimuksen jatkumo, jossa politiikkaa analysoidaan diskursiivisena ideologiakamppailuna. Pohjaan aiheen tarkasteluni feministisen tutkimuksen lähtökohtiin.

Hahmotin aineistosta kuusi erilaista sukupuolten tasa-arvopoliittista diskurssia, jotka olivat edistämistä vaativa sukupuolten tasa-arvo, abstrakti tasa-arvo, parempi yhdenvertaisuus, sulautuneet merkitykset, meillä on jo tasa-arvo sekä tasa-arvo on ”pas..”. Tasa-arvoa rakennettiin sekä keskeneräisenä tavoitteena, pysyvänä tilana että vanhanaikaisena politiikkana. Jotta liikuntapolitiikassa ei puhuttaisi ohi toisista, tärkeää eriarvoisuuden vähentämiseksi on käydä jatkuvaa aktiivista keskustelua politiikan toimista ja tavoitteista.

Lätkän ihmemaan menestyjäsubjektit - Juhani Tammisen kirjatuotanto näyttämässä suuntaa 2000-luvun urheilijakertomuksille

Harri Piiroinen

Kimmo Ripatin vuonna 2001 valmistuneessa liikuntasosiologian pro gradu -tutkielmassa ”Klassikko kirjojen kansissa: urheilun hyvä kertomus suomalaisessa urheiluromaanissa” on tarkasteltu modernin liikuntakulttuurin yhteiskunnallisten perustelujen esiintymistä 1900-luvun eri vuosikymmeninä ilmestyneissä suomalaisissa urheiluromaaneissa. Esitelmässäni kerron ensin omasta, pian valmistuvasta pro gradu -tutkielmastani, jonka jälkeen vertailen opinnäytteeni löytöjä Ripatin tutkielman antiin.

Kirjallisuuden alan pro gradu -tutkielmani ”’Hiiret vinkuu, karavaani kulkee!": uusliberalismin menestyjäsubjektit jääkiekkopersoona Juhani Tammisen kirjoissa’” valmistuu keväällä 2018 Itä-Suomen yliopistosta. Sosiologisen kirjallisuudentutkimuksen alueelle kuuluvassa opinnäytteessäni pohdin ammattimaisen kilpaurheilun ja vasemmistopiirin runsaasti käsittelemän uusliberalistisen aatesuuntauksen yhteneväisyyksiä. Tutkielmassani tarkastelen tunnetun jääkiekkovalmentajan kirjatuotannosta välittyviä uuden vuosituhannen ihannekansalaisen representaatioita. Kyvykkään kansalaisuuden ohella pohdin Tammisen käsityksiä kyvyttömyydestä sekä erittelen tapoja, joilla valmentaja perustelee ammattimaisen jääkiekkotoiminnan tarpeellisuuden laajassa yhteiskunnallisessa kontekstissa.

Tarkasteluni kohdistuu kolmeen alueeseen, jotka ovat

1) Juhani Tamminen menestyjäsubjektina
2) ammattilaisjääkiekkoilun menestyjäsubjektit
3) nykyaikaisen työelämän menestyjäsubjektit.

Tammisen menestyjäsubjektien ominaisuuksia ovat muun muassa yrittäjähenkisyys, kansainvälisyys, yhteistyökyvykkyys, valmius muutoksiin, joustavuus, elämänmyönteisyys, perhekeskeisyys sekä kyky toimia johtajana.

Ammattilaisjääkiekkoilu tarjoaa suomalaiselle yhteiskunnalle Tammisen mukaan esimerkiksi kansallista ja alueellista taloudellista vaurautta, yrittäjyyteen kytkeytyvää osaamista, integroitumista muuhun Eurooppaan ja jopa kansallista turvallisuutta.

Useimpia Tammisen kirjoja voi luonnehtia tiimityöskentelyä käsitteleviksi pamfleteiksi, joihin valmentajan omat, julkiset teot kytkeytyvät mukaan elämäkerrallisuuden kautta. Tammisen sarjamuotoista kirjatuotantoa – kymmenen teosta vuodesta 2000 lähtien – voidaan pitää Suomen oloissa poikkeuksellisena ilmiönä, joka kytkeytyy markkinallistuneen ja viihteellistyneen urheilukulttuurimme kehityskulkuihin.

Tammisen henkilöbrändiä rakentavat kirjat ovat osa hänen yritysvalmennukseen keskittyvää liiketoimintaansa. Jääkiekkovalmentajien yritysvalmennusbisnes yleistyi Suomessa vuonna 1995 saavutetun MM-kullan jälkeen. Ilmiö kytkeytyy yhteiskunnan "jääkiekkoistumiseen".

1990-luvun yhteiskunnalliset tapahtumat - muun muassa talouslama, EU-jäsenyys ja teknologian huima kehittyminen - mullistivat suomalaista työelämää. Yksilöiden täytyi sopeutua uuteen aikakauteen, jonka leimaa antavia piirteitä olivat esimerkiksi prekarisaatio, yrittäjyys, globalisaatio ja medioituminen. Jääkiekkovalmentajat tarjosivat yritysluennoillaan selviymisohjeita arjen puurtajille.

Jääkiekkoväen ohella myös muiden urheilulajien tunnetut nimet ovat alkaneet suunnata oppejaan tavallisille kansalaisille. Viime vuosina ilmestyneistä urheilukirjoista muun muassa Mika Poutalan ”Mitä menestyminen vaatii?” (2015), ”Urheilijan Taivas + Helvetti” (2015) sekä ”Urheilun selviytyjät” (2017) tarjoavat julkisuudessa runsaasti esiintyneiden urheilijoiden elämäntarinoiden kautta ohjeita ja kannustusta myös heille, jotka eivät ole tekemisissä urheilun kanssa.

Jääkiekkoilijan ruumis spekulatiivisen kapitalismin polttoaineena

Anna-Liisa Ojala

Jääkiekko tarjoaa Suomessa yhtenä suosituimmista urheilulajeista ja viihdemuodoista suhteellisen hyvät mahdollisuudet ammattilaisuraan tai puoliammattilaisuuteen yhteensä useille sadoille pelaajille, valmentajille ja muille toimihenkilöille joka vuosi. Tämä uramahdollisuus herättää toiveita ja luo spekulatiivisen kapitalismin markkina-alueen, jossa tämänhetkiset ja tulevaisuuden ruumiit ja taidot muodostavat keskeisimmän polttoaineen jääkiekko-organisaatioiden, median, sponsorien, fanien sekä jääkiekkoharrastajien ja -ammattilaisten spekulaatioissa. Jääkiekkokapitalismin jatkuvat spekuloinnit jääkiekkoilijoiden potentiaalista sekä niiden keskellä eläminen nuorena urheilijana ovat diskurssintutkimukseen kuuluvan etnografisen tutkimukseni keskiössä. Keräsin tutkimuksen aineiston osana Suomen Akatemian rahoittamaa Cold Rush -hanketta seuraamalla 18-20-vuotiaiden suomalaisten miesjääkiekkoilijoiden ja heidän valmentajiensa, urheilutoimenjohtajiensa ja NHL:n kykyjenetsijöiden elämää vuonna 2017. Hyödynnän teoreettisena viitekehyksenä muun muassa Michel Foucault'n ajatuksia tiedontuotannosta, jossa tietynlainen arvostus ruumiista ja kyvykkyydestä muodostuu totuudeksi, jonka päälle jääkiekkoamattilaisten ja sellaisiksi haluavien ymmärrys ruumiin kelpoisuudesta rakentuu.

Laatikkopyöriä ja juoksuvöitä. Apu- ja urheiluvälineet vammaisurheilun sosiaalisina välityksinä

Päivi Armila

Esitykseni pohjautuu vammaisurheilussa käytettävien erityisten urheilu- ja apuvälineiden merkityksiin sosiaalisina välityksinä: toimijoina, jotka tekevät urheilutoimintaan ja -yhteisöihin osallistumisen eri tavalla vammaisille ihmisille mahdolliseksi ja joiden ympärille myös syntyy jatkuvasti uusia symbolisia, sekä yksilöllisesti että yhteiskunnallisesti merkityksellisiä urheiluyhteisöjä. Analyysin sosiologinen lähtökohta on toimijaverkko- ja välitysteorioissa, joiden mukaan yhteisöt tulevat näkyviksi erityisissä välittäjissään. Olli Pyyhtisen sanoin: "ihmiseltä toiselle kiertävän asian liikkeessä ihmisten moninaisuus saa yhteisen muodon ja tulee yhteisöksi". Analyysissani tällainen kiertävä asia – tai avain pääsyyn sen ympärille syntyneeseen toimijaverkostoon – voi olla esimerkiksi koripallopyörätuoli, jääkiekkokelkka tai kilisevä maalipallo. Esitys perustuu artikkelikäsikirjoitukseen, jonka empiirinen aineisto on koottu vammaisten nuorten urheilu- ja liikuntaharrastuksia tarkastelevassa tutkimushankkeessa VALKKU (OKM, 2015-2018).

Nuorisokulttuuriset lajit vammaisliikunnan kentässä

Anni Rannikko

Alustuksessani tarkastelen nuorisokulttuurista liikuntaa vammaisliikunnan näkökulmasta. Käsittelen sitä osana liikunnan eriytymistä, jossa liikunnan sisällöt ja siihen liitetyt merkitykset moninaistuvat. Lähtökohtaisesti eriytymisen voi nähdä avaavan kenttää entistä moninaisemmalle harrastajakunnalle. Nuorisokulttuurisessa liikunnassa, muun muassa rullalautailussa ja lumilautailussa, keskeisen roolin saavat elämätavallisuus ja kokemuksellisuus.

Analyysi perustuu vammaisten nuorten liikuntaharrastuksiin keskittyvässä VALKKU-tutkimushankkeessa (2015–2018) tuotettuihin aineistoihin, joista keskeisimpiä ovat lumilautailijoiden ja rullalautailijoiden haastattelut ja näitä lajeja koskevat

havainnointimuistiinpanot sekä pyörätuolilla temppuja tekevien urheilijoiden sosiaaliseen mediaan tuottama materiaali. Aineistoissa ääneen pääsevät liikuntavammaiset nuorisokulttuurisen liikunnan harrastajat ja ammattilaiset.

Nuorisokulttuurisen liikunnan harrastajat erottuvat vammaisliikunnan kentällä omaksi erityiseksi ryhmäkseen, joka poikkeaa monella tapaa muista vammaisliikunnan harrastajista. Nuorisokulttuuriset lajit problematisoivat vammaisliikunnan keskeisiä poliittisia tavoitteita. Harrastajien niihin yhdistämät vaaraan, vauhtiin ja loukkaantumisriskiin liittyvät merkitykset asettuvat ristiriitaan vammaisliikunnan kuntoutumistavoitteen kanssa: nuorisokulttuurinen liikunta ei välttämättä ole kuntouttavaa tai edes edistä hyvinvointia. Kohtaamamme nuorisokulttuurisissa lajeissa mukana olevat korostavat niiden kokonaisvaltaisuutta, elämäntavallisuutta ja jopa ammattimaisuutta, mikä haastaa vammaisliikunnan kentällä tilaa saavaa tulkintaa liikunnasta harrastuksena tai ajanviettotapana.

Vammaisliikunnan julkinen tuki legitimoidaan ensisijaisesti kuntouttamispäämäärällä ja toissijaisesti harrastamiseen liitetyillä positiivisilla seurauksilla. Nuorisokulttuurinen liikunta ei täytä julkisen tuen ehtoja, minkä vuoksi se on pääosin informaalia ja instituutioihin jäsentymätöntä. Tämä johtuu osaltaan myös lajeille tyypillisistä tee-se-itse -ajattelun varaan rakentuvista alakulttuurikiinnityksistä. Tällainen liikunnallinen tila edellyttää toimijoiltaan oma-aloitteisuutta, itsenäisyyttä, tiedonhakuun ja sponsoreiden hankkimiseen liittyvää osaamista, suorituskykyä ja muita sellaisia kompetensseja, joita vammaisilla liikunnan harrastajilla ei välttämättä ole. Vammaisten nuorisokulttuurisen liikunnan harrastajien toimintaympäristö lähestyy kulttuurisilta jäsennyksiltään, periaatteiltaan ja erottelujärjestelmien logiikoiltaan vammattomien liikunnan maailmaa.

Nuorten omaehtoisen liikkumisen tila

Elina Hasanen

Esittelen vastikään valmistunutta, nuorten omaehtoista liikkumista käsittelevää liikunnan yhteiskuntatieteiden väitöstutkimusta. Tutkimuksessa ovat lähtökohtina nuorten itsensä tavat jäsentää liikkumista osana arkeaan sekä fyysinen, sosiaalinen ja kulttuurinen ympäristö, jossa nuoret tekevät liikkumiseen liittyviä valintoja.

Yhdistän tutkimuksessa liikuntasosiologian, nuorisotutkimuksen sekä humanistisen maantieteen lähestymistapoja. Teoreettisena viitekehyksenä on sosiaalinen tila, jolloin tarkastelussa ovat liikkumisen paikat sekä fyysisinä että elettyinä tiloina. Omaehtoisen liikkumisen ajatellaan uuden lapsuustutkimuksen periaatteen mukaisesti olevan nuorten aktiivista osallistumista liikunnan tilojen muovaamiseen, jolle ympäröivä tila kuitenkin asettaa rajoituksia. Tutkimuskysymykset ovat: 1) missä nuoret omaehtoisesti liikkuvat, 2) millaista omaehtoista liikkumista nuoret harjoittavat, ja 3) millaisia merkityksiä nuoret liittävät omaehtoisen liikkumisen tiloihin.

Aineisto on hankittu yhden kunnan alueella erilaisissa elinympäristössä: kaupungin keskustassa ja asuinalueilla sekä maaseudun kirkonkylässä ja haja-asutusalueilla. Pääaineistona ovat 12–16-vuotiaiden, liikuntaharrastuneisuudeltaan erilaisten tyttöjen ja poikien teemahaastattelut (34). Suurin osa haastatelluista on etsitty kouluissa tehdyn kyselyn avulla ja osa vapaa-ajanvieton paikoilta. Aineistoon kuuluvat lisäksi haastatteluissa laaditut kartat liikkumisen paikoista sekä

havainnointiaineisto. Analysointimenetelmänä oli teoriaohjaava ja aineistolähtöinen sisällönanalyysi.

Tulosten mukaan omaehtoisen liikkumisen paikkoihin päädytään ennemmin läheisen sijainnin ja käyttövapauden perusteella kuin paikan laadukkuuden ohjaamana. Liikkumismuotoja luonnehtii soveltaminen käytettävissä olevaan paikkaan, aikaan ja porukkaan. Varsinaisen liikkumisen rooli vaihtelee spontaanista oheistoiminnasta tavoitteelliseen harjoitteluun. Halu viettää omaa aikaa tietyssä seurassa määrittää olennaisesti sekä liikkumaan lähtemistä että liikkumisen paikkaa ja muotoa. Liikkumisen paikat merkityksellistyvät erilaisiksi tiloiksi osina nuoren elämän kokonaisuutta. Yhdessäolon ja leikkisyyden merkitykset näyttäytyvät keskeisinä, ja rationaaliset liikunnan perustelut vastaavat merkityksenantoja vain pieniltä osin. Tutkimuksessa tunnistettiin toisten tiloja, joissa vallitsevat merkitykset rajoittavat tietynlaisen nuoren liikkumista. Toimintatilan löytäminen mielekkäälle liikkumiselle on eri tavoin mahdollista liikuntaharrastuneisuudeltaan, sukupuoleltaan ja elinympäristöltään erilaisille nuorille. Tutkimuksen mukaan vallitseva liikuntakulttuuri ja aikuisten tilallinen valta voivat rajoittaa nuorten omaehtoista liikkumista. Nuoren kokemus vapaudesta valita tilansa ja tilankäyttötapansa on omalla ajalla liikkumisessa olennaista.

Monikulttuurisuus suomalaisen liikuntakulttuurin ulottuvuutena

Eva Rönkkö

Ihmiset muuttavat yhä enemmän maasta toiseen, ja se muuttaa Suomenkin väestörakennetta. Uudet suomalaiset vaikuttavat omalta osaltaan liikuntakulttuuriimme. Muutos tapahtuu vääjäämättä mutta tunnistammeko, mihin suuntaan muutos on menossa? Kun liikuntakulttuuriamme tarkastellaan Suomeen muuttaneiden ihmisten näkökulmasta, saamme lisää ymmärrystä siitä, mitä uutta monikulttuurisuus tuo suomalaiseen liikuntaan ja mikä tila tulijoille jätetään.

Monikulttuurisen liikunnan pelikentällä kohtaavat vanhat ja uudet pelaajat sekä monenkirjavat käsitykset ja merkitykset, joita liikkumiselle annetaan. Näennäisesti pelataan yhteistä peliä tasa-arvoeetoksen pohjalta. Kuitenkin pelaajilla on keskenään usein erilainen ymmärrys pelin säännöistä, mitä emme helposti havaitse. Roolit ja pelipaikat uudella kentällä määräytyvät siitä näkökulmasta, kenellä on päätösvalta. Resurssit ohjaavat, minkälaista peliä pelataan ja kenen ehdoilla. Maahan muuttaneiden on kuljettava mukana, mikäli haluavat pysyä pelikentällä, eivätkä tule suljetuksi ulos. Eriarvoisuus, erityisesti eksistentiaalinen eriarvoisuus ulospäin ei näy, vaikka kokemuksellisesti siitä raportoidaan.
Opetusministeriön (2010) kehittämisohjelma Maahanmuuttajien kotouttamiseksi liikunnan avulla käynnisti kehityskulun, jossa liikunta nähdään maahan muuttaneille ainoastaan kotoutumisen välineenä. Siten se jättää varjoonsa liikunnan muut mahdollisuudet maahan muuttaneille. Maahanmuuttajista on tullut objekti, kohde, jota kotoutetaan. Tulijoiden omat tarpeet purkautuvat spontaanina toimintana sekä heikkorakenteisina seuroina, joiden kehitys kulkee erillään suomalaisesta liikuntakentästä. On syntymässä kuilu uusien ja vanhojen ”pelaajien välille”.

Urheilu yhdistää, ja liikunta on yhteinen kieli. Nämä lähtökohdat ovat tunnusomaisia, kun puhutaan monikulttuurisesta liikunnasta. Ajattelu universaaliudesta peittää alle sen tosiasian, että liikunta on kansallisen kulttuurin kantajana täynnä normatiivisia odotuksia ja tulijan on muokattava itseään mahtuakseen muottiin. Sellainen ajattelu ei kannustaa muutokseen, jossa liikuntatoimijat tutkisivat

omia toimintatapojaan ja ennakkokäsityksiään sekä kehittäisivät henkilökohtaista ja organisaatioiden moninaisuusosaamista.

Omassa tutkimuksessani Kulttuurisia merkityksiä liikkujien ja ohjaajien kohtaamisessa, etsin merkityksiä, joita monikulttuurisessa liikunnassa liikkujat ja toimijat liikunnalle antavat. Kuvailemalla, miten liikkujien ja toimijoiden maailmat kohtaavat ja mikä on liikkujille merkityksellistä, saamme lisää ymmärrystä siitä, miltä monikulttuurinen kenttä liikuntatoiminnassa sisältäpäin näyttää.

Suomalaisen sosiaalipolitiikan murrosten kiinnittyminen kansallisen liikuntapolitiikan ja paikallisen liikuntatoiminnan muutoksiin

Kerkko Huhtanen

Suomalaisen liikuntakulttuurin historiaa ja keskeisiä muutosvaiheita on tarkasteltu useissa 1990-luvun alun jälkeen julkaistuissa tutkimuksissa, opinnäytetöissä ja oppikirjoissa. Tarkastelun viitekehyksenä on tyypillisesti toiminut suomalaisen liikunnan työnjako julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden kesken, mitä myös raamitettiin vuonna 1980 voimaan astuneessa liikuntalaissa. Kolmannen sektorin toimijat eli kansalaisjärjestöt on vuosikymmenten ajan ymmärretty suomalaisen liikuntakentän päätoimijoiksi, siinä missä julkisen ja yksityisen sektorin asemassa liikuntapalvelutuotannossa on ilmennyt ajallista ja paikallista vaihtelua. Toisaalta, 1990-luvulta lähtien sektorien väliset rajat ovat sumentuneet ja työnjaon muodot moninaistuneet taloustaantuman vauhdittamana maahan jalkautuneiden uuden julkisjohtamisen oppien myötä.

Esittelen Liikuntakulttuuri muutosten kiertokulussa –työryhmän alustuksessani paikallisen liikuntatoiminnan toimijakenttää ja toimijasuhteiden muutosta tarkastelevan väitöskirjatutkimukseni ensimmäisten osajulkaisuiden lähtöasetelmaa, tutkimusongelmia ja alustavia havaintoja. Lähestyn tutkimusaihettani historiallis-sosiologisesti, suomalaisen sosiaalipolitiikan ja liikuntapolitiikan muutosvaiheiden periodisointeihin tukeutuen. Esimerkiksi aina 1950-luvulle saakka suomalaisen sosiaalipoliittisen toiminnan ja liikuntatoiminnan voidaan tulkita pyrkineen edistämään varsin yhteneviä väestön hyvinvoinnin edistämiseen, työväenkysymysten ratkaisemiseen sekä yhteiskuntaluokkien välisten suhteiden ja kansallisen identiteetin rakentamiseen liittyviä tavoitteita. Urheilu ja liikuntakasvatus jäsennettiin myös kuuluvan sosiaalipolitiikan huoltotoiminnan alalle, terveydenhuollon osa-alueeksi.

Sittemmin 1960-luvulla suomalaisen hyvinvointivaltion rakentaminen ja sosiaalipoliittisen toiminnan laajeneminen johtivat kansallisen sosiaalipolitiikan osa-alueiden ja suuntaviivojen uudelleenmäärittelyyn. Samalla aikakaudella suomalaisen liikuntatutkimuksen organisoitumisen tukemana alkoi kansallisen liikuntapolitiikan eriytyminen omaksi yhteiskuntapolitiikan erityislohkokseen. Suomalaisen liikuntapolitiikan nykyolemuksen näkökulmasta keskeinen tutkimuskysymykseni kuuluu, miten 1990-luvulta lähtien toteutetut julkisen sektorin rakennemuutokset ja poikkihallinnollisen hyvinvointipolitiikan painotukset ovat jälleen muuttaneet suomalaisen sosiaalipolitiikan ja liikuntapolitiikan suhdetta? Ja miten nämä muutokset ovat vaikuttaneet liikuntapalvelujen organisointiin sekä toimijasuhteisiin paikallisella liikuntakentällä?

Läheissuhteet elämänkulussa ja elämän kiertokulussa

Koordinaattori: Anna-Maija Castrén (anna-maija.castren@uef.fi), Itä-Suomen yliopisto

Työryhmäkuvaus: Työryhmä kokoaa yhteen tutkimusta läheissuhteista ja yhteiskunnan suhtautumisesta läheissuhteisiin. Tarkastellut läheissuhteet voivat asettua eri elämänpiireihin ja elämänkulun eri vaiheisiin. Aiheena voivat siten olla esimerkiksi perheeseen, sukulaisuuteen tai ystävyyteen liitetyt suhteet eri ikävaiheissa ja / tai niiden yhteiskunnallinen sääntely. Seksuaalisuuden ilmaisun eri muodot synnyttävät läheissuhteita, jotka voivat asettua myös mainittujen elämänpiirien ulkopuolelle. Vaikka läheissuhteita pidetään usein hyvinvointia lisäävinä, ne ovat myös vallankäytön ja kärsimyksen näyttämö. Jännitteet ja suhteiden konfliktit tulevat eri aikoina tunnistetuiksi ja huomioiduiksi yhteiskunnan taholta eri tavoin. Suhteiden tarkastelun lähtökohtana voi olla subjektiivinen kokemus läheisyydestä tai riippuvuudesta, yksilöllinen merkityksenanto, suhteiden jännitteet, yhteen sitovat tunteet tai materiaaliset objektit. Yhteiskunnan suhtautumista läheissuhteisiin voi tarkastella esimerkiksi politiikan tekemisen tai lainsäädännön näkökulmista. Läheissuhteita voi pohtia myös inhimillisen ja ei-inhimillisen välisen rajan ylityksenä, ajan kulun tai elämän kiertokulun näkökulmista. Työryhmään ovat tervetulleita niin empiiriset, teoreettiset kuin metodologisetkin tutkimusesitelmät.

Abstraktit:

Reppuri – kiertokulkua sotilasuralla

Anitta Hannola

Puolustusvoimissa työelämän kiertokulkuun erityisesti sotilailla kuuluu velvollisuus siirtyä työtehtävästä ja -paikasta toiseen. Tästä seuraa turbulenssia työyhteisöihin ja yksittäisen työntekijän omaan elämään. Korkeimpien upseereiden kohdalla siirto merkitsee siirtymistä toiselle paikkakunnalle, jolloin perheen ja yksityiselämän suhteen on tehtävä päätöksiä mm. osittaisesta erillään asumisesta. Perhe jää useimmin kotipaikkakunnalle ja siirtynyt henkilö joko ajaa pitkiä päivittäisiä työmatkoja tai asuu arkipäivät työpaikkakunnalla. Näitä henkilöitä kutsutaan Puolustusvoimissa reppureiksi. (Hannola 2016; Otonkorpi 2017) Erillään asumisen jälkeen toivotaan seuraavan siirron mahdollistavan paluun kotipaikkakunnalle. Siirtojen syklisyys on pääsääntöisesti lyhytaikaista, tyypillisimmillään kaksi vuotta, mutta niiden tauottomuus voi viedä isän moneksi vuodeksi pois perheen arjesta.

Upseerin uralla siirrot toteutuvat hyvin usein ns. ruuhkavuosivaiheessa. Kartoittavan tutkimuksen mukaan 73 %:lla Puolustusvoimien henkilöstöstä on perhe (määrittelyssä alaikäiset lapset), ja tyypillisin perherakenne reppureilla olikin ydinperhe ja perheessä on päiväkoti- ja alakouluikäisiä lapsia. Elämänkulun tässä vaiheessa myös työstä tulevat haasteet ja vaatimukset ovat työn ja perheen vuorovaikutuksen kannalta suurimmillaan (esim. Rantanen & Kinnunen 2005, 247). Reppureiden osalta on tutkimuksin voitu havaita, että he kokevat muuta henkilöstöä huomattavasti useammin työnsä aiheuttavan vakavaa haittaa perhesuhteilleen. Tuo haitta voi äärimmäisissä tilanteissa johtaa lopulliseen eroon puolisosta ja lapsista. Joissakin, harvinaisemmissa tapauksissa ristiriitaisuus on johtanut irtisanoutumiseen Puolustusvoimista. Familismin ja perhearvojen vahvistuessa Suomessa onkin hedelmällistä tarkastella reppuri-isien näkemyksiä ja tuntemuksia perheestään ja perheen mahdollisesti voimaannuttavaa ja elvyttävää roolia hektisessä sotilastyössä.

Tutkimuksessa tarkastelin reppuruutta ja sen yhteyksiä työhyvinvointiin, erityisesti työn ja perheen välisiin suhteisiin. Aineistona käytettiin Puolustusvoimien henkilöstölle tehtyjä kyselyitä ja niiden

määrällisiä ja laadullisia aineistoja (Hannola 2016, 316). Laadullinen aineisto koostuu subjektiivisista, avoimiin kysymyksiin kertyneistä autenttisista teksteistä. Aineiston laadullista analyysia edelleen syventämällä saadaan uutta tietoa siitä, miten upseeri-isät kokevat puolison ja lasten merkityksen ja läheisyyden – tai niiden viikoittaisen puutteen. Puhuttaessa familismista tai uudesta isyydestä (Ojanen 2017), nämä trendit olivat selkeästi havaittavissa myös tässä aineistossa. Perhettä ei kuvattu ahneena ja vaativana, vaan voimavaroja antavana positiivisena asiana. Perheeseen haluttiin sitoutua ja olla sille lojaaleja.

Lähteet:
Hannola, A. (2016) Perheellisenä Puolustusvoimisssa – työn ja perheen yhteensovittamisen haasteita. Työelämän tutkimus 3 / 2016, 311 – 327

Ojanen, M. (2017) Työn ja perheen ristiriidat, sairauspoissaolot ja avioeroriski suomalaisilla palkansaajilla. Acta Universitatis Tamperensis 2249.

Otonkorpi-Lehtoranta, K. (2017) Työ, sotilaat ja perhe. Acta Universitatis Tamperensis 2292. Tampere University Press.

Rantanen, J. & Kinnunen, U. (2005) Työ- ja perhe-elämän vuorovaikutus. Teoksessa Kinnunen, U., Feldt, T. & Mauno, S. (toim) Työ leipälajina. Työhyvinvoinnin psykologiset perusteet. PS-kustannus, Keuruu. 229 – 264.

Työuupumus työn ja lähisuhteiden kudelmissa

Venla Okkonen
Maija Korhonen

Työn ja perheen yhteensovittamisen käytännöt ovat keskeinen alue, jolla naiset tasapainoilevat äitiyden ideaalien, työ- ja perhe-elämän realiteettien sekä oman jaksamisensa kanssa. Tämä tasapainoilu ei rajoitu pikkulapsiperhevaiheeseen, johon aikaisempi aihepiirin tutkimus paljolti keskittyy, vaan koskettaa myös keski-ikäisiä. Tässä esityksessä kohdennamme huomiomme tulkintoihin äitiydestä tilanteessa, jossa tasapainoilu on tullut ongelmalliseksi työuupumuksen vuoksi. Lähestymme työuupumusta työn ja läheissuhteiden kudelmissa ja rajapinnoilla rakentuvana ilmiönä, joka työuupuneiden äitien elämässä tulee tulkituksi ja koetuksi äitiyteen sekä työhön liittyvien, kulttuurissa tarjolla olevien tulkinnallisten resurssien kautta. Esitys perustuu työuupumuskuntoutuskurssille osallistuneiden naisten kerronnallisille haastatteluille, joista olemme identifioineet äitiyteen liittyviä merkityksiä ja prosesseja, joissa äitiys tulee osaksi työssä uupumisen kokemusta. Haastattelut ovat osa laajempaa laadullista seurantatutkimusta, jossa tarkastellaan työuupumusta elämänkulullisena katkoksena.

Yksilöpsykologisessa työterveystutkimuksessa työuupumus pyritään rajaamaan yksinomaan työhön liittyväksi ilmiöksi ja sitä lähestytään pääasiassa oireiden ja riskitekijöiden kautta. Yhteiskuntakriittinen työuupumustutkimus haastaa tätä ymmärrystä työuupumuksesta ja pyrkii näkemään ne rakenteelliset tekijät, joiden puitteissa työuupumus ilmiönä rakentuu. Toisaalta yhteiskuntakriittisessä työuupumustutkimuksessa tehdään näkyväksi niitä moninaisia elämänkulkuja ja elämäntilanteita, joita työuupumus nimikkeenä peittää alleen. Työuupumusta onkin mielekästä tarkastella osana laajempaa elämänkulkua, elämänkenttää ja sosiaalista verkostoa, sillä yksilöinä ihmiset eivät elä elämäänsä pelkästään työpaikoilla, vaan nivovat

merkityksenannossaan yhdeksi kokonaisuudeksi työelämän, perhe-elämän ja kaikki muutkin elämän alueet sekä oman elämänhistoriansa.

Naisten haastatteluissa perheeseen ja äitiyteen liittyvät merkitykset kietoutuivat työssä uupumisen kokemukseen monin tavoin. Huoli omien lasten pärjäämisestä sekä oman äitiyden peilaaminen intensiiviseen ihanneäitiyteen herätti syyllisyyttä äideissä, jotka näkivät, etteivät he kykene toteuttamaan omaa äitiyttään vaaditulla tavalla uupuneena. Hyvään äitiyteen liittyvä vaade hallita omia kielteisiä tunteita perheen läsnä ollessa näyttäytyi kertomuksissa tunnetyön tekemisenä uupumuksen rajaamiseksi läheissuhteiden ulkopuolelle. Palkkatyön lisäksi kotitöihin ja hoivaan liittyvät vastuut uuvuttivat naisia, ja uupumus toisaalta myös pakotti neuvottelemaan uudelleen suhteessa sisäistettyyn kotitöiden tekemisen pakkoon. Äitiys näyttäytyi kertomuksissa myös voimavarana, joka tarjosi naisille mahdollisuuksia nähdä itsensä arvokkaana työelämään liittyvistä epäoikeudenmukaisuuden kokemuksista huolimatta.

Ruumiillinen ja relationaalinen pitkä imetys

Jenny Säilävaara

Esitelmäni käsittelee pitkään imettäneiden äitien kuvaamaa relationaalisuutta imetyksen ruumiillisuuteen kietoutuneena. Lähden liikkeelle siitä, että relationaalisuus on suhteissa olemista ja toimimista ja imetys ruumiillista tekemistä, johon liittyy myös kulttuurisia ristiriitaisuuksia.

Esitelmäni pohjautuu Jyväskylän yliopistossa valmisteilla olevaan väitöskirjani artikkeliin, jossa käsittelen pitkään, eli yli vuoden, imettäneiden suomalaisäitien (n=39) kokemuksia läheissuhteista. Tarkastelen esitelmässä erityisesti äidin ja lapsen välistä suhdetta ja sitä, miten äidin ympärillä olevat muut tukevat tai hankaloittavat tätä suhdetta. Äiti-lapsisuhteen tarkempi analyysi paljastaa suhteen antoisuuden mutta myös esimerkiksi ristiriitoja suhteessa imetyksen ruumiillisuuteen. Äidit kokevat pitkän imetyksen vahvistavan suhdetta lapseen, kun taas ulkopuoliset kokevat (äitien tulkinnan mukaan) äidin ja lapsen suhteen jotenkin liian läheisenä tai hankalana. Esitelmäni pureutuu ristiriitaan, joka syntyy, kun äidit perustelevat imetystään relationaalisella hyödyllä ja kokevat, että monet muut painottavat enemmän imetyksen ravinnollista puolta, mistä johtuen pitkä imetys tulkitaan tarpeettomaksi. Äiti-lapsisuhteen lisäksi pohdin esitelmässäni puolisoita, sukulaisia sekä terveydenhuollon ammattilaisia ja äitien näkemyksiä relationaalisuudesta suhteessa heihin.

Kodin tilalliset merkitykset, vanhemmuus ja perhesuhteiden muutos

Aino Peltokangas

Kodilla on aina ollut hyvin keskeinen merkitys lapsiperheiden arkielämän tukipilarina ja vanhemmilla, etenkin naisilla, tärkeä rooli kodin ylläpitämisessä. Vaikka julkista elämää ja liikkuvia elämäntapoja korostava yhteiskunta saattaa kyseenalaistaa perinteisen kodin merkityksen, on kodista tullut monella tapaa yhä suurempi osa yksilön elämää. Viime vuosina yhteiskunnallisen ohjauksen rooli kotona on kasvanut. Lapsiperheille on lisätty kotiin kulkeutuvia perhepalveluja, kuten sosiaalihuoltolain määrittelevää kotipalvelua (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 19§). Tutkimuksen kentällä kotia on lähestytty yhä enemmän subjektiivisen hyvinvoinnin tekijänä. Tällä on haluttu tavoittaa entistä paremmin hyvinvoinnin henkilökohtainen merkitys arjessa ja kodin rooli yksilöllisen hyvinvoinnin osana. Kodin ja vanhemman hyvinvoinnin välistä suhdetta on tutkittu kuitenkin vielä vähän.

Tarkastelen tutkimuksessani kodin tilallisten merkitysten, perhesuhteiden muutosten ja hyvinvoinnin yhteyttä erilaisissa vanhemmuuden murroskohdissa, kuten erotilanteissa tai uuden perheen muodostumisen yhteydessä. Tarkastelen aihetta kahdesta eri näkökulmasta. Ensimmäinen paneutuu siihen, millaisia tekijöitä sosiaalialan ammattilaiset pitävät kodissa tärkeänä. Toiseksi kysyn, mitä koti merkitsee vanhemmille perhe-elämän murroskohdissa ja perhesuhteiden uudelleenmuotoutumisen tilanteissa. Näkökulma pohjautuu konstruktionistisen perhetutkimuksen ajatukseen kulttuuristen merkitysten tutkimisesta osana sosiaalista vuorovaikutusta. Tutkimuksen aineisto koostuu ammattilaisten ja vanhempien haastatteluista sekä asiakirja-aineistoista.

Tutkimus on käynnistysvaiheessa ja siinä kerätään ensimmäistä haastatteluaineistoa. Avaan esityksessäni asiantuntijatiedon ja yhteiskunnallisen ohjauksen näkökulmaa sekä esittelen tutkimuksen toteutusta.

Ammatillinen hoiva läheissuhteena?

Susanna Rieppo

Hoivaan liittyvät muutokset ovat herättäneet huolen aidon välittämisen katoamisesta hoivassa. Muun muassa yksinäisyyden kokemusten on todettu koskevan myös hyvinvointipalveluihin liittyvää kokemusmaailmaa. Perinteisesti hoivaan liittyvää henkilökohtaista välittämistä on kuvattu rakkauden ja kiintymyksen sekä vastuuntunnon ja sitoutumisen avulla. Nämä ovat tekijöitä, jotka kiteytyvät hoivaa kuvaavassa perheideaalissa. Välittämiseen ja tunteisiin liittyvät odotukset kohdistuvat kuitenkin myös ammatilliseen hoivaan.

Esitelmässäni avaan kuvaa siitä, miten välittäminen jäsentyy hoivan perhe- ja läheissuhdeideaalin ja ammatillisuuden suhteessa. Pohdin myös mahdollisia haasteita, jotka liittyvät hoivaan yhdistettyjen perinteisten arvojen kommunikointiin. Esitelmäni perustuu työn alla olevaan väitökseeni ja sen teoreettiseen viitekehykseen.

Väitöksessäni tarkastelen ammatilliseen hoivaan ja välittämiseen liittyviä merkityksiä ja niiden muodostumista kehitysvammaisten asumispalveluissa. Tutkimuksessani kysyn millaista puhetta ammatilliseen hoivaan ja välittämiseen liittyvät väittämät tuottavat työntekijöiden ryhmäkeskusteluissa. Miten puheessa jäsennetään suhteita asiakkaisiin sekä heidän läheisiinsä? Entä millaisia henkilökohtaisia merkityksiä työntekijät liittävät hoivatyöhön? Aineistoni tulee muodostamaan kahdessa asumispalveluyksikössä työntekijöille vuoden 2018 aikana tehtävät yksilö- ja ryhmähaastattelut.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon pappien käsitykset samaa sukupuolta olevien parisuhteista

Laura Kallatsa

Suomen evankelis-luterilainen kirkko on viimeisten vuosien aikana ollut korostetun paljon esillä parisuhteisiin, perheisiin ja seksuaalisuuteen liittyvien kysymysten vuoksi. Sukupuolineutraali avioliittolaki on haastanut kirkon opetusta avioliitosta yhden miehen ja yhden naisen välisenä liittona. Kirkko painottaa opetuksessaan julkisesti solmittua avioliittoa parisuhteen ihanteena. Se luo kirkon mukaan turvallisen pohjan perheen perustamiselle. Kuitenkaan kahden samaa

sukupuolta olevan henkilön sitoutumiseen perustuva liitto ei istu kivuttomasti kirkon perinteisiin näkemyksiin homoseksuaalisuudesta ja avioliitosta.

Tutkin käytännöllisen teologian alaan kuuluvassa väitöskirjassani Suomen evankelis-luterilaisen kirkon pappien käsityksiä samaa sukupuolta olevien parisuhteista. Papeille samaa sukupuolta olevien avioliiton ympärille kietoutuvat kysymykset ovat merkittäviä useasta eri näkökulmasta katsottuna. Papit ovat avioliittoon vihkimisen osalta ristiriitaisessa tilanteessa, samaa sukupuolta olevia pareja sekä heidän lapsiaan näkyy yhä enenevissä määrin kirkon toiminnassa ja tietenkin osaa papistosta asia koskettaa myös hyvin henkilökohtaisesti. Kirkolliskokous ja piispainkokous ovat linjanneet, että papeilla ei ole oikeutta vihkiä samaa sukupuolta olevia pareja avioliittoon. Kuitenkin avioliittoon vihkiminen ja avioliiton siunaaminen jakavat pappien näkemyksiä voimakkaasti.

Tutkimusaineistoni (N=534) mukaan 58 prosenttia papeista pitää hyvänä sitä, että Suomessa on sukupuolineutraali avioliittolaki. Lähes kolmannes (30 %) pitää sitä huonona asiana. Hieman yli puolet (51 %) papeista kannattaa samaa sukupuolta olevien kirkollista avioliittoon vihkimistä. 40 prosenttia papeista vastustaa sitä. 59 prosenttia papeista puolestaan toivoo, että samaa sukupuolta olevien maistraatissa solmittu avioliitto olisi mahdollista siunata kirkollisesti. 34 prosenttia papeista vastustaa tällaisen avioliiton siunaamista. Pappien taustatekijöistä etenkin sukupuoli ja hiippakunta vaikuttavat käsityksiin merkittävästi.

Esitelmässäni luon alustavien tutkimustulosteni valossa katsauksen siihen, kuinka Suomen evankelis-luterilaisen kirkon papit suhtautuvat samaa sukupuolta olevien parisuhteisiin ja miten papit perustelevat näkemyksiään. Tutkimukseni on osa Itä-Suomen yliopiston teologian osastolla käynnissä olevaa avioliiton ja perheen tutkimushanketta.

Parisuhdeseksin harmaalla alueella – Seksologisen parisuhdetyön ammattilaisten tulkintoja seksiin myöntymisestä

Maiju Parviainen

Nykyaikaisessa, kulttuurisista normeista puhtaassa ja moraalisista määritelmistä vapaassa parisuhteessa seksuaalisuus ei merkitse enää velvoitetta. Sen sijaan seksuaalisuus toteutuu, ainakin periaatteessa, nautintoa antavana itseilmaisun keinona, yksilöllisenä valintana ja vapaaehtoisena vastavuoroisuutena. Kumppaneiden välinen seksuaalinen halu ymmärretään parisuhteen perustaksi ja seksi paitsi merkiksi suhteen onnellisuudesta, myös ehdoksi suhteen jatkuvuudelle. Myös omassa tutkimuksessani, jossa tarkastelen seksologisen parisuhdetyön ammattilaisten tulkintoja heteroparisuhteen seksuaalisuudesta ja seksuaaliongelmista, seksi ymmärretään hyvin merkitykselliseksi asiaksi niin yksilöiden kuin parisuhteenkin kannalta. Seksologisen parisuhdetyön näkökulmasta tarkasteltuna parisuhteesta puuttuu jotakin hyvin oleellista, ellei jopa oleellisin, jollei suhteessa ole seksiä. Joissakin tulkinnoissa tämä kääntyy tarkoittamaan sitä, että parisuhteessa tulisi olla seksiä riippumatta siitä, ovatko parisuhteen molemmat osapuolet halukkaita seksiin.

Tutkimuksessani tarkastelen ei-haluttua seksiä kahden parisuhdeseksiin liittyvän ongelmallisen käytännön, seksiin painostamisen ja seksiin myöntymisen, näkökulmista. Seksiin myöntymisen olen määritellyt toiminnaksi, jossa ihminen suostuu seksiin, vaikka ei sitä itse halua. Myöntymisen voikin tulkita olevan parisuhdeseksin ”harmaalla alueella”, siis jossakin eettisen seksin ja seksuaalisen väkivallan välimaastossa. Parisuhdeseksiin painostaminen ja myöntyminen eivät ole teemoja, joista keskusteltaisiin tai joita välttämättä edes problematisoitaisiin suomalaisen seksologisen

parisuhdetyön kentällä. Seksiin painostamisen ja erityisesti myöntymisen tulkitseminen ongelmalliseksi käytännöksi perustuu feministisen tutkimuksen pohjalta tekemääni määrittelyyn. Samalla nousee näkyväksi myös kysymys käytäntöjen sukupuolistuneesta luonteesta.

Esityksessäni keskityn tarkastelemaan parisuhdeksiin myöntymistä seksologisen parisuhdetyön ammattilaisten erilaisten tulkintojen ja feministisen parisuhdeseksiin myöntymistä käsittelevän tutkimuksen näkökulmista. Pohdin esityksessäni myös sitä, millaista voisi olla parisuhteen eettinen seksi erotuksena epäoikeudenmukaisesta seksistä.

Miesten välinen ystävyys yksityisen ja julkisen piirin välimaastossa

Elina Karvo

Esitelmäni käsittelee meneillään olevaa väitöskirjatutkimustani miesten välisestä ystävyydestä 1980-luvun ja 1990-luvun alun brittiläisessä televisiossa kolmen TV-sarjan kautta. Tutkimani TV-sarjat ovat Brideshead Revisited (Mennyt maailma, 1981), Sherlock Holmes (Sherlock Holmesin seikkailut, 1984–1994) ja Jeeves and Wooster (Kyllä Jeeves hoitaa, 1990–1993). Tuon esitelmässä esiin tutkimukseni kysymyksiä liittyen ystävyyden määrittelyyn, kun ystävyys sijaitsee miehen julkisen ja yksityisen piirin rajoilla.

Brittiläinen miesten välisen ystävyyden historia kytkeytyy vahvasti viktoriaanisen ajan ihanteisiin mieheydestä sekä ystävyydestä, jossa on nähtävissä antiikin ajan ideaalien, kuten ystävyyden hyödyllisyyden ja sosiaalisen tasa-arvon, esiin nostoa. Näitä ideaaleja viljeltiin Iso-Britanniassa sukupuolitetuissa koulutiloissa (sisäoppilaitokset ja yliopistot) sekä herrasmiesklubeilla, jotka ovat brittiläisen homososiaalisuuden eli miesten välisen institutionaalisen ystävyyden vahvoja ilmenemispaikkoja. Laajemmat homososiaalisen kanssakäymisen piirit muovaavat myös näkemyksiä kahdenkeskisistä ystävyyssuhteista. Länsimaisessa ystävyyden historiassa näyttäytyvätkin vahvasti rinnakkain julkisessa piirissä oleva ystävyyden hyödyllisyyden ja sosiaalisen statuksen luoma ihanne, että intiimimpi, yksityisen piirin ihmissuhde.

Tutkimani TV-sarjat edustavat oman tuotantoajankohtansa näkemyksiä ystävyydestä yksityisen piirin ihmissuhteena. Sarjat ovat kuitenkin myös uskollisia adaptaatioita 1890–1940-luvuilla kirjoitetusta ja sille aikakaudelle sijoittuvasta kirjallisuudesta, on viktoriaaniselta ajalta periytyvä julkisen piirin ystävyysmääritelmä hyödyllisestä, yhteiskunnalliseen luokkaan ja asemaan sitoutuvasta ihmissuhteesta sarjoissa vahvasti läsnä.

Tutkimuksessani pohdin ystävyyden populaarikulttuurisia ilmentymiä lyhytkestoisemmista hetkistä ja tapahtumista (esim. eleet, kriisitilanteet) laajempiin ystävyyteen vaikuttaviin rakenteisiin (esim. yhteiskuntaluokka, seksuaalisuus). Tutkimuksessani on vahvasti läsnä jännite ystävyyden yksityisen ja julkisen luonteen välillä, jota avaan tässä esitelmässä.

”Luvattu maa, vaiettu häpeä”: Etnometodologinen tutkimus sosiaalisesta häpeästä ja tunteiden ylisukupolvisuudesta

Riina Riihimäki

Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani 60-70-luvulla Ruotsiin muuttaneiden suomalaissiirtolaisten kokemaa häpeää ja sen periytymistä sukupolvelta toiselle. Aiheeni liittyy tunteiden sosiologian

tutkimusalueeseen. Tutkimuskysymyksiä ovat: mitkä asiat aiheuttavat häpeää lapsen näkökulmasta? Miten häpeä vaikuttaa vieraaseen kulttuuriin sopeutumisessa? Voidaanko häpeän siirtymistä sukupolvelta toiselle katkaista? Tutkimusaineistoni koostuu Susanna Alakosken kirjoittamasta fiktiivisestä romaanista ”Sikalat” (2006), joka kertoo 60-luvulla Ruotsiin muuttaneen suomalaisperheen tarinan yhteiskuntaan sopeutumisesta ja siitä seuranneista ongelmista. Tutkimusaiheeseen ja sen kontekstiin perehtymisessä olen käyttänyt lisäaineistona dokumenttisarjoja ”Kansankodin kuokkavieraat” ja ”Suomi on ruotsalainen”.

Keskeisimpiä teoreettisia käsitteitä tutkielmassani ovat: häpeä sosiaalisena tunteena, sosialisaatioteoria sekä Erving Goffmanin stigman käsite. Teoria häpeästä sosiaalisena tunteesta pohjautuu mm. Thomas Scheffin ja Suzanne Retzingerin (2000) häpeän ja sosiaalisen sidoksen teoriaan. Aineiston analyysimenetelmänä olen käyttänyt kategoria-analyysia ja analyyttisenä työkaluna Erving Goffmanin teorioita kasvoista ja kasvotyöstä sekä stigmasta ja stigmatartunnasta.

Tutkimusaineiston perusteella voidaan todeta poikkeavuuden ja erilaisuuden kokemusten aiheuttaneen häpeän tunnetta suhteessa kantaväestöön. Lapsen kokemus häpeästä näyttäytyi aineistossa mm. vanhempien kielitaidottomuuden, suomalaisuuden, huonomaineisen asuinalueen, köyhyyden ja alkoholismin aiheuttamina.

Häpeä on sosiaalinen tunne - sitä ei koeta yksin, mutta pahimmillaan se voi aiheuttaa yksinäisyyttä ja eristäytymistä ympäristöstä ja yhteisöstä. Sosiaalisten tunteiden tavoin häpeä ilmenee vuorovaikutuksessa yksilön ja yhteisön/yhteiskunnan sekä yksilöiden välillä. Käsittelemättömänä häpeä kasaa sosiaalisia ongelmia ja rajoittaa elämän mahdollisuuksia.

Aineistossa ”Sikalat”-romaanin päähenkilö Leena käy selviytymiskamppailua kokemansa häpeän ja stigman kanssa. Leenan kamppailu päättyy onnellisesti: hän onnistuu häpeän ylisukupolvisen ketjun katkaisemisessa sekä sopeutumisessa ruotsalaiseen yhteiskuntaan.

Miten tutkia potentiaalisen ilmenemismuotoja?

Koordinaattorit: Eetu Viren (eetu.viren@gmail.com), Itä-Suomen yliopisto & Jussi Vähämäki (jussi.vahamaki@uef.fi), Itä-Suomen yliopisto

Työryhmäkuvaus: Nykyaikaisen yhteiskunnan toiminnan ymmärtämiseksi on lähdettävä liikkeelle mahdollisen tai potentiaalisen käsitteestä ja sen erityisistä ilmenemismuodoista tai konkretisoitumista. Mahdollisesta/potentiaalisesta ja kyvystä on tullut eräänlainen avaintermi yhteiskunnassa. Taloudellisen arvon tuotanto perustuu yhä enemmän potentiaalisuutta sisältävien ja siksi itseohjautuvien systeemien hyödyntämiseen. Viime vuosikymmeninä tätä potentiaalisuutta ja sen luonnetta ovat yrittäneet hahmottaa erilaiset uudenlaiset ajattelun suuntaukset, kuten niin sanottu uusliberalismi, radikaali anarkismi ja BaruchSpinozan filosofiaan pohjautuvat politiikan teoriat, mutta myös kybernetiikka ja teoriat organismien itseorganisoitumisesta. Niiden mukaan järjestys syntyy jollain tavoin spontaanisti eikä ulkoisen pakon kautta. Itseorganisoituville, kuten homeostaattisille tai autopoieettisille systeemeille on ominaista myös syklinen rakenne: ne kääntyvät tai kiertyvät itseensä, muodostavat spiraalin tai pyörteen pikemminkin kuin lineaarisen rakenteen.

Niin perinteinen valtiollinen, oikeuteen perustuva hallinta kuin moderni yhteiskuntatiede on ongelmissa potentiaalisuuden ja itseorganisoituvien systeemien kanssa, koska se ottaa kohteekseen aina faktan, empiirisen tosiasian, teon, siis näkyvän, toteutuneen ja aktuaalisen. Nykyaikaisessa kapitalistisessa yhteiskunnassa keskeiseksi on noussut kuitenkin abstrakti, mahdollinen tai virtuaalinen, kyky ja odotukset, siis teoreettinen pikemminkin kuin aktuaalinen ja empiirisesti näkyvä. Logistiikka on korvannut tilastot, profilointi persoonan ja odotukset näkyvän. Elämme jatkuvasti näkymättömien suhteiden ja näkymättömien ”uhkien” jäsentämässä ja järjestämässä maailmassa. Yksi keskeisimmistä abstrakteista suhteista on raha, joka on kapitalistiselle yhteiskunnalle perustava, ei pelkästään taloudellinen vaan myös poliittinen ja sosiaalinen suhde, mutta josta yhteiskuntatieteet, taloustiede mukaan lukien eivät ole kyenneet sanomaan juuri mitään. Toisaalta esimerkiksi uudet elämää ja tuotantoa järjestävät koneet ja laitteet, kuten älypuhelimet, järjestävät nimenomaan toiminnan ja elämän mahdollisuuksia, eivät niinkään määritä suoraan ruumiin aktuaalisia tekoja (kuten liukuhihna teki).

Työryhmässä keskeisiä tutkimusaiheita voivat olla esimerkiksi:

Raha prosessina, joka on yksi mahdollisen keskeisistä ilmenemismuodoista sekä mahdollisen tai potentiaalisen ohjaamisen keinoista
Uudet potentiaalisuuden hallintaan liittyvät koneet, laitteet, tekniikat
Potentiaalisen hallintaan liittyvät ongelmat, konflktit ja ristiriidat (jotka syntyvät esimerkiksi siitä kun potentiaalista yritetään hallita perinteisin, valtiollisin keinoin tai työn järjestämisen tekniikoin, ongelmat jotka näkyvät esimerkiksi yrityksissä teknistää hoiva- ja palvelutyötä jne)

Abstraktit:

Kapitalismin jälkeisen potentiaalista

Tuomo Alhojärvi

Kysymys kapitalismin jälkeisestä riivaa talouden toisinajattelua. Tekisi mieli nähdä ei-kapitalistisen talouden todellistuvan, mutta käyttökelpoisimmatkin kapitalismikriittiset kirjoitukset tuntuvat vain todistavan, kuinka kaukana tavoitteesta vielä ollaan. Huomenna vallankumous tulee, vannovat marxilaiset, ja täydellistävät entisestään teoriaansa kapitalismin vallitsevuudesta, aukottomuudesta ja jokapaikkaisuudesta. Viime vuosina lisääntynyt populaari ja akateeminen keskustelu postkapitalismista näyttäisikin tervetulleelta käänteeltä kohti kyvykkäämpää tutkimusta ja strategiaa. Jotain-muuta-kuin-kapitalistista potentiaalia uutetaan futurologisella otteella esiin erityisesti kapitalismin teknologisista ja poliittis-taloudellisista muutoksista. Toisaalla kirjoitetaan uusien talouden muotojen potentaaleista, toimijuuksista ja mittakaavoista – esimerkiksi solidaarisuustalouden, uuden osuuskuntaliikkeen ja yhteisen voimistamisen nimellä. Ja kuitenkaan, performatiivisesta tohkeilusta huolimatta, kapitalismin jälkeinen ei näytä sanottavammin todellistuvan. Ehkä potentiaalin ajattelu itsessään on aseteltava poliittiseksi ongelmaksi toisin. Lähtien liikkeelle postkapitalistisesta lupauksesta etsin tässä esityksessä tapoja ymmärtää sen potentiaalin kirjoittamisen ongelmaista perintöä – sitä mikä pyrkimyksistä välittämättä vaivihkaa kasvattaa etäisyyttä kapitalismin ja sen jälkeisen välillä. Perinnönjakoon kutsun Jacques Derridan ja J.K. Gibson-Grahamin, joiden käsittelyssä talouden aaveet manautuvat tanssitettaviksi ja postkapitalistisen kirjoituksen kapitalosentrismi asettuu epäiltäväksi. Selkeät ja sekoittumattomat talouden kategoriat, ohut raja kapitalismin ja sen toisen välillä, oletus kertakaikkisen eronteon mahdollisuudesta sekä kapitalismin vaihtoehtojen idealisointi toistavat kukin kapitalosentristä

taakkaa. Samalla postkapitalistinen ajattelu näyttäytyy osana pitkää ei-kapitalistisen ajattelun kyvyttömyyden perintöä ja siitä seuraavaa ”poissaolojen sosiologian” (de Sousa Santos) vaadetta. Säilyttäen kapitalismin jälkeisen potentiaalin lupaus ja affektiivinen tenho, kuitenkin heivaten sen linearisoiva, homogenisoiva ja totalisoiva käytäntö, postkapitalismi asettuu ajattelun ongelmaksi eikä tavoitetilaksi. Empiiriset kysymykset kohdistuvat uusiksi: ”Mummosi tai ainakin isomummosi tietää, miten eletään kapitalismin jälkeen!” (Vadén 2010). Kysytään siis mummolta!

Vaikuttavuusinvestoiminen kestävän kasvun potentioiden hallinnointitekniikkana

Olli Tiikkainen, Tampereen yliopisto

Lähde: Sitra (2016) Vaikuttavuusinvestoiminen. Miten tuodaan yhteen yksityinen sijoitusvarallisuus, polttavat yhteiskunnalliset tarpeet ja innovatiiviset ratkaisut niihin? https://media.sitra.fi/2017/02/23203235/Vaikuttavuusinvestoiminen.pdf

Vaikuttavuusinvestoiminen (engl. impact investing) on 2010-luvulla yleistynyt ja globaalisti jo verrattaen laajalle levinnyt sijoittamiskäytäntö, jossa pyritään taloudellisten tuottojen lisäksi tarkoituksellisesti luomaan positiivisia yhteiskunnallisia tai ekologisia vaikutuksia. Sijoitustoiminnan ja positiivisten vaikutuksien tavoittelemisen nähdään ruokkivan toisiaan ja kummankin tavoitteen saavuttamisessa olennaista on erilaisten potentiaalisuuksien valjastaminen. Tähän pyritään mahdollisimman tarkalla toiminnan mallintamisella ja mittaamisella: nykyhetkessä tehdään tulevaisuusskenaarioille perustuvia laskelmia, joiden myötä maahanmuuttajien kotouttaminen, syrjäytymisen ehkäiseminen, verotulojen vähen-tyminen ja ilmastonmuutoksen eskaloituminen tasamitallistetaan ideaalitapauksessa keskenään vertailtaviksi euromääriksi. Tavoitteena on houkutella niin yksityiset, kuin institutionaalisetkin sijoittajat osallistumaan yhteiskunnallisiin vastuutalkoisiin, tinkimättä kuitenkaan sijoitustoimintaan sisäänkirjoitettujen pääoman tuottamisen ydinperiaatteista. Toiminta pyrkii paitsi kestävyyteen, niin nimenomaan kestävään kasvuun.

Vielä ei ole nähtävissä selkeää suuntaa siihen, yleistyykö vaikuttavuusinvestoimisen käytäntö entisestään esimerkiksi muiden vaikuttavuutta painottavien näkemysten vanavirrassa vai jääkö se kenties monimutkaisine vaikuttavuus-ketjuineen, vuorovaikutussuunnitelmineen ja ekosysteemisine organisaatioarkkitehtuureineen yhdeksi monista vastuullisen liiketoiminnan suhteellisen marginaalisiksi jääneistä ratkaisupyrkimyksistä. Niin tai näin, ilmiössä yhdistyvät monet aikalaisanalyyttisesti mielenkiintoiset piirteet, jotka ovat paitsi vaikuttavuusinvestoimisen tutkimisen, myös yleisemmän yhteiskuntasuhteiden hahmoittelun kannalta varsin hedelmällisiä.

Substanssipotentioiden sekoittumisen lisäksi vaikuttavuusinvestoimista leimaa esimerkiksi vahvasti myös siihen sisältyvä organisaatioiden ja sektoreiden uudelleenpositiointi. Vaikuttavuusinvestoimisprojektit eivät perustu perinteisille taloudellis-laillisille sopimuksille, vaan kumppanuussuhteille (partnerships), joissa roolitukset ja toimet ovat jatkuvasti avoinna potentiaalisille muutoksille ja kehittämiselle.

Esityksessä tarkastellaan vaikuttavuusinvestoimista monituisten eri potentiaalisuuksien varaan rakennettuna konstruktiona. Aihetta lähestytään sosiologisen systeemiteorian käsittein, jotka kiinnittävät potentiaalisuuden tulkinnassa huomion eritoten kolmen systeemiteoreettisen merkitysulottuvuuden – temporaalisuuden, faktuaalisuuden ja sosiaalisuuden – jäsennyksiin. Lisäksi esille tuodaan, millaisin dynamiikoin eri yhteiskunnan alajärjestelmät kuten talous, politiikka, tiede ja hoiva osallistuvat vaikuttavuusinvestoimisessa määritellyn kestävän kasvun tuottamiseen ja hallinnointiin.

Abstrakti perustuu pro gradu -tutkielmalleni ''Vaikuttavuuden ekosysteemiä rakentamassa. Systeemiteoreettinen tutkielma Sitran vaikuttavuusinvestoimisesta.'' Tutkielmassa hyödynnän kahta systeemiteoriasta vaikuttunutta analyyttista strategiaa; moniviittaavuuden laadullista analyysia Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitran tapahtumien ja kokouksien havainnoimisen jäsentämisessä sekä semanttista analyysia Sitran tuottamien tekstimateriaalien tutkimisessa. Tutkielmaa ohjaavat Olli Pyyhtinen & Mikko J. Virtanen ja sen on määrä valmistua kevään 2018 aikana.

Digitaaliteknologian desentralisoidut potentiaalisuudet

Juho Rantala, Tampereen yliopisto

Uudet 2010-luvun digitaaliteknologian ratkaisut ovat hyvin monijakoisia. Ne mahdollistavat uusia tapoja organisoitua, automatisoida käytäntöjä ja luoda uusia yhteisöjä. Samalla komputaatio ja datan uuttaminen mahdollistavat moniulotteisen seurannan, jolla voidaan ennakoida ja hallita tulevaa (mahdollisuuksia) hyvin laaja-alaisesti.

Yhtenä hypetetyimmistä – niin hyvässä kuin pahassa – innovaatioista on lohkoketju ja sen monet teknologiset sovellutukset, joista tunnetuimpia ovat Bitcoin ja Ethereum. Ensin mainittu on yksioikoinen järjestelmä, josta on toivottu uutta kultaa tai kansainvälistä, vakavasti otettavaa valuuttaa. Jälkimmäinen, Ethereum, taas on monimutkainen taloudellinen ekosysteemi, jonka avulla voidaan digitalisoida ja automatisoida tietynlaiset markkinat, siinä on oma resurssinsa (valuuttansa) sekä sopimusjärjestelmänsä (älysopimukset). Lohkoketju tarkoittaa yksinkertaisesti desentralisoitua tilikirjaa tai tietokantaa, joka on hajautettu kaikille käyttäjille ja päivittyy heille jatkuvasti ja automaattisesti. Järjestelmä myös varmentaa jatkuvasti transaktioiden tai älysopimusten – joita järjestelmässä suoritetaan anonyymisti – oikeellisuuden.

Tällainen järjestelmä on osittain kehitetty esimerkiksi perinteisiä instituutioita, kuten keskuspankkeja, vastaan: kyse on yksilöiden taloudellisen toiminnan mahdollisuuksien lisäämisestä. Samalla kuitenkin monet suuret instituutiot ja valtiot ovat kiinnostuneet saamaan oman lohkoketjunsa. Tällöin kyse ei ole valtarakenteiden hajottamisesta, vaan taloudellisen toiminnan tehostamisesta ja uusien teknologioiden potentiaalisuuksien valtaamisesta.

Lohkoketjun kaltaisissa desentralisoiduissa alustoissa on mahdollista luoda autonomisia organisaatioita tai itsensä omistavia yrityksiä, jotka toimivat tietyillä ennalta säädetyillä perusteilla. Yksilöiden verkostoituminen on vapaaehtoista ja itseorganisoituvaa. Järjestelmä nojaa siihen, että yksilöiden välinen luottamus ulkoistetaan koodille ja koko teknologiselle järjestelmälle.

Yksi tärkeimmistä taustavaikutteista ovat monenlaiset verkoston, rihmaston ja desentralisoinnin teoriat. Yksi tärkeimmistä on Friedrich Hayekin käsitys markkinoista hajautunutta informaatiota yhteen kokoavana spontaanina järjestyksenä. Hayekin mukaan tämän järjestyksen on annettava toimia itsenäisesti ilman ulkoista suunnittelua tai hallintaa. Myös Hayekin ja muiden klassisten liberaalien ihmiskäsitys alleviivaa lohkoketjua: yksilöt ovat lähtökohtaisesti epäluotettavia ja teknologia kuvitellaan objektiivisemmaksi ja luotettavammaksi.

Hayekin käsitys markkinoista kytkeytyy vahvasti uusliberalismiin (vaikkakin hän kritisoisi uusliberalismin tapaa valjastaa valtio markkinoita ylläpitäväksi koneeksi). Tämä ”uusi kapitalismi” on keskittynyt entistä laajemmin informaation kaappaamiseen ja sen hyödyntämiseen lisäarvoa tuottavana ”hyödykkeenä”. Hallinnasta tulee kuitenkin dividuaalista ei individuaalista. Hallinta ei siis koske ”koko yksilöä”, vaan hän hajoaa tämän teknologian monimutkaisessa rihmastossa eri tietokantoihin, joita vuorostaan usein hallitsee eri ryhmät, organisaatiot tai jopa valtiot.

Esityksessäni käsittelen lohkoketjun potentiaalisuuksia yksilöiden toiminnan mahdollisuuksia laajentavana järjestelmänä. Mikä on yksilön paikka lohkoketjujen, tietokantojen ja datavirtojen risteyksessä? Millaisia yksilöitä voimauttavia mahdollisuuksia voivat uudet desentralisoidut teknologiset alustat tai ekosysteemit tarjota? Voidaanko esimerkiksi sopimusoikeus, valtion instituutioiden osa-alueet ja rajatut markkinat ulkoistaa ja automatisoida lohkoketjulle? Laajentaako tämä yksilöiden, kansalaisten, potentiaalisuuksia vai suistaako se heidät kamppailuun toisiaan ja organisaatioita vastaan?

Kirjallisuus:

Deleuze, Gilles, Pourparlers, 1972–1990. Minuit, Paris 2013.

Deleuze, Gilles & Félix Guattari, L’Anti-Œdipe. Capitalisme et Schizophrénie. Minuit, Paris 1973.

Deleuze, Gilles & Félix Guattari, Mille Plateaux. Capitalisme et schizophrénie, tome II. Minuit, Paris 1980.

DuPont, Quinn, Experiments in Algorithmic Governance: A History and Ethnography of “The DAO”, A Failed Decentralized Autonomous Organization. Teoksessa Bitcoin and Beyond: Cryptocurrencies, Blockchains and Global Governance. Toim. Malcolm Campbell-Verduyn. Routledge, London & New York 2017.

Galloway, Alexander R., Protocol. How Control Exists after Decentralization. The MIT Press, Cambridge 2004.

Rantala, Juho, Corps sans organes – pakosuunnitelma subjektin, velan ja uusliberalismin otteesta? Pro Gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, Tampere 2016. Verkossa: http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201611092539.

Rantala, Juho, Lohkoketjun yhteiskunta, osa I: Bitcoinista Ethereumiin. niin & näin 1/2018a. [Tulossa]

Rantala, Juho, Lohkoketjun yhteiskunta, osa II: Desentralisoitu talous. niin & näin 1/2018b. [Tulossa]

Rantala, Juho, Lohkoilla ketjutettu yhteiskunta – automatisoitu hallinto ja politiikka. Teoksessa Informaatioteknologian filosofia 2. Toim. Mika Laakkonen, Suvi Lamminpää & Jarno Malaprade. Lapin yliopistokustannus 2018c. [Tulossa]

Rantala, Juho, Koodin ja ohjelmiston filosofiasta. niin & näin 1/2018d. [Tulossa]

Wark, McKenzie, A Hacker Manifesto. Harvard University Press, Cambridge & London 2004.

Wark, McKenzie, Wendy Chun: Programming Politics. Teoksessa General Intellects. Twenty-One Thinkers for the Twenty-First Century. Verso, London & New York 2017. [Ebook]

Potentiaalisen luonto ja luonnon potentiaalisuus

Eetu Viren

Nykytaloudessa työvoimaa käytetään ja riistetään yhä useammin suoraan potentiana tai kykynä kääntämättä sitä aktuaalisiksi työsuorituksiksi. Samoin potentaalisuudesta, esimerkiksi odotuksista ja kyvyistä näyttää tulleen yhteiskunnallisia avainsanoja. Kyvyn luonne, erityisesti yleisen ja ainutkertaisen, biologisen/yhteiskunnallisen ja yksittäiseen ruumiiseen kerrostuneen suhde on nykytyössä ja tuotannossa hyvin keskeisessä asemassa, mutta juuri sen edessä perinteisten yhteiskuntatieteiden käsitteet ajautuvat ongelmiin.

Kysymys potentiaalisen ja aktuaalisen suhteesta kytkeytyykin suoraan yhteen kahden toisen oleellisen yhteiskuntatutkimuksen peruskysymyksen kanssa: mikä on yksilön tai yksittäisen ruumiin ja yhteiskunnallisen kentän suhde? Sekä toisaalta: mikä on ”luonnon” ja ”kulttuurin suhde”? Länsimaisen ajattelun perinteessä yleensä luonto koostuu yksilöistä, jotka ovat aktuaalisia ja toisistaan erillisiä olioita. Sen sijaan yhteiskunta tai yhteinen sekä mahdollisuus kuuluvat kulttuurin, luodun tai keinotekoisen alueelle. Todellisuus koostuu siis yksilöllisistä (toisistaan riippumattomista) ja aktuaalisista olioista ja uudet potentiaalisuudet tai mahdollisuudet ovat jotain, jota luodaan kulttuurin kehityksen myötä.

Niinpä keskeiset käsitteelliset erottelut, joiden uudelleen ajatteleminen esimerkiksi hoivatyön ja sosiaalisen median yhteiskunnallisten vaikutusten arvioimiseksi näyttää välttämättömältä, ovat

1) Potentiaalisen ja aktuaalisen (sekä mahdollisen ja todellisen) välinen suhde
2) Yksilön, yksittäisen ruumiin ja aivojen sekä yhteiskunnan tai yhteisen suhde
3) Luonnon ja kulttuurin tai yhteiskunnan (”luonnollisen ja keinotekoisen”) suhde

Suhdetyö tai uusien teknologioiden vaikutukset näyttävät tapahtuvan alueella, jossa yksilöllistä subjektia vasta muodostetaan tai tuotetaan, ja tämä alue vaikuttaa olevan

1. potentiaalinen eikä aktuaalinen, mutta silti reaalinen (potentiaalireaali)

2. yhteinen tai jaettu, mutta sidottu ruumiin ja aivojen ainutkertaisuuteen ja läsnäoloon

3. työstämisen kohteena oleva ja valtasuhteiden läpäisemä, tekninen, mutta silti pikemminkin ”luonnollinen” siinä mielessä, että se voidaan nähdä osana aivojen evoluutiota, kuin ”kulttuurinen”

Mistä näiden uusien piirteiden analyysiin voisi sitten löytää soveltuvia käsitteitä? Nähdäkseni suuntia on ainakin kolme

1) Feministinen epistemologia, kokemuksen ja ruumiillisuuden tutkimus

2) Uudet antropologian suuntaukset (Marilyn Strathern, Roy Wagner, Eduardo Viveiros de Castro), joissa keskeistä on oppia ”kohteilta” myös tietämisen tapoja, käsitteitä

3) Tietyt uudet luonnontieteet ja tekniikan paleontologinen sekä filosofinen tarkastelu (Prigoginen ja Stengersin työ, André Leroi-Gourhan, Gilbert Simondon)

Sosiologia ja mahdollinen

Jussi Vähämäki

Miksi nykyaikaisen yhteiskunnan toiminnan ymmärtämiseksi on lähdettävä liikkeelle mahdollisesta/potentiaalisesta eikä vuorovaikutuksesta tai työstä ja tuotannosta? Klassisessa sosiologisessa tutkimuksessa työkalut, tekniikka, tuotannon järjestämisen tavat ovat toimineet inhimillisen vuorovaikutuksen muotojen perustana ja edellytyksinä. Lähtökohtana on ollut toiminta, aistimus, empiirinen tosiasia, josta ”henkiset muodot” ja abstraktiot on johdettu. Nykyaikainen yhteiskunta on kääntänyt asetelman ympäri ja samalla ajanut yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen ja sen metodologiat umpikujaan: ensi tulee abstraktio, ”henkiset muodot”, vasta niistä rakentuvat vuorovaikutuksen käytännöt ja toiminta.

Tarkastelen esityksessäni nykyaikaisten yhteiskuntatieteiden ja erityisesti sosiologian suhdetta mahdollisen modaliteettiin ja sosiologian synnyttäneen tieteen ja vallan liiton purkautumista tilanteessa, jossa valtatekniikat eivät (enää?) tarvitse tuekseen ”tiedettä” (kiistämätöntä totuutta rauhan takeena). Samalla käyn läpi modernin filosofian vähintäänkin ambivalenttia suhdetta mahdollisen kategoriaan.

Mielenterveyden ja rikollisuuden rajapinnat

Koordinaattorit: Katariina Parhi (katariina.parhi@oulu.fi), Oulun yliopisto, Mika Rautanen (mika.rautanen@fimnet.fi), THL/Helsingin yliopisto & Miisa Törölä (miisa.torola@uef.fi), Itä-Suomen yliopisto

Työryhmäkuvaus: Millaisia rajapintoja on muodostunut mielenterveyden ja rikollisuuden käsitteistöjen tai yhteiskunnallisten kontrollijärjestelmien välille? Miten tuen/kontrollin tarve ja muoto määritellään, ja millaista muutosta tai kiertokulkua määrittelyssä on tapahtunut ajan mittaan? Miten esimerkiksi hoitoon sitoutumattomuudesta tuli psykiatrisessa palvelujärjestelmässä ilmenevä ongelma? Työryhmään toivotaan esityksiä, jotka pureutuvat mielenterveyden, rikollisuuden ja syyntakeisuuden aihealueisiin. Työryhmän lupaus on antaa jokaiselle alustajalle rakenteellista palautetta. Esitykset voivat lähestyä työryhmän tutkimusaiheita teoreettisesti,

empiirisesti tai metodologisesti. Poikkitieteelliseen työryhmään sopivat niin kriminologiset, sosiaalitieteelliset kuin muidenkin alojen esitelmät suunnitelluista, käynnissä olevista tai valmistuneista tutkimuksista.

Abstraktit:

Syyntakeisuus ja psykopatia 1900-luvun Suomessa

Katariina Parhi (katariina.parhi@oulu.fi), Oulun yliopisto

Väitöskirjani käsittelee psykopatiadiagnoosin historiaa Suomessa. Tässä tutkimustyötäni kokoavassa esityksessä käyn läpi psykopatiadiagnoosin vaiheita erityisesti yhteydessä rikollisuuteen ja syyntakeisuuteen. Avaan diagnoosin käsitteellisiä muutoksia ja pyrin valottamaan, kuinka merkittävä diagnoosi oli osana suomalaisen oikeuspsykiatrian historiaa. Sata vuotta täyttäneen ja sisällissotaa käyneen Suomen kunniaksi kiinnitän puheenvuorossani erityistä huomiota sata vuotta sitten tapetilla olleisiin kysymyksiin: mielenterveydenhoidon kokonaistilanteeseen sekä poliittisiin levottomuuksiin osallistuneiden syyntakeisuuden arviointiin.

Rikosoikeuden surunlapset – Miten oikeuspsykiatrinen syyntakeisuus määräytyy

Mika Rautanen (mika.rautanen@fimnet.fi), Helsingin yliopisto

Tutkin oikeuspsykiatrista syyntakeisuuden käsitettä ja lääkärin käyttämiä perusteluja lääkärinlausunnoissa. Tutkimus yhdistää eri menetelmiä saman ilmiön tarkastelemiseksi (triangulaatio). Laadullisesti selvitän, millaisia argumentteja lääkärit käyttävät mielentilalausunnoissa päätyessään lopputuloksiinsa, kuten psykiatriseen diagnoosiin ja syyntakeisuuskannanottoon. Määrällisesti vertailen eri syyntakeisuusluokkia keskenään ja tutkin tekstinlouhintaan erikoistuneella tekoälyllä lausuntojen rakennetta ja sanojen merkityssisältöjä.

Työssä selvitän, mitkä ovat ne laissa mainitut perusteet, joihin useimmin vedotaan, ja miten perustelut eroavat kolmen eri syyntakeisuusluokan kesken. Tämän lisäksi selvitän, onko olemassa muita kuin laissa määriteltyjä ehtoja, joihin lääkäri vetoaa. Myös tutkin, millaisilla eri argumenteilla päädytään samoihin lopputuloksiin. Osatavoitteena on selvittää, voidaanko tekstinlouhintaan erikoistunut tekoäly opettaa päättelemään lääkärinlausunnoista niiden loppupäätelmät. Kokonaisuutena väitöstyö pyrkii luomaan tarkan kuvan ajankohtaisesta oikeuspsykiatrisesta ajattelusta.

Oikeuspsykiatriset mielentilalausunnot soveltuvat poikkeuksellisen hyvin tekstinlouhintaan: Ne noudattavat yhdenmukaista rakennetta, ne kirjoitetaan ei-lääketieteelliselle yleisölle yleiskielellä ja suomen kielioppia noudattaen ja ne laaditaan tarkoin rajattua tarkoitusta varten, jolloin niiden sisäinen logiikka sekä johtopäätökset ovat yhteismitallisia keskenään. Lausunnot ovat kattavia ja perusteellisia, ja niiden johtopäätökset perustuvat rikoslaissa syyntakeisuudelle annettuihin edellytyksiin.

Samalla lausunnoissa käytetty argumentoinnin tapa ja laajuus kuitenkin heijastavat esimerkiksi laatijansa koulutustaustaa ja tulkintaa käsiteltävästä asiasta. Lisäksi osa lausuntojen logiikasta on

monitulkintaista, mikä johtuu lain yleiskielisistä ilmauksista, joita lausunnon laativa lääkäri soveltaa tapauskohtaisesti.

Tätä oikeuspsykiatrista argumentaatiota ei ole aiemmin tutkittu. Viljanen (1994) selvitti väitöstyössään Psykiatria ja kulttuuri sitä, miten mielentilatutkittavan etninen tausta vaikuttaa hänestä tehtäviin johtopäätöksiin. Myöskään vastaavaa psykiatristen lausuntojen tekstin tutkimusta ei ole tehty aiemmin. Kieliteknologian keinoin on tutkittu sitä, miten tekoäly kykenee etsimään potilastiedosta merkityksellisiä sanoja ja aihepiirejä tai miten algoritmien avulla voi tuottaa yhdistelmä- ja loppuarviotasoista tietoa päivittäismerkinnöistä (Moen 2016. Distributional Semantic Models for Clinical Text Applied to Health Record Summarization; Moen 2017. Detecting mentions of pain and acute confusion in Finnish clinical text.) Aiemmin ei ole selvitetty, voidaanko tekoäly opettaa päättelemään psykiatrisia diagnooseja tai syyntakeisuutta.

Osa tutkimuksesta tehdään yhteistyössä Turun yliopiston alaisen Ikitik-konsortion kanssa. Ikitik (informaatio- ja kieliteknologiaa terveystiedon ja -kommunikaation tueksi) kehittää kliinisen tekstinlouhinnan menetelmiä, joilla pyritään jalostamaan kirjoitettua potilastietoa. Tekstinlouhinnassa hyödynnetään kieliteknologiaa, tekoälyä ja koneoppimista.

Tuloksilla on ohjaavaa merkitystä, kun tarkastellaan syyntakeisuuden määräytymisen perusteita, ja niitä on mahdollista käyttää lain esitöissä rikosoikeudellisten syyntakeisuussäännösten valmistelussa. Havainnollisimmillaan työn tuloksena voidaan kuvata eräänlaiset mallitapaukset, luokkakeskukset, syyntakeettomuudelle ja alentuneelle syyntakeisuudelle.

Tekoälypohjainen tiedonhallinta on lupaava ja nouseva ala. Tiedon louhiminen potilasdatasta auttaa ymmärtämään laajoja kokonaisuuksia nykyistä paremmin. Lääkärinlausuntojen tutkiminen tekee potilaisiin liittyvästä päätöksenteosta läpinäkyvämpää ja yhdenmukaisempaa. Löydösten avulla on tarkoitus kehittää potilastiedon tehokkaampaa käyttöä yleisesti ja psykiatrista diagnostiikkaa ja päätöksentekoa erityisesti.

Violence among young adults; murderers view

Tuomo Holmalahti (tuomo.k.holmalahti@gmail.com)

If we look back at the past two decades and think about the violence among the young adults in Finland, there are three cases that come to mind at first: the two school killings and massshooting in Hyvinkää. I worked as a psychologist in prison and a psychiatric hospital in prison during 2001-2016. During that time there was several cases that had similar features to the above mentioned, bearing in mind that those three are the worst. There are many theories as to why those killings took place. However, there is one common feature that draws them all together, and that has to do with the factor or factors that allow (or do not hinder) those young people to act in such a horrific way. What those factors are, that is what we professionals must concentrate on. I have interviewed ten young adults whom have committed homicide to find out ’ how they think their cases are linked to the above mentioned cases.

Through their thoughts I will psychologically and philosophically try to work out, what is going on in our minds and in our society to cause this kind of violent outbursts. To avoid them in future, I think it is vital for psychology and medicine to admit that we are at a loss as to what is happening in our society.

Sairaalaväkivallan ja pakkotoimien vuodenaikavaihtelu oikeuspsykiatrisessa sairaalassa

Satu Tuovinen (satu.tuovinen@niuva.fi), Itä-Suomen yliopisto

Epidemiologiset tutkimukset ovat raportoineet vuodenaikavaihtelua väkivalta- ja itsetuhoisessa käyttäytymisessä yhteiskunnassa. Psykiatrisen sairaalahoidon aikaisen väkivaltakäyttäytymisen vuodenaikavaihtelusta on sen sijaan ristiriitaista tietoa. Tässä tutkimuksessa selvitettiin, onko sairaalaväkivallassa vuodenaikoihin liittyvää vaihtelua oikeuspsykiatrisessa sairaalassa. Myös sitä tutkittiin, vaihteleeko tahdosta riippumattoman hoidon aikana tapahtuva potilaiden eristäminen ja sitominen vuodenaikojen mukaan. Aineistona käytettiin Niuvanniemen sairaalan väkivaltatilanneraportteja sekä sairaalan pakkotoimitilastoja kuuden vuoden ajalta (2007-2012). Aineisto analysoitiin Poissonin regressioanalyysilla. Sairaalaväkivalta ei vaihdellut kuukausittain eikä vuodenajoittain merkitsevästi, mutta pakkotoimien käyttö vaihteli merkitsevästi. Pakkotoimia käytettiin vähiten tammikuussa, ja niiden määrä oli vähäisempää talvella verrattuna muihin vuodenaikoihin.

Työryhmässä esitetään edellä kuvatun tutkimuksen lisäksi aiemmissa tutkimuksissa pohdittuja syitä yhteiskunnassa esiintyvän väkivaltakäyttäytymisen vuodenaikavaihtelulle. Näitä syitä pohditaan tämän tutkimuksen tulosten kannalta.

Tutkimuksen julkaisutiedot: Kuivalainen S, Vehviläinen-Julkunen K, Louheranta O, Putkonen A, Repo-Tiihonen E and Tiihonen J. Seasonal variation of hospital violence, seclusion and restraint in a forensic psychiatric hospital. International Journal of Law and Psychiatry 52: 1–6, 2017.

Uusi yhdistelmärangaistus yhdistää vaarallisuuden arvioinnin ja valvonnan

Jussi Pajuoja (jussi.pajuoja@uef.fi), Itä-Suomen yliopisto

Yhdistelmärangaistusta koskevat säännökset tulivat voimaan 1.1.2018. Yhdistelmärangaistus voidaan tuomita vakavan rikoksen uusijalle, jota on pidettävä erittäin vaarallisena toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle. Yhdistelmärangaistus koostuu ehdottomasta vankeudesta ja sen jälkeisestä valvonta-ajasta. Uusi rangaistus korvaa aikaisemman koko rangaistusajan suorittamisen vankilassa.

Yhdistelmärangaistus tarkoittaa käytännössä sitä, että vankilassa suoritettava rangaistus pitenee rikoksentekijän vaarallisuuden vuoksi. Tällöin ei sovelleta ehdonalaisen vapauttamisen määräosia 2/3, 1/2 tai 1/3, vaan yhdistelmärangaistus suoritetaan kokonaan vankilassa.

Säännös on poikkeuksellinen siksi, että vankila-ajan pituuteen vaikuttaa ennuste rikoksentekijän tulevasta käyttäytymisestä eli oikeuspsykiatrinen arvio hänen mahdollisesta vaarallisuudestaan tai väkivaltariskistään. Yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisessa vaarallisuus on välttämätön edellytys. Sen sijaan tavanomaisissa vankeusrangaistuksissa on mahdollista, mutta äärimmäisen harvinaista, että vaarallisuus tai väkivaltariski pidentäisi vankilassa suoritettavaa aikaa. Yhdistelmärangaistuksen lisäksi käytännössä vain elinkautisen vankeuden pituuteen voi vaikuttaa tulevan väkivaltariskin arviointi.

Kansainvälisessä vertailussa suomalainen rangaistusjärjestelmä on minimalistinen sikäli, että riskiarviot vaikuttavat vain harvoin vankilassa suoritettavan rangaistuksen pituuteen. Alustuksessa käydään lävitse niitä syitä, joiden vuoksi tähän perusratkaisuun on päädytty.

Yhdistelmärangaistuksessa toinen poikkeuksellinen piirre on pakollinen valvonta-aika. Poikkeuksellinen tämä on siksi, että valvonta tapahtuu vasta sen jälkeen kun rikoksesta tuomittu rangaistus on kokonaan suoritettu vankilassa. Sen sijaan valvottu koevapaus tapahtuu vankila-aikana ja ehdonalaisen vapauden valvonta tuomitun rangaistusajan puitteissa.
Yhdistelmärangaistukseen liittyvä valvonta poikkeaa sisällöltään ja menettelyiltään valvotusta koevapaudesta. Valvonnan luonnetta arvioitaessa keskeinen kysymys on, millä tavoin erilaisilla valvonta- ja tukitoimilla voidaan parhaiten edistää rikoksentekijän yhteiskuntaan sijoittumista ja vähentää uusintarikollisuutta.

Oma empiirinen kysymyksensä on se, kuinka vaarallisia yhdistelmärangaistukseen tuomitut rikoksentekijät ovat. Tässä ongelmana on tutkimusaineiston niukkuus. Pitkällä aikavälillä tuomittuja on keskimäärin viisi vuodessa. Aineisto on niin vähäinen, ettei sitä voida tilastollisesti luotettavalla tavalla testata. Rikosten uusimisluvut ovat vain suuntaa-antavia.

Syyntakeettomiksi arvioitujen tekijöiden henkirikosten kohdistuminen ennestään tuntemattomiin henkilöihin vuosina 1980 – 2014

Ilkka Ojansuu (ilkka.ojansuu@kuh.fi)

Mediassa esille tuodut väkivaltarikokset, joissa tekijä on ollut mielisairas, herättävät usein suurta huomiota. Erityisen suurta huomiota ovat herättäneet teot, joissa mielisairaan tekemä henkirikos on kohdistunut hänelle tuntemattomaan henkilöön. Asiantuntijat ovat tuoneet julkisuudessa käytyyn keskusteluun esille sen tutkimuksissa todetun seikan, että mielisairaiden tuntemattomiin kohdistamat henkirikokset ovat kuitenkin hyvin harvinaisia. Tutkimustieto asian suhteen pohjautuu etenkin meta-analyysiin, jossa seitsemän eri tutkimuksen pohjalta todettiin mielisairaiden tekemien henkirikosten kohdistuneen tuntemattomiin henkilöihin yhden suhteessa 14,3 miljoonaan ihmisvuotta.

Kyseisessä meta-analyysissä käsitellyissä seitsemässä tutkimuksessa oli henkirikoksia yhteensä 848 ja henkirikosten määrä vaihteli 29–284 henkirikoksen välillä. Osa kyseisistä henkirikoksista oli kuitenkin ajallisesti varsin vanhoja, kuten suurimman 284 henkirikosjoukon kohdalla, jossa tulokset pohjautuvat vuosina 1955–1964 Länsi-Saksassa tapahtuneisiin henkirikoksiin. Meta-analyysissä olleista tutkimuksista useat eivät olleet myöskään lähtökohtaisesti kohdennettuja tuntemattomiin kohdistuneiden henkirikosten yleisyyden selvittämiseen, joskin asiaa oli sivuttu niiden tuloksissa.

Tutkimuksessani pyritään selvittämään, kuinka suuri osa mielisairaiden tekemistä henkirikoksista Suomessa on kohdistunut tekijälle tuntemattomaan henkilöön. Aineistona on Suomessa vuosina 1980–2014 henkirikoksen johdosta mielentilatutkimukseen määrätyt henkilöt, jotka ovat tutkimuksessa todettu mielisairaaksi ja tämän johdosta syyntakeettomiksi tekemänsä rikoksen osalta ja jotka ovat rangaistuksen sijaan määrätty oikeuspsykiatriseen hoitoon. Vertailuaineistona käytetään Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin henkirikollisuuden seurantajärjestelmän tietoja vuosilta 2002–2014. Kyseisestä aineistosta kartoitetaan tuntemattomiin kohdistuneiden henkirikosten yleisyys niiden henkirikosten joukossa, jossa tekijää ei ole todettu mielisairaaksi.

Aiempiin havaintoihini perustuvana työhypoteesina on, että mielisairaiden tekemiä tuntemattomiin kohdistuneita henkirikoksia on suomalaisessa aineistossa todettavissa enemmän kuin aiempien tutkimustuloksien perusteella olisi odotettavissa.

Syyntakeettomiksi arvioitujen henkilöiden syytteenalaisten tekojen tilannekohtaisia tekijöitä

Miisa Törölä (miisa.torola@uef.fi), Itä-Suomen yliopisto

Oikeuspsykiatriset potilaat on todettu mielentilatutkimuksen perusteella syyntakeettomaksi tekemäänsä rikokseen ja arvioitu tarvitsevan tahdostaan riippumatonta psykiatrista sairaalahoitoa. Tutkittavan psyykkisen tilan määrittelyn lisäksi syitä rikolliseen käyttäytymiseen voidaan etsiä myös kriminologisten teorioiden mukaisesti esimerkiksi henkilön sosiaalisesta taustasta, yhteiskunnallisesta asemasta ja hyvinvointipalvelujen käyttöhistoriasta käsin. Tällöin huomio kohdistetaan sosiaaliseen prosessiin, jonka päätepisteenä syyntakeettomaksi toteaminen ja sen jälkeinen psykiatrinen hoito on. Vielä kesken olevassa väitöstutkimuksessani tarkastelen oikeuspsykiatrian potilaiden sosiaalista taustaa, heidän rikosseuraamus- ja psykiatrista hoitohistoriaansa sekä yhteiskunnallista asemaansa ennen siirtymistä oikeuspsykiatrian potilaaksi.

Tutkimuksen aineiston lähteet ovat 2000 – luvulla mielentilatutkimuksessa olleiden, vuosina 1950 – 1982 syntyneiden oikeuspsykiatristen potilaiden mielentilatutkimuslausunnot, hoitoilmoitusrekisteritiedot sekä Oikeusrekisterikeskuksesta ja Rikosseuraamuslaitokselta saatavat tiedot rikosrekisterimerkinnöistä, mahdollisista aiemmista tuomioista ja niiden toimeenpanosta. Esittelen oikeuspsykiatristen potilaiden syytteenalaisten tekojen tilannekohtaisia tekijöitä ja niiden yhteyksiä syytteenalaisen teon aikaisen sosiaalisen kontrollin muotoihin.

Muuttoliikesosiologia / Sociology of Migration

Koordinaattorit: Lena Näre (lena.nare@helsinki.fi), Helsingin yliopisto & Miika Tervonen (miika.tervonen@utu.fi), Siirtolaisuusinstituutti

Työryhmäkuvaus: Yksi globalisaation näkyvimmistä ilmiöistä on ihmisten lisääntynyt liikkuvuus valtioiden ja maanosien välillä. Muuttoliikkeet kytkeytyvät globaaleihin eriarvoisuuksiin ja muokkaavat yhteiskuntien rakennetta tuottaen sosiaalisia muutoksia niin lähtömaissa kuin maahanmuuton kohdemaissa. Samalla pyrkimykset yhä tiukempaan liikkuvuuden kontrollointiin muovaavat uudenlaisia hallinallisuuden, nationalismin, rodullistamisen ja yhteiskunnallisten rajanvetojen muotoja. Erilaisissa oikeudellisissa välitiloissa olevien siirtolaisten määrän kasvu haastaa universalistia hyvinvointipalveluita ja valtioiden kykyä hallita ”omia” väestöjään.

Vaikka muuttoliikkeitä lähestytään usein edelleen jonain ”uutena”, ne ovat jo muuttaneet monin tavoin suomalaista yhteiskuntaa. Lisääntynyt liikkuvuus luo ylirajaisia siteitä, monipaikkaisuutta, rinnakkaisia arkimaailmoja ja uudenlaisia yhteiskunnallisia kamppailuja. Muuttoliikkeiden jälkeiset sukupolvet kohtaavat identiteettiin ja ääneen liittyviä kysymyksiä normatiivisen valkoisuuden läpäisemässä yhteiskunnassa.

Muuttoliiketutkimukselle on tyypillistä käydä keskusteluja yli tieteenalarajojen, mutta aihetta tutkitaan myös nimenomaan sosiologisesta näkökulmasta. Sosiologisilla kysymyksenasetteluilla ja teorioilla on erityistä annettavaa muuttoliikkeiden tutkimukselle huomioimalla erilaisia valta-asetelmia sekä rakenteen ja toimijuuden välistä dynamiikkaa. Kysymykset, joita sosiologinen tutkimus analysoi liittyvät esimerkiksi maahanmuuttajien osallistumiseen työmarkkinoilla, kansalaisyhteiskunnassa ja politiikassa, uuteen yhteiskuntaan kiinnittymiseen, eriarvoisuuden mekanismeihin, syrjiviin käytäntöihin ja maahanmuuton politiikkaan ja hallintaan. Toisaalta muuttoliikkeet pakottavat pohtimaan metodologisen nationalismin asettamia haasteita sosiologisille käsitteille, teorioille ja metodeille.

Työryhmässä ollaan kiinnostuneita sosiologisen muuttoliiketutkimuksen uusista suunnista. Työryhmään toivotetaan tervetulleiksi esityksiä, joissa kerrotaan käynnissä olevista empiirisistä tutkimuksista, analysoidaan muuttoliiketutkimuksen metodologisia kysymyksiä ja/tai lähestytään aihetta teoreettisesti. Esitysten kieli voi olla joko suomi tai englanti.

SOCIOLOGY OF MIGRATION

Increased migration and mobility between different countries and continents is one of the most visible features of globalization. Migration connects to global inequalities, affects societal structures and induces social change both in the sending and receiving regions. Growing attempts to selectively control migration produce new forms of govermentality, nationalism, racialisation and societal divisions. Meanwhile, the growing diversity migrants with 'in-between' statuses challenges ideals of universal welfare provision and the state's 'embrace' of populations.

While migration is still often perceived as something 'new', it has already profoundly changed Finnish society, and a growing number of Nordics are already living in postmigration realities. Increased mobility creates transnational ties, multilocalities, as well as new forms of conviviality and social struggles. in societies that continue to perceive themselves through a prism of homogeneity and normative whiteness, second- and third-generation migrants face questions related to identity, voice and mobilization.

Migration research is by nature multidisciplinary, but mobility and migration can also be studied from a sociological perspective. Sociological research designs and theories contribute significantly to migration research by taking into account issues of power and dynamics between structure and agency. Issues which sociological research can tackle include participation of migrants into labour markets, civil society and politics; integration into the new society; mechanisms of inequality; discrimination and politics of migration management and multicultural policies. Migration as a phenomenon also highlights the challenge of methodological nationalism for sociological concepts, theories and methods that traditionally stem from the context of the nation state, and which have often been developed to match the needs of a particular nation state.

This workshop asks what sociological migration research is like, and explores current research on the subject in Finland. We welcome presentations that present on-going empirical research, analyse methodological issues in migration research and/or approach the subject from a theoretical angle. Presentations can be given either in Finnish or English.

Abstraktit:

Towards the institutionalisation of resilience in reception centres for asylum seekers

Tiina Sotkasiira (tiina.sotkasiira@uef.fi), University of Eastern Finland

Asylum seekers living in reception centres are a vulnerable group. The previous studies show that the life of residents in the reception centres is characterised by uncertainty, passivity and powerlessness. On the other hand, asylum and refugee studies criticise this discourse, which presents asylum seekers as problematic, isolated, and largely vulnerable dependents. Scholars argue that suffering and vulnerability are expressions of, but also a potential resource in an extremely harsh situation of severely limited agency. Accordingly, research has emerged, which interrogates the ways in which agency and resilience are revealed within the context of asylum.

This paper examines resilience in Finnish reception centres. It is based on the analysis of interviews conducted in five rural municipalities, which host reception centres. The interview data consists of interviews with six asylum seekers, who at the time of the interviews lived in a reception centre waiting for a decision on their asylum application, five heads of reception centres, and five individuals, who volunteer at reception centres or with asylum seekers.

The paper criticizes the individualized conception of resilience and argues for a need to focus on the asylum centre environment to analyse whether asylum seekers are provided with access to resources that enhance their psychological well-being. Furthermore, it compares and contrasts institutional resilience, i.e., concern with practices that enhance the resilience of reception centres, and the institutionalisation of resilience, which refers to work towards the resilience among asylum seekers and establishing such work as a convention and a norm in the asylum system.

Longing for a childhood past and a peaceful future: the temporal dimension of migration in the narratives of Iraqi asylum seekers

Saara Koikkalainen (saara.koikkalainen@ulapland.fi), Lapin yliopisto

International migration, be it as an asylum seeker, refugee or as a voluntary migrant, is a process which consists of both physical and mental mobility. Crossing borders and trying to settle in a new country is a profoundly transformative event, which has long-term consequences for one's future life. Migration is increasingly understood as a process, which starts before the actual move and continues after the arrival to a new place. Those contemplating migration engage in cognitive migration, visualizing themselves in a particular, concretized future time and place prior to making the actual move. The transnationalism paradigm, for example, has stressed the importance of looking beyond the country of destination, as the migrant often continues to be embedded in the social world of his or her country of origin as well as interact with different transnational networks, i.e. transnational social fields and spaces. Among the concepts that have been used in recent years to describe the temporalities of migration include, at least, hope, intention, expectation, waiting, prospect, aspiration, desire, dream, imagining, and yearning (Carling & Collins 2017). The presentation examines this temporal dimension based on 25 semi-structured interviews with Iraqi asylum seekers who were living in reception centres in Northern Finland in the spring and summer of 2016. The situation of the interviewees resembled a limbo, a motionless stage where their main

activity consisted of waiting for the processing of their claim for asylum. Yet the interviewees expressed feelings of longing to both their past lives in Iraq and their possible futures in Finland.

Imagining the 'West' in the context of global coloniality: the case of post-Soviet youth migration to Finland

Daria Krivonos (daria.krivonos@helsinki.fi), University of Helsinki
Lena Näre (lena.nare@helsinki.fi), University of Helsinki

While immigration from Russia in the 1990s has received scholarly attention, more recent migration from Russia and former Soviet Union has not been studied much. Particularly few studies exist on migrants belonging to the post-Soviet generation, i.e. Russians born after the collapse of the Soviet regime. Drawing on ethnographic fieldwork in Helsinki in 2014-2016, the paper argues that post-Soviet youth construct their migratory projects as an effort towards social distinction vis-à-vis post-socialist imaginary. Their migration is not an attempt to pursue a "normal life", as previously argued in relation to early post-socialist and post-Soviet migration, but rather a search for distinctiveness and what is perceived as a 'better', i.e. more Western, lifestyle. Analysing their narratives from the prism of imagination, we demonstrate how young Russian-speakers vision the position of the post-socialist world in the global coloniality of power and claim their belonging to the Western project as educated young people with global cultural capitals. The article brings the case of Russian-speakers' migration within debates on global coloniality (Quijano, 2000) and offers a contribution to the theorising of postsocialist imaginaries in the context of global coloniality and sociological imagination (Bhambra, 2007).

Return, tourism and visiting friends and relatives: evolving social identities and hierarchies among returnees in Latvia

Aija Lulle (aija.lulle@gmail.com), University of Eastern Finland

In this presentation I want to question three types of return mobilities: permanent return, diaspora tourism and visiting friends and relatives (VFR). Latvia is an emigration-country, with several large-scale waves of emigration in 20th and early 21st centuries; most notably, these include exiles during the Second World War and more recently, labour and lifestyle migrants who emigrated after Latvia joined the EU. Many practice transnational returns, forging material and emotional ties with 'home'. Furthermore, at the political level Latvia attempts to construct diaspora tourism and return initiatives, largely based on symbolic diasporic identities and ideologies.

Data draws from two research: one with Latvian migrants in Finland and Norway and those who have returned back to Latvia and the other with Latvian migrants and returnees from the UK. I also analyse public discourses in Latvian media with respect the return migration and contrasting emic and etic meanings of 'permanent' and 'temporary' returns.

My research question is as follows: how different types of 'return' relate to emerging social identities of returnees and what consequences such returns foster in terms of social change in contemporary Latvia? Firstly, I theorise how permanent return, diaspora tourism and VFR enfold into each other but also differ. Hierarchical relationships emerge among these types of returns, based on unequal capitals returnees hold, generations and class-positions they come from, and time they intend to spend back 'home.'

Therefore and secondly, I develop an analytical model of three-level connections to probe deeper into hierarchies of returnees; such hierarchies are produced and provoked by different return mobilities and experiences. While VFR mobility is by far the most numerous and wide-spread across time (with some seasonal peaks), it is largely overlooked by policy makers and public discourses. However, people themselves attach great importance to this mobility both as facilitator and as a replacement of a permanent return. Diaspora tourism, on other hand, receive the most positive political 'welcome home,' especially during such events as Song and Dance Festivals, which are organised once in four years. Finally, permanent return is welcomed, but politically seen as the end of the migration cycle. For returnees themselves, permanent return is a crucial turning point and a new beginning in their evolving migrant identities.
Accordingly, my contribution provides empirically rich accounts on complexities between types of 'return' and social identities in contemporary Latvia and beyond. Besides, it probes deeper into theories of social change and hierarchies of social identities among 'returnees.'

'I am the king of that table': Ethnographic Study of the Immigrant Integration at the Workplace

Nuriaar Safanov, University of Helsinki

The Finnish Integration law is directed to support immigrants' active participation in society, support equality and interaction of different population groups with each other. In this paper I discuss that in fact it is directed to employment and language learning, overlooking the very essential part of integration process that begins after the start of employment. The question of how integration proceeds after this point is answered through the ethnographic investigation of International Corporation logistics department with the focus on immigrant and native groups' communication.

Studying the context of the immigrant integration, I discovered that immigrants have a rather precarious position. The structure of the Corporation on the whole and logistics department in particular, that includes only part-time co-workers and a full-time manager, determines the unfavourable conditions of their employment. Discrepancy between working hours set by the contract and those actually worked every month makes the income highly unpredictable and puts employees in a position of constant struggle to increase their salary. This unpredictable and risky position of immigrants is undermined with the welfare benefits being unequally distributed.

Study of the immigrant and native employees' communication has shown the existence of boundaries between them that are maintained and reinforced by the actors themselves through ascription and self-ascription processes. Immigrant employees, experiencing communication difficulties with Finnish nationals within their department as well as with other departments, have a detached and segregated position in the Corporation. In the context of immigrant economic and social vulnerability the full participation in the society of the host country could hardly be achieved. To improve the communication of immigrants and Finns in the corporation and to stabilise workers' precarious position, several recommendations were elaborated.

Key words:
Integration, migrant precarity, boundary making, doing distance, group formation

The NGOs as executors of labour market integration policy in Finland

Satu Aaltonen (satu.aaltonen@utu.fi), University of Turku

The NGOs play a notable role in providing services for immigrants to help them to integrate into the Finnish labour markets. Most of those activities are project-based and financed by the public institutions. It has been claimed that these projects are needed for filling the gaps in the public service provision and, hence, structural problems solved are by temporary projects (OECD 2017). What are the pros and cons of this situation? What kind of implications does it cause for the coherence, efficiency and sustainability of the service provision?

I will be presenting some preliminary results of an on-going research, where we study the institutional landscape of the Finnish service provision aiming for labour market integration of immigrants. In this presentation I will focus on the role of NGOs in the integration policy implementation in one Finnish town. The data of the study consists of interviews with service providers, project descriptions and integration policy programs.

The literature suggests that NGOs are likely to be more entrepreneurial (Gibb & Adhikary 2000) than governmental organisations – that is, less bureaucratic, more agile, informal and more needs-driven organizations. By definition, NGOs are also well embedded to the society and therefore able to raise bottom-up concerns and topics of interest from the civil society.

On the other hand, the uncertainty and discontinuity of funding may cause waste of human capital and problems in knowledge accumulation on the organizational level. On the system level, many separate projects may cause lack of clarity, lack of holistic knowledge as well as problems in guidance for migrants (OECD 2017). An interesting question is also, whose interests the NGOs end up serving: their target groups' or their financiers' (Shields et al 2016).

Race and physical punishment: whose side are you on?

Sirkka Komulainen, South Eastern University of Applied Sciences

This presentation deals with cultural dilemmas to do with migration. The presentation is primarily aimed at post-graduate students. It first summarises a paper published by Ibrahim & Komulainen (2016) Physical punishment in Ghana and Finland: criminological, sociocultural, human rights and child protection implications. https://www.inderscienceonline.com/doi/pdf/10.1504/IJHRCS.2016.076060 Thereafter a reflexive, sociological re-reading of the paper will be conducted and the following questions asked: 1) How white is criminological and other research into physical punishment? 2) Which comes first: cultural relativism or children's well-being? 3) What does (universal) well-being mean in different societies? These are the same questions the two authors discussed whilst writing up the paper, arriving at two somewhat different positions. Whose side would you be on?

Uudet kansalaiset – Turvapaikan saaneiden ja kiintiöpakolaisten elämänlaatu ja sitä ennustavat tekijät

Tiina Ahonen, Itä-Suomen yliopisto
Niko Eskelinen, Itä-Suomen yliopisto

Reeta Kankaanpää, Itä-Suomen yliopisto
Samuli Neuvonen, Itä-Suomen yliopisto

Viime vuosina maahanmuuton rakenteessa on tapahtunut merkittäviä muutoksia. Suomeen otettavien kiintiöpakolaisten lisäksi maahan on saapunut huomattava määrä turvapaikanhakijoita. Turvapaikanhakijoita saapui Suomeen erityisesti vuonna 2015, jolloin turvapaikkaa haki Suomesta yhteensä 32 476 henkilöä. Kasvaneisiin turvapaikanhakijoiden ja kiintiöpakolaisten määriin on Suomessa ja laajemmin koko Euroopan tasolla vaikuttanut erityisesti Syyrian hankala yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää ensimmäistä kertaa vuosina 2014–2017 Suomeen saapuneiden (myönteisen päätöksen saaneiden) turvapaikanhakijoiden sekä UNHCR:n pakolaisstatuksen turvin Suomeen saapuneiden kiintiöpakolaisten elämänlaatua. Elämänlaatua tarkastellaan hyödyntämällä WHO:n kehittämää neljän ulottuvuuden mittaria, jossa elämänlaadun ajatellaan jakautuvan fyysisen, psykologisen, sosiaalisen ja ympäristön ulottuvuuksiin.

Tutkimuksessa tarkastellaan, missä määrin myönteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden turvapaikanhakijoiden ja kiintiöpakolaisten elämänlaatu eroaa suomalaisten ja laajemmin muiden maahanmuuttajien elämänlaadusta. Erityistä huomiota kiinnitetään turvapaikan saaneiden ja kiintiöpakolaisten elämänlaatua ennustaviin tekijöihin. Varsinaiset työtä ohjaavat tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1) Millaista turvapaikan saaneiden ja kiintiöpakolaisten elämänlaatu on suhteessa suomalaisiin ja Suomessa asuviin maahanmuuttajiin?

2) Millaista turvapaikan saaneiden ja kiintiöpakolaisten elämänlaatu on sen eri ulottuvuuksilla?

3) Mitkä tekijät ennustavat turvapaikan saaneiden ja kiintiöpakolaisten elämänlaatua yleisesti ja miten elämänlaatua ennustavat tekijät vaihtelevat sen eri ulottuvuuksilla?

Ensisijaisena tutkimusaineistona hyödynnetään Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston (STN) rahoittaman PROMEQ-tutkimushankkeen puitteissa kerättyä kyselyaineistoa (n = 210), joka käsittelee vuosina 2014–2017 Suomeen saapuneiden aikuisten turvapaikanhakijoiden (ja myöhemmin myönteisen päätöksen saaneiden) ja kiintiöpakolaisten terveyttä ja hyvinvointia. Kyselyaineisto kerättiin vuoden 2017 aikana. Analyysimenetelminä on käytetty suorien jakaumien ja ristiintaulukoinnin ohella logistista ja lineaarista regressioanalyysiä.

Alustavat tutkimustulokset osoittavat kantasuomalaisten ja turvapaikan saaneiden sekä kiintiöpakolaisten koetussa elämänlaadussa ja terveydessä olevan huomattavia eroja. Uudet kansalaiset kohtaavat monia (psykologisen, fyysisen, sosiaalisen ja ympäristöllisen hyvinvoinnin) vaikeuksia yrittäessään integroitua osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Esityksen lopuksi pohditaan politiikkasuosituksia, joilla haavoittuvassa asemassa olevien uusien kansalaisten hyvinvointia voidaan tukea entistä tehokkaammin.

Turvapaikanhakijoiden toimijuus Suomen maahanmuuttopoliittisissa rakenteissa

Johanna Koivisto, Helsingin yliopisto

Sosiologipäivien 2018 esitelmässäni tulen esittelemään työn alla olevaa pro gradu –tutkielmaani, jossa tutkin Suomen turvapaikkaprosessissa parhaillaan olevien ja / tai jo Suomesta kolme kielteistä päätöstä saaneiden turvapaikanhakijoiden toimijuutta ja kokemuksia toimintansa mahdollisuuksista. Tarkastelen sitä, mikä on rakenteen ja toimijan suhde tilanteessa, jossa rakenne, tässä tapauksessa Suomen maahanmuuttopolitiikka, pyrkii jopa aktiivisesti rajoittamaan ihmisten toimijuutta. Samalla pyrin selvittämään sitä, minkälaiset asiat mahdollisesti lisäävät toimijuudentunnetta ja mitkä rajoittavat sitä. Kysyn myös, minkälaisia konkreettisia toiminnanmahdollisuuksia turvapaikkaprosessissa olevat tai sen läpikäyneet ihmiset näkevät heillä olevan tilanteessa, jossa he eivät saa turvapaikkaa Suomesta.

Tutkimukseni perustuu sellaisten Suomessa olevien turvapaikanhakijoiden haastatteluihin, joiden lähtömaita ovat Irak ja Afganistan. Tiukentunut turvapaikkapolitiikka näiden maiden kohdalla tarkoittaa sitä, että turvapaikkaa on vaikea saada, ja monet pelkäävät karkotusta. Pitkät odotusajat ja toimettomuus saattavat passivoida, mutta toisaalta ihmiset toimivat tilanteidensa eteen ja järjestäytyvät myös poliittisesti. Kysyn, millaista on toimijuus silloin, kun turvapaikanhakija on jäänyt ilman laillista statusta maahan, tai kun hän elää maassa, jossa hänellä ei välttämättä ole tulevaisuutta. Onko ihmisellä aina toimijuus ja mitä tarkoittaa niin sanottu pieni toimijuus tässä yhteydessä? On myös hyvä huomata, että turvapaikanhakijat eivät ole keskenään samanlaisia, vaan esimerkiksi koulutus ja kielitaito vaikuttavat mahdollisuuksiin toimia uudessa maassa.

Lähden tutkimuksessani ajatuksesta, että haavoittuvassa asemassa olevien siirtolaisten tutkiminen ei välttämättä ole siirtolaisia hyväksikäyttävää, toisin kuin on väitetty, vaan että siirtolaisten vapaaehtoinen osallistuminen heidän asemaansa käsittelevään tutkimukseen voi myös olla yksi toimijuuden muoto. Katson kuitenkin, että eettinen tarkkaavaisuus ja ainakin jonkinasteinen osallistavuus ovat tärkeitä tutkimukseni kannalta. Esitelmäni kieli on suomi.

Kirkkoturvatoiminta ja prekaarit toimijuudet

Talvikki Ahonen (talvikki.ahonen@uef.fi)

Esitelmä käsittelee kirkkoturvatilanteissa olevien eri toimijoiden toimijuuksia, jotka ovat sidoksissa toisiinsa. Kirkkoturva-käsite viittaa tilanteeseen, jossa seurakunta ottaa suojiinsa paperittomuutta tai sen uhkaa kohtaavan maahanmuuttajan. Yleensä kirkkoturvatilanteen taustalla on epäilys siitä, että henkilön turvapaikkaprosessissa on ollut virheitä tai puutteita, joiden vuoksi kirkkoturvalla pyritään saamaan lisäaikaa tilanteen selvittämiseksi. Artikkeli, johon esitelmä pohjautuu, on osa kirkkoturvatoimintaa käsittelevää yhteiskuntapolitiikan väitöskirjatyötä. Tutkimuksen aineisto koostuu kirkkoturvatilanteita käsittelevistä puolistrukturoiduista teemahaastatteluista (N = 22), joissa haastateltavina toimivat kirkkoturvassa olleet sekä eri kirkkokuntien seurakuntien työntekijät, jotka ovat olleet mukana kirkkoturvatilanteissa.

Koska paperittomilla (kirkkoturvatilanteissa olevilla) ei ole oleskeluoikeutta Suomessa, heidän arkensa ja toiminnan mahdollisuutensa rajautuvat esimerkiksi palveluiden saamisen, liikkumisen ja sosiaalisten suhteiden osalta. Sidottu toimijuus on yhteydessä maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaan, joka osaltaan aiheuttaa luisumista laillisen oleskelun kategorioiden väleihin ja sitä myötä paperittomuutta. Paperittomien prekaari tilanne yhteiskunnallisesti tuottaa valtuutetun toimijan tarpeen: koska paperittomien mahdollisuudet hoitaa arjessaan asioitaan itsenäisesti ovat usein rajalliset, seurakunnat edustavat yhteiskunnassa täysvaltaisena toimivan

tahon välittämää valtaa ja resursseja. Seurakuntien työntekijöiden edustama toimijuuden muoto siis lähenee kirkkoturvatilanteissa tavallisesti valtuutetun toimijuuden mallia.

Toisaalta kirkkoturvatilanteen eri toimijoiden toimijuudet aktualisoituvat myös yhteistoiminnallisesti. Tutkimuksen mukaan esimerkiksi viranomaistahoja edustava paikallispoliisi voi olla kirkkoturvatilanteessa tärkeä yhteistyötaho ja -kumppani. Osa seurakunnista toimii myös tietynlaisina keskuksina, jotka tuovat erilaisia kansalaisyhteiskunnan toimijoita yhteen. Suuri osa tutkituista kirkkoturvatilanteista on myös kirkkokuntien välisiä, mistä johtuen kirkkoturvakäytäntö on luonut tiloja käytännölliselle, ruohonjuuritason ekumeeniselle yhteistyölle.

”Ei siitä ikinä eroon pääse” – Nuorten Suomi-Venäjä kaksoiskansalaisten erilaiset identiteetit

Marko Kananen (marko.kananen@xamk.fi)
Jussi Ronkainen (jussi.ronkainen@xamk.fi)
Kari Saari (kari.saari@xamk.fi)

Suomi-Venäjä kaksoiskansalaiset ovat Suomen suurin monikansalaisten ryhmä ja heidän painoarvo suomalaisessa yhteiskunnassa vahvistuu koko ajan. Toisaalta Venäjän ja Euroopan kiristyneet välit ovat luoneet tilanteen, jossa monikansalaisiin kohdistuu myös kasvavaa epäluuloa. Tämän seurauksena Suomi-Venäjä kaksoiskansalaisten asema onkin herättänyt viime aikoina vilkasta keskustelua. Tässä keskustelussa kaksoiskansalaisten oma ääni on kuitenkin jäänyt usein varsin vähälle huomiolle. Kansalaisuuden konstellaatiot -tutkimushankkeessa tutkitaan kaksoiskansalaisuuden sosiaalisia, poliittisia ja juridisia ulottuvuuksia, sekä sitä, kuinka nuoret Suomi-Venäjä kaksoiskansalaiset kokevat elämänsä kahden maan kansalaisina. Nuorisotutkimuspäivien esityksessä nostetaan esille 16-29 -vuotiaille Suomi-Venäjä kaksoiskansalaisille tehdyn verkkokyselyn ja haastattelujen alustavia tuloksia. Erityistä huomiota kiinnitetään kansallisen identifioitumisen eri tapoihin: Kuinka nuoret kaksoiskansalaiset määrittävät oman suhteensa suomalaisuuteen, venäläisyyteen tai kaksoiskansalaisuuteen? Kuinka identifioituminen heijastuu heidän kokemuksiin omasta asemastaan kahden valtion kansalaisina? Mitkä tekijät kansallisuusidentiteetissä ovat nuorille tärkeitä?

Nuorten siirtymäkitkat, toimenpidekierrokset ja ohjaus Poliittisen talouden työryhmä

Koordinaattorit: Mirja Määttä (mirja.maatta@ely-keskus.fi), Keski-Suomen ELY-keskus & Anne-Mari Souto (anne-mari.souto@uef.fi), Itä-Suomen yliopisto

Työryhmäkuvaus: Nuorten aikuisten arkea on kuvattu pirstoutuneeksi yhdistelmäksi erilaisia työssäolo-, koulutus- ja työttömyysjaksoja. Tämä tuottaa nuorten elämään erilaisia statussiirtymiä ja usein myös katkoja toimeentuloon. Julkisissa keskusteluissa nuorten siirtymäkitkat sekä työelämän ja koulutuksen ulkopuolisuus ovat jatkuvan huolipuheen ja tarkastelun alla, ja yhdeksi keskeiseksi ratkaisuksi on nähty nuorten ohjauksen vahvistaminen. Ohjaus on kuitenkin lyhytnäköistä, jos sillä lähinnä siivotaan oman hallinnonalan tilastoja ja kierrätetään nuoria toimenpiteestä toiseen. Relevantti, joskin usein varsin kevyesti ohitettu kysymys on, mitä tämä ohjaus on milloinkin ja kenellä on valta määrittää sen sisällöt, prosessit ja toimijat.

Työryhmässä tarkastellaan nuorten peruskoulun jälkeisiä siirtymiä opintoihin ja työelämään erityisesti ohjauksen näkökulmasta. Nuoria ohjataan eri ammattilaisen toimesta, kouluissa, oppilaitoksissa, nuorisotyössä, etsivässä työssä, työvoimapalveluissa, terveydenhuollossa sekä sosiaalihuollossa. Ohjausta annetaan myös monialaisissa projekteissa ja palvelupisteissä. Työelämään tähtäävässä ohjauksessa ei ole muokattavana ainoastaan nuorten tulevaisuuden suunnitelmat, kyvyt ja osaaminen vaan myös ohjausalojen työtavat ja vastuut sekä koulutuksenjärjestäjien sekä työnantajien asenteet ja taidot. Ohjaustoimijat ovatkin usein etujoukossa havaitsemassa koulutus- ja työmarkkinoiden muutoksia sekä niiden vaikutuksia nuorten arkeen, toimeentuloon sekä tuen tarpeisiin. Heillä on myös vastuuta rakenteelliseen vaikuttamiseen – vaikka he itsekin joutuvat usein työskentelemään rakenteellisten muutospaineiden alaisina ja määrittäminä.

Myös vanhemmat ja kaverit ohjaavat, rajaavat tai mahdollistavat nuoren polkuja niin opintoihin kuin työelämäkokemuksiin. Nuorten siirtymien ja myös ohjauksen mahdollisuuksia rajaavat rakenteelliset tekijät kuten työmarkkinatilanne, asuntopolitiikka tai koululutushakujen muuttuvat käytänteet, samoin kuin ikä, etnisyys, terveydentila ja sukupuolikin. Ohjauksen mahdollisuudet avautuvat myös erilaisina riippuen nuoren asumispaikkakunnasta.

Työryhmän esityksissä nuorten tai nuorten aikuisten ohjausta voi tarkastella teoreettisesti tai empiirisesti, makro- tai mikrososiologisesti sekä ohjauspalvelujen kehittämisen tai haastamisen näkökulmasta. Työryhmässä voi esittää niin tutkimussuunnitelmia, tutkimustuloksia kuin kriittisiä puheenvuorojakin.

Abstraktit:

OPI-kuntoutuskurssit opiskelu- ja mielenterveyden vaikeuksiin ammatillisissa oppilaitoksissa

Tiia Villa
Jaakko Harkko
Erja Poutiainen

OPI-kuntoutus on tarkoitettu ammatillista perustutkintoa opiskeleville 16–25-vuotiaille nuorille, joilla on masennus- tai ahdistushäiriöitä ja opinnot ovat sen vuoksi pitkittymässä tai keskeytymässä. Kuntoutuksella pyritään mielenterveysongelmien varhaiseen puuttumiseen tukemalla nuorta sekä mielenterveyden ongelmissa että opinnoissa. OPI-kuntoutuksen implementaatiotutkimus on osa Kelan Muutos-hanketta, jossa tarkastellaan Kelan kuntoutuksen muutoksen vaikutuksia asiakkaille.

Palveluun ohjautumisen oikea-aikaisuus nimettiin mallin kehittämisvaiheen arvioinnissa OPI-kuntoutuksen haasteeksi ja arvioinnin mukaan ohjautumisen oikea-aikaisuus oli yhteydessä kuntoutuksen myönteisiin vaikutuksiin. Suurin osa nuorista olisi tarvinnut kuntoutusta jo aiemmin. (Appelqvist-Schmidlechner ym. 2015.) Toisaalta Kouluterveyskysely (2015) antaa viitteitä opiskeluhuollon palvelujen saatavuuden ongelmista ammatillisissa oppilaitoksissa samalla, kun ne toimivat monen nuoren kohdalla ainoana väylänä tunnistaa vaikeuksia ja ohjata eteenpäin tarvittavien palveluiden pariin.

OPI-implementaatiotutkimuksen aineistokokonaisuuden muodostavat kuntoutujien kysely (n=72) ja haastattelut (n=18) sekä haastateltujen ja suostumuksensa antaneiden OPI-kuntoutujien kuntoutusasiakirjat; lähettävien tahojen haastattelut (n=14); kyselyt oppilaitosten edustajille, terveydenhoitajille ja kuntoutuksen palveluntuottajille sekä kuntoutuksen palveluntuottajien moniammatillisten työparien haastattelut (n=11), joilla on kerätty tietoa OPI-kuntoutukseen ohjautumisesta, toteutuksesta, nuorten palveluntarpeista, sekä kuntoutuksen vaikuttavuudesta. Tutkimuksen aineistonkeruu kohdentuu OPI-kuntoutuskursseille, jotka käynnistyivät vuoden 2016 aikana. Aineistonkeruu toteutettiin aikavälillä marraskuu 2016-tammikuu 2018.
Tuloksissa kerrotaan, miten OPI-kuntoutukseen ohjautuneiden nuorten kuntoutustarpeet ovat käyneet ilmi ammatillisissa oppilaitoksissa ja miten oikea-aikaista ohjaus OPI-kurssien puitteissa on ollut. Kysymyksiä tarkastellaan monimenetelmällisesti ja moninäkökulmaisesti nuorten, oppilaitosten henkilöstön ja kuntoutuksen ohjaajien näkökulmista.

Alustavien tulosten perusteella OPI-kuntoutukseen ohjautuneet nuoret ovat olleet pääosin oma-aloitteisia oppilashuollon tukea kohtaan. He ovat kokeneet usein jo pitkään jatkunutta kokonaisvaltaista kuormittuneisuutta sekä vaikeutta suorittaa opintoja. Lopulta kynnys hakeutua oppilaitoshuollon suosittelemaan kuntoutukseen on ollut joillekin aluksi korkea, mutta kuntoutuksesta on hyödytty esimerkiksi sosiaalisen toimintakyvyn ja itsetunnon vahvistumisen osalta.

Koulukodissa asuneiden nuorten kokemuksia itsenäistymisestä

Lasse Hinkula, Tampereen yliopisto

Tutkielmani perustuu Valtion koulukotien (VKK) Limingan koulutuskeskuksen (LKK) itsenäistymistä tukevien menetelmien kehittämistyöhön sekä Pro gradu -tutkielmaani Tampereen yliopistolla yhteiskuntatutkimuksen maisteriohjelmassa. Tutkin LKK:n asiakkaina olleiden nuorten kokemuksia tästä vaiheesta elämässään selvittäen mitkä asiat ovat edistäneet ja mitkä estäneet heidän itsenäistymistään. Käsitteenä itsenäistyminen voidaan tulkita useilla tavoilla. Nuorten itsenäistymistä voi tarkastella siirtymien, sosiaalisten verkostojen ja sukupolvien jäsentymisten kautta. Nuorisotutkimuksessa on keskusteltu myönteisestä tunnistamisesta, toimijuudesta ja osallisuudesta osana itsenäistyvien nuorten elämää. Nuoruudessaan ihminen kiinnittyy yhä uusiin vuorovaikutusympäristöihin ja luo uusia ihmissuhteita. Nuori tarvitsee identiteettinsä kehittymistä varten positiivista palautetta ympäristöstään sekä myönteisiä asioita itsestään.

Tutkimuksen empiirinen aineisto koostuu LKK:lta itsenäistyneiden 18-29-vuotiaiden nuorten haastatteluista. Tutkimusmetodologisesti työssä hyödynnetään narratiivisuutta. Siinä tarkastellaan nuorten omakohtaisia kertomuksia itsenäistymisjaksostaan osana omaa elämänkulkuaan.
Työssä tehtäviä havaintoja käytetään hyväksi työmenetelmiä kehitettäessä. Tuloksilla voi olla vaikutuksia esimerkiksi työyhteisön käytänteiden tarkentamiseen ja jatkokehittämiseen sekä tavoitteidenasettelun laadun parantamiseen. Tarkoituksena on myös pohtia, miten nuoren kasvua ja kehitystä voidaan tukea nykyistä paremmin. Nuorille tutkimus voi merkitä mahdollisuutta tulla kuulluksi sekä tarkastella rakentavalla otteella omaa elämäänsä. Lisäksi tutkimus tuottaa näkökulmia nuorten elämään vaikuttavien rakenteellisten kysymysten tarkasteluun.

Nuorten uusliberalistinen hallinta niukkuuden ja psy-tiedon kautta

Kalle Mäkelä, Helsingin yliopisto

Kuinka ”syrjäytymisvaarassa” olevia nuoria hallitaan uusliberalismin eetoksessa Suomessa? Tarkoitukseni on väitöskirjassani kirjoittaa nuorten aikuisten haavoittuvaisuuden genealogiaa. Tutkin sitä, kuinka hallinnan välineiden, tekniikoiden ja teknologioiden luonne on historiallisesti muuttunut ja miten nykyään vähäosaisempia nuoria hallitaan ja hallinnoidaan. Katson tässä paperissani uusliberalismin käyttävän yksilöllistävässä ja yksityisyrittäjäistävässä hallinnassaan kahta välinettä ja niihin liittyviä tekniikoita; velkaannuttamista ja siihen liittyviä niukkoja taloudellisia resursseja sekä psy –tietoa (psykiatria- ja psykologiatieteisiin perustuvia käytänteitä, tietoa ja terapioita).

Tutkimusaineistoni olen kerännyt etnografisessa työskentelyssä 4.8.2016-10.6.2017 keskisuuressa suomalaisessa kaupungissa haastatellen neljääkymmentä nuorta ja heidän kanssaan työskentelevää aikuista. Etnografinen työskentely keskittyi Etsivään nuorisotyöhön ja Nuorisotyöpajaan, joista kirjoitin myös etnografista tutkimuspäiväkirjaa. Etnografiaan ja muihin kirjallisiin lähteisiin (lait, poliittiset päätökset, toimenpidesuositukset eri hallinnon tasoilla) nojaten kysyn paperissani: kuinka nuorten tukijärjestelmät tuottavat ja muokkaavat uusliberalistisessa eetoksessa, niukkuuden ja psy-tiedon avulla, sopivasti joustavia, ”aktiiviseksi voimaannutettuja” ja kontrolloituja nuoria aikuisia työmarkkinoille tai seuraaviin taloudellis-hallinnollisiin toimenpiteisiin? Tarkastelen myös mahdollisuuksia toisin puhumiselle ja tekemiselle, vastarintaan uimiselle ja kriittiselle ajattelulle.

Hallinnan analytiikasta inspiroituneena tarkastelen sitä, kuinka edellä mainittu subjektien tuottaminen ja muokkaaminen tapahtuvat käytäntöjen, vakiintuneiden ja vielä vakiintumattomien instituutioiden, psy-tieteiden ja hallinnon portaiden (EU-komission suosituksista Suomen ministeriöiden kautta paikallistasoille) tekstien ja toimenpiteiden kautta veistäen uusliberalismille sopivaa luonnetta nuorelle aikuiselle hänen pärjätäkseen kilpailukykyisenä työmarkkinoilla.
Tutkimusaineistoni valossa näyttää siltä, että rakenteellisista yhteiskunnallisista ongelmista tehdään ja tuotetaan puheessa ja toiminnassa yksilöllisiä ongelmia, vajaavaisuuksia ja patologioita. Yritän tuoda tätä tematiikkaa paperissani esiin. Ryhmässämme olisi mielenkiintoista keskustella edellä mainitusta tekstini tematiikasta, mutta myös laajemmin siitä, kuinka sekä kansallisesti että globaalisti eriarvoisuutta (kasvavat varallisuus- ja tuloerot) tuotetaan erilaisin poliittis-taloudellis-hallinnollisin päätöksin ja käytännöllis-hallinnallisin tekniikoin ja kuinka tämä prosessi liittyy ”syrjäytymisvaarassa” oleviin nuoriin.

Työpajasta oppimisen kentäksi, ristiriitoja ja kehityksen ituja

Sirpa Ylimaula, Oulun yliopisto

OECD:n (2016) raportissa painotettiin korkeatasoisen vaihtoehtoisen opetuksen tarvetta ja harjoittelumahdollisuuksia koulunsa varhain lopettaneille. Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen julkaisussa Raivio ja Nykänen (2015) tiivistävät Eurooppa 2020 -kasvustrategiasta sekä Komission aktiivisen osallisuuden-suosituksesta (2008) syrjäytymisen torjumisen ja yhteiskunnallisen osallisuuden edistämiseksi tavoitteeksi muun muassa epävirallisen, monimuotoisen ja monipolkuisen oppimisen ja opiskelun mahdollistamisen. (Raivio & Nykänen, 2015, 57)
Väitöskirjatutkimuksessani tarkastelen toimintakonseptin kehittämistä pohjoissuomalaisessa työpajassa ja siihen liittyviä monialaisen yhteistyön haasteita. Ensimmäisessä artikkelissani tarkastelen opinnollistamisen (työn tarkastelu opintosuunnitelmien kautta) käyttöön ottamiseen liittyviä ristiriitoja ja uuden kehityksen ituja. Lähestymistapani taustalla on kulttuurihistoriallinen toiminnanteoria ja Yrjö Engeströmin edelleen kehittämä kehittävä työntutkimus. (Engeström, 1999, 55-61).

Nuorten työpajatoimintaa järjestetään kunnallisena tai yksityisenä palveluna lähes kaikissa Suomen kunnissa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 6) Työpaja on joustava valmennus-, toiminta-, työ ja oppimisympäristö. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2016.) Työpajatoiminta liittyy koulutus-, nuoriso-, työllisyys- ja sosiaalipolitiikkaan ja toimii palvelujärjestelmien väleissä, sektorien reuna-alueilla sekä niiden välisillä rajapinnoilla. (Hämäläinen & Palo, 2014, 14) Komonen (2008) näkee, että työpajoista on alettu puhua avoimina oppimisympäristöinä, joilla on selkeä paikka osana nuorille tarjottuja ohjaus- ja koulutuspalveluja. (Komonen, 2008, 172-173)

Työpajalla tapahtuvat opinnot ovat vaihtoehto koulupudokkaille, erityistä tukea tarvitseville, tai jos ammatinvalinta on epäselvää. Harjoittelun ja koulutuksen yhdistäminen mahdollistaa kaiken pajoilla opitun hyödyntämisen. Tutkimuksessani olen haastatellut 22 säätiön työn tekijää ja yhteistyöverkoston jäsentä. Analysoin yhden työpajan toiminnan muutoksia ekspansiivisen oppimisen syklimallin käsitteen kautta (Engeström, 1999, 87) Haastatteluissa esiin tulleita ristiriitoja on jaettu Yrjö Engeströmin esittämään neljään luokkaan eli ensimmäisen asteen ristiriidoiksi käyttö ja vaihtoarvon välillä, toisen asteen ristiriidoiksi toimintasysteemin sisällä esimerkiksi uusien välineiden ja vanhojen sääntöjen välillä, kolmannen asteen ristiriidat uuden ja vanhan toimintatavan välillä ja neljänneksi ristiriidat naapuritoimintojen ja tarkastellun toimintayksikön uusien toimintojen välillä. (Virtaluoto, Sannino & Engeström, 2016, 6)

Organisaation sisäisinä ristiriitoina näyttäytyi muun muassa vaikeus nähdä työpajaympäristö oppimisen ympäristönä, asiakkaiden haaste nähdä uusi toimintatapa mielekkäänä ja naapuri organisaation hämmennys oikeista toimintatavoista. Uuden toiminnan uusina ituina tuli toive kirjatusta toimintamallista ja toisaalta satsaus asiakkaan ja työyhteisön sekä koulun välillä sukkuloivaan asiaan perehtyneeseen henkilöön, jolla on kaikki ohjat käsissä.
Ammatillisen koulutuksen reformi työ lisää opiskelijoita työelämään. Tutkimustulokset tuovat esimerkkejä mahdollisista seurauksista.

Vertaissuhteiden merkitys maahanmuuttaja- ja suomalaistaustaisten nuorten kouluvalinnassa yhdeksännen luokan yhteishaun aikana

Minna Saarinen, Helsingin yliopisto

Nuorille vertaissuhteet ovat merkityksellisiä ja tärkeitä (Souto 2011; Hughes & Carter 2008). Tutkimukset osoittavat kaverien tärkeyden kouluviihtyvyydessä ja koulun käynnin sujumisessa (Kyttälä ym. 2015). Tärkeää on, että nuoret saavat tukea samoista kulttuurioloista tulevilta ikätovereiltaan (Suarez-Orosco ym. 2009). Nuoret tekevät koulutusvalintoja yhteishaussa, joka on osa heidän omaa henkilökohtaista elämänpolitiikkaansa (Giddens 1991).
Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella, mikä merkitys vertaissuhteilla on maahanmuuttaja- ja suomalaistaustaisten nuorten koulutusvalinnassa yhteishaun aikana. Tutkimus pohjautuu nuorten teemahaastatteluihin, jotka toteutettiin yksilö-, ja ryhmähaastatteluina pääkaupunkiseudun ja Turun alueella keväällä. Tutkimus edustaa kvalitatiivista tutkimusotetta, joka on analysoitu sisällönanalyysilla.

Aineisto on typologisoitu ja sitä kuvataan kahtena tyyppinä. Näitä ovat kaverisuuntautunut ja itsenäinen pyrkijä. Kaverisuuntautunut tyyppi: Turun haastatteluissa kaverisuuntautuneita pyrkijä-tyyppejä oli vain muutamia, joiden joukossa oli yhtä paljon sekä tyttöjä että poikia. He olivat maahanmuuttajataustaisia oppilaita ja jakautuivat tässä tyypissä tasaisesti tyttöihin ja poikiin.

Pääkaupunkiseudulla kaverisuuntautuneita pyrkijä-tyyppejä oli myös vähemmän, mutta tyttöjen edustus oli suurempi. Kaverisuuntautuneita pyrkijätyyppejä oli huomattavasti enemmän lukioon hakevissa kuin ammattikouluun tai kaksoistutkintoon hakevissa pyrkijöissä.

Itsenäinen pyrkijätyyppi: Turun haastatteluissa ilmeni, että suurin osa haastatelluista oli itsenäisiä pyrkijä-tyyppejä. Mikäli he eivät olleet valinneet hakukohdettaan itse, siinä oli auttanut joko opinto-ohjaaja, vanhemmat ja sisarukset. Heissä oli tasaisesti sekä lukioon että ammattikouluun hakeneita. Tyttöjen ja poikien edustus oli tasaisesti jakautunutta. Pääkaupunkiseudulla itsenäinen pyrkijä-tyypeissä oli paljon tyttöjä, joista suurin osa haki lukioon. Myös ammattikouluun hakevia oli heissä runsaasti, mutta vähemmän kuin lukioon hakevia, mutta huomattavasti enemmän kuin kaksoistutkintoon pyrkiviä. Nuorten yläkoulun yhteishaussa on yksilöllisyyttä, sukupuolisidonnaisuutta ja valinnanvapautta. Näin ollen nuorten valintaprosessit ovat tärkeä keskustelu aluekoulutuspolitiikan kentällä.

Etnistyvät koulutusvalinnat - osin tunnistettu mutta rauhaan jätetty ilmiö nuorten ohjauksessa

Anne-Mari Souto, Itä-Suomen yliopisto

Esityksessäni tarkastelen etnisyyden merkityksiä nuorten toisen asteen koulutusvalinnoissa. Olen haastattelut koulutusvalintojen tekemisestä Itä-Suomessa asuvia maahanmuuttajataustaisia nuoria, jotka itse tai joiden vanhemmista vähintään toinen on syntynyt Suomen rajojen ulkopuolella. Haastattelemieni nuorten koulutusvalintoja voi kuvailla moninaisiksi, toisaalta niissä on havaittavissa tiettyä toistuvuutta. Tämä toistuvuus sai minut tarkastelemaan etnisyyden merkityksiä nuorten koulutusvalintojen rakentumisessa ja rajautumisessa.

Maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutusvalintoihin tuo toistuvuutta yhtäältä se, että he hakeutuvat koulutus- ja ammattialoille, jotka nuoret itse mieltävät etnistä identifioitumistaan tai transnationaalista elämäntapaansa mahdollistaviksi. Toisaalta toistuvuutta tuo myös heihin ulkoapäin kohdistettu etninen kategorisointi, joka heijastuu käsityksiin siitä, mitkä koulutus- ja ammattialat mielletään Suomessa etnisesti erilaisiksi mielletyille mahdollisiksi ja soveliaiksi.
Esitän, että riski etnistyvistä koulutusvalinnoista ja -poluista on ilmeinen - etenkin kun nuorten kanssa käytyjä ohjauskeskusteluja ja - vuorovaikutusta näyttää leimaavan pikemminkin katkoksellisuus ja vaikeneminen kuin luottamuksellisuus ja puheeksi ottamisen rohkeus. Kysyn myös, että estääkö (ura)ohjauksen yksilökeskeinen lähestymistapa yhdistettynä kansallisvaltiolliseen ja länsimaalaiskeskeiseen ajatteluun tarttumasta tähän ilmiöön.

Päistikkaa toisen asteen koulutukseen? Nuorten epävarmat koulutusvalinnat, valintojen perustelut ja tiedon lähteet

Sinikka Aapola-Kari, Nuorisotutkimusverkosto
Tarja Tolonen, Helsingin yliopisto

Esityksessämme esittelemme alustavia tuloksia nuorten koulutusvalintojen tekemiseen liittyvistä prosesseista Nuoret ajassa –tutkimushankkeeseen pohjautuen. Se on laadullinen pitkittäistutkimus, jota Nuorisotutkimusverkosto koordinoi. Yhteistyössä on mukana myös tutkijoita Helsingin ja Itä-Suomen yliopistoista. Tutkimuksen puitteissa on haastateltu 125 vuonna 2000 syntynyttä nuorta viideltä eri paikkakunnalta. Heidän elämänpolkujaan ja muun muassa koulutuksellisia siirtymiään on

tarkoitus seurata vähintään kymmenen vuoden ajan. Tässä tarkastelemme aineiston osaotosta, joka kattaa 39 nuorta kolmelta eri paikkakunnalta.
Suomalaisille nuorille peruskoulun yhdeksännen luokan keväällä toteutettava yhteishaku toisen asteen oppilaitoksiin edustaa keskeistä institutionaalista valintatilannetta, jossa heidän on pystyttävä nimeämään mielekkäitä koulutusvaihtoehtoja tärkeysjärjestyksessä. Tämän valinnan onnistuminen on heidän jatkomahdollisuuksiensa kannalta keskeistä. Mutta millaisin perustein nuoret oikein tekevät valintojaan, ja millaisten tietojen varassa he ovat? Nuorten valintaprosesseihin vaikuttavat heidän koulumenestyksensä, perhehistoriansa ja erilaiset tiedonlähteet ja käsitykset ammateista. Osalla nuorista valinnat perustuvat enemmänkin vapaa-ajan toimintoihin sekä ystävien tekemiin valintoihin. Kaikkien on myös valintoja tehdessään otettava huomioon paikallinen koulutustarjonta. Syrjäisemmillä alueilla nuorten on pohdittava mahdollisuuksiaan ja intoaan muuttaa muualle saavuttaakseen mielekkäitä koulutusvaihtoehtoja. Nuoret neuvottelevat valintojaan suhteessa sukupuoleen, vanhempien koulutustaustaan, etnisyyteen ja paikallisiin traditioihin. Kaikkia näitä ulottuvuuksia tarkastellaan aineistoesimerkkien avulla.

Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten toimijuuden tilat ja resurssit

Sanna Mäkinen, Itä-Suomen yliopisto

Esitys perustuu väitöskirjatutkimukseni osajulkaisuihin, joiden kokonaistavoitteena on tutkia koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten toimijuuden tiloja ja resursseja. Nuorten toimijuutta tarkastellaan Pohjois-Karjalassa vuosina 2010-2014 toimineessa Ohjaamossa ja Avoimessa ammattiopistossa tavattujen nuorten (n=17) elämäntarinoiden valossa. Ohjaamo ja Avoin ammattiopisto ovat vuosina 2010–2014 toimineen Nuorten tuki -hankkeen toimintamalleja. Kohderyhmänä ovat olleet pohjoiskarjalaiset nuoret, jotka ovat vailla toisen asteen tutkinto tai jotka syystä tai toisesta ovat koulutuksen ja työelämän ulkopuolella. Ohjaamon tavoitteena on ollut olla nuorille matalan kynnyksen ohjauspiste, johon he ovat voineet tulla hakemaan ohjausta liittyen koulutukseen, työhön tai muuhun elämäntilanteeseensa ajankohtaiseen kysymykseen. Halutessaan nuori on voinut osallistua ryhmämuotoisen Avoimen ammattiopiston toimintaan, joka on tarjonnut mahdollisuuden korottaa peruskoulun päättöarvosanoja sekä suorittaa ammatillisia opintoja täydentäviä opintoja.

Tutkimusaineisto on kerätty vuosien 2014–2016 välisenä aikana ja se muodostuu 17 Ohjaamossa ja Avoimessa ammattiopistossa tavatun nuoren elämänkerrallisista haastatteluista vuodelta 2014 sekä 2015-2016 kerätystä seurantahaastatteluaineistosta, joihin osallistui ensimmäisistä haastatteluista 12 nuorta. Haastatteluaineistoja taustoittaa Avoimen ammattiopiston, päivätoiminnassa maalis–toukokuussa 2014 vietetty kenttäjakso, jonka pituus oli yhteensä 32 päivää (2-4 päivää/viikko) ja josta havaintomuistiinpanoja kertyi yhteensä 103 konekirjoitettua sivua.

Väitöskirjan osajulkaisut muodostavat ajallisen jatkumon. Niissä tarkastellaan nuorten elämänpolkuja ennen Ohjaamoon tuloa, vietettyä aika Ohjaamossa sekä elämäntilanteita Ohjaamon jälkeen. Nuorten toimijuutta tarkastellaan narratiivisesti ja relationaalisesti, eli nuorten suhteina ympäröivään yhteisöön, instituutioihin ja rakenteisiin ja niiden puitteissa tarjoutuviin toimijuuden mahdollisuuksiin ja pakkoihin. Toimijuuden tiloja ja resursseja on osajulkaisuissa lähestytty erilaista näkökulmista: tarkastellen nuorten hallussa olevia pääomia ja resursseja

(Mäkinen 2018 & 2016), narratiivisia positioitumisia (Mäkinen & Vanhalakka-Ruoho 2017; ks. Bamberg 1997; Bamberg & Georgakopoulou 2008) sekä analysoimalla narratiivisesti nuorten kertomuksista institutionaalisen ohjaus- ja tukiverkoston roolia nuoren elämässä (Mäkinen & Halonen 2017). Esityksessäni käyn läpi väitöskirjan osajulkaisujen tuloksia, keskittyen erityisesti viimeisimpään osajulkaisuun, joka käsittelee nuorten polkuja ”Ohjaamosta eteenpäin” (Mäkinen 2018).

Nuorten ja työvoiman palvelukeskuksen viranomaisten vuorovaikutus - Ensikohtaamisten institutionaalinen kehys nuorten toiveiden pohjana

Heidi Elo, Tampereen yliopisto

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tuoda esille työvoiman palvelukeskuksen viranomaisten ja nuorten välistä vuorovaikutusta ensikohtaamisessa. Työvoiman palvelukeskukseen ohjautuvat muiden viranomaisten kautta nuoret, jotka tarvitsevat moniammatillista tukea työllistymiseensä tai joiden työttömyys on pitkittynyt. Työelämän ja koulutuksen ulkopuolisia nuoria kuvataan NEET-määreellä (Not in Education, Employment or Training). Ensikohtaamisissa paikalla ovat työvoimaviranomainen ja sosiaaliohjaaja, jotka arvioivat yhdessä nuoren kanssa hänen tilannettaan sekä nuorelle tarjottavia työttömyydestä pois johtavia toimenpiteitä. Työvoimapoliittiset toimenpiteet sekä sen ehdot ja mahdolliset sanktiot pohjautuvat tämänhetkiseen aktiiviseen työvoimapolitiikkaan. Nuorten aktivointien yhteydessä korostuvat myös yhteydet nuoriso-, sosiaali-, ja koulutuspolitiikkaan. Tässä tutkimuksessa kuvataan ja analysoidaan ensikohtaamisen vuorovaikutuksellista kokonaisrakennetta sekä sitä, miten nuorten toiveista keskustellaan.

Tutkimuksen aineistona on viisi videoitua, autenttista ensitapaamista nuorten ja viranomaisten välillä keskisuuren kaupungin työvoiman palvelukeskuksessa. Keskustelukatkelmia nuorten toiveista löytyi 40. Analyysimenetelmänä on käytetty keskustelunanalyysia, joka perustuu etnometodologiseen tutkimusperinteeseen. Merkityksellistä vuorovaikutuksessa on osallistujien orientaatio, sosiaalisen järjestäytyneisyyden rakentaminen vuorovaikutuksen kautta sekä institutionaalisuuden esiin tuleminen viranomaisten toiminnassa.

Tutkimuksen kautta on havaittu työvoiman palvelukeskuksen ensitapaamisen kokonaisrakenteen muoto. Kokonaisrakenteen muodostavat aloitus, viraston esittäytyminen ja tapaamisen muodon esittely, työvoimaviranomaisen sekä sosiaaliohjaajan kysymykset, neuvottelu ja toimenpide-ehdotus, suostumuslomakkeen allekirjoitus ja lopetus. Lisäksi on tutkittu, miten nuorten toiveet tulevat esille vuorovaikutuksessa. Toiveet ilmentyivät neljällä tavalla: viranomaisten tulevaisuuteen suuntautuvissa kysymyksissä, viranomaisten toiminnan muuttamiseen suuntautuvissa jatkokysymyksissä, viranomaisten kohdellessa nuoren toimintaa selontekoa vaativana sekä viranomaisten topikalisointina. Kokonaisuutena ensikohtaamisen rakenne on viranomaislähtöinen. Tutkimuksen tulokset ovat hyödynnettävissä ulkopuolisten nuorten kanssa työskentelevien viranomaisten toiminnassa.

Haavissa? Aktivointipalveluissa olleiden nuoret taustat ja tilanteet palveluissa olon jälkeen

Elina Sutela, THL
Pasi Haapakorva, THL
Mikko Marttila, THL

Tiina Ristikari, THL

Viimeisimmän taantuman myötä nuorisotyöttömyys nousi kaikkialla Euroopassa, mikä nosti kysymykset nuorisotyöttömyyden korjaamisesta keskeiseksi poliittiseksi kysymykseksi. Samalla huolipuhe nuorten syrjäytymisestä on lisääntynyt ja kytkeytynyt keskusteluun nuorten työmarkkina-asemasta. Huolipuheesta huolimatta Suomessa nuorten työmarkkinasiirtymät näyttäytyvät suurimman osan kohdalla sujuvilta. Pieni joukko nuoria erilaisista riskitekijöistä johtuen kohtaa kuitenkin merkittäviä vaikeuksia työmarkkinoille kiinnittymisessä.
Nuorisotyöttömyyden vähentämiseksi on toteutettu lukuisa joukko erilaisia hankkeita, ohjelmia ja työllisyyskokeiluja. Nuorisotyöttömyyden vähentämiseen tähtäävät toimenpiteet on nähtävä osana aktiivista työvoimapolitiikkaa, joka on enenevästi painottunut työttömien aktivointiin pyrkiviin toimiin. Keinovalikoima voi pitää sisällään mm. kannustimien kiristämistä, vastikkeellisuuden lisäämistä, työllistymisen tai työllistymisen edellytysten tukemista ja ammattitaidosta kiinni pitämistä. Nuoret työttömät ovat yksi keskeinen aktiivisen työvoimapolitiikan kohderyhmä.

Kaiken kaikkiaan näyttö nuoriin kohdistuvien aktivointitoimien tehokkuudesta nuorisotyöttömyyden kitkemiseksi on kuitenkin vaihtelevaa. Tiedämme lopulta hyvin vähän, miten eri toimet hyödyttävät nuoria työttömiä ja mitä vaikutuksia toimilla on nuorten työllisyyden ohella nuorten elämäntilanteeseen laajemmin. Lisäksi tiedämme niukasti aktivointitoimien piirissä olevien nuorten taustatekijöistä ja eri toimien profiileista suhteessa niissä käyviin työttömiin nuoriin. Kotimainen tutkimus on painottunut selvittämään koulutuksen ja työmarkkinoiden ulkopuolisten nuorten taustatekijöitä, mutta jo palveluiden piirissä olevien nuorten taustoista on vasta vähän tietoa. Tutkimuksemme paikkaa näitä tietotarpeita.

Tarkastelemme esityksessämme sekä aktivointitoimissa olleiden nuorten taustatekijöitä että toimenpiteissä olleiden nuorten myöhempää elämäntilannetta mm. etuuksien käytön, työllisyyden ja koulutukseen hakeutumisen suhteen. Tutkimme lisäksi, miten nämä havainnot eroavat Suomen kuuden suurimman kaupungin välillä. Tutkimuksemme on rekisteripohjainen tilastollinen analyysi. Tutkimusmenetelmät ovat kuvailevia tilastoanalyysejä. Käytämme tutkimusaineistona THL:n ylläpitämää Kansallinen syntymäkohortti 1987 -rekisteriaineistoa, jossa on seurattu kaikkien vuonna 1987 syntyneiden henkilöiden hyvinvointia erilaisten viranomaisrekisterien avulla. Tutkimuksemme kannalta keskeisin rekisteri on Työ- ja elinkeinoministeriön URA-järjestelmä, johon on koottu tietoa työnhakijoiden työnvälityksestä ja työvoimapoliittisista toimenpiteistä. Rajaudumme tutkimuksessamme Suomen julkisen työvoimavälityksen ja kuntien toiminnan mukaisiin, työttömille työnhakijoille suunnattuihin aktivointitoimiin. Näitä toimia ovat mm. palkkatuki, työkokeilut ja kuntouttava työtoiminta. Analyysit rajautuvat ajanjaksolle 2005—2015 eli kohortin nuorten ikävuosiin 18—28.

Aktivointia kuntatasolla: nuoret työllisyyskokeilun testaajina

Paul Jonker-Hoffrén
Päivi Naumanen
Minna Ylikännö

Nuorten työllisyyden ja osallisuuden edistäminen ovat monien politiikkaohjelmien keskeisiä tavoitteita niin kansainvälisellä, kansallisella kuin alueellisellakin tasolla. Finanssi- ja talouskriisin jälkimainingeissa yhä useamman nuoren aikuisen itsenäistymistä ja töihin pääsyä ovat jarruttaneet muun muassa pitkittyvä talouden taantuma ja koulutusinflaatio. Vaikka talousnäkymät tällä hetkellä

ovatkin positiiviset, katsotaan nuorisotyöttömyyden ja nuorten syrjäytymisen muodostuneen Suomessakin pysyviksi rakenteellisiksi ongelmiksi, joihin tulee tarttua hallitusohjelman voimalla. Nuorten jäämistä työmarkkinoiden ja koulutuksen ulkopuolelle pidetään yhteiskuntakoheesiota uhkaavana kysymyksenä, johon halutaan puuttua kaikin tavoin. Työttömyys ja työkyvyttömyys näkyvät pitkittyessään alentuneina tuloina ja pahimmillaan pitkäaikaisena riippuvuutena toimeentulotuesta. Lisäksi työn ja koulutuksen puuttumisen katsotaan toisinaan johtavan esimerkiksi heikentyneeseen itsetuntoon ja erilaisiin mielenterveyden ongelmiin.

Viime vuonna alkaneessa Turun seudun työvoima- ja yrityspalvelukokeilussa nuoret työttömät on nostettu omaksi erityiseksi kohderyhmäkseen. Kokeilussa alle 25-vuotiaiden työttömien ja vähintään vuoden työttömänä olleiden turkulaisten työvoimapalvelut on siirretty työvoimahallinnolta kunnallisen työllisyyspalvelukeskuksen hoidettavaksi. Kokeilun tavoitteena on muun muassa kehittää aiempaa henkilökohtaisempaa ja kokonaisvaltaisempaa palvelua, jossa otetaan huomioon työttömän asiakkaan tarpeet ja toiveet. Samalla ideana on yhdistää työvoimapalvelujen tarjontaa yhden ja saman katon alle (yhden luukun periaatteen mukaisesti) sekä tuoda palveluja lähemmäksi kuntalaisia ja alueen elinkeinoelämää. Erityisesti nuorten kohdalla tähdätään palvelujen kattavaan tarjoamiseen ja yksilöllistämiseen; tarkoituksena on kartoittaa nuorten tarvitsemien palvelujen laajuus ja luoda jokaiselle oma polku, jonka sisältö rakentuu nuoren omien tavoitteiden mukaisesti. Kaiken kaikkiaan päämääränä on nopeuttaa nuorten ja pitkäaikaistyöttömien töihin pääsyä sekä tehostaa heidän ohjautumistaan työllisyyttä edistäviin palveluihin.

Esityksessä tarkastelemme, miten nuorten työttömien palvelu ja asiakasohjaus toimivat käytännön tasolla Turun kokeilussa. Kysymme, miten eri osapuolet ja toimijat ymmärtävät nuorten tarpeet ja toiveet, ja millaisina he näkevät uuden palvelumallin mahdollisuudet vastata niihin. Pohdimme erityisesti, miten voidaan palvella niitä nuoria, joita on vaikea tai mahdoton tavoittaa. Miten voitaisiin lähestyä nuoria, jotka kyseenalaistavat aikuisten normatiivisen kulttuurin, mutta samalla kaipaavat rinnalla kulkijaa tai vertaistukea?

Esitys perustuu kokeilun työntekijöiden ja asiakkaiden haastatteluihin ja kerättyyn havaintoaineistoon, ja se on osa Turun yliopiston sosiaalitieteiden laitoksella käynnissä olevaa tutkimushanketta, jossa arvioidaan työvoima- ja yrityspalvelukokeilun vaikuttavuutta ja näiden palvelujen kehittämismahdollisuuksia.

Poliittisen talouden työryhmä

Koordinaattori: Ari Nieminen (ari.nieminen@diak.fi), Diakonia-ammattikorkeakoulu

Työryhmäkuvaus: Poliittisen talouden työryhmässä käsitellään yhteiskunnan, politiikan ja talouden välisiä suhteita. Kyse ei ole puhtaasta taloudellisesta tai puhtaasti sosiaalisesta tai kulttuurisesta lähestymistavasta, vaan näiden sekoituksesta. Työryhmässä käsitellään siis vuorovaikutusta taloudellisten, poliittisten ja sosio-kulttuuristen instituutioiden, organisaatioiden ja toimijoiden välillä.

Työryhmään toivotetaan tervetulleiksi empiirisiä ja käsitteellisiä esityksiä sosio-ekonomisen organisoitumisen eri tasoilta (mikro, meso, makro, EU, globaali). Sosiologipäivien yleiseen kiertokulun teemaan liittyen työryhmässä voidaan pohtia esimerkiksi sitä, ovatko jotkin kapitalismin

tai jonkin muun tuotantotavan vanhat muodot ja ilmiöt vanhentuneet iäksi vai palanneet tai palaamassa takaisin (esim. orjuus). Työryhmässä voidaan käsitellä muun muassa seuraavia aihepiirejä:

- globaali ja eurooppalainen taloudellinen kehitys ja sen sääntely,

kansainväliset vertailut (esim. kapitalismin mallit ja näiden muutokset, kiinalainen kapitalismi),

- työn organisointi ja sääntely työorganisaatioissa, kodeissa ja muualla,
- hyvinvointivaltion tutkimus (sosiaali- ja terveyspalveluita koskevat poliittis-taloudelliset päätökset),
- talouden puhetavat, ideologiat ja rituaalit,
- ilmasto- ja energiapolitiikka ja näiden suhde talouden dynamiikkaan,
- työmarkkinasuhteet,
- köyhyys, rikkaus, epätasa-arvoisuus (yksilöt, ryhmät, maailman alueet),
- ”digitalisaation” talous ja politiikka,
- pääoman eri muodot, näiden suhde sosiaaliseen pääomaan,
- talouden sukupuolet ja sukupuolten taloudet,
- ihmisten globaalin liikkumisen poliittinen talous,
- sotien ja konfliktien poliittis-taloudellinen dynamiikka.

Abstraktit:

Itsensätyöllistäjien poliittinen talous – instituutiot, verkostot ja eriarvoisuus

Paul Jonker-Hoffrén (paul.jonker-hoffren@uta.fi)

Suomessa itsensätyöllistäjät ovat suhteellisen uusi ilmiö. Alankomaissa toisaalta on paljon kokemusta siitä, mitkä ongelmat itsensätyöllistäjät kokevat työmarkkinoilla. Kategorialla itsensätyöllistäjä on hyvin heterogeeninen joukkue ihmisiä, jotka eroavat muun muassa toisistaan koulutuksessa, työn sisällössä sekä syyllä, miksi he ryhtyivät itsensätyöllistäjäksi. Vastaavasti heillä on myös hyvin erilaisia työelämän asemia eli miten hyvin he pystyvät toimimaan yrittäjänä. Tässä esityksessä käsittelen olennaiset instituutiot, jotka Alankomaissa ja Suomessa vaikuttavat itsensätyöllistymiseen.

Veropolitiikka on ollut varsinkin Alankomaissa olennainen keino tukea itsensätyöllistämisen kasvua, esim. verohelpotuksella. Toisaalta verottaja yrittää varmistaa myös, että itsensätyöllistäjät eivät ole ”näennäisesti itsenäisiä”. Se käytti siihen erilaisia keinoja, jotka ovat osoittautunut tehottomaksi. Suomessa ei ole erityinen veropolitiikkaa kannustaa itsensätyöllistämistä, mutta kevytyrittäjyys toisaalta mahdollistaa yrittämistä ilman muodollista yritysmuotoa. Sosiaaliturva on erittäin hankala asia itsensätyöllistäjien näkökulmasta, varsinkin Suomessa myös kevytyrittäjien osalta. Työttömyysturva, eläkelainsäädäntö ja työkyvyttömyysvakuutukset ovat keskeisiä sosiaaliturvan osia, jossa itsensätyöllistäjillä on vähintään hankala asema. Alankomaissa on yritetty korjata pahimmat epäkohdat, mutta ne ovat viime kädessä ”laastatereita”.

Toisaalta myös veropolitiikka tekee näkyviksi myös olennainen kysymys: onko itsensätyöllistäjä yrittäjä vai jonkinlainen työntekijä? Esitelmässä näytän Alankomaiden veropolitiikan käytännön ratkaisuja, jotka kuvaavat erittäin hyvin tätä jännitettä työoikeuden ja yritysoikeuden välissä. Eri politiikan/verottajan interventioiden kautta on yritetty vähentää mahdollisuutta

näennäisyrittäjyyden ilmentymistä, mutta käytännön ratkaisut eivät osoittautuneet toimivaksi: viimeinen uusi laki lähes suoraan hyllytettiin.

Työmarkkinat Alankomaissa ovat viime vuosikymmentä muuttunut paljon. Vaikka tässä on selvästi työn kysyntää mukana, myös aktiivinen politiikka on muokannut työmarkkinoita. Tässä näkyy myös työmarkkinoiden poliittinen talous, koska ei mikään poliittinen päätös itsensätyöllistäjien asemasta ollut välttämätöntä. Työmarkkinoiden joustavuus on lisääntynyt, mutta työelämän instituutiot ja sosiaaliturva perustuvat eri logiikkaan: olet joko työntekijä työsopimuksella tai yrittäjä. Esitelmän loppukysymys onkin: pitääkö ensin selvittää, miten instituutiot voivat lisätä eriarvoisuutta eri työmuotoihin, ennen kuin aiotaan kehittää työmarkkinat tiettyyn suuntaan?

Millä eväillä läpi laman? Globalisoituneiden Lahtelaisten sukuyritysten selviytymisen selitykset

Jukka Oksa (jukka.oksa@lammasoja.net), Lammasoja tutkimuspalvelu

Lahti on ollut yksi Etelä-Suomen teollistuneimmista paikkakunnista. Kun Suomen suurien teollisuuspaikkakuntien teollisuuden työpaikat alkoivat vähentyä 1970 luvun puolivälin jälkeen, niin lahtelaisen teollisuuden alamäki alkoi noin vuosikymmen myöhemmin. Sitten törmääminen 1990-luvun alun lamaan oli erittäin dramaattinen isku koko Lahden paikallistaloudelle.

Kuitenkin tällä hetkellä Lahdessa toimii useita globaaleilla markkinoilla menestyneitä yrityksiä. Tarkastelen esityksessäni sitä, miten lahtelaiset teollisuusvaikuttajat kertovat jälkikäteen lahtelaisen teollisuuden kukoistuskaudesta ja siitä, miten nämä yrityksen ovat onnistuneet sopeutumaan globaaleille markkinoille.
Olen haastatellut 13 lahtelaista vaikuttajaa, jotka ovat olleet avainasemissa keskellä Lahden seudun teollisuuden muutoksia 1970- ja 1980-luvulla. Heistä yhdeksän on toiminut suurten teollisuusyritysten toimitusjohtajina ja neljä keskeisissä rooleissa kaupungin päätöksenteossa. Haastatteluaineistossa tulee esiin menestyneiden yritysten johtajien kokemuksia ja käsityksiä yrityksiensä muodonmuutoksista sekä yrityksien, kaupungin ja valtion yhteistyöstä.

Lähestymistapani taustalla on paikallisen kehityksen tutkimuksen taloussosiologisia ja yhteiskuntamaantieteellisiä käsitemaailmoja, joissa tarkastellaan paikallisten talousmuotojen ja verkostojen muodonmuutoksia. Tulokseni ovat alustavia yleistyksiä ja etsin sekä käsitteellisiä virikkeitä että tietoja muista vertailukohteita tarjoavista tutkimuksista.

Alustavan analyysini mukaan keskeisiä laman yli selviytymisen selityksiä johtajien haastatteluissa, olivat sukuyritysten toiminnan varhainen sovittautuminen kansainvälisille markkinoille, yritysten toiminnan ja tuotteiden sisällön palveluvaltaistuminen (design, asiakaskontaktit, digitaalisuus), sekä näihin kahteen edelliseen liittyvien uusien asiantuntemuksen alojen tuominen mukaan yrityksien johtoon. Kyseessä on ollut eräänlainen laajenevien kehien kautta etenevä kollektiivinen oppimisprosessi.

Kuntaohjaus ja kuntien tuottavuus matalan kasvun taloudessa

Petro Leinonen, Tampereen yliopisto

Suomen hyvinvointivaltion rakennusvaiheessa kunnille on säädetty useita keskeisiä palveluvelvoitteita. Kunnat vastaavat nykyään pitkälti peruspalveluiden järjestämisestä, kuntasektori on volyymiltaan merkittävin julkisen sektorin työllistäjä ja sosiaalipalveluvaltion suorittava porras, jolle on taattu myös perustuslaillinen itsehallinto.

Tutkin sitä, miksi ja miten valtiovarainministeriö on pyrkinyt nostamaan kuntien vastuulla olevien peruspalveluiden tuottavuutta. Aineistonani käytän ministeriön dokumentteja, joissa esitetään kuntatalouteen kohdistuvat muutospaineet, joilla perustellaan muutoksia kuntien ohjausjärjestelmään sekä annetaan relevanteille hallinnollisille ja poliittisille toimijoille roolit välttämättömänä esitetyn politiikan toteuttamisessa. Rajaan tarkasteluni vuosien 2010 ja 2015 välillä julkaistuihin dokumentteihin, koska 2010 julkaistiin kestävyysvajeen kuntataloudelle aiheuttavaa haastetta käsittelevät keskeiset dokumentit ja vuonna 2015 uusi kuntalaki sekä julkisen talouden kokonaisohjaus astuivat voimaan.

Kontekstoin analyysini Suomen talouspolitiikan ja hallinnon uudistamisen historiaan. Kuntien autonominen asema ja suhde julkisen hallinnon ja talouden kokonaisuuteen on ollut läpi historiansa jännitteinen. Kuntaohjausta on uuden julkisjohtamisen opin myötä viety 1970-luvulta 1990-luvulle yhä suuremman autonomian sekä kireämmän rahoituksen suuntaan, jossa kunnilla on enemmän vapautta käyttää vähempiä resursseja. 1990-luvun laman politiikka avasi Suomessa jälkiekspansiivisen hyvinvointivaltion aikakauden, joka on jatkunut 2000-luvulla etenkin henkilöstön vähentämiseen tähtäävällä tuottavuusohjelmatyönä. Talouspolitiikassa keskiöön on noussut kestävyysvajeen käsite, jonka pohjalta määritetään julkisen talouden tasapainon turvaava ylijäämä ja sopeutustarve. Arvioidun sopeutustarpeen perusteella valtiovarainisteriö on laatinut esityksiä uudistuksista, jotka tehostaisivat kuntien ohjausjärjestelmää ja valtionhallinnon mahdollisuutta edistää kuntapalveluiden tuottavuutta.

Hyödynnän analyysissani Bob Jessopin strategis-relationaalista valtioteoriaa sekä tälle perustuvaa kulttuurisen poliittisen taloustieteen teoriaa. Kontekstoin kuntaohjauksen muutoksen osaksi yleisempää eurooppalaista fiskaalisen kurin politiikkaa. Tutkimus valottaa osaltaan Suomessa hegemonista tapaa hallinnoida matalan kasvun kapitalismin sekä laajan hyvinvointivaltion välistä ristiriitaa työikäisen väestön vähenemisen olosuhteissa.

Yhteiskunnallinen yrittäjyys- tyhjä muotisana, esimerkki markkinatalouden dynamiikasta vai vakavasti otettava asia?

Ari Tarkiainen, Karelia AMK

Pohdin tässä esityksessä yhteiskunnallisen yrittäjyyden ajatusta ja ideaa liittämällä sen laajempaan markkinataloudesta ja kapitalismista käytävään keskusteluun. Tarkemmin sanoen pohdin käsitettä ja sille annettuja tulkintoja ja teeman nousua yhteiskuntapoliittiseen keskusteluun sekä käsitteen historiallisia taustoja. Onko yhteiskunnallisella yrittäjyydellä kytkös hyvinvointivaltioon ja jos on, millainen kytkös voisi olla. Otan esiin kansainvälistä keskustelua ja paikannan yhteiskunnallisen yrittäjyyden Suomeen.
Esitys pohjaa joihinkin maaseudun kehittämishankkeisiin, joita olen työstänyt. Haluan esityksen avulla selventää myös maaseudun elinvoimaisuuden edistämistä ja tarkentaa niiden yhteyttä innovaatioiden keinovalikoimaan ja siihen liittyvään politiikkaan.

Yhteiskunnallisen yrittäjyyden lähtökohta on sangen selkeä: Ensinnäkin se tunnistaa ja tunnustaa markkinoiden välttämättömyyden ja rahatalouden merkityksen- toiminta on jonkin hyödykkeen tavaran tai palvelun tuottamista. Toiseksi yrittäjyys liittyy usein muutokseen ja uuden tulokulman sisään tuontiin- termillä on yhteys innovaatioajatteluun. Kolmanneksi yhteiskunnallisella yrittäjyydellä etsitään eräänlaista välitilaa markkinoiden, julkisen tilan ja kansalaisyhteiskunnan kokonaisuudessa.

Erityisen näkökulmasta tekee se, että se on tavallaan osuuskuntatoiminnan pitkän linjan historiajatkumossa uusi vaihe. Tarjotun tuotteen tai palvelun lisäksi toimintaan liittyy yhteiskunnallinen motiivi ja toiminta on läpinäkyvää ja demokraattista. Yritystoiminta käyttää voittonsa hyviin tarkoituksiin joko jakaa sen omille työntekijöilleen tai muuhun tarkoitukseen. Kun tähän vielä lisätään kestävän kehityksen ajatus, ollaan kiinnostavan asian äärellä.

Kysyn siis, onko kyseessä uusi puhetapa vai onko kyseessä osoitus markkinatalouden dynamiikan voimasta vai onko kyseessä vakavasti otettava vaihtoehto. Esitykseni lopuksi yhdistän yhteiskunnallisen yrittäjyyden avoimen innovaatioalustojen kokonaisuuteen ja pohdin mahdollisia tulevaisuuksia, joita se selkeästi avaa.

Kapitalismin kehityspiirteitä: pääoman valta, eliittien verkostot ja markkinayhteiskunnallistaminen

Ari Nieminen, Diakonia-ammattikorkeakoulu

Yhteiskuntien ja talouksien järjestelmät ja vuorovaikutuksen suhteet toteutuvat ja realisoituvat ajassa ja paikassa, historiallisessa muutoksessa. Myös kapitalismin kansalliset, alueelliset ja globaalit muodot ja mallit ovat olleet muutoksen tilassa. Viime vuosikymmeninä kapitalismin ja sen sääntelyn muutokset keskeisiä kehityspiirteitä ovat olleet 1) pääoman valta-aseman vahvistuminen, 2) eliittien verkostojen ja yhteenliittymien muutokset sekä 3) voimistuva markkinayhteiskunnallistaminen eli pyrkimys määritellä kaikki sosiaaliset suhteet yksilöiden välisiksi markkinasuhteiksi. Tätä sosiaalistumisen tavan muutosta nimitetään tavallisesti uusliberalismiksi.

Tarkastelen esityksessäni yllä mainittujen trendejä. Hieman yksityiskohtaisemmin kiinnitän huomiota viiteen ranskalaisen sääntelykoulun (esim. Robert Boyer) määrittelemään historiallisen kapitalismin institutionaaliseen muotoon: 1) monetaarinen regiimi (rahan, arvopapereiden ja luottojen järjestelmä) 2) kilpailun muodot 3) palkkatyösuhteen muodot 4) valtion ja talouden väliset suhteet 5) kansainvälinen / globaali poliittis-taloudellinen regiimi.

Esitykseni ei perustu empiiriselle tutkimukselle, vaan pohdin siinä yleisellä tasolla nykykapitalismin kehitystä ja siihen keskeisesti vaikuttavia voimia.

Science, technology and society

Koordinaattori: Heta Tarkkala (heta.tarkkala@uef.fi), University of Eastern Finland/University of Helsinki

Työryhmäkuvaus: Science and Technology Studies (STS) is an interdisciplinary field of study that examines the interaction between society, science, and technology. STS pays attention to how

different fields, such as law, politics, and everyday life, become intertwined with science and technology. This is relevant when thinking about heatedly debated topics as diverse as climate change, the role of experts, medicine, genetics, gender, robotics or organic food. The field calls for a deeper understanding of the development, processes, practices and outcomes of such social phenomena. STS explores the mechanisms behind knowledge claims and ontological assumptions that guide our everyday. Or, how a prominent STS scholar, Steve Woolgar, has said: look at how the world defined by science and technology "could be otherwise".

STS-Helsinki calls for theoretical, methodological and empirical papers on current research in social studies of science. Papers both in Finnish and English are welcome. The aim of this working group is to offer a forum to discuss the practices that contribute to the shaping of technoscientific objects and subjects. How is scientific knowledge established and negotiated, and how historical processes contribute to the development of certain technologies? We also welcome papers discussing the specific topic of circulations. This working group is defined as a meeting point for both Finnish and international scholars to share and discuss their work with others studying science, technology and society.

Abstraktit:

More-than-human intersectionality: understanding categorization, identification and boundary-making during pandemic processes

Jose Canada (jose.a.canada@helsinki.fi), University of Helsinki

The growing globality of international relations, the securitization of health and new developments in science and technology have played a key role in the understanding of global health risks and threats. Inside that frame, there has been a specific line of concern with pandemic threats. According to many expert and governmental sources, the question is not whether there will be a pandemic or not. Rather, the event is taken for granted and the questions focus on when, what and how it will happen. As a result, biological threats such as Anthrax, Ebola or Influenza, together with virtually defined unknown threats, have been object of many preparedness and response policies and regulations, both at the international and national levels. These preparedness and response mechanisms establish ways in which the different actors involved (both human and nonhuman) should be governed: viruses, animals, humans, governments and their interaction with technology must be regulated in order to reduce the risk posed by pandemic threats. In my research, I argue that such policies bring forth a series of categorization, identification and boundary-making processes that are key in the governance of those different social actors. Indeed, those policies are built around notions of threat and protection that help categorize actors as threatening, vulnerable or expert in front of pandemic events. Although these categories are presented as the result of scientific and technical knowledge, in my thesis I argue that they are intersectionally defined across more-than-human identities of gender, nationality, profession, culture, educational level and academic background. These intersectional categorization processes are key in determining what our society needs to protect, from what and who is responsible for it.

Living-with microbes in the era of antimicrobial resistance

Salla Sariola (salla.sariola@utu.fi), University of Turku
Elina Oinas (elina.oinas@helsinki.fi), University of Helsinki

This paper explores new social forms generated by the global increase of antimicrobial resistance (AMR). While antibiotics are increasingly becoming redundant due to drug resistance, modern medicine is at the risk of being turned back by a century. The focus of this paper is a vaccine trial in Benin, West Africa, that aims to prevent bacteria-borne diarrhoea and the development of drug resistant strains.

In the post-antibiotic era, we argue, it is vital to gain a more granular view of the various practices of relation-making between humans, animals and microbes, and how they are affected by the threat and reality of antibiotics and AMR. The paper analyses encounters between Northern European tourists, who double-act as participants in the vaccine trial, with local populations of Grand Popo. As part of the vaccine trial, the tourist-cum-research volunteers spend two weeks in the region chosen for its moderate levels of infectious diseases and antimicrobial resistance as well as historical, cultural significance. While holiday-making in Benin, these study participants become exposed to various new bacteria; some fall ill with diarrhoea, while others don't. In this encounter, social and microbial cultures meet and mingle.

Based on ethnographic research conducted in 2017-2018, this paper seeks to understand how all those involved in the trial understand microbes and anti-microbial resistance. The paper discusses the shifting ways the tourists embody and discuss their bodily contours and assumed embodied integrity, porousness and fragility in relation to the local environment, for example via the experience of diarrhoea. Their experiences in the vaccine study reveal the different modes of discussing, embodying, embracing, and resisting encounters with the local, both human and microbial.

Pandemic vaccination, vaccine harm, and the politics of futurity

Venla Oikkonen (venla.oikkonen@helsinki.fi), University of Helsinki

This presentation introduces the initial findings of my new research project on cultural debates about vaccines. The paper focuses on the debates surrounding the connection between the Pandemrix vaccine used in the mass vaccinations in Finland during the 2009 H1N1 pandemic and the reported increase in narcolepsy among vaccinated children. I analyze how Pandemrix-associated narcolepsy emerges as a biomedical, material and political phenomenon through bioscientific research, public health reports, media texts, and patient activism and advocacy. In particular, I ask how the contested ontology of Pandemrix-associated narcolepsy is entangled with competing assumptions of communal, national, personal and global futures. Through this case study, I address the larger politics of futurity and temporality that underlie pandemic vaccination programs.

Circulation of Modern Scientific Knowledge and Practices in Agriculture: A Perspective from Colonial Bengal

Pankoj Sarkar (ID-pankojtezu@gmail.com)

The paper aims to trace the advances made and the process of dissemination of scientific agricultural knowledge and practices in Colonial Bengal, and the responses of the colonizer and the colonised to the same. It explores the mechanisms put in place by the British Colonial government for dissemination of existing and emerging agricultural knowledge and practices in Colonial Bengal

and how such a dissemination was a negotiated outcome between various stakeholders involved at various levels such as the scientific community, colonial administration and agricultural community.

Based primarily on the analysis of vernacular (Bengali) archival sources, the paper brings out the perspective of the colonised. The field of Science, Technology and Society (STS), has largely made use of archival sources in English when studying Colonial India. The paper seeks to bridge this gap in STS by using both vernacular and English language archives in order to arrive at a richer and more nuanced understanding of modern scientific knowledge and its circulation in colonial settings.

The archival research finds that on several occasions, the diffusion of agricultural scientific knowledge and its practices, played an important role in informing agricultural practices in Colonial Bengal. The process of circulation of such knowledge was shaped by the perceptions of knowledge in Colonial Bengal, while also creating a new platform for negotiating knowledge for the various stakeholders such as; cultivator, scientist, landlord, colonial bureaucrats, cooperative society, agricultural association. This was entirely a new phenomenon in the knowledge building exercise not only in colonial Bengal but also in other parts of the colonial India as well.

Keywords: History of Science, History of Technology, Agriculture, Colonialism, Vernacular Writing, Periodical, Archive, Knowledge Dissemination

Sociology, Science Policy Ideals on 'Excellence' and the symbolic struggles over legitimate science – Finnish and Swedish Sociology as a case in point

Johanna Hoikka (johanna.hoikka@uta.fi), University of Tampere

It has been argued that the managerialism practices and the idea of excellence have set a whole new research policy regime in Western countries. Research has become increasingly important to global and national policy agendas and universities' prestige and legitimacy are more and more connected with 'research excellence'. In order to boost the scientific excellence, governments have launched the strategic excellence funding programs, concentrated resources on the most excellence institutions and implemented fine-grained indicators, such as publication counts and citation measures for allocating institutional funding. These instruments produce a powerful discourse on excellence which is likely to transfer the features of legitimate science across disciplines.

This study explores, how the science policy ideals on excellence have been received and made sense in the Finnish and Swedish sociology among the professors of sociology. Drawing on a Bourdeusian perspective and relying on the concepts of scientific capital and autonomy, my purpose is to scrutinize the power dynamics between the field of sociology and science policy. Furthermore my interest lies in, how these science policy ideals appear in the internal symbolic struggles on legitimate science in the field of sociology.

The results of my study show that in both countries, science policy ideals on excellence are opposed by invoking the traditional academic values, connected with Humboldtian principles. However, despite the similarities, Finnish sociology is more compliant to the science policy ideals than the Swedish counterpart, which seems to possess more space to take a distance to or even resist the prevailing science policy ideals and to carry out the traditional academic values. Thus, I claim that in Finland, there is less space for the autonomic functioning of sociology than in Sweden.

Making sense of a blood bank biobank

Vera Raivola (verar@student.uef.fi), University of Eastern Finland

Transfusion medicine and production of blood derived drugs depend on people giving blood donations. Since 1948 the Finnish Red Cross Blood Service (FRCBS) has operated national blood collection to secure blood supply for the Finnish health care system. Also medical research, especially different 'omics' such as genomics etc. depend on access to blood samples; and the bigger the blood tissue donor population –accompanied with comprehensive health/personal data records - the better.

The 2017 established FRCBS's Blood Service Biobank (BSB) offers a solution that combines these needs for blood. Compared with other Finnish biobanks, BSB's added value derives from existing infrastructure and its loyal and 'healthy' blood donor pool expected to provide longitudinal, reference data for R&D. Unlike other biobanks, the FRCBS is a volunteering institution with long traditions. Now, by integrating a biobank into its blood collection structure it follows a global trend framed as means of increasing blood banks' benefit to the public and donor health. In Finland, both forms of donating blood – for treatment or biobank research purpose – are regulated by law. Also in both cases, the public procurement discourse appeals to the values of 'helping others' and circulation of welfare in form of 'common goods' within the society.

In this PhD study, I am interested in the perspective of voluntary blood donors on these changes and how they view the BSB's 'extended helping' opportunities. For this purpose I have collected data consisting of 61 blood donor interviews and 10 focus groups. We discussed themes of blood donation, biobanks, and donors' expectations related to the genomics research. This presentation focuses on the question whether or how the BSB institution as a material, symbolic and normative blood donation context 'makes sense' to the blood donors (and non-donors).

Metaphors in organ transplantation and the role of donor cards

Annerose Böhrer (anne.boehrer@fau.de), Friedrich-Alexander-University-Erlangen-Nürnberg

Postmortem organ transplantation has kept influencing both research and practice of medicine since the 1960´s, but it can also be considered as much more than just a medical therapy: Organ donation has, in fact, become a cultural practice and provides a lot of narrative material.
Due to the opt-in solution organ donation in Germany is strongly linked to its acceptance by the people. Consequently, organ donor cards have become part of the material culture in our daily lives. While on the surface they mark a "simple" decision making process, in the context of organ donation the artifact and the manner how it is handled function as a mirror for an existential individuality, as well as for complex social processes.

The presentation focuses on the arising images and metaphors that people use when they think and talk about "being a donor" (or not), use an object to make it "come true" and express attitudes in confrontation with the concept of "circulating" body parts. The research combines artifact analysis, narrative interviews and participant observation, as well as material of the DFG-funded project »'I would prefer not to'. Organ donation between unease and criticism« such as interviews and focus groups. By applying the method of metaphor analysis (R. Schmitt), a broad range of pictures associated with organ donation and the donor card can be identified – from "being a hero" or a "club member" and "giving a gift of life" to being "switched off", "salvaged" or a "spare part depot".

Focusing on metaphors can provide new perspectives and deeper understanding on how the issue of organ donation and especially it´s ambivalences are being processed and embedded.

Structuring the Cardiovascular Health Arena – the Double Risk Object of Dietary Fat and Cholesterol

Mikko Jauho (mikko.jauho@helsinki.fi), University of Helsinki

The topic of the paper is the rise and discursive acceptance of a specific etiological hypothesis, the diet-heart link, and its role in the management of cardiovascular diseases. According to the diet-heart link, the types of fat in the diet influence cholesterol levels in blood, which in turn affect cardiovascular health and mortality. Thus, high consumption of saturated fats raises the levels of 'bad' cholesterol, which increases the risk of heart problems. This notion was put forward by Ancel Keys and others at the end of 1940s, was widely researched in the following decades, and became the foundation of nutritional recommendations and other policy measures in the 1960s and -70s.

The paper conceptualizes the notions of (dietary) fat and cholesterol as risk objects (Hilgartner) that organize the cardiovascular health arena. Such objects emerge as a result of historically specific and contingent definition processes that concern three elements: an object deemed to 'pose' the risk, a putative harm, and a linkage alleging some form of causation between the object and harm. Once established risk objects give rise to regulatory activity and organize institutional and personal practices.

The analysis highlights the interconnectedness of fat and cholesterol. Their consolidation as risk objects dominating the cardiovascular arena occurred simultaneously, with constant reference to the other. And depending on the context, either (type of) cholesterol or (type of) fat is evoked: it is cholesterol that is measured and medicated, but fat that is produced, regulated, labeled, and consumed. The duality enables the continuous and flexible exchange between the various social worlds in the cardiovascular health arena.

Hetero- ja parinormitonta sukulaisuutta tekemässä? Itselliset naiset ja naisparit yksityisissä hedelmöityshoidoissa.

Riikka Homanen (riikka.homanen@helsinki.fi), University of Helsinki

Suomeen vuonna 2007 voimaan tullut Laki hedelmöityshoidoista (1237/2006) sallii hoidot yksin hoitoa hakeville naisille ja tuloksellisesti myös naispareille. Julkinen terveydenhuolto on kuitenkin pääosin kieltäytynyt heitä hoitamasta eikä heidän hoitokulujaan korvata samoin kuin heteroparien. Yksityisillä klinikoilla itselliset naiset ja naisparit ovat saaneet hoitoa jo ennen hedelmöityshoitolakia 1990-luvulta lähtien. Aikaisempi tutkimus on osoittanut, miten perhemuodolla on hoidoissakin merkitystä: eräänlaisena hoidon oletettuna ja arvotettuna kohderyhmänä on lääketieteellisestä hedelmättömyydestä kärsivä heteropariskunta.

Etnografinen yksityisiä hedelmöityshoitoja tarkasteleva tutkimukseni tukee moninaisesti näitä tuloksia, mutta myös osoittaa kahden biologisen vanhemman heteroparinormin murtumia. Kysyn alustuksessani, miten hetero(pari)normatiivista sukulaisuutta puretaan hedelmöityshoitojen luovutukseen liittyvissä käytännöissä? Alustukseni teoreettismetodologinen orientaationa on uusi kriittinen sukulaisuustutkimus ja Queer(reproduction)tutkimus, jotka lähtevät ajatuksesta, että

koeputkihedelmöitysteknologia itsessään kyseenalaistaa kahden biologisen heterovanhemman sukulaisuuden erottamalla sukusolut kehoista ja heteroseksistä. Aineistoni perustuu etnografiseen kenttätyöhön kolmella eri yksityisellä klinikalla kolmessa eri suomalaisessa kaupungissa vuosina 2015-17.

Tulokseni osoittavat, että vaikka on olemassa perhemuotoja, jotka näyttäytyvät yhä sosiaalisesti hämmentävinä suomalaiselle hedelmöityshoitotoiminnalle, niitä silti syntyy hoitojen seurauksena. Heitä ovat naiset, jotka synnyttävät isättömiä lapsia, joille he eivät ole geneettisesti sukulaisia, ja naisparit, jotka ovat kumpikin tavallaan biologisia äitejä hoidoista syntyneille lapsilleen. Käytännöissä vahvasti elävä kehotus jäljitellä heteroseksissä syntyneen sukulaisuuden mallia lahjasukusoluvalinnoissa myös rakoilee itsellisten naisten ja naisparien tapauksissa. Tästä johtuen myös hoidon sukusoluvalintojen käytännöissä havaittavissa oleva valkoisuuden suojelu hellittää.

Goldmining Nordic population(s) – data, health and policy

Karoliina Snell (karoliina.snell@helsinki.fi), University of Helsinki
Heta Tarkkala (heta.tarkkala@uef.fi), University of Eastern Finland

The biobanks and data repositories of Nordic welfare states have been identified as ”goldmine” for biomedical research. It is expected that the Nordic region could offer research-based knowledge that attracts international investments and paves way for these countries to be world-leaders in the field. Additionally, the Nordic population is seen as a cohort for biomedical studies. However, how should we understand this “goldmine”? How does the imaginary of Nordic cohort fit with the concurrent efforts to strengthen national competetivess in individual countries? These countries do not only co-operate, but they also build strategies and brand the usefulness of their populations in different ways. In this presentation we will address different dimensions, uniformity and diversity, related to the claim of “Nordics as goldmine”. We compare the policies and strategies in the individual countries done to pursue genomics.

Kulttuurin ja kognition sosiologia - mielen sosiologiaa vai kognitiivista sosiologiaa?

Mikko Hyyryläinen, Helsingin yliopisto

Yhdysvaltalaisen sosiologian kentällä sijaitseva kulttuurin ja kognition sosiologia (sociology of culture and cognition) on ehkä yhtenäisin ja näkyvin kognitiotieteiden ja sosiologian rajapinnalle sijoittuva sosiologian alakenttä. Se muodostaa myös eräänlaisen mikrokosmoksen, jossa tulevat esille rajapinnalle sijoittuvan sosiologian mahdollisuudet ja ongelmat. Esitelmässäni tarkastelen mistä kulttuurin ja kognition sosiologiassa oikeastaan on kyse ja hahmottelen sen suhdetta kognitiotieteisiin.

Kulttuurin ja kognition sosiologia on jakautunut kahteen toisistaan eroavaan sosiologian tyyppiin. Ensimmäistä voidaan kuvailla eräänlaiseksi kognition (tai mielen) sosiologiaksi, jossa tutkimuksenkohteena on kuinka kulttuuri vaikuttaa mieleen ja sen prosesseihin. Toista taas voidaan kutsua kognition sosiologiaksi, jossa keskeisenä kysymyksenä on kuinka kognitiotieteiden tuottama käsitys mielestä ja sen toiminnasta vaikuttavat esimerkiksi siihen millaisena asiana kulttuuria tulisi pitää. Tämä jakolinja taas tuottaa erilaisia näkemyksiä siitä mitä kulttuurin ja kognition sosiologia oikeastaan on.

Esitelmässäni kuvailen kulttuurin ja kognition sosiologiaa seuraavien kysymysten perusteella: Mitä kulttuurin ja kognition sosiologia oikeastaan tutkii? Millaisia sisäisiä kiistoja kentän sisällä on? Miksi kulttuurin ja kognition sosiologiaa oikein tarvitaan ja mitä uutta se tuo sosiologiaan? Millaisia sisäisiä jakolinjoja kyseiseltä kentältä on mahdollista löytää? Miten laajasta tieteellisestä liikkeestä voidaan puhua?

Sivistystä, tiedettä vai valtaa? Eli milloin, mihin ja miksi katosivat sivistys ja sivistysyliopisto – vai katosivatko? Sociology and the Wild

Koordinaattorit: Arto Nevala (arto.nevala@uef.fi), Itä-Suomen yliopisto, Jukka Korpela (jukka.korpela@uef.fi), Itä-Suomen yliopisto & Simo Häyrynen (simo.hayrynen@uef.fi), Itä-Suomen yliopisto

Työryhmäkuvaus: Yliopistojen tehtävä ei ensisijaisesti ole hyödyttää yhteiskuntaa yksinomaan taloudellisin mittarein tarkasteltuna, vaan tuottaa tietoa sen itsensä vuoksi. Sivistyksellä pitäisi olla itseisarvo. (Eva-Liisa Raekallio 2016)

Yliopistolaitoksen ja sivistyksen suhteen tarkastelussa voi mennä lähes tuhat vuotta taaksepäin, kun suhdetta katsotaan totuuden ja sen tietämisen kannalta. Länsi-Eurooppa päätyi etsimään totuutta rationalismin keinoin, pääosin yliopistojen suojissa ja vallan kontrolliin joutumista kartellen, kun taas idässä tieto jäi valtaapitävien täydelliseen kontrolliin. Sivistysyliopisto kytkeytyy pitkäaikaisessa tarkastelussa foucaltilaiselta vallankäytöltä haiskahtavaan asetelmaan ja vallanpitäjien haluun kontrolloida tietoa – asetelmaan, joka on havaittavissa 2010-luvullakin.

Toisaalta sivistys liittyy kysymykseen siitä, kuinka paljon, millaista ja kenelle tarkoitettua hyödynnettävää tietoa yliopiston pitää tuottaa – vai voiko yliopiston tarpeellisuutta perustella vain tiedon itseisarvollisuudella? Tätä keskustelua käytiin useaan otteeseen, mutta erityisen painokkaasti 1960- ja 1970-luvuilla, kun yliopistojen yhteiskunnallistuminen ja tutkintojen uudistaminen synnyttivät niin sanotun sivistysyliopistoliikkeen. Lopulta yliopistojen taloudellista ja oikeudellista asemaa perusteellisesti muuttanut vuoden 2009 uudistus sähköisti hetken aikaa taka-alalla olleen keskustelun niin yliopistojen autonomiasta kuin sen perinteisestä, työmarkkinarelevansin ylittävästä sivistystehtävästä.

Kolmannen näkökulman tarjoaa sivistyksen keskus/periferia -suhde, joka kuvastaa tiedon ja oppineisuuden leviämistä sekä alueellista annostelua. Kansainvälisesti Suomi edustaa kattavan alueellisen sivistys-, koulutus- ja kulttuuripolitiikan mallia. Tälle on olemassa paitsi maantieteelliset myös historialliset syynsä, jotka perustuvat sivistyksen yhteiskunnallisen merkityksen vaihteluihin keskus/periferia -suhteen avautumisissa ja sulkeutumisissa.

Työryhmän alustuksissa ja keskusteluissa pohditaan, mitä sivistys ja sivistysyliopisto ovat tarkoittaneet ja mihin ne ovat kadonneet – jos mihinkään? Haikailemmeko paluuta johonkin sellaiseen, jota ei koskaan ole edes ollut? Vai onko sittenkin niin, että ei ainoastaan yliopiston vaan myös sinne opiskelijoita tuottavan lukion kapea-alaistuminen osaltaan rapauttaa koko yhteiskunnan sivistyksellistä pääomaa? Samalla vallanpitäjille jää entistä järeämpiä välineitä määrittää ”tutkimustieto” ja ”sivistys” omien päämääriensä mukaisesti.

Abstraktit:

Sivistys, totuus ja tietäminen – mitä yliopisto oli alun perin?

Jukka Korpela

Markkinavoimien itketään tuhoavan sivistysyliopiston, vaikka yliopistoeliitti on jo pitkään toiminut vallan sylikoirana. Se on kritisoinut vain vallan sallimia asioita, ja tämä on määritelty sivistyneeksi ja sivistykseksi. Sivistysyliopistokeskustelussa on unohtunut se, mistä yliopistot syntyivät ja kuinka ne kesytettiin. Paluu 1800-luvulle ei ratkaise ongelmaa.

Noin 1000 vuotta sitten Länsi-Euroopassa oli toimiva koulutusjärjestelmä luomaan sivistyneistöä. Tämän oheen syntyi filosofien kaveripiirejä pohtimaan sitä, mitä on totuus (=Jumala). Kun perinteisen uusplatonismin mukaisesti Petrus Damianus julisti, että auktoriteettien epäily on lähtöisin Perkeleestä, rohkeni Petrus Abelard kerätä auktoriteettien ristiriitaisia väitteitä osoittamaan sitä, että nämä eivät itsekään tunne totuutta.

Näistä joukkioista muodostui yhteenliittymiä (universitas), joissa pohdittiin dialektisesti väitteiden totuudenmukaisuutta. Alkoi syntyä vaatimus rationaalisista perusteluista. Yhteenliittymät institutionalisoituivat, ja loivat itselleen oman diplomijärjestelmän. Samalla tieteet eriytyivät eikä tieto Jumalasta ollut enää samaa kuin tieto laista tai filosofiasta. Uskonto syrjäytyi tiedosta.
Islamilaisessa ja ortodoksisessa maailmassa vastaava kehitys oli alkanut aiemmin mutta pysähtyi 1100-luvulla maallisen ja uskonnollisen vallan paineessa. Mystiikka korvasi rationalismin ja uskonnon asema säilyi yhteiskunnassa ja tiedossa. Lännen poikkeava kehitys oli mahdollinen, koska kirkko, ruhtinaat, ylimykset, rosvopäälliköt ja kauppakaupungit riitelivät keskenään ja käyttivät oppineiden väitteitä tuekseen, eikä näitä kyetty siten kontrolloimaan.

Maallinen ruhtinas voitti ja alisti uskonnon, kaupungit, feodaaliylimykset, rosvopäälliköt ja yliopistot rengeikseen. Tämän jälkeen yliopistot alkoivat kukoistaa tuottaakseen hyötyä ruhtinaalle: keksintöjä, vallanperusteluita ja uskoa yhtenäiseen kansakuntaan (sivistysyliopisto). Epätieteeksi ja luvattomaksi julistettiin tämän auktoriteetin epäilijät: valtiopetoslainsäädännön epäilijät, kansakunnan maineikkaan menneisyyden kiistäjät, yliopistojen laskentamallin kritisoijat.
Koko toiminta alkoi siis epäilyn eikä sivistyksen ympärillä. Epäilyn ohjaaminen ja rajoittaminen alkoi, kun valta alkoi tarvita yliopistoja.

Onko maallamme malttia sivistyä? Kekkosen–Vilkunan sivistysstrategian läpivalaisua

Simo Häyrynen

Kulttuurisia törmäyksiä maakuntayliopistoissa 1970-luvulla on usein tulkittu keskuksissa vallinneen kulttuuris-poliittisen modernisaation tai radikalismin yhteentörmäyksenä vallitsevien paikallisten arvomaailmojen kanssa. Esimerkkeinä syksyllä 2017 ilmestynyt väitöskirja ”Korkeakoulun punainen aave” (Kuusisto 2017) ja allekirjoittaneen väitöskirja ”Kansakunnan ja maakunnan välissä” (Häyrynen 2002). Tästäkin on varmasti kysymys. Poikkisektorillinen perehtyminen Suomen sodanjälkeiseen alue- ja kulttuuripolitiikkaan antaa kuitenkin viitteitä, että kysymys on myös keskuksessa tuotettujen alue- ja koulutusideaalien yhteentörmäyksestä toistensa kanssa.

Esitelmä pyrkii purkamaan tätä sivilisaation spatiaalista rakennetta suomalaisten maakuntayliopistojen kohdalla. Erittelen ensin sitä, mitä 'alueeseen' on sivistyspoliittisena elementtinä sisällytetty. Tarkastelussa tehdään ero alueen (fysikaalisen) karttamerkityksen ja erilaisten symbolimerkitysten välillä. Toiseksi pohdin sitä, miksi sivistyspoliittisessa alueorientaatiossa otettiin Suomessa toisen maailmansodan jälkeen uusi, silloiset yhteiskunnalliset tosiasiat tunnustava tulokulma. Keskeisiä toimijoita olivat tuleva presidentti Urho Kekkonen ja laaja kansallispatrioottisen kulttuurin reformijoukkue. Kolmanneksi käyn läpi sivistyspolitiikan keskus/alue -dialogin monin paikoin ennakoimatonta kehitystä tähän päivään asti.

Akateemisen koulutuksen ihanteet rehtoreiden puheissa 1920-luvulta tähän päivään

Rakel Plamper
Hanna Laalo

Esityksemme käsittelee akateemiseen koulutukseen liitettyjä ihanteita suomalaisen yliopistohistorian eri vaiheissa. Tutkimuksen aineistona ovat Turun ja Helsingin yliopistojen rehtoreiden lukuvuoden avajaispuheet vuosilta 1920–2016 (yht. 189).

Analyysi rajattiin puheiden kohtiin, joissa käsiteltiin yliopistokoulutuksen päämääriä. Teemoittelemalla aineistosta hahmottui viisi ihannetta: sivistys, kansakunnan palveleminen, asiantuntijuus, kansainvälisyys ja lahjakkuus. Ne ilmenevät puheissa koko tarkastelujakson läpäisevinä jatkumoina, mutta niiden merkitykset ja painotukset ovat vaihdelleet ajassa.

Rehtorit ovat puheissaan sovittaneet yhteen akateemisen maailman perinteisiä ideaaleja ja ympäröivän yhteiskunnan vaatimuksia. Puheissa sivistyksellä on ollut ja on yhä keskeinen paikka yliopistokoulutuksen ihanteena. Käsitteen merkitys näyttää kuitenkin ajan myötä muuttuneen opiskelijoiden henkisestä kasvattamisesta käytännön osaamisen kehittämiseen. Ajatus yliopisto-opiskelijasta aktiivisena ja vastuullisena kansakunnan palvelijana on niin ikään säilynyt rehtoreiden puheissa: itsenäistymisen ajan isänmaan rakentajista on 2000-luvulla muovautunut kansallisen kilpailukyvyn huippuun hiojia. Myös työelämän asiantuntijoiden kouluttaminen on ollut keskeinen päämäärä läpi 1900-luvun, mutta huomattavaa painoarvoa ihanne on saanut vasta viime vuosikymmeninä. Etenkin 2010-luvulla rehtorit ovat ihannoineet työelämän kannalta relevantin osaamisen kehittämistä abstraktien ajattelutaitojen harjoittamisen kustannuksella.

Maailmankansalaisuus näyttää jossain määrin olleen aina yliopistokoulutukseen liitetty ihanne, mutta tieteellisen tai sivistyksellisen itseisarvon sijaan kansainvälisyys näyttää viime vuosien puheiden valossa muodostuneen ennen kaikkea yliopiston maineen ja menestymisen mitaksi. 2010-luvun huippuyliopistopuheessa on myös kuultavissa kaikuja akateemisen tradition eliittipuheesta, jossa lahjakkain opiskelija-aines nostetaan jalustalle. 1960-luvun korkeakoulutuksen massoittumisen ja demokratisoitumisen kausi sen sijaan erottuu vaiheena, jolloin lahjakkuutta ei määritelty vain harvojen ja valittujen ominaisuudeksi.

Kuvaamamme ihanteiden muutokset havainnollistavat, kuinka tällä vuosituhannella yliopistokoulutuksen taloudelliset ja työelämälähtöiset päämäärät ovat korostuneet rehtoreiden puheissa ennenkuulumattomalla tavalla. Vuoden 2010 yliopistolain tuoma muutos rehtoreiden asemassa sekä intressiryhmien otteen tiukentuminen yliopistojen hallinnosta näyttää heijastuneen

puheiden sisältöihin ja äänensävyihin. Rehtoreiden puheiden pohdiskeleva ja kriittinen sävy on vaihtunut toteavaan ja ehdottomaan kielenkäyttöön, ja yhteiskunnallinen ja taloudellinen vaikuttavuus yliopistokoulutuksen arvon mittana näyttää muodostuneen painotuksissa ensisijaiseksi. Samalla rehtorit sulauttavat sujuvasti sivistyksen taloudellisiin päämääriin määrittelemällä sivistyksen sisällön uudelleen: osaaminen ja konkreettiset hyödyt ovat raivanneet tilaa tieteellisen ajattelun taidoilta.

Tiedeyhteisöön rakennetut poliisit: analyysi 2000-luvun yliopistoyhteisön vallankäytön toimintamekanismeista

Ismo Björn
Pirjo Pöllänen
Jarmo Saarti

Suomalaisen hyvinvointivaltion rakentaminen oli aktiivisimmillaan 1960-luvulla. Samalla vuosikymmenellä ryhdyttiin rakentamaan koko Suomen kattavaa yliopistolaitosta. Hyvinvointivaltion pystyttämis- ja 1990-luvulla alkanut purkamisprosessi ovat kulkeneet käsi kädessä koulutuksellisen ja sivistyksellisen tasa-arvotyön kanssa; ja samalla siis korkeakouluverkoston rakentamis- ja purkamisprosessin kanssa. Aiemmissa artikkeleissamme olemme selvittäneet (ks. esim. Björn, Saarti & Pöllänen 2016; 2017), miten hyvinvointivaltion taustalla ollut universalismin ideaali muuttui uusliberalistiseksi puheeksi, joka läpäisi koko yliopistokentän ja muuttui lopulta uusliberalistisen talouspolitiikan ohjaamaksi yliopistopolitiikaksi.

Tässä artikkelissa tarkastelemme, miten yhteiskunnallinen muutos tasa-arvoisesta, laaja-alaisesta ja kaikille avoimesta korkeakoulusivistyksestä kohti pragmaattista ja tulostavoitteellista koulutuspolitiikkaa jalkautettiin suomalaiseen yliopistokenttään. Tarkastelemme niitä mekanismeja, jotka ovat arjessa vaikuttaneet yliopistoyhteisön sisäisiin toimintamalleihin. Tutkimme sitä, kuka antaa ohjeita ja määräyksiä, millä perusteilla ja miten määräysten noudattamista tai noudattamatta jättämistä kontrolloidaan. Yksinkertaistaen on kysymys siitä, kuka ja ketkä toimivat yliopistoyhteisön sisäisinä poliiseina, ja kenen luomia sääntöjä he pakottavat yliopistoyhteisön noudattamaan. Esityksemme painopiste on 2000-luvun kehityksen tarkastelussa ja vuoden 2010 lakimuutoksen seurauksissa. Tutkimuskysymykseen pureudutaan sekä asiakirja- että haastatteluaineistojen kautta.

Primus inter pares vai manageri? Tapaustutkimus yliopistojohtamisen muutoksesta

Sari-Johanna Karhapää

Tarvitaanko yliopiston johtajaksi manageriaalinen ammattijohtaja vai vertaistensa joukosta valittu kollega? Miten yliopiston johtaminen on muuttunut? Julkisuudessa esitetyt lausahdukset ”kaiken maailman dosentit”, julkisen rahoitusosuuden supistuminen ja korvautuminen lahjoitusvaroilla sekä yliopistollisen tutkimustiedon tarpeellisuuden kyseenalaistaminen kuvaavat vallitsevaa suhtautumista yliopistossa tehtävään työhön. Akateemiselta tutkimukselta odotetaan vaikuttavuutta. Tutkimuksen tulisi tuottaa uutta tietoa käytännön työkaluiksi päätöksentekoon ja muuttaa käsityksiä ja asenteita palvelemaan työmarkkinarelevanssia; digitalisaatiota, kansainvälistymistä ja elinikäistä oppimista. Yliopistojen odotetaan kasvattavan inhimillistä pääoma

tutkimuksen avulla lisäämällä tietoa ja osaamista. Pitäisikö yliopiston toimia tulostavoitteisen yritysorganisaation tavoin ja pitäisikö yliopistoa johtaa managerialisin keinoin?

Vaatimukset yliopistojen tehokkuuden lisäämiseksi voimistuivat uudelle vuosituhannelle tultaessa huipentuen Suomessa yliopistoreformiin vuonna 2010 uuden yliopistolain (558/2009) astuessa voimaan. Kollegiaaliseen päätöksentekoon perustuva demokraattinen johtaminen on väistymässä. Yliopistoa johdetaan tuloksia, kilpailukykyä ja tehokkuutta korostavan yritysjohtamisen tapaan (Kekäle, 1997; Kekäle, 2001; Avery, 2004; Kallio, 2014; Kallio et al., 2015; Karhapää, 2016). Johtamistapa ja johtaja edustaa managerialismia (Burnham, 1941; Pollit, 1990; Lähdesmäki, 2003). Rehtori toimii pikemminkin johtajana, joka allokoi niukkoja resursseja mahdollisimman tehokkaasti, ei niinkään sivistyksen puolesta työskentelevän valtion virkamiehen tavoin (Birnbaum, 1989; Hölttä, 1995; Dearlove, 1998; Birnbaum, 2004; Räsänen, 2005; Medvedeva & Ahponen, 2016).

Tämä tutkimus on pitkittäinen tapaustutkimus (Yin, 1994). Tutkimusaineisto perustuu yliopiston rehtorin lukuvuoden avajaispuheisiin vuosina 1998–2014. Rehtorina toimii sama henkilö koko tarkasteluajanjakson ajan. Yliopiston johtamisen muutosta tarkastellaan kriittisen diskurssianalyysin (Fairclough, 1989; Fairclough, 1992; Fairclough, 2003; Fairclough, 2005) keinoin painottaen johtamispuheen muutosta sekä yliopiston ympäristön muutosta (Berger & Luckmann, 1966; Brunila et al., 2004; Delanty, 2005; Demers, 2007)

Tarkasteluajanjakson aikana vuonna 2010 tapahtuvan yliopistoreformin myötä kohdeyliopisto fuusioituu naapuriyliopiston kanssa. (Nevala 2009; Kaukonen & Välimaa, 2010; MinEdu, 2015).
Rehtorin johtamispuhe muodostaa diskurssin (Fairclough, 2005; Hyyryläinen, 2014) johtamisen muutoksesta. Analysoitaessa johtamisen muutosta kriittisen diskurssianalyysin (Fairclough, 2005) lähestymistavalla oletetaan, että organisaatiorakenteet ovat hegemonisia. Tällöin nähdään että, organisaatiorakenteet ovat rakentuneet ja rakentuvat olemassa olevien ryhmien ja toimijoiden valtasuhteiden kautta. Olemassa olevat ryhmät ja toimijat voivat näin ollen jatkaa toimintaansa kuten ennenkin ja säilyttää ’tasapainon’. Organisaatiorakenteita voidaan joutua muuttamaan ulkoisten ja sisäisten muutosvaatimusten vuoksi. Tällöin vallitseva johtamistapa ei enää välttämättä ole tarkoituksenmukainen. Muutosvaatimusten myötä johtaja kehittää uusia strategioita, joiden avulla tavoitellaan uutta ’tasapainoa’, joka voi syntyä hegemonisen taisteluprosessin kautta. Kriittisen diskurssianalyysin (Fairclough, 2005) mukaisesti yliopiston johtamisen muutosta tarkastellaan tässä tapaustutkimuksessa neljän vaiheen kautta, jotka ovat kehkeytyminen, hegemonia, uudelleenkontekstualisointi ja operationalisointi.

Yliopistojen sisäinen demokratia ja sivistys?

Vesa Puuronen

Yliopistojen sisäinen demokratia on vuonna 2009 voimaan astuneen yliopistolain ja erilaisten johtosääntöjen ja niiden tulkintojen seurauksena kaventunut ja uhkaa kaventua edelleen. Käytän esimerkkeinä tästä valitettavasta kehityksestä Oulun yliopiston kasvatustieteellisen tiedekunnan dekaanin valintaan, Tampereen T3 hankkeeseen ja Helsingin yliopiston hallintoon liittyviä havaintoja. Alustuksen ensimmäinen tarkoitus on siis kuvailla yliopiston sisäisen demokratian tilaa uuden yliopistolain jälkeisenä aikana.

Alustuksen toinen tarkoitus on tulkita tapahtunutta kehitystä lähtien yhtäältä yleisemmin koulutuspolitiikkaa ja erityisesti yliopistopolitiikkaa koskevista managerialismiin,

kapitalisoitumiseen ja uusliberalismiin liittyvistä kriittisistä teoreettisista ajatuksista. Näistä näkökulmista yliopisto näyttäytyy tuotantolaitoksena, joka tuottaa erityistä tavaraa: tietoa. Tarkastelu lähtee siitä ajatuksesta, että yliopiston tuottamaan tieto on erityinen tavara, sillä päinvastoin kuin useimmat muut tavarat se ei niukkene vaan lisääntyy, kun sitä jaetaan. Tässä mielessä tieto on perusluonteeltaan kommunistinen, yhteisomistukseen sopiva ja sitä vaativa tavara. Viime vuosikymmeninä maailmanlaajuisesti tapahtunut yliopistojen kapitalisoiminen näkyy muun muassa niiden hallintojärjestelmien yritysmuotoistumisena ja yrityksinä muuttaa tieto tavanomaiseksi yksityisesti omistettavaksi tavaraksi.

Yritykset muuttaa yliopistot yksityisomistukseen perustuvien yritysten kaltaisiksi ja tieto yksityiseksi omaisuudeksi on johtanut havaintojeni mukaan yliopistojen toiminnan keskeisen voimavaran: luottamuksen rapautumiseen. Luottamuksen rapautuminen on johtanut välttämättömyyteen luoda yliopistoihin moninkertaisia ihmisten työajan käytön, tuottavuuden, tuloksellisuuden jne. lähinnä pseudomittaamiseen ja kontrollointiin kelpaavia järjestelmiä. Yksityisomistuksellisen ideologian ja toimintavan ulottaminen yliopistoihin on törmännyt sivistysyliopiston pohjimmiltaan jakamiseen ja yhteisomistukseen nojaavien perusideoiden kanssa. Sivistys ja puutteellinen tai pseudodemokratia eivät viihdy samassa yliopistossa.

Sociology and the Wild

Koordinaattori: Kaisa Kuurne (kaisa.kuurne@uef.fi), University of Eastern Finland & Elina Paju, (elina.paju@helsinki.fi), University of Helsinki

Työryhmäkuvaus: Sociological scrutiny often includes wild aspects, such as volatile life events, biological or instinctual drives, affects and subconscious processes, collective myths and archetypes. In many cases, this relates to the wildness as an aspect of life itself. Wildness is not solely a human or animate attribute: technologies may also produce wild effects. Wild is something that is almost impossible to grasp via analytical categories. It is fluid and constantly changing, instable and intense to the extent of volatility that is hard to predict.

Conventional sociological categories are too stable to deal with the aspects of wildness and the associated life processes. Instead, they sociology typically chooses to focus on conscious action and social structures. This is reflected both in theoretical discussions and methodological applications, even if we also see promising new developments seeking to explore various relations and movements in life, materials, technologies, nonhumans etc.

The working group examines ways in which sociological inquiry could relate to the wild as an unstoppable cyclical process in which things are born, grown, transforming, disintegrating and eventually also, dying. The working group invites empirical, theoretical and methodological papers examining social scientific ways to analyze and interpret various aspects of life and the wild that are are not easily domesticated or fit into sociological categories.

We welcome proposals, for example, on lived experiences, affects, bodily, biological, material, technological and nonhuman aspects and processes, the subconscious and the transcendental, be it relations with the departed or spiritual beings. Also, methodological contributions on how to study the wild without taming it into fixed categorizations are warmly welcome. We value both efforts to

understand wild phenomena developing sociological perspectives, as well as, interdisciplinary viewpoints that lend hand in understanding life as a force that has cycles and a logic of its own.

The working group first invites short abstracts (in English), and later longer abstracts (2-3 pages) to be circulated among the group members to support a deeper conversation on the topic.

Abstraktit:

Searching for Lost Connections: Sociology and the Wild

Kaisa Kuurne, University of Eastern Finland

Sociological inquiry is often associated to wild aspects, such as volatile life events, biological or instinctual drives, affects and subconscious processes both at a personal and collective level. Yet, the feral qualities of sociological topics are typically neglected, and more rational sense-making applied. Wild is something that is almost impossible to grasp via neat analytical categories. It calls for more fluid and ambiguous understandings and perhaps notions related to energies, drives, unconscious processes, unexplained or enigmatic experiences, architypes, instincts, yearnings etc. Why should we as social scholars be interested in such wildness?

I argue that the lived ontologies of people are wilder than assumed in modern society and social sciences. They are more instinctual, intuitive, otherworldly and polymorphic. Firstly, as bodily beings, humans are not only connected to nature but are nature. Secondly, as social beings people often include animals and dead loved ones as intimates in their social networks. Moreover, their narratives of significant relationships not only cross the boundaries between different species, and the visible and the invisible worlds, but also include unexplained (often meaningful, and even sacred) experiences of enigmatic beings, whether interpreted as ancestors, deceased loved ones or other spirits, angels or God. Thirdly, people actively search meaning and personal connection with the natural, the instinctual, the spiritual and the transcendental – and create togetherness and community around them.

The paper proposes that sociologists should stop repressing the uncomfortable 'social fact' that people find meaning, relate to, and gather around all kinds of wild and enigmatic things and beings, and find ways to study them. It outlines a few possible perspectives.

Exploring the Aesthetic Experiences of Childbirth through the 'Wild' and 'Fleshy' Moments of 'Becoming'

Suvi Satama, University of Turku

This paper inquiries into the aesthetic experiences of childbirth; wild and fleshy 'becomings' and life events that disrupt disembodied and affectless images of organization. In this paper, I build on recent literature on aesthetic experiences (e.g. Koivunen and Wennes 2011; Strati 1992; Taylor 2002; Warren 2008) in order to explore the versatile descriptions of navigating controversial expectations, conflicting ideals, fears, and ultimate joy attached to the moment of childbirth.

Drawing on eleven in-depth interviews with women who have recently given birth for the first time, I discuss the 'messy' feelings inherently present on a journey of embodied transformation towards

becoming mothers. In particular, I want to reflexively question and discuss the dominantly negative, even destructive assumptions about childbirth that flourish in the literature (e.g. Hager 2011).

Taken together, I argue for more versatile approaches to aesthetic experiences 'in all their complexity, materiality and ambiguity' (Pullen and Rhodes 2015, 164). Besides bringing insights into discussions of the aesthetic, embodied and affective sides of contemporary organizations, this paper argues for deeper understandings of aesthetic experiences in organization studies.

Key words: aesthetic experience, childbirth, wildness, body, affect, pain

"We'll meet again". On the death of the companion dog

Leena Koski, University of Eastern Finland

In many cases, the death of the companion dog touches its keepers deeply. The feelings of loss and bereavement equal those of the death of a human companion. However, there does not exist any socially legitimate forms or ideas considering this loss. In this presentation, I intend to discuss the feelings and beliefs attached to the death of a companion dog, and its hereafter. The data consist of various stories about the last days, and the hereafter of the dog published in the Internet. The stories include various themes like dogs becoming angels or entering the canine heaven, hope of re-union, and idea of the spirit of the dog eliding in the nature, as eternally present. I shall discuss these stories as expressions of the irreversibility of death.

Persuasive architectures of self-tracking software

Harley Bergroth, University of Turku
Minna Saariketo, Aalto University

Consumer markets are now proliferated with digital self-tracking devices that encourage people to collect data on themselves, map the patterns of their everyday lives and possibly modify their behaviour. STS oriented accounts have frequently noted how such technologies can profoundly affect and alter our actions as well as our modes of being in the world. Furthermore, it has frequently been noted how digital self-tracking practices can and often do promote stress and repetitive modes of action. Yet, few studies focus on how mundane self-tracking interfaces are performative of human action and temporality. Thus, more research is needed to understand not only the explicit but the subtle, affective and even pre-cognitive intensities through which self-tracking technologies alter – and are designed to alter – modes of being and acting in the world.

This talk presents a technographic research that looks into the practice of 'interfacing' with two different activity tracking technologies. Specifically, we analyse the visual and graphic interfaces of the selected applications and look into how these interfaces attract different rhythms, tendencies and temporal logics in everyday use. The analysis enables us to consider everyday self-tracking through the idea of persuasive digital architectures that tap into the 'wild' and affective aspects of human experience.

The chaotic foundations of social life according to Michel Serres

Turo-Kimmo Lehtonen, University of Tampere

The Western tradition of political philosophy is often described as a struggle between two camps. On one side there is the emphasis on the primordiality of individuals, whose relationships are originally disorderly and violent. As perhaps most famously maintained by Thomas Hobbes, peaceful social life can have been founded only after individual actors have decided to come together, with a mediation of a contract. On the other side there is the idea that human togetherness in itself is the original condition; if individuals become isolated from the primordial order, this leads to pathologies. While this latter vein of thinking has been shaped by many scholars, perhaps most importantly already by Aristotles, it can be claimed to culminate in Émile Durkheim's works. Yet it is worth noting that despite seemingly opposing each other, both the Durkheimians and the Hobbesians start with an order. Although for the latter it is not a social order, it is nevertheless an order on another scale; the form of individuality is taken as primordial, individuals are predefined as the coherent, basic units of human affairs. Further, following the French philosopher Michel Serres one could claim that the Hobbesian state of war in itself is a kind of order, a form of reciprocity, where the participants strongly resemble each other, as they are defined by their reciprocal violence, hatred and fear. But are individuals and societies the only available building blocks or founding elements social scientists can imagine? Serres himself provides an original approach to the question of foundations. Instead of starting with either the society or the individuals as ready-made, he begins with fragments, movements and chaos. In this presentation I discuss how, for Serres, the basic question concerning foundations has to do with the dynamics through which (social) order can emerge.

Wild data: Exploring the process of ethnographic knowing

Elina Paju, University of Helsinki

This paper starts with the wonder of how to account for the wildness in sociological inquiry. The wildness I explore is nothing out of the ordinary in sociological research, but rather the 'disturbing noise' that don't seem to fit in the analysis. I analyse the knowledge as emerging and even chaotic, but also the ways methodology works in taming the wild. I concentrate, in particular, on ethnography because it illustrates well the whole research process in sociological inquiry. The reflections are based on my ethnographic studies from children's day care, activating workshops for youth outside of employment and education and the homes of children under school age.

I propose in my presentation that knowledge comes to be through the researcher's engagement at a given time with the researched field, the research participants, material entities in the field but also with past experiences and imagery that might not be easily grasped for the researcher her/himself. I discuss this through an ethnographic example. The emergent nature of knowledge is tamed once it is turned into a narrative that operates with the premise of a progressive temporality. This might happen even in such practices as portraying the fieldwork and the process of research as narratives that structure the process as having more coherence than it really does in order to show the inevitability of the research results (Becker, 1992; cf. also MacLure, 2013) and, ultimately, to portray the research as reliable. The methods are not innocent but have been seen figuring heavily in producing the world they try to study (cf. Law & Urry, 2004). Bearing this in mind I seek to figure a way to understand how knowledge is gained without (totally) taming it in the process.

Sosiaalinen eriarvoisuus / Social inequality

Koordinaattorit: Elina Kilpi-Jakonen (elina.kilpi-jakonen@utu.fi), Turun yliopisto, Mikko Niemelä (mikko.niemela@utu.fi), Turun yliopisto & Jani Erola (jani.erola@utu.fi), Turun yliopisto

Työryhmäkuvaus: Työryhmässä käsitellään sosiaalista eriarvoisuutta määrällisen tutkimuksen näkökulmasta. Eriarvoisuudella tarkoitetaan tässä mitä tahansa sosiaalisen stratifikaation muotoa, joka luo systemaattista eriarvoisuutta erilaisten sosiaalisten ryhmien välille. Tutkimuskohteena voi olla koulutus (ml. koulutusvalinnat, ylin saavutettu koulutus, aikuiskoulutus), työmarkkinat (ml. luokka-asema, tulot, työttömyys, työn mielekkyyteen liittyvät tekijät) tai muu eriarvoisuuden muoto (esimerkiksi omistusasuminen, teinivanhemmuus, homogamia). Tutkittavat sosiaaliset ryhmät voivat perustua mm. perhetaustaan, koulutustasoon, sukupuoleen, maahanmuuttajuuteen, etnisyyteen tai siviilisäätyyn. Työryhmään toivotaan tutkimuksia, jotka tutkivat eriarvoisuuden ylisukupolvisuutta tai sen kumuloitumista elämänkaaren aikana, sekä tutkimuksia, jotka pyrkivät selittämään sosiaalisten ryhmien välisiä eroja. Kansainvälisesti vertailevat tai pitkittäistutkimukset, jotka tutkivat yhteiskunnallisten rakenteiden ja instituutioiden (kuten etuus- ja palvelujärjestelmän) vaikutusta eriarvoisuuteen, ovat myös tervetulleita.

The working group focuses on quantitative research examining social inequality. By social inequality we mean any form of social stratification that creates systematic inequality between different social groups. The research may relate to education (including educational choices, highest educational attainment, adult education), labour markets (including social class, earnings, unemployment, quality of work) or another form of inequality (for example home ownership, teenage parenthood, homogamy). The social groups researched may be based on social origin, education, gender, migrant status, ethnicity or marital status, for example. The working group invites presentations that examine the intergenerational transmission of inequality or how inequality accumulates over the life course, as well as presentations that aim to explain differences between groups. Cross-nationally comparative and longitudinal studies that examine the influence of social structures and institutions (such as the tax-benefit system and public services) on inequality are also welcome.

Abstraktit:

Intergenerational Inequalities in Finland: An Interdisciplinary Country Review

Ylisukupolvinen eriarvoisuus Suomessa: Poikkitieteellinen katsaus tutkimuksiin

Aleksi Karhula
Outi Sirniö

Perhetaustan vaikutus aikuisiän koulutukseen, ammattiasemaan, tuloihin, perheenmuodostukseen, terveyteen ja kuolleisuuteen on osoitettu lukuisia kertoja. Usein aihepiirin tutkimus noudattelee tieteenalojen välisiä rajoja eikä yksittäisistä tutkimuksista saa kokonaiskuvaa sukupolvien välisistä yhteyksistä. Yhdistämällä eri alojen tutkimustietoa pyrimme esittämään kokonaiskuvan ylisukupolvisista vaikutuksista Suomessa. Keskitymme erityisesti kolmeen tutkimuskysymykseen. Ensimmäisenä kartoitamme, mistä aihepiireistä on tehty ylisukupolvista tutkimusta eri aloilla. Kysymme, nähdäänkö ylisukupolvinen tutkimus tärkeänä kaikilla aloilla? Vastaus tähän on myöntävä. Kaikilla tarkastelemillamme aloilla nähdään selvästi perhetaustan yhteys aikuisikään

tärkeänä tutkimuksen aihealueena. Tämän jälkeen kartoitamme, eroavatko alat toisistaan kysymysten asettelun tai menetelmällisten valintojen osalta. Tämän osalta tuloksemme ovat vielä alustavia. Sosiologiassa, sosiaalipolitiikassa ja kansantaloustieteessä kysymys ylisukupolvisten yhteyksien voimakkuudesta nähdään enemmän itsessään mielenkiintoisena. Terveys- ja väestötieteessä kysymys on useammin sosioekonomisten terveyserojen selittämisestä perhetaustalla. Viimeinen tutkimuskysymyksemme koskee havaittujen vaikutusten muotoa. Onko ylisukupolvisissa vaikutuksissa havaittavissa yleisiä linjoja tai toistuvia rakenteita? Esitämme alustavia tuloksia erittäin hyvä- ja huono-osaisten eroista ja sukupuolten välisistä eroista. Kokonaisuudessaan artikkelimme tarjoaa kattavan kuvan Suomea koskevaan ylisukupolvisuuden tutkimukseen. Pyrimme myös hahmottamaan tutkimuskentän sokeita pisteitä ja tarkastelemaan hedelmällisiä jatkotutkimuksen kohteita. Huomattavaa on, että eri alojen tutkimus keskustelee hyvin harvoin keskenään, mikä olisi toivottavaa tiedon hyödyntämisen näkökulmasta ja voisi avata uusia näkökulmia alojen sisäisiin keskusteluihin.

Do Family Background and Extended Family Members Influence Adult Children's Income?

Hannu Lehti, University of Turku

Immediate and extended family members may provide resources for children for reasons ranging from evolutionary processes to social norms regarding intergenerational solidarity. Mechanisms ranging from social capital to cultural and personal traits of families are proposed to explain children's socioeconomic attainment. In order to gain a better understanding about the benefits of family members' social resources this paper studies do immediate and extended family members contribute to income. High quality Finnish census panel and register data are used to analyse the effects of immediate and extended family members' education and socioeconomic status on income nine years after graduation. In the study multilevel growth curve models are used to analyse panel data.

Preliminary results show that parental and aunts' and uncles' education do not contribute income in Finland on any educational level when one's own education level and other control variables are taken into account. However, higher maternal socioeconomic status is associated with higher income whereas paternal socioeconomic status is not. Further, aunts' and uncles' higher socioeconomic status compensates adult children's lower income if mother's SES is low. This association is not observed with the fathers. The results support partly social capital theory of the kin network.

Whose child will retire early? Socioeconomic background and childhood experiences predicting young adults' disability retirement

Sanna Kailaheimo
Laura Salonen
Heta Pöyliö

Numerous studies have found that early life environment and events are linked with future disability retirement (DR). However, scarce evidence on the association between parental background and child's DR indicate that low parental socioeconomic status and conversely high parental education predict disability retirement. We contribute to the existing literature by studying how the distinctive

measures of socioeconomic background, i.e. parental education, income and status, predict disability retirement in young adulthood.

We use Finnish Census Panel data to analyse disability retirement among young adults (age 20–35) born 1971–1979 (N=100,365). Socioeconomic background is measured as parents' highest level of education, average parental income and highest ISEI among parents. The logistic regression model includes all background variables and controls for adverse childhood experiences, i.e. parental death and single parenthood, individual's age, gender and highest level of education, and parental experience of disability retirement.

Marginal effects results show distinctive independent effects of parental background on disability retirement. High parental education predicts DR positively, which is in line with previous research. Additionally, high family income decreases the probability to transit to DR, and parental ISEI show no significant independent effect on DR. Because work disability is not always recognized and the application process for retirement is complicated, DR can be a positive outcome if the alternative is that the cause of work disability remains untreated. The results imply that highly educated parents provide support and help in applying and receiving the disability retirement, which is often in the form of rehabilitation, whereas financially advantaged parents may use other services to support and help their children than public rehabilitation in the form of disability retirement.

Younger people have better educational performance: the relationship among cognitive skills and the change of educational systems in Europe

Valeria Breuker, University of Milan/University of Turku

In the last forty years psychological literature has showed a substantial IQ gain of approximatly 0.3 points per year. Many researchers identified the industrialization process, the educational expansion and the better health conditions as the major factors of the improvement of the cognitive skills in all the western countries in the last century. This phenomenon is named the Flynn Effect. It refers to the substantial improvements of cognitive competences related to planning, organization, working memory, integration of experience, spatial reasoning, unique problem-solving, and skills for goal-directed behaviors over time (Flynn, 1984, 2009, 2013). Moreover, in the 90' a group of Danish researchers (T. W.TeasdaleD. R.Owen, 2008) found that the increase of the IQ scores decreased for some countries.

The aim of the paper is to observe, using PIAAC data, whether younger generations have still higher cognitive abilities than older generations in 21 countries, considering parental education, gender, and age cohorts of 10 years. Previous sociological research has showed that parental education is independent from individual education attainment, and cognitive abilities have also a significant effect on educational attainment (Bukodi, Erikson, Goldthorpe, 2014). Using OLS regression we estimate the effect of education and parental education on cognitive skills by age cohorts of 10 years. The analysis shows the level of openness of the educational systems of different countries, through an interaction term among parental education and individual education, distinguishing among tertiary and not tertiary educated, looking through different cohorts. The hypothesis is that a more open educational system allows higher gains in cognitive skills, especially for the tertiary educated. Finally, the paper observes if the value of cognitive competences change over time, considering educational expansion and an increasing openness to the tertiary educated.

How is social capital related to wellbeing in Finland? A social class perspective

Minna Tuominen
Elina Kilpi-Jakonen

It is known that social capital relates positively to happiness. Here, social capital is understood according to the Putnamian tradition to refer to social networks, trust in other people and commitment to the norms of reciprocity. Earlier research indicates that the amount of social capital that people hold is socially stratified; people in lower social classes have been shown to have less social capital than those in upper classes. This paper assesses whether the same applies in Finland, which is usually considered, along with other Nordic countries, as one of the most egalitarian societies with high levels of social capital. The paper also analyses if there are differences in how social capital relates to happiness in different social classes. The data comes from the 6th round of the European Social Survey (2012). The analysis is based on both linear and ordered logistic regression.

The results show that, indeed, the professional (salariat) class in Finland clearly has more social capital than the manual working class. More specifically, the salariat has broader social networks and stronger trust in both people and public institutions. The working class lags behind other classes in all measures except for the frequency of social interaction. According to the results, informal social networks (living with a partner) and social trust are the dimensions of social capital whose relation to happiness is statistically significant and robust in all social classes. However, the importance of these measures to happiness is the greatest in the salariat.

This study confirms that social capital is an important resource that relates to peoples' wellbeing and life satisfaction. Social capital should be actively cultivated in all social groups, but especially in the lower class where other resources are scarce.

Family resources and child bearing under different family policy schemes

Sehar Ezdi
Jani Erola
Elina Kilpi-Jakonen
Heta Pöyliö

Global changes in family formation alongside escalated economic uncertainty, high youth unemployment and educational expansion have led to greater interfamilial diversity in the provision of childhood resources: children growing up in intact two parent families with relatively good resources, contrasted with children growing up in single parent families often characterized by low resources. Periodic changes tend to exacerbate these inequalities whereas family policy imperatives may temper their effect.

We argue that parents acknowledge these changing circumstances and alter their reproductive behavior accordingly. More specifically, we expect that couples with less socioeconomic resources of their own or of their parents postpone fertility. Especially second births are postponed or forgone entirely if potential parents feel they need to accumulate more socioeconomic resources in order to guarantee adequate opportunities for their children. The compensation provided by different

family policy schemes may be especially relevant in overcoming the low socioeconomic resources of the parents or their social origin.

We study the influence of parental resources and compensatory mechanisms on fertility by analyzing the probability and timing of first and second child births from four panel datasets: Finnish register data, UK BHPS (and Understanding society), German SOEP and US PSID. This cross-national comparison includes countries that represent different types of family policy schemes. Additionally, it benefits from panels running long enough to be able to observe periodic and institutional changes from early 1990s to 2010s. Institutional variation is observed through multiple macro indicators: types of parental leave schemes, pre-primary education, tax benefit transfers to families and family allowances. In addition, we take the changing labor market context into account. We expect a direct relationship between family policies and fertility so that more egalitarian or generous family policies would serve as an incentive to boost fertility, and more so for families with low levels of resources.

Perhetaustan yhteys toiselle asteelle pääsyyn erityisopetukseen osallistumisen mukaan

Hanna Rinne
Tiia Villa
Johanna Korkeamäki

Tausta

Perhetaustan tiedetään olevan yhteydessä koulutukseen hakeutumiseen ja koulutuksen olevan sosiaalisesti periytyvää johtuen esimerkiksi vanhempien puutteellisesta rohkaisemisesta kouluttautumiseen (Vanttaja 2005; Corcoran & Adams 1997).

Myös erityisopetukseen osallistuminen on yhteydessä koulutussiirtymiin. Peruskoulussa erityistä tukea tarvinneille siirtyminen toisen asteen opintoihin on keskimääräistä hankalampaa (Kvalsund & Bele 2010). Esteinä ovat esimerkiksi aiemmat koulukokemukset ja -saavutukset (Mustaparta & Nyyssölä 2004).

Tavoitteena on selvittää perhetaustan yhteyttä toiselle asteelle pääsyyn peruskoulussa erityisopetukseen osallistuneilla ja verrata heitä muihin oppilaisiin.

Aineisto ja menetelmät

Aineistona on Tilastokeskuksen väestölaskentatiedoista poimittu kokonaisaineisto kaikista vuosina 1989-1994 syntyneistä, jotka ovat asuneet Suomessa vuosien 1989-2015 aikana. Tutkimusväestölle liitetään tietoja seuranta-ajalta mm. perheestä ja asuntokunnasta, työllisyydestä, rikollisuudesta, kouluttautumisesta sekä erityisopetukseen osallistumisesta. Kelan rekistereistä saadaan tiedot mm. kuntoutuksesta, vammaisetuuksista ja sairauspäivärahapäivistä.

Erityisopetuksessa olleita ovat tässä ne, jotka ovat yhteisvalintarekisterin tietojen mukaan suorittaneet perusopetuksen erityisopetuksessa joko osittain tai kokonaan yksilöllistettynä oppimääränä.

Perhetaustatiedot ovat siltä vuodelta, jona yksilö täyttää 16 vuotta. Tarkastellut muuttujat ovat perhetyyppi, asuntokunnan tulot, sekä äidin että isän koulutus, sosioekonominen asema ja pääasiallinen toiminta.

Yhteyttä tarkastellaan esim. logistisella regressiolla.

Tulokset

Alustavien tulosten mukaan pojista 7,6 ja tytöistä 4,7 prosenttia osallistui erityisopetukseen peruskoulussa.
20 ikävuoteen mennessä peruskoulun yleisopetuksessa suorittaneista tytöistä ja pojista 99 prosenttia oli päässyt opiskelemaan toiselle asteelle, erityisopetukseen osallistuneista 92 prosenttia. Yhteisvalintaan osallistuneista yleisopetuksessa olleista tytöistä 63 ja pojista 47 prosenttia oli päässyt lukioon, erityisopetukseen osallistuneista tytöistä 4 ja pojista 2 prosenttia.

Erityisopetukseen osallistuneiden todennäköisyys jäädä ilman toisen asteen koulutuspaikkaa 20 ikävuoteen mennessä oli tytöillä 16-kertainen ja pojilla 10-kertainen yleisopetuksessa olleisiin verrattuna. Kaikki tarkastellut muuttujat selittivät yhteyttä enemmän tytöillä kuin pojilla. Äidin taustatekijöillä oli enemmän merkitystä kuin isän. Eniten yksittäisistä muuttujista selittivät äidin koulutus ja sosioekonomisen asema –tytöillä neljänneksen, pojilla pari prosenttiyksikköä vähemmän. Kun perhetyyppi, isän koulutus, äidin koulutus ja asuntokunnan tulot vakioitiin yhtä aikaa, selittyi ero tytöillä 38 ja pojilla 34 prosenttia.

Sosiaalisen eriarvoisuuden vähentäminen interventiotutkimuksen keinoin

Sirpa Kannasoja, Jyväskylän yliopisto
Mari Kivitalo, Jyväskylän yliopisto
Hanna Ristolainen, Itä-Suomen yliopisto
Tuula Joro, Itä-Suomen yliopisto
Kati Närhi, Jyväskylän yliopisto

Työryhmäesityksessä tarkastelemme sosiaalisen eriarvoisuuden vähentämistä interventiotutkimuksen avulla. Tapausesimerkkinä toimii PROMEQ-tutkimushankkeessa ikäihmisten keskuudessa toteutettu interventio: osallistava ryhmämuotoinen palveluohjaus. Intervention tavoitteena oli vahvistaa ikäihmisten hyvinvointia, elämänlaatua ja terveyttä. Interventio on suunniteltu yhdessä ikäihmisten sekä ikäihmisten kanssa erilaisissa tehtävissä työskentelevien työntekijöiden kanssa. Tutkimukseen ilmoittautui lähes 400 yli 65-vuotiasta yksin asuvaa ikäihmistä, joilla oli sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttöä sekä omaan arvioon perustuvia hyvinvointi- tai terveysvajeita.

Osallistujat arvottiin kahteen ryhmään: koeryhmään, joka osallistui interventioon eli ryhmätoimintaan sekä kontrolliryhmään, joka jatkoi tavanomaista elämäänsä. Molemmat ryhmät täyttivät kuuden kuukauden aikana (ennen interventiota, sen aikana ja välittömästi intervention päättymisen jälkeen) kolme lähes saman sisältöistä kyselylomaketta. Lisäksi koeryhmään osallistuneet täyttivät intervention päätyttyä kyselylomakkeen, jossa he arvioivat intervention subjektiivisia vaikutuksia.

Työryhmäesityksessä esittelemme ensimmäisen ja toisen mittauskerran tuloksia. Analyysimenetelminä on käytetty kuvailevia ja selittäviä menetelmiä, esimerkiksi varianssi- ja regressioanalyysia sekä multimediaattorimallinnusta.

Tutkimuksessa mukana olevien ikäihmisten keskuudessa kokemus yksinäisyydestä on läheisesti elämänlaatuun liittyvä tekijä. Tutkimusaineistossa on melko usein tai jatkuvasti yksinäisyyttä kokevia yli kolme kertaa enemmän kuin muiden saman ikäisten suomalaisten joukossa. Yksinäisyyteen ovat yhteydessä taloudellisen tilanteen, luottamuksen, osallisuuden ja lähisuhteiden puutteet sekä erilaiset itsearvioidut esteet lähteä muiden ihmisten seuraan. Aineiston perusteella yksinäisyyttä lieventää merkittävästi toimintamahdollisuuksien vahvistaminen. On tärkeää tunnistaa ja erottaa yksinäisyyttä mahdollisesti vahvistavat sekä toimintamahdollisuuksia heikentävät rakenteelliset ja yksilölliset esteet toisistaan, jotta niihin voidaan vaikuttaa tarkoituksenmukaisilla tavoilla. Erilaisia, esimerkiksi yksinäisyyteen liittyviä mekanismeja tunnistamalla on mahdollista vaikuttaa ammatillisilla ja poliittisilla areenoilla eriarvoisuutta vähentäen.

Sosioekonominen huono-osaisuus ja toisen asteen koulutus Suomessa. Sukupuolittaista tarkastelua

Helena Hautala
Johanna Kallio

Tarkastelemme tutkimuksessa sukupuolen merkitystä lapsuudenperheen huono-osaisuuden ja toisen asteen tutkinnon suorittamisen välisessä kytköksessä. Toisen asteen tutkinnon puuttuminen on yhteydessä moniin huono-osaisuustekijöihin ja kohonneeseen syrjäytymisriskiin myöhemmin elämässä. Toisen asteen tutkinto jää pojilta suorittamatta tyttöjä useammin ja syrjäytymiskeskustelussa on korostunut erityisesti huoli nuorista miehistä. Sukupuolittaista tarkastelua vanhempien huono-osaisuuden ja heidän lastensa koulutussaavutusten välisestä yhteydestä on kuitenkin tehty hyvin vähän ja tulokset ovat olleet keskenään ristiriitaisia.

Kysymme tutkimuksessa 1) Kuinka lapsuudenperheessä koettu työttömyys, tuloköyhyys ja toimeentulotuen asiakkuus ovat yhteydessä toisen asteen tutkinnon suorittamiseen tyttärillä ja pojilla? 2) Kuinka äidin ja isän koulutustaso ovat yhteydessä tytärten ja poikien toisen asteen tutkinnon suorittamiseen? 3) Toimiiko äidin tai isän korkea koulutus perheen huono-osaisuuden vaikutuksilta suojaavana tekijänä ja onko tässä mahdollisesti sukupuolittaista eroa?

Käytämme aineistona Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen Youth Trajectories -rekisteriaineistoa. Aineisto käsittää 25 % kaikista Suomessa vuosina 1980-1986 syntyneistä nuorista ja lisäksi kaikki heidän biologiset samalla aikavälillä syntyneet sisaruksensa (n=157 135). Vanhempien tiedot on kerätty vuodelta, jolloin otoshenkilö on täyttänyt 15 vuotta. Perheiden mukaan klusteroituun aineistoon sovelsimme lineaarista todennäköisyysmallia ja sisaruskorrelaatiota.

Tulosten perusteella pojat näyttäisivät olevan tyttäriä alttiimpia huono-osaisuuden negatiivisille seurausvaikutuksille. Vanhempien tuloköyhyys, toimeentulotuen asiakkuus ja matala koulutustaso ennustivat toisen asteen tutkinnon suorittamatta jättämistä pojilla tyttäriä voimakkaammin. Äidin koulutustason merkitys oli isän koulutustasoa suurempi sekä pojille että tyttärille. Kummankin vanhemman korkea koulutus suojasi huono-osaisuuden vaikutukselta enemmän poikia, kuin

tyttäriä. Äidin koulutustason suojaava vaikutus oli isän koulutustasoa suurempi sekä pojille että tyttärille. Suojaava merkitys oli kokonaisuudessaan kuitenkin melko pieni.

Kuka päätyy ammattikorkeakouluun, kuka yliopistoon? Vanhempien resurssien ja oman peruskoulun aikaisen koulumenestyksen yhteydet korkeakouluun valikoitumiseen 2000-luvun Suomessa

Laura Heiskala, Turun yliopisto

Kahden korkeakoulun malli sekä opiskelijoiden sisäänotto pääsykokeiden perusteella tekevät suomalaisesta korkeakoulujärjestelmästä ainutlaatuisen. Koulutuksen periytyvyyttä on tutkittu Suomessa runsaasti, mutta tutkimus ammattikorkeakoulun ja yliopiston eroista koulutukseen valikoitumisessa on ollut puutteellista. Ammattikorkeakoulua on pidetty eriarvoisuutta vähentävänä instituutiona, sillä vanhempien koulutustason ja ammattikorkeakouluun siirtymisen välillä ei ole havaittu tilastollisesti merkitsevää yhteyttä (Kivinen ym. 2012). Tämä tutkimus selvittää, periytyykö koulutustaso Suomessa oppilaan omasta koulumenestyksestä riippumatta, onko ammattikorkeakouluun ja yliopistoon valikoitumisessa havaittavissa selkeitä eroja ja onko vanhempien koulutustason yhteys korkeakouluun valikoitumiseen vahvempaa heikosti vai hyvin pärjäävillä oppilailla. Aikaisemman kansainvälisen tutkimuksen mukaan (esim. Bernardi & Cebolla-Boado 2014) vanhempien resurssit kompensoivat erityisesti heikosti pärjääviä oppilaita koulutussiirtymissä.

Aineistona on Tilastokeskuksen kokoama pitkittäisaineisto, joka on 5 % otos vuosina 2000-2004 peruskoulun päättäneistä alle 25-vuotiaista nuorista. Tutkimukseen valikoituneita nuoria (N=22 293) on seurattu vuoteen 2012 asti ja aineistossa on tiedot vanhempien koulutuksesta, tuloista ja sosioekonomisesta asemasta. Analyysimenetelmänä käytetään logistisia regressioanalyyseja ja kontrastoituja keskimääräisiä marginaaliefektejä.

Alustavat tulokset osoittavat, että mitä korkeampi vanhempien koulutustaso on, sitä suuremmalla todennäköisyydellä nuori siirtyy korkeakouluun omasta koulumenestyksestä huolimatta. Hyvin pärjäävät nuoret siirtyvät suurella todennäköisyydellä yliopistoon, jos heidän vanhemmillaan on korkea-asteen koulutus ja ammattikorkeakouluun, jos heidän vanhemmillaan on perusasteen tai toisen asteen koulutus. Heikosti menestyvät oppilaat, joiden vanhemmilla ei ole korkea-asteen koulutusta, siirtyvät hyvin pienellä todennäköisyydellä kumpaankaan korkeakouluista. Sen sijaan heikosti pärjäävät oppilaat, joiden vanhemmilla on korkea-asteen koulutus, siirtyvät suurella todennäköisyydellä ammattikorkeakouluun. Tämän vuoksi ammattikorkeakoulun pitämisen eriarvoisuutta vähentävänä instituutiona voidaan kyseenalaistaa. Vanhempien korkea-asteen koulutus kompensoi siis aikaisempaa heikkoa koulumenestystä ammattikorkeakouluun siirryttäessä. Vanhempien tulot ja sosioekonominen asema eivät selitä havaittuja yhteyksiä. Riittävä opintojen ohjaus sekä korkeakoulujen ja toisen asteen oppilaitosten tiivis yhteistyö ovat tärkeässä roolissa koulutuksellisen eriarvoisuuden vähentämisessä.

Oulun seudun lasten ja nuorten hyvinvointitutkimus: esimerkki moniulotteisen korrespondenssianalyysin käytöstä sosiaalitieteissä

Petri Kinnunen, Lapin yliopisto
Petri Vuojärvi, Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus

Tutkimuksessa esitellään Oulun seudun 11-, 14- ja 17-vuotiaiden sekä 18-29-vuotiaiden lasten, nuorten ja nuorten aikuisten hyvinvointia kahdella eri tasolla. Ensimmäisessä käydään läpi kyselyistä lähinnä taustamuuttujien kanssa ristiintaulukoimalla saatuja keskeisiä tuloksia, mistä siirrytään monimuuttujamenetelmiä, erityisesti moniulotteista korrespondenssianalyysiä (Multiple Correspondence Analysis, MCA) käyttäen lasten ja nuorten hyvinvointikokemusten tarkasteluun yhdessä sosiaalisen, taloudellisen ja osin kulttuurisenkin kokemuksen kanssa. Alaikäisten osalta havaitaan huolen- ja ilonaiheiden kokemuksellinen eriytyminen sekä myös aineellisen kulttuurin muutos hyvinvoinnin vaihtelun mukaan. Tulokset osoittavat hyvinvoinnin kahtiajakautumisen lisääntyvän huomattavasti täysi-ikäisyyden saavuttamisen jälkeen. Tutkimuksessa käsitellään myös alaikäisten syrjinnän ja ulkopuolisuuden kokemuksia sekä täysi-ikäisten yhteiskunnallista kiinnittymistä ja havaitaan vanhempien ammattien vaikuttavan niihin merkittävästi.

Moniulotteinen korrespondenssianalyysi on Suomessa tällä hetkellä vielä suhteellisen tuntematon kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä. Merkittäväksi MCA:n tekee sen kyky käsitellä kaikkien mittaluokkien muuttujia ja integroida laadullista lähestymistapaa määrälliseen tutkimusotteeseen, tai päinvastoin. Menetelmä ei myöskään vaadi selittävien ja selitettävän muuttujien määrittelyä vaan tarkastelee yhtäaikaisesti kaikkien muuttujien suhteita toisiinsa. Moniulotteinen korrespondenssianalyysi soveltuu erityisesti kokoavan yleiskuvan luomiseen yhteiskunnallisista ilmiöistä tavalla, jossa voidaan koota yhteen monia kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia osatuloksia ja havainnoida niiden keskinäisiä suhteita.

MCA:n soveltavan käytön ensiaskeleet otettiin Ranskassa ja sillä on selkeä yhteys Pierre Bourdieun teoreettiseen ajatteluun. Anglosaksiseen kielimaailmaan menetelmä on tullut viiveellä ja ensimmäiset pohjoismaiset moniulotteista korrespondenssianalyysiä käyttävät sosiaalitieteelliset tutkimukset tehtiin 2000-luvun alussa.

Sosiaalisen huono-osaisuuden ylisukupolvisuus Suomessa

Teemu Vauhkonen
Johanna Kallio
Jani Erola

Our article examines the intergenerational transmission of social disadvantages in Finland. Previous research on intergenerational transmission has typically concentrated on educational attainment, income and social class. These indicators do not address social disadvantage, however, but only socioeconomic status in general. We have chosen to measure both parental disadvantage and children's outcomes using three indicators: dropping out of school after compulsory education, unemployment, and receipt of social assistance. We also measure how the length of parental unemployment and receipt of social assistance is associated with children's disadvantages. We use high-quality register data from Finland (n=157,135). Parental information was collected at the point when each child was 15 years of age, and young adulthood outcomes were collected when the child was 22. We analyse the data with sibling methods, using random effect linear regression models to study the impact of a disadvantaged background on adulthood outcomes. According to the results, all three social disadvantages have a direct and independent effect on children's outcomes. Parental long-term receipt of social assistance has the most severe intergenerational consequences.

Tulottomuuden kesto ja siirtymät ensisijaisille etuuksille

Tuija Korpela
Simo Raittila

Vailla ansiotuloja ja ensisijaisia etuuksia olevien, ns. tulottomien kotitalouksien määrä on kaksinkertaistunut noin kymmenessä vuodessa eli tilanne koskettaa yhä useampia kotitalouksia. Ansiotulojen ja ensisijaisten etuuksien puute voi olla väliaikaista, mutta joillakin kotitalouksilla tilanne pitkittyy. (Korpela 2017.)

Tulottomuus liittyy tilanteisiin, joissa yhteiskunnan ensisijaiset tukijärjestelmät eivät toimi ja kotitalous on ajautunut järjestelmän reunalle pelkän viimesijaisen tuen varaan. Toimeentulotuen saamiseen liittyvien ongelmien voidaankin olettaa kasautuvan ja kärjistyvän erityisesti niissä kotitalouksissa, joissa tulottomuus on pysyvintä. Viimesijaiselle etuudelle valikoituu usein ihmisiä, joiden tarpeisiin etuusjärjestelmä vastaa huonosti (väliinputoajuudesta kts. esim. Määttä 2010). Osalla toimeentulotuen saanti liittyy terveysongelmiin, ja toimeentulotuen saajien on todettu käyttävän muuta väestöä useammin perusterveydenhuollon ja psykiatrian palveluita (Vaalavuo 2016). Toimeentulotuen saantiin usein yhteydessä olevan työttömyyden pitkittyessä ns. arpeutumisvaikutukset (scarring effects) voivat erityisesti nuorilla heikentää sosioekonomista asemaa myös myöhemmin elämässä (McQuaid 2014).

Yksi perustoimeentulotuen Kela-siirron tavoitteista oli parantaa toimeentulotuen saajien ensisijaisten etuuksien saantia. Tilastollisessa analyysissa tarkastellaan, kuinka pitkään tulottomuus jatkuu ja mahdollisesti myös sitä, mihin tuensaajat tulottomuudesta siirtyvät. Tilanteen pysyvyyttä eritellään myös demografisten taustatekijöiden mukaan. Analyysissa hyödynnetään duraatiomallinnusta.

Paperissa seurataan vailla ensisijaisia etuuksia tai ansiotuloja olevia henkilöitä, jotka ovat saaneet toimeentulotukea vähintään yhden kuukauden ajan huhti–joulukuussa 2017. Tutkimuksen aineistona käytetään Kelan toimeentulotuen rekisteritietoja sekä mahdollisesti muita etuusrekisteritietoja. Seuranta päättyy vuoden 2017 loppuun.

Tutkimuksen tuloksista kirjoitetaan artikkeli toimeentulotuen siirtoa käsittelevään Kelan Teema-kirjaan, joka on tarkoitus julkaista vuonna 2019.

Lähteet:

Korpela, Tuija. (2017) ”Tulottomien” kotitalouksien määrä kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa. Kelan tutkimusblogi 14.12.2017. URL= http://blogi.kansanelakelaitos.fi/arkisto/4341 (Viitattu 12.1.2018)

McQuaid, Ronald. (2014). Youth unemployment produces multiple scarring effects. LSE British Politics and Policy blog 28.7.2014. URL= http://blogs.lse.ac.uk/politicsandpolicy/multiple-scarring-effects-of-youth-unemployment/ (Viitattu 22.1.2018)

Määttä, Anne. (2010). Toimeentulotuen väliinputoajat. Janus, 18(1), 20–34. URL= https://journal.fi/janus/article/view/50546/15305 (Viitattu 22.1.2018)

Vaalavuo, Maria. (2016). Toimeentulotukiasiakkaiden terveyspalveluiden käyttö pääkaupunkiseudulla. Janus, 24(3), 230–250. URL= https://journal.fi/janus/article/view/59353/20560 (Viitattu 22.1.2018)

Kohorttien väliset tulo- ja kulutuserot eri tuloryhmissä: ikä-periodi-kohorttianalyysi Suomessa vuosina 1966-2012

Esa Karonen
Mikko Niemelä

Tutkimus tarkastelee elinkaarinäkökulmasta käsin, millä tavoin syntymäkohorttien suhteelliset kulutus- ja tuloerot poikkeavat toisistaan tulojakauman ääripäissä. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat: 1) Miten kohorttien väliset rahatulot ja rahamenot eroavat toisistaan suuri- ja pienituloisimman tulokvintiilin välillä ja millä tavoin tulo- ja kulutuserot ovat muuttuneet vuosina 1966-2012? 2) Millä tavoin kohortit poikkeavat toisistaan elintarvikkeiden sekä kulttuurin ja vapaa-ajan kulutuksen osalta ylimmässä ja alimmassa tulokvintiilissä? Aineistona toimii kotitalouksien kulutuksen aikasarja-aineisto vuosilta 1966–2012. Tutkimuksen päämenetelmänä toimii APCGO -mallinnus (engl. Age-Period-Cohort Gap/Oaxaca model), jossa analysoimme selitettäviä muuttujia nolla-arvot mahdollistavilla logit(rank) -standardisoinnilla. Menetelmän etuna on kahden vertailuryhmän käytön mahdollisuus, joka on puuttunut aiemmista ikä-periodi-kohorttimalleista. Lisäksi käytämme tutkimuksen tukena kuvailevia analyyseja.

Tuloksissa tarkastellaan rahamenojen ja rahatulojen välistä suhdetta, josta havaitaan tuloerojen etäisyyden pysyneen samana ylimmän- ja alimman tulokvintiilin välillä. Sen sijaan tuloryhmien välinen rahamenojen etäisyys on kaventunut kohorttien välillä. Lisäksi tulokset osoittavat ruuan kulutuksen erojen hävinneen kokonaan nuorimpaan kohorttiin mennessä, joka tukee Ernst Engelin teoriaa välttämättömän ja ei-välttämättömän kulutuksen suhteesta kotitalouksien tuloihin. Vanhemmasta nuorimpaan kohorttiin mitatessa kulttuurin ja vapaa-ajan kuluerät ovat lisääntyneet suurituloisimmassa ryhmässä verrattuna pienituloisimpaan kvintiiliin. Tulokset voidaan kytkeä kohonneen kulttuurin ja vapaa-ajan kulutuserojen osalta Thorstein Veblenin kerskakulutuksen teoriaan, jonka mukaan tulojen kasvaessa ylijäämä investoidaan tuloelastisiin hyödykkeisiin, joilla viestitään omaa sosiaalista statusta.

Sosiaalinen vuorovaikutus ja ihmisen mieli

Koordinaattori: Melisa Stevanovic (melisa.stevanovic@helsinki.fi), Helsingin yliopisto

Työryhmäkuvaus: Sosiaalinen vuorovaikutus ja ihmisen mieli ovat kiinteässä kehämäisessä suhteessa toinen toisiinsa. Samalla kun ihmisen mieli rakentuu vuorovaikutuksessa, vuorovaikutukseen osallistuminen edellyttää jatkuvaa suuntautumista mielellisiin ilmiöihin – siihen, mitä ovat vuorovaikutuksen toisen osapuolen kulloisetkin tunteet, toiveet ja pyrkimykset. Vuorovaikutus siis koostuu keskeisesti mielen ilmaisemisesta ja tulkinnasta, ja vuorovaikutuksen toistuvien rakenteiden voikin nähdä kehittyneen nimenomaan tätä tarkoitusta varten. Esimerkiksi sekventiaalisuus – eli toimintojen ketjuuntuminen tunnistettavasti samanlaisiksi rakenteiksi aina uudelleen ja uudelleen – on vuorovaikutuksen keskeisimpiä piirteitä, minkä voi olettaa edesauttavan mielen sisältöjen ymmärrettäväksi tekemistä ja tulkintaa myös entuudestaan toisille tuntemattomien ihmisten välillä.

Vuorovaikutuksen mikrososiologisessa tutkimuksessa on perinteisesti ollut keskeisintä tutkia kysymystä siitä, kuinka omia mielen liikkeitä tehdään vuorovaikutuksellisessa toiminnassa julkiseksi toisille vuorovaikutuksen osallistujille, sekä sitä, millaisia seurauksia tällä julkiseksi tekemisellä on sille, mitä vuorovaikutuksessa seuraavaksi tapahtuu. Toisaalta vuorovaikutuksen ja mielen kehämäinen yhteys kutsuu tutkimaan myös niitä mielensisäisiä prosesseja, jotka ovat yhteydessä kunkin osallistujan tapaan ilmaista omia mielenliikkeitään vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Tällaiset mielensisäiset prosessit ovat ankkuroituneita sekä erilaisiin psykologisiin ilmiöihin, kuten toisten käyttäytymistä ja toiminnan motiiveja koskeviin odotuksiin ja olettamuksiin, että kehollisiin, biologisiin, fysiologisiin ja affektiivisiin prosesseihin. Näiden tutkiminen nivoutuu tällä tavoin osaksi empiirisen mikrososiologisen vuorovaikutustutkimuksen tutkimuskohdetta.

Työryhmän esitykset käsittelevät vuorovaikutuksen ja ihmismielen suhdetta empiirisen mikrososiologisen vuorovaikutustutkimuksen valossa. Esityksissä voidaan selvittää, kuinka mielen sisältöjen sanallinen ja kehollinen ilmaisu muokkaa vuorovaikutuksessa tapahtuvaa osallistujien yhteistoimintaa ja/tai osanottajien tietoa, tarkkaavaisuutta ja tunteita. Yhtä lailla esitys voi kohdistua siihen toiminnalliseen tai affektiiviseen maaperään, josta osallistujien keholliset ja sanalliset ilmaukset kumpuavat. Tällainen empiirinen tutkimus voi kohdistua vuorovaikutukseen terveisissä, neurotyypillisissä populaatioissa tai erityyppisissä kliinisissä populaatioissa, joissa vuorovaikutuksen käytänteiden ja niiden taustalla olevien mielellisten ilmiöiden välisen suhteen voi olettaa olevan epätyypillinen.

Abstraktit:

Osallisuus ja yhteisen päätöksenteon edistäminen mielenterveyskuntoutuksessa

Taina Valkeapää (taina.valkeapaa@helsinki.fi), Helsingin yliopisto,
Melisa Stevanovic (melisa.stevanovic@helsinki.fi), Helsingin yliopisto
Elina Weiste (elina.weiste@helsinki.fi), Helsingin yliopisto
Camilla Lindholm (camilla.lindholm@helsinki.fi), Helsingin yliopisto

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa on alettu viime vuosina korostaa yhä enemmän asiakaskeskeisyyttä ja tähän liittyvää asiakkaiden ja palveluntarjoajien yhteistä päätöksentekoa. Yhteisen päätöksenteon ihanne elää vahvana myös mielenterveyspuolella, vaikka aidosti yhteisten päätöksen tekeminen onkin tässä kontekstissa todettu varsin haasteelliseksi (Stovell et al. 2016). Yhteisen päätöksenteon ihannetta vaalitaan erityisesti mielenterveyskuntoutujille suunnatussa yhteisöllisessä Klubitalo-toiminnassa, jossa suositaan avoimia keskustelutilaisuuksia ja konsensusratkaisuihin tähtääviä päätöksenteon malleja.

Tässä esityksessä tarkastelemme Klubitalolla tapahtuvaa yhteistä päätöksentekoa. Aineistomme koostuu Klubitalon jäsenten ja ohjaajien viikoittaisista kokoontumisista, joissa harjoitellaan jäsenten työelämätaitoja. Kokoontumisia on yhteensä 30 ja niiden kesto vaihtelee 30–70 minuutin välillä. Kokoontumisissa on läsnä 3–8 jäsentä ja 1–2 ohjaajaa. Kokoontumisissa tehdään monenlaisia yhteisiä päätöksiä, jotka tyypillisimmin koskevat ryhmän toimintamalleja, tulevilla kokoontumiskerroilla käsiteltäviä asioita sekä Klubitalon laajempaa toimintaa koskevia suunnitelmia. Analyysimme kohdistuu ohjaajien keinoihin ottaa mielenterveyskuntoutujat osallisiksi yhteisiin päätöksiin.

Koska jäsenet tekevät ehdotuksia harvoin, päätöksenteon yhteisyys edellyttää ohjaajilta aktiivista työtä tämän lähtökohtaisen epäsymmetrian tasapainottamiseksi. Tässä esityksessä havainnollistamme, kuinka ohjaajat rakentavat jäsenten alun perin muiksi tulkittuja puheenvuoroja ehdotuksiksi ja sitä, kuinka ohjaajat edistävät itse aloittamiensa ehdotussekvenssien etenemistä ottamalla vastuuta myös responsiivisten vuorojen tuottamisesta. Näin ohjaajat rakentavat päätöksentekoa yhteiseksi sen tosiasiallisesta yksipuolisuudesta huolimatta.

Ohjaajien toimintaa voidaan ymmärtää Vehviläisen (2014) ohjaustyön kannattelevan orientaation näkökulmasta. Ohjaaja kannattelee sekä vuorovaikutusta että jäsenen osallisuutta siinä – siitä huolimatta, ettei jäsenen oman kompetenssi välttämättä riitä substantiaaliseen osallistumiseen. Ohjaajien toimintaa voidaan käsitteellistää myös oppimisen ohjatun tukemisen (scaffolding; Snow 1977) ja Vygotskyn "lähikehityksen vyöhykkeen" käsitteiden avulla, jossa oleellista on oppijan käsitteleminen astetta kompetentimpana toimijana kuin hän on.

Lähteet:
Vehviläinen, S. (2014). Ohjaustyön opas: Yhteistyössä kohti toimijuutta. Helsinki: Gaudeamus.

Snow, C. E. (1977). The development of conversation between mothers and babies. Journal of Child Language, 4, 1–22.

Stovell, D., Morrison, A. P., Panayiotou, M., Hutton, P. (2016). Shared treatment decision-making and empowerment-related outcomes in psychosis: systematic review and meta-analysis. The British Journal of Psychiatry, bjp-bp.

Affiliaation ja samanmielisyyden rajat: Esimerkkejä epätyypillisestä vuorovaikutuksesta

Emmi Koskinen (emmi.ek.koskinen@helsinki.fi), Helsingin yliopisto

Tarinan vastaanottaja voi osoittaa empatiaa tai affiliaatiota ottamalla kerrottua tarinaa kohtaan saman affektiivisen asenteen kuin kertoja (Stivers 2008). Tähän liittyy kuitenkin tiedollinen dilemma, jota John Heritage (2011, 176-177) on kuvannut seuraavasti: mitä yleisempi kokemus on, sitä helpompi sitä on affilioida, kun taas yksityiskohtaisempiin kuvauksiin on vaikeampi samaistua, mutta ne paradoksaalisesti vaativat yleensä enemmän empatiaa vastaanottajaltaan.

Usein affiliaation osoittaminen edellyttää myös samanmielisyyttä: vastaanottaja vahvistaa ensimmäisen puhujan esittämän luonnehdinnan paikkansapitäväksi, mikä on keskustelijoiden solidaarisuutta ylläpitävä käytänne (Tainio 1996, 86). Samanmielisyyteen kuuluu myös tiedollinen ulottuvuus, jossa käydään hienovaraista kamppailua siitä, kumman keskustelijan episteemiselle alueelle aihe läheisemmin kuuluu (ks. esim. Heritage & Raymond 2005).

Tässä esityksessä käsittelen tarinankerrontaa ja -vastaanottoa epätyypillisessä vuorovaikutustilanteessa: asetelmassa, jossa toisella osallistujista on todettu Aspergerin oireyhtymä (AS) ja toinen koehenkilö on neurotyypillinen. Keskustelun aiheena olivat keskustelijoiden kokemat iloiset, onnelliset tapahtumat ja menetykset. Esittelen aineistokatkelmia, joissa affiliaation ja samanmielisyyden rajanvetoa koetellaan. Näytän esimerkkejä, joissa AS-henkilöiden vastaanottovuorot osoittavat samanmielisyyttä kertojan kanssa, mutta samalla ne

voivat astua kertojan episteemiselle alueelle tai kohdella kertomusta ikään kuin yleisenä tietona, jolloin ne ohittavat kertomuksen affektiivisen merkityksen. Tällöin vahva samanmielisyys voi joskus olla tulkittavissa ei-affiliatiiviseksi.

Asperger-vuorovaikutus voi valottaa, minkälaisia sosiaalisen havaitsemisen kompetensseja hienovaraisten episteemisten rajojen huomioiminen keskustelussa vaatii, sekä paljastaa tyypillistä vuorovaikutustilannetta paremmin affiliaation ja samanmielisyyden käsitteiden erillisyyden ja toisaalta niiden rajojen venyvyyden.

Lähteet:
Heritage, John & Raymond, Geoffrey (2005). The terms of agreement: Indexing epistemic authority and subordination in assessment sequences. Social Psychology Quarterly, 68(1): 15-38.

Heritage, John (2011). Territories of knowledge, territories of experience: Empathic moments in interaction. Teoksessa T. Stivers, L. Mondada & J. Steensig (toim.), The morality of knowledge in conversation. Cambridge: Cambridge University Press, 159–183.

Stivers, Tanya (2008). Stance, alignment, and affiliation during storytelling: When nodding is a token of affiliation. Research on Language and Social Interaction, 41(1), 31–57.

Tainio, Liisa (1996). Kannanotoista arkikeskustelussa. Teoksessa A. Hakulinen (toim.): Suomalaisen keskustelun keinoja II. Kieli 10. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos, 81–108.

Affiliaatio, psykofysiologia ja Aspergerin oireyhtymä

Melisa Stevanovic (melisa.stevanovic@helsinki.fi), Helsingin yliopisto
Pentti Henttonen (pentti.henttonen@helsinki.fi), Helsingin yliopisto
Emmi Koskinen (emmi.ek.koskinen@helsinki.fi), Helsingin yliopisto
Anssi Peräkylä (anssi.perakyla@helsinki.fi), Helsingin yliopisto
Taina Nieminen von-Wendt (taina.nieminen-vonwendt@neuromental.fi), NeuroMental
Elina Sihvola (elina.sihvola@hus.fi), Helsingin yliopistollinen keskussairaala
Pekka Tani (pekka.tani@hus.fi), Helsingin yliopistollinen keskussairaala
Niklas Ravaja (niklas.ravaja@helsinki.fi), Helsingin yliopisto
Mikko Sams (mikko.sams@aalto.fi), Aalto yliopisto

Sosiaalisen vuorovaikutuksen emotionaalinen ja psykofysiologinen perusta on noussut tärkeäksi empiirisen tutkimuksen kohteeksi. Tässä tutkimuksessa käsittelemme tätä perustaa tarkastelemalla vuorovaikutuksen aikaista osallistujien autonomisen hermoston aktivaatiota (sydämen syke, ihon sähkönjohtavuus ja vagaalinen aktivaatio) kahdenlaisissa dyadeissa: sellaisissa, joissa yksi osallistuja oli neurotyypillinen ja toisella oli Aspergerin oireyhtymä (AS-dyadit), sekä (2) sellaisissa, joissa molemmat osallistujat olivat neurotyypillisiä (NT-dyadit). Tutkimuksen jälkeen kolme itsenäistä havainnoijaa arvioi peliohjainta käyttäen (Lidzek et al. 2012) jokaisen vuorovaikutukseen osallistujan hetki hetkeltä ilmaiseman affiliaation ja dominanssin määrää. Osallistujien autonomisen hermoston aktivaatioita tarkasteltiin suhteessa näihin arviointeihin.

Tutkimuksemme tulokset vahvistavat aiempia neurotyypillisillä osallistujilla tehtyjä havaintoja, joiden mukaan kuulijan affiliaation ilmaiseminen ja vastaanottaminen ovat yhteydessä osallistujien kiihtyneisyyteen (ks. Peräkylä et al. 2015). Neurotyypillisissa dyadeissa vuorovaikutuskumppanin

ilmaisema affiliaatio rauhoittaa, kun taas affiliaation ilmaiseminen näyttäisi olevan fysiologisesti ”kovaa työtä”. Kuitenkin niiden neurotyypillisten osallistujien kohdalla, joiden vuorovaikutuskumppanilla oli Aspergerin oireyhtymä, autonomisen hermoston aktivaatio oli erilaista: Asperger-vuorovaikutuskumppanin ilmaisema affiliaatio ei näyttänyt rauhoittavan neurotyypillistä osallistujaa. Sama poikkeavuus oli havaittavissa myös Asperger-osallistujien reaktioissa neurotyypillisten vuorovaikutuskumppaneidensa ilmaisemaan affiliaatioon. Asperger-osallistujat reagoivat lisäksi vuorovaikutuskumppaneihinsa nähden poikkeavasti myös suhteessa itse ilmaisemaansa affiliaatioon. Affiliaation ilmaisemisen aikaiset, neurotyypillisille osallistujille ominaiset, stressin ja kiihtymyksen indikaattorit puuttuivat Asperger-osallistujien psykofysiologista reaktioista, mikä viittaa osallistujaryhmien välisiin perustavaa laatua oleviin eroihin affiliaation sosiaalisen merkityksen mieltämisessä.

Lähteet:

Lizdek, I., Sadler, P., Woody, E., Ethier, N., & Malet, G. (2012). Capturing the stream of behavior: A computer-joystick method for coding interpersonal behavior continuously over time. Social Science Computer Review, 30(4), 513–521.

Peräkylä, A., Henttonen, P., Voutilainen, L., Kahri, M., Stevanovic, M., Sams, M., & Ravaja, N. (2015). Sharing the emotional load: Recipient affiliation calms down the storyteller. Social Psychology Quarterly, 78(4), 301–323.

Mielen teorian poikkeavuus lievästi autististen varhaisnuorten keskusteluissa

Mari Wiklund (mari.wiklund@helsinki.fi), Helsingin yliopisto

”Mielen teorialla” tarkoitetaan kykyä ymmärtää, että myös toisilla ihmisillä on ajatuksia, uskomuksia, haluja, tavoitteita, kuvitelmia ja tunteita, jotka vaikuttavat heidän toimintaansa ja jotka voivat olla erilaisia kuin omat tai jopa todellisuuden vastaisia (Flavell 1999). Mielen teoria on usein autismin kirjon henkilöillä poikkeava (Baron-Cohen 1995). Tästä syystä johtuen heidän on vaikeaa asettua toisen asemaan. Täten heidän on myös vaikeaa ymmärtää toisten vuorovaikutuksellisia päämääriä ja näkökulmia sekä tehdä päätelmiä niiden perusteella (Cummings 2009: 57). Mielen teorian poikkeavuus näkyykin myös keskustelun tasolla. Autististen henkilöiden on esimerkiksi vaikeaa ymmärtää vuorovaikutuksen implisiittisiä vihjeitä, heillä on taipumusta ymmärtää asiat kirjaimellisesti, ja heidän puheensa saattaa poukkoilla aiheesta toiseen (Cummings 2009; Lehtinen 2012; Lewis ym. 2008; Martin & McDonald; Wiklund 2016). He saattavat myös vastata kysymykseen tarpeettoman yksityiskohtaisesti tai sitten vastata vain siihen, mitä heiltä kirjaimellisesti on kysytty. Myös aiheen vierestä vastaaminen on tavallista (Hale & Tager-Flusberg 2005). Lisäksi huumorin ja kielikuvien ymmärtäminen sekä puheaktien tuottaminen annetun vihjeen perusteella voi olla heille vaikeaa (Lewis ym. 2008; Emerich ym. 2003), eivätkä he välttämättä osaa tehdä kontekstisidonnaisia päätelmiä mielentiloja kuvaavista verbeistä (Dennis ym. 2001).

Tässä esitelmässä tarkastelen mielen teoria poikkeavuutta – tarkemmin sanottuna toisen asemaan asettumisen vaikeutta – keskustelun näkökulmasta lievästi autististen varhaisnuorten keskusteluissa. Pyrin nostamaan esiin erilaisia esimerkkejä siitä, kuinka toisen asemaan asettumisen vaikeus konkreettisesti heijastuu autististen henkilöiden vuorovaikutukseen. Toisaalta tuon esille myös tapauksia, jotka osoittavat, että vaikka toisen asemaan asettuminen on autistisille henkilöille yleisesti ottaen vaikeaa, toisinaan he kuitenkin pystyvät siihen. Koska toisen asemaan asettumisen

vaikeus on yksi autismin keskeisiä oireita, on siihen liittyvien vuorovaikutuksellisten ilmiöiden tuntemus tärkeää mm. autististen henkilöiden kuntoutuksen ja opetuksen kannalta.

Aineisto tulee autenttisista kuntoutuskeskusteluista, joissa suomen- ja ranskankieliset 11–13-vuotiaat lievästi autistiset pojat keskustelevat toistensa ja kuntouttajiensa kanssa erilaisista arkielämäänsä liittyvistä aiheista, kuten esimerkiksi koulukiusaamisesta. Tutkitun aineiston kesto on yhteensä noin kolme tuntia. Metodologisesti tutkimus nojautuu keskustelunanalyysiin.

Goffman, minuus ja sosiaalinen vuorovaikutus

Anssi Peräkylä (anssi.perakyla@helsinki.fi), Helsingin yliopisto

1950-luvulta 1980-luvulle ulottuvan tuotantonsa aikana Erving Goffman työsti kysymystä minuuden ja sosiaalisen vuorovaikutuksen suhteesta. Vuonna 1955 julkaistussa esseessään hän väitti että minuuden rakenne ja vuorovaikutuksen rakenne edellyttävät toisiansa. Esitelmässä puran tämän vastaavuuden eri puolia, pohdin siis sitä, mikä minuuden rakenteenssa ja vuorovaikutuksen rakenteessa on sellaista, että ne edellyttävät toisiaan.

Goffmanin ajattelussa minuudesta piirtyy esiin kolme eri puolta: (1) agentiivisuus, (2) itseen liittyvät attribuutiot ja (3) territoriaalisuus. Agentiivisuus viittaa ratkaisujen tekemiseen, suunnitteluun ja päämäärähakuisuuteen, attribuutiot viittaavat kategorioihin jotka luonnehtivat ja määrittävät henkilöä, ja territoriaalisuus liittyy fyysiseen ja sosiaaliseen kehään joka kuuluu henkilöön ja henkilölle. Minuuteen liittyvä tutkimus Goffmanin jälkeen on eri tavoin yksilöinyt näitä minän kolmea puolta.

Sosiaalinen vuorovaikutus, sellaisena kuin me sen tunnemme, edellyttää osanottajien orientoitumista agentiiviseen attributiiviseen ja territoriaaliseen minuuteen. Oletus agentiivisuudesta on vuorovaikutusta läpäisevän selontekovelvollisuuden (vastuullisuuden ja mielekkyysolettamuksen) edellys; territoriaalisuus jäsentää liikettä fyysisessä ympäristössä ja säännöstelee sosiaalisia konflikteja; attribuutiot luovat pohjan ennustettavuudelle ja sosiaaliselle kontrollille.

Syrjäisyyden sosiologia

Koordinaattorit: Päivi Armila (paivi.harinen@uef.fi), Itä-Suomen yliopisto, Mari Käyhkö (mari.kayhko@uef.fi), Itä-Suomen yliopisto & Ville Pöysä (ville.poysa@uef.fi), Itä-Suomen yliopisto

Työryhmäkuvaus: Kutsumme työryhmään esityksiä, joissa tarkastellaan erilaisilla yhteiskunnallisilla ja sosiaalisilla reunoilla elävien ihmisten arkea, asenteita, merkitysmaailmaa, unelmia ja/tai suunnitelmia. Esityksissä syrjäisyydellä voidaan tarkoittaa monenlaisia yhteiskunnallisten keskusten ulkopuolella sijaitsevia elämänolosuhteita: maantieteellisiä paikkoja, asemia, elämäntapoja ja -valintoja. Alustuksissa syrjäisyyttä voidaan tarkastella myös olosuhteena, josta joko halutaan pois tai jossa halutaan pysyä. Syrjään päätyminen voi olla eettisistä, ideologisista, käytännöllisistä tai emotionaalisista syistä tehty tietoinen valinta, tai se voi olla seurausta epäreiluista rakennetekijöistä ja ei-toivotuista elämäntapahtumista.

Työryhmämme esitykset voivat olla formaateiltaan monenlaisia: tutkimussuunnitelmia tai kuvauksia tutkimustuloksista, empiirisiä esityksiä, käsitteellisiä analyyseja, menetelmällisiä kysymyksiä avaavia pohdintoja tai yhdenvertaisuuteen kiinnittyviä puheenvuoroja. Myös perusopiskelijat ovat tervetulleita esittämään lopputöitään.

Abstraktit:

Yhdenvertaisuus yhteisötaideryhmä Able Art Group:n toiminnassa

Anna Logrén

Vuorovaikutuksen ja taiteen saavutettavuuden edistäminen, yhdessä tekeminen ja oppiminen, kokemuksellisuus sekä yhteiskunnan rakenteisiin vaikuttaminen (Roponen-Lunnas 2013) kuvaavat hyvin joensuulaisen yhteisötaideryhmä Able Art Group:n toiminnan tavoitteita. Yhteisö- ja tanssitaiteilija Minni Hirvosen aloitteesta syntynyt ryhmä on kulttuuristen perusoikeuksien (ks. esim. Lehikoinen 2017) turvaamisen hengen mukaisesti suunnattu henkilöille, joille taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden ja osallistumisen kynnys on eri syistä korkea. Käsittelen taiteensosiologista tutkimusotetta edustavassa esitelmässäni ryhmän syntyä, muotoutumista ja tavoitteita sekä ryhmän jäsenten keskinäistä vuorovaikutusta yhdenvertaisuuden toteutumisen näkökulmasta. Tarkastelen erityisesti iän, etnisen alkuperän, sukupuolen, seksuaalisen suuntautumisen ja vammaisuuden kaltaisten muuttujien näkyviin merkitsemistä, mutta myös ”vähemmistöön”, ”marginaaliin” ja ”syrjään” asettamista ja asettumista (identiteetti)strategiana. Esitelmäni pohjautuu Able Art Group:n harjoituksissa 2016–2017 kerättyyn ja taltioituun aineistoon.

Kapinallinen vai kanssasortaja? Ylen Vaakakapinan *Jennyn elämänmuutos* -kolumnisarjan laadullista sisällönanalyysiä

Anna Puhakka, Jyväskylän yliopisto

Lihavuus- tai läskiaktivismi on tullut näkyväksi viime vuosina myös Suomessa. Viimeisin ja näkyvin esimerkki on monikanavainen, koko vuoden 2017 kestänyt Ylen (siis julkisin varoin tuotettu) Vaakakapina, jonka motto on “Lopeta laihdutus, aloita elämä”. Olennainen osa Vaakakapinaa on 13-osainen kolumnisarja Jennyn elämänmuutos, jota kirjoitti kampanjan keulakuva, itse itseään lihavaksi kutsuva Jenny Lehtinen. Suoritin ko. teksteille laadullisen sisällönanalyysin nähdäkseni, miten kampanjan keskeinen viesti - Lopeta laihdutus, aloita elämä - välittyy lukijoille. Tuloksista käy ilmi, että useassa kolumnissa puhutaan lihavuusaktivismille keskeisten teemojen puolesta: kehon rakastamisesta ja sen hyväksymisestä koosta riippumatta, jokaisen oikeudesta terveydenhuoltoon sekä laihduttamisen ja vaa’alla hyppäämisen lopettamisesta. Samaan aikaan, ja usein juuri samoissa kolumneissa kuin missä em. teemat tulivat esiin, kirjoittaja puhuu avoimesti omista lihavuudenvastaisista ennakkokäsityksistään ja toiveestaan laihtua. Tekstit ovat siis moniäänisiä ja niistä käy ilmi ambivalentti, ristiriitainen suhtautuminen lihavuuteen ja kehopositiivisuuteen. En kuitenkaan katso, että on hedelmällistä julistaa Lehtisen tekstit suoralta kädeltä läskejä sortaviksi. Sen sijaan - inspiroituen erityisesti Samantha Murrayn työstä - tahdon tutkailla sitä, millaista potentiaalia nämä tekstit saattavat pitää sisällään aineksina sellaiseen lihavuusaktivismiin, jossa (lihavan) ruumiillisuuden ristiriitaisuudet otetaan huomioon ja ne hyväksytään niiden häivyttämispyrkimysten sijaan.

Kannabiksen käyttäjä suvaitsevaisuuden kynnyksellä. Suomalainen ritualisoitu kannabiksen käyttö siirtymäriittinä

Akseli Virratvuori

Pro-gradu tutkielmassani tarkastelen sitä, miksi suomalaiset kannabiksen käyttäjät ritualisoivat kannabiksen käyttönsä. Kannabiksen käytön huomattava lisääntyminen Suomessa 1990-luvun toisen huumeaallon myötä ja väestön myönteisemmiksi muuttuneet mielipiteet tekevät siitä ajankohtaisen tutkimuksen kohteen. Käsitän kannabiksen käyttökulttuurin suomalaiseen alkoholikulttuuriin verrattavana kansanperinteenä ja tuon sen tutkielmassani folkloristiikan oppiaineen tarkastelun piiriin.

Tutkielmani primaariaineiston koostuu vuosien 2016 ja 2017 välillä tekemistäni haastatteluista suomalaisten kannabiksen käyttäjien kanssa sekä vuosien 2014 ja 2017 välillä tekemästäni kenttätyöstä. Olen tämän lisäksi hyödyntänyt vuonna 2015 kirjoittamaani kandidaatin tutkielmaa varten keräämääni haastatteluaineistoa.

Käsittelen ritualisoitua kannabiksen käyttöä Arnold van Gennepin kuvaamana siirtymäriitiä ja Victor Turnerin liminaalitilaa siinä olevia olentoja yhdistävää communitasta käsittelevien teorioiden kautta. Siirtymäriittiin liittyviä pyhän ja alhaisen käsitteitä tarkastelen käyttäen William Padenin ja Edward Shilsin sekulaarin pyhän määritelmiä. Tarkastelen kannabiksen käyttöä suomalaisesta huumepelosta, narkofobiasta, syntyvänä tabuna. Sen rikkomisesta seuraavaa poikkeavuuden leimaa käsittelen Howard Beckerin leimautumisteorian sekä Anton J. M. Dijkerin ja Willem Koomenin kommenttien avulla.

Siirtymäriittinä suomalaisen ritualisoidun kannabiksen käytön tarkoitus on siirtää osallistujansa liminaalitilaan, yhteisön suvaitsevaisuuskynnykselle, ilman että he ylittävät sen ja tulevat leimatuiksi huumeiden käyttäjiksi. Liminaalitilan yhdistämät osallistujat muodostavat tilapäisen yhteisön, communitaksen, joka tarjoaa heille suojaa ja tuo yhteiskunnassa pyhänä pidettyä järjestystä liminaalitilaan. Rituaalia ohjaavien normien tarkoitus on estää tämä ja ohjata osallistujia kannabiksen käyttöön, joka on sekä hallittua että pysyy salattuna. Kun osallistujien poikkeavuus pysyy salattuna, säilyvät sekä heidän tilansa yhteiskunnassa, että yhteiskunnan ideaalijärjestys itsessään.

Siirtymäriitin tarjoaman communitaksen merkitys kannabiksen käyttäjille vähenee, kun heidän kokemuksensa kannabiksen käytöstä kasvaa. Samalla käyttäjien kokemus sallivammaksi muuttuneesta ilmapiiristä heikentää käyttöön liittyvää leimaa ja tätä kautta liminaalisuuden tunnetta. Rituaali on kuitenkin edelleen se sosiaalinen konteksti, jossa suomalaiset kannabiksen käyttäjät voivat olla varmoja siitä, ettei heitä leimata poikkeaviksi. Sen merkitys liittyy sekä käyttäjien liminaalisuuden tunteeseen, että sen asemaan osana sitä suomalaista kannabiksen käyttökulttuurin perinnettä, joka Suomeen vakiintui 1960-luvun ensimmäisen huumeaallon myötä. Huumeiden käytön kriminalisoinnin myötä sen käyttökulttuurin normit ovat alkaneet noudattaa valtakulttuurin normeja, painottaen vastakulttuurin kapinan sijaan yksilöllistä hedonismia, jonka käyttäjät sovittavat työhön, opiskeluun ja vapaa-aikaan.

Lapsen osallisuus lastensuojelun asiakassuunnitelmissa

Eeva Soikkeli

Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella, miten lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen osallisuus näkyy lastensuojelun kirjallisissa asiakassuunnitelmissa. Tutkimusaihe liittyy lapsilähtöisyyden vahvistamiseen lastensuojelussa, mikä on ollut voimistuva ajattelutapa 2000-luvulla niin suomalaisessa lastensuojelussa kuin kansainvälisestikin. Myös lastensuojelulaissa lapsen osallisuus on keskeinen periaate.

Tutkimus kytkeytyy eteläsuomalaisessa kunnassa meneillään olevaan lastensuojelun kehittämistyöhön. Tutkimusaineisto on otos kyseisessä kunnassa vuoden 2016 aikana laadituista lastensuojelun avopalvelujen asiakassuunnitelmista. Aineisto koostuu 128 lapsen asiakassuunnitelmista, yhteensä aineistossa on 176 suunnitelmaa. Kyseessä on asiakastietojärjestelmään tallennettu asiakirja-aineisto.

Tutkimusaineiston analyysissä käytetään sekä laadullisia että tilastollisia tutkimusmenetelmiä. Lapsen osallisuuden tunnistaminen asiakassuunnitelmatekstistä edellyttää laadullisia tutkimusmenetelmiä ja osallisuuden käsitteen operationalisointia, missä hyödynnän Hanna Tulensalon (2015; 2016) kehittämää jäsennystä lapsen tiedollisesta toimijuudesta lastensuojelun asiakkuudessa. Lisäksi tarkastelen lapsen osallisuutta kohtaamis- ja prosessiosallisuutena, mitä jäsennystä Tiina Muukkonen (2008) on käyttänyt omassa tutkimuksessaan.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä tarkasteluun ovat nousseet lapsen osallisuuden käytännöt asiakassuunnitelmien laadinnassa. Sisällönanalyysin tuottamien muuttujien ja kategorioiden yleisyyttä aineistossa on alustavissa tuloksissa kuvattu suorilla jakaumilla ja ristiintaulukoinnilla käyttämällä selittävänä muuttujana lapsen ikää. Jatkotutkimuksen tarkoituksena on tutkia tarkemmin lapsen osallisuutta vahvistavia ja heikentäviä tekijöitä.

Alustavien tulosten mukaan vaikuttaa siltä, että lapsi voi jäädä asiakirjateksteissä näkymättömäksi, ulkopuolelle, aikuisten toiminnan kohteeksi, mutta myös näyttäytyä aktiivisena toimijana, aloitteentekijänä tai keskeisenä vastuunkantajana perheen kokonaistilanteessa ja lastensuojelun asiakasprosessissa.

Vaikka lapsikeskeinen lastensuojelu ja lapsen osallisuus ovat olleet lastensuojelun kehittämistyön kohteina jo varsin pitkään, näyttää alustavien tulosten mukaan siltä, että varsinkin kaikkein pienimmät lapset voivat jäädä työskentelyn ulkopuolelle. Tutkimusaineiston perusteella voidaan kuitenkin huomata, että pientenkin lasten on mahdollista olla aktiivisessa tiedollisen toimijan positiossa lastensuojelun asiakkaana, jos lapsen osallisuudelle on tilaa ja välineitä. Erityisesti niissä asiakasperheissä, joissa on useita pieniä lapsia ja vanhempien tilanne vaikea, on lastensuojelua toteutettaessa kiinnitettävä huomiota perheen kaikkien lasten osallisuuden toteutumiseen.

Kokemuksia syrjäisyydestä. Turvapaikanhakijoiden (esi)kotoutumisen mahdollisuudet harvaan asutulla maaseudulla

Ville-Samuli Haverinen

Suomeen saapui loppukesän ja syksyn aikana vuonna 2015 vain muutamassa kuukaudessa yli 30 000 turvapaikanhakijaa. Samana vuonna vastaanottokeskusten ja yksiköiden määrä kasvoi Suomessa yli 180:lla. Keskuksista suuri osa avattiin maaseudulle: vuoden 2015 lopussa kaikista niistä 80 kunnasta ja kaupungista, joissa oli vastaanottokeskuksia ja/tai yksiköitä, jopa noin 59 prosenttia

oli Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) yleistetyn kuntaluokituksen (2013) perusteella maaseutumaisia ja loput 41 prosenttia kaupunkimaisia ympäristöjä.

Eri puolille Suomea perustetuissa vastaanottokeskuksissa ja niiden toimintatavoissa on merkittäviä keskinäisiä eroja. Yksi vaikuttava tekijä on keskusten sijainti: lähellä suuria kaupunkeja sijaitsevilla vastaanottokeskuksilla on esimerkiksi käytettävissään suurempi määrä toimijoita, jotka voivat tarjota erilaisia toimintoja vastaanottokeskuksille. Myös turvapaikanhakijoiden mahdollisuus hyödyntää itsenäisesti erilaisia palveluja on niissä usein parempi kuin maaseutumaisilla paikkakunnilla. (Koistinen & Jauhiainen 2017, 42.) Turvapaikkaprosessien pitkittyminen, toimettomuus ja keskusten syrjäinen sijainti aiheuttavatkin turvapaikanhakijoissa turhautumista (Maahanmuuttovirasto 2016) ja he voivat kokea joutuneensa eristetyksi suomalaisesta yhteiskunnasta, mikä hidastaa integraatiota. Keskusten syrjäisyys vaikuttaa myös esimerkiksi turvapaikanhakijoiden työllistymismahdollisuuksiin.

Tässä esityksessä pureudutaan turvapaikanhakijoiden kokemuksiin syrjäisyydestä ja pohditaan, miten ne vaikuttavat heidän (esi)kotoutumisensa mahdollisuuksiin itäsuomalaisessa, vuonna 2015 avatussa vastaanottokeskuksessa alueella, joka on SYKE:n (2013) yleistetyn kuntaluokituksen perusteella määriteltävissä harvaan asutuksi – tai syrjäiseksi (Saartenoja 2004, 43–44) – maaseuduksi. Esitys perustuu vuonna 2017 kerättyjen teemahaastattelujen analyysille.

Syrjäisyys sote-lupauksissa. Tulkintoja alueellisesta yhdenvertaisuudesta

Maija Halonen
Mari Kattilakoski
Niina Rantamäki

Sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistuksen tavoitteena on kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaisuutta ja saatavuutta. Sote-alueiden laajentumisen myötä kasvavaksi haasteeksi nousee kuitenkin se, miten ja millä tavoin paikalliset olosuhteet tulevat huomioiduksi palvelutuotantoa ohjaavien periaatteiden muotoilussa, ja miten palvelujen saatavuus ja saavutettavuus turvataan maakunnan eri osien asukkaille. Uudeksi ohjausvälineeksi on nostettu julkinen palvelulupaus, jonka kautta maakunnat viestivät asukkailleen tahtonsa siitä, kuinka sote-uudistuksen tavoitteet käytännössä alueella toteutetaan.

Esityksessämme kuvaamme ”Maaseutu sote -uudistuksessa – Julkisen palvelulupauksen toteutuminen maakunnallisissa rakenteissa” -tutkimushankkeemme viitekehystä ja alustavia empiirisiä havaintoja. Tutkimus toteutetaan monimenetelmällisenä tapaustutkimuksena, jossa julkisen palvelulupauksen konkretisoitumista lähestytään kahden vuoden 2017 alusta toimintansa aloittaneen maakunnallisen sote-organisaation kautta. Pohjois-Karjalan maakunnan alueella toimiva Siun sote sekä Keski-Pohjanmaan alueella rakentunut Soite edustavat valtakunnallisia edelläkävijöitä maakunnallisten sote-mallien kehittämisessä. Tutkimuksemme tavoitteena on muodostaa kokonaiskuva, jossa ”julkisen palvelulupauksen” -ideaan sisältyvää yhdenvertaisuuden tavoitetta tarkastellaan sekä paikallisten asukkaiden ja yhteisöjen että sote-organisaatioiden näkökulmista.

Tutkimuksemme lähtökohtana on ymmärrys siitä, että alueellisen yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttää, että syrjäisten maaseutualueiden asukkaat ja heidän osallisuutensa tulevat huomioiduksi sekä maakunnallisten palvelulupausten laadintaprosessissa että niiden muotoilussa. Vain tätä

kautta voidaan luoda kestävä pohja sille, että lupaukset lähipalveluista ja yhdenvertaisuudesta toteutuvat käytännössä ja palvelujen saavutettavuus turvataan syrjässä asuville myös tulevaisuudessa.

Sosiaalityön asiakkaana maaseudulla

Terhi Myller

Harvaan asuttua maaseutua voidaan pitää syrjäisenä paikkana, kun sitä tarkastellaan suhteessa kaupunkeihin ja keskuksiin. Sosiaalityön asiakkaan näkökulmasta tällainen asetelma voi viedä sosiaalipalvelut maantieteellisesti kauas yhteispalvelupisteille tai keskustaajamiin, jopa kaupunkeihin. Palveluiden saamisessa liikkuminen ja matkustaminen muodostavat keskeisen reunaehdon: julkisia kulkuneuvoja kulkee harvakseltaan, ja oman auton ylläpitäminen on usein vaativa taloudellinen investointi. Sosiaalityön asiakkaalle arkeen ja elämään vaikuttavat asiat ovat erityisen merkityksellisiä: mahdolliset sairaudet, yksinäisyys, taloudellinen ahdinko, muut sosiaaliset ongelmat, kuten päihde- ja mielenterveysongelmat tai muut vastaavat asiat, vaikuttavat ihmisen tai perheen tilanteeseen ja arjessa selviytymiseen. Sosiaalityö on velvollinen tukemaan ja auttamaan apua tarvitsevia asuinpaikasta riippumatta, ja tämä velvollisuus on asiakkaan perusoikeus. Maaseutua voidaan tarkastella sosiaalityön tutkimuksessa esimerkiksi rakenteiden näkökulmasta ja erilaisten paikallisten, aikaan sekä tilaan liittyvien näkökulmien, samoin kuin prosessien lähtökohdista. Sosiaalityön tutkimuksessa on otettu esille myös erilaisia ekokriittisiä ja luontoon liittyviä näkökulmia.

Esityksessäni sekä käsitteellistän maaseutukontekstia sosiaalityön viitekehyksessä että tuon esille maaseudun sosiaalityön asiakkaiden ääntä. Esitykseni perustuu väitöskirjatutkimukseeni, jossa analysoin sosiaalityön asiakasprosessien rakentumista ja ammatillista kulttuuria maaseutu- ja kaupunkikonteksteissa. Sosiaalityön ammatillisen kulttuurin tutkiminen maantieteellisellä syrjäseudulla tuo esille konteksteihin liittyviä ominaispiirteitä. Esityksessäni pohdin, minkälaisia yhtäältä näkyviä toimintatapoja mutta myös piilossa olevaa, itsestäänselvyytenä pidettyä kulttuuria maaseutusosiaalityön kontekstiin liittyy? Miten sosiaalityön asiakaslähtöisyys toteutuu syrjäisellä maaseudulla?

Toteutuvatko sosiaaliset ja sivistykselliset perusoikeudet syrjäkunnissa?

Pauli Rautiainen

Toteutuvatko perustuslaissa yhtäläisesti kaikille taatut perusoikeudet myös harvaanasutun maaseudun syrjäkylillä? Miten alueelliset erot perusoikeuksien toteutumisessa ilmenevät, ja mistä ne johtuvat? Kunnallisalan kehittämissäätiön rahoittamassa ”Perusoikeudet syrjäkunnissa” tutkimuksessa tarkasteltiin oikeudellisten tarkastelujen, tilastollisten analyysien ja haastattelujen keinoin perustuslaissa turvattujen sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien toteutumista erityisesti harvaanasutun maaseudun erityisolosuhteissa. Tutkimuksessa havaittiin muun muassa, ettei kunnan syrjäisyys johda automaattisesti ongelmiin perusoikeuksien toteutumisessa. Alustuksessa selostetaan vuosina 2015-2016 toteutetun tutkimuksen keskeisiä havaintoja ja liitetään ne parhaillaan käynnissä olevaan sote- ja maakuntauudistukseen.

The virtuous and vicious circles of social and institutional trust

Koordinaattorit: Elina Kestilä-Kekkonen (elina.kestila-kekkonen@staff.uta.fi), University of Turku & Antti Kouvo (antti.kouvo@uef.fi), University of Eastern Finland

Työryhmäkuvaus: Trust is one of the most debated topics in the current public discussion. In these discussions, different expressions of political populism and extremism in western democracies, financial crises, new and old forms of social inequalities as well as increased international mobility, for example, are feared to present a challenge for the trust in other people and public institutions. It thus seems that there is a growing demand for the rigorous social scientific research on the topic.

Social (generalized) trust can be understood as trust in previously unknown fellow citizens. Institutional trust, on the other hand, focuses on actors and institutions such as politicians, officials and organizations. The debate around the question why some people participate in politics and others do not, has increased over the decades. At the same time there has been a concern about the erosion of social trust in western democracies and its' possible consequences to the political system. On the other hand, it is argued that interpersonal trust requires societal and political institutions providing a fair and efficient environment where trusting or civicness will be rewarded and not exploited.

The traditional workshop warmly welcomes theoretical studies on the concept of social, political and institutional trust, as well as empirical papers applying different methodological techniques. Presentations may approach trust either as a source or an outcome of explanation. Approaches concentrating on the various expressions and trends of (declining or balanced) trust either at the micro- or the macro-level are also encouraged.

The language of the workshop is English.

Abstraktit:

New Start Finland: Determinants of trust among quota refugees and granted asylum seekers in Eastern Finland at the early resettlement phase

Tiina Ahonen, University of Eastern Finland
Niko Eskelinen, University of Eastern Finland
Reeta Kankaanpää, University of Eastern Finland
Samuli Neuvonen, University of Eastern Finland
Csilla Veszteg, University of Eastern Finland

In 2015, 32.466 displaced persons sort refuge in Finland. Previous studies show the importance of first years of resettlement but also explore the challenges of the new immigrants and the receiving society. Quota refugees and asylum seekers are entering Finland on very different grounds. Quota refugee are coming outside of Finland, mostly from refugee camps and directly placed in municipalities. Asylum seekers entering Finland on their own and apply for asylum based on a well-founded fear of being persecuted in their home country. They are accommodated at a reception center while they wait for their asylum decision, which can take months or even years.

The aim of this study is to investigate the levels and determinants of trust among quota refugees and granted asylum seekers who are living in Eastern Finland since 2014 onwards. This paper seeks to elaborate on how sociodemographic and other determinants relate to social and institutional trust. Special attention to the connection between social networks, quality of life and trust.

Our data come from the PROMEQ – New Start Finland! (N=210) research project funded by the Academy of Finland's Strategic Research Council (STN), which examining the health and well-being of new immigrants. As a reference data, we use the study of Finnish Regional Health and Wellbeing (ATH 2013-2015), and the Migrant Health and Wellbeing study (Maamu 2011) survey trust related question items. Besides descriptive methods, logistic and linear regression analysis was performed to identify the predictive factors for generalized and institutionalized trust. Preliminary results show interesting similarities and differences on the levels and determinants of trust among quota refugees and granted asylum seekers compared to native Finns and immigrants in Finland.

Trust in the Renewing University Organisation- a Longitudinal Case Study

Sari-Johanna Karhapää (sari.karhapaa@uef.fi), University of Eastern Finland

This paper discusses how trust develops in a renewing university organisation in the context of a merger. Trust in the rector and trust in the merging university organisation are seen as related phenomena in this study. Trust is discussed as a macro-level concept. Trust is seen as an organisational level phenomenon because this longitudinal case study (Yin, 1994) is conducted from the manager's i.e. the rector's perspective. The rector is seen as a representative of the university organisation. Trust in the rector may extend (Tan & Tan 2000, 242) to trust in the university organisation. In the context of two merging organisations, trust building, and forming a social capital in an organisation, may contribute to a decent level of post-merger integration and organisational competitiveness.

The annual semester opening ceremony speeches during 1998-2014 are used as primary research data aiming to describe how the texts, as a form of management talk, enact trust to develop, especially during the merger process. . The university community's sense of ontological security towards the merging university organisation is strengthened via the rector's speech. This is analysed and interpreted in the data as trust building at an organisational level – assuming that the employees and students need to trust in the merging university organisation in order to cooperate and gain competitiveness (Karhapää, 2016).

Trust in the rector is seen (Tan & Tan 2000, 243) to follow the trust definition by Mayer et al. (1995) as the willingness of the university community to be vulnerable to the actions of the rector's behaviour and actions he or she cannot control. The trustworthiness of the rector is perceived on the basis of ability, benevolence and integrity (Mayer et al. 1995) and the factors related to these dimensions. Trust in the rector is based on the role of the rector, as well.
Trust in an organisation can be based on trust in the people in it. Trust can be affected by organisation communication, which aims to project a certain image. But, the ultimate proof lies in the performance of its members. Particularly importantly for the perceptions that underlie trust in an organisation is the public conduct of the organisations' managers and the role of the manager that connects the university with its employees and students (Nooteboom 2002, 75; Häkkinen, 2012; Ikonen, 2013; Savolainen, 2014; Malkamäki, 2017).

Trustors include the persons within the university community; i.e. professionals, employees, and students.

Trust in the merging university organisation encompasses the whole organisation's trustworthiness (Tan & Tan 2000, 243) as perceived by the trustors, which mean that (Fulmer & Gelfand 2012, 1198) members of the organization identify (Maguire & Phillips, 2008) with the organisation. Trust in the university organisation means that there is "a willingness to accept vulnerability based on positive expectations of the organisation" (Fulmer & Gelfand 2012, 1198; Schoorman et al., 2007) among the university community. Since it takes time to build trust, relationship stability and durability are key network features associated with high levels of trust and norms of cooperation. Mutual obligations should be visible and clear (Nahapiet & Ghoshal 1998, 257). Social relationships are generally strengthened through interaction but die if not maintained (Savolainen & Ikonen, 2016). Social capital increases rather than decreases with use. Interaction, thus, is a precondition for the development and maintenance of solid social capital (Bourdieu 1986, 250; Nahapiet & Ghoshal 1998, 257- 258).

The rector is responsible for communicating the organisational policies and goals to the university community. By giving the annual university semester opening speech, the rector (i.e. trustee) develops trust in the merging university organisation (i.e. trustee). The discourse of the rector is directed to persons within the university community (professionals, employees, and students, i.e. trustors). On the basis of the rector's discourse the university community and stakeholders form expectations about the intentions and behaviours (Möllering et al. 2004) of the merging university organisation. The rector of a former university organisation was nominated to act as the first rector of the new organisation after the merger in this case study. Therefore, this can be interpreted to imply that the rector was trusted within the 'new' university organisation after the merger. The rector as a manager in a university organisation plays a key role in the creation of the virtuous circles of trust promoting cooperation.

Kuntademokratia kuntalaisten ja kuntavaaliehdokkaiden silmin

Elina Kestilä-Kekkonen, Turun yliopisto
Josefina Sipinen, Tampereen yliopisto
Sami Borg, Tampereen yliopisto
Aino Tiihonen, Tampereen yliopisto
Hanna Wass, Helsingin yliopisto

Esitys on empiirinen, ja perustuu 22.2.2018 julkaistavaan Kuntademokratiaindikaattorit 2017 - raporttiin, joka laajentaa oikeusministeriön vuosina 2006–2015 julkaisemaa kolmea demokratiaindikaattoriraporttia. Se tarkastelee tilastollisesti kuntalaisten kiinnittymistä kuntapolitiikkaan sekä kuntavaaliehdokkaiden resursseja ja motiiveja. Lisäksi raportissa verrataan suomalais- ja ulkomaalaistaustaisia ehdokkaita ja valitsijoita keskeisten indikaattoreiden suhteen. Indikaattorit perustuvat Kuntavaalitutkimus 2017 – (N = 1726) ja Kuntavaaliehdokkaat 2017 – kyselytutkimusaineistoihin (N = 1214). Ulkomaalaistaustaisen väestön äänestysaktiivisuutta analysoidaan oikeusministeriön ylläpitämän sähköiseen äänioikeusrekisterin tiedoilla, joita on täydennetty Tilastokeskuksen tuottamilla tilastotiedoilla (N = 1 377 311).

Do Strangers Trust Strangers? Measuring Perceived Generalized Trust of Fellow Citizens

Antti Kouvo, University of Eastern Finland

One of the most common indicators of social capital is generalized (social) trust, which expresses to what extent people trust each other – including also those they do not personally know. Little is known, however, whether the respondents of the survey questionnaires perceive that other members of society share the similar views about the trustworthiness of the others. The idea of the study is to analyze the perceived generalized trust of fellow citizens for the first time with a representative national survey data. The data come from the welfare and services survey (HYPA) gathered in 2013 in Finland (N=4,226). In the questionnaire, the Finns were asked whether they think that "People trust each other in our society" with a Likert scale item. Besides correlations and descriptive statistics, we apply logistic and linear regression models as methods. Our results show that generalized trust operationalized in this way produces different results compared with the standard measures of generalized trust. For example, the association with the institutional trust is stronger and with the civic engagement weaker. The theoretical and methodological implications are discussed.

Transnational families in circulation

Koordinaattorit: Laura Assmuth (laura.assmuth@uef.fi), University of Eastern Finland & Saara Pellander, (saara.pellander@helsinki.fi), University of Helsinki

Työryhmäkuvaus: Transnational families are shaped by various dynamics of relatedness and belonging. Yet, transnational family lives are not only shaped by possibilities for mobility, support and networks, but also by factors that limit these possibilities. We find unequal access to different means of support, and state policies only recognize certain intimate relations and value some ways of transnational intimacies over others.

We draw attention to the element of separation that is linked to the circulation of care and affection. Children in particular are dependent on the relational support that is available to them when they might be facing longer periods of separation. Connected to this are transnational parenting practices and the ways in which parental care is shaped by and adapting to separation. Care, affect, and a sense of belonging circulate among different family members, also in families without children, and across generations.

The ways in which separation, care and affection are shaped in transnational family settings are tied to inequalities among family members, as well as welfare, migration and integration policies that have different effects on different intimate relations. The entire notion of "family life" is a politicized one and can exclude certain care relations that are not defined as family life by the state authorities in question.

We invite papers that deal with transnational families and the ways in which the circulation of care, intimacy, affect and family life is regulated, discussed or becomes a lived reality. We invite conceptual, empirical and theoretical analyses on the institutional/legal framework that hinders or promotes mobility and care across borders; on the lived realities of different family and care

constellations in transnational settings; and on the strategies and/or coping mechanisms that family members employ.

Abstraktit:

Transnational family relations in rural border area in Finland – the cases of Russian immigrants and asylum seekers

Pirjo Pöllänen (pirjo.pollanen@uef.fi), University of Eastern Finland
Olga Davydova-Minguet (olga.davydova@uef.fi), University of Eastern Finland

The theoretical aim of this presentation is to evaluate, how neoliberal austerity policy affects on migrant families everyday lives in rural border area in Finland. Currently, rural areas in Finland are facing the growing immigration, which becomes part of everyday life of rural border area between Finland and Russia in North Karelia, Finland. This paper focuses on two different migrant groups, Russian migrants and asylum seekers. We ask, how Russians and asylum seekers meet the new challenges in their everyday parenthood? How they keep up transnational intergenerational family relations and transnational care as part of their everyday life? How the politics of neoliberalism and austerity affect the everyday lives of transnational families in the context of Finnish-Russian border?

Circumstantial or voluntary? From transcontinental to intercity circulation of a Pakistani-Finnish family

Zain Ul Abdin (chaudhary.zain@yahoo.com), Karelian Institute/University of Eastern Finland

Finland experienced a high influx of migrants over the past few years. Conceiving uniqueness of each case, who they are, where they originated from, and how their lives flourished post immigration is best analyzed if studied independently. Placing quality over quantity, this presentation fixates an in-depth focus on the transcontinental border crossings of a single family with two children. The aim is to raise awareness of the real-life push-pull factors and decide whether the nature of intercity and transcontinental movements was willing or forced. It investigates what role did limitation of resources and relations play in deciding between America, Europe, and Asia as the next destination? How did changes in places of living effect their integration and sense of belonging towards Finland? What were the effects of such circulation on the children who were never asked of their opinion prior to crossing the borders?

Family Reunification and Everyday In/security in the Lives of Transnational Families

Johanna Leinonen (johlei@utu.fi)
Saara Pellander (saara.pellander@helsinki.fi), University of Helsinki

Finland has followed many other European countries in tightening its family reunification policies, which has had a particularly profound impact on humanitarian migrants. How do family reunification policies affect parenthood in the lives of humanitarian migrants? How do families with transnational family ties deal with prolonged family separation and the fear over the security of their family members abroad? What kinds of transnational parenting practices do they develop in this context?

This paper addresses these questions by using the theoretical concepts of everyday in/security and temporalities of migration to flesh out how everyday bordering practices influence transnational parenthood and family life. We are interested in the transnational scope of everyday in/security, as the lives of family members far away impact migrants' sense of security in Finland as well. Through an intersectional perspective, we unearth how influences of bordering practices depend on persons' gender, class, race, age, and other relevant factors. Our data consist of interviews with refugees who are applying or have applied for family reunification. We will include interviews with both unaccompanied minors and parents who are residing in Finland. In total, we will analyze 20 interviews conducted by the authors.
Our research argues that time and temporality, control over one's use of time and future, play a central role in refugees' and their families' lives. Insecurity in the lives of the families is especially related not knowing how or when family reunion processes will end. Everyday security of families heavily relies on everyday parenting practices which are difficult to perform from a distance. Thus, both time and distance from one's family contribute to the feelings of in/security. Yet, we show that families have a certain amount of agency to develop strategies to navigate their family lives in times of tightening immigration regimes.

Families on the move: translocal childhoods in Europe

Laura Assmuth (laura.assmuth@uef.fi)
Marina Hakkarainen
Aija Lulle
Pihla Maria Siim

Based on collaborative ethnographic research, this paper contributes to an understanding of family life and childhoods on the move. The authors use the concept of the 'translocal' to approach mobile childhoods in the following contexts of family migration: from Latvia and Estonia to Finland; from Latvia to the United Kingdom; from Russia to Finland; and Roma mobility from Romania to Finland. We wanted to know how our diverse research participants actually practice familial lives across borders. Not enough is known about exactly how members of translocal families are 'doing family' through mundane, everyday practice (Nelson 2006; Körber and Merkel 2013) and about their affective states, and feelings of relatedness and belonging while being mobile. We wish to provide an in-depth understanding of how children 'do families' during family mobilities of different kinds.

We analyse translocal childhoods as on-going and challenging processes. Through this approach, we advance knowledge on mobility and childhood in three intertwined conceptual strands. Firstly, our research provides insights into how childhood can be understood as an embodied process, including a changing sense of place. Secondly, it points out the role of physical and immaterial infrastructures that are crucial in the creation, organisation and maintenance of translocal childhood practices. Thirdly, through a nuanced attention to relationships, our research contributes to a more complex understanding of children's agency in translocal settings. Taken together, embodied mobility experiences, infrastructures that enable or constrain mobility, and children's agency form a conceptual grid to understand better children's own viewpoints on mobility. (Assmuth, Hakkarainen, Lulle and Siim, forthcoming 2018.)

Uuden työn vellovat ja virtaavat ideaalit

Koordinaattorit: Helena Hirvonen (helena.m.hirvonen@uef.fi), Itä-Suomen yliopisto & Laura Mankki (laura.mankki@uef.fi), Itä-Suomen yliopisto

Työryhmäkuvaus: Uuden työn vellovat ja virtaavat ideaalit Uuden työn kontekstissa on puhuttu paljon siitä, miten työ ei järjesty enää vanhan ”normaalin” mukaisesti. Työn ja muun elämän sekoittuminen, verkostomaisuus, työn feminisoituminen ja työmarkkinoiden instituutioiden haurastuminen kuvaavat yhtäältä sitä kenttää jossa työn vellovat ja virtaavat uudet ideaalit muodostuvat. Toisaalta, työmarkkinoiden, työn ja elämän muutosta ei nähdä rakentuvan puhtaalle pöydälle vaan välillä hitaastikin muuttuvat rakenteet, instituutiot ja käytänteet vaikuttavat edelleen uusien työn ideaalien teorioissa ja arjessa.

Työn uusia ideaaleja voidaan tarkastella esimerkiksi yrittäjäminän, työmarkkinakansalaisuuden, hoivarationaliteetin ja hyperjoustavan subjektiviteettikategorioiden näkökulmasta käsin. Erilaiset johtamisopit kuten Lean, ja toisaalta julkisten organisaatioiden muutosoppi New Public Management on asetettu työn järjestämisen periaatteiksi jo melko pitkään ja ovat osaltaan tuottamassa uusia ideaaleja joita kunnon kansalaisten tulee oppia, noudattaa ja suorittaa. Uudet ideaalit haastavat rakenteita, yksilöitä ja kollektiiveja erilaisissa työn konteksteissa.

Työryhmä kutsuu teoreettisia ja empiirisiä papereita, jotka voivat olla myös alustavia ideoita ja niiden esittelyä. Olemme kiinnostuneita puheenvuoroista jotka nousevat esimerkiksi työn sosiologisen tutkimuksen, sukupuolentutkimuksen, taloussosiologian sekä johtamisen- ja hallinnan aloilta. Toivomme työryhmäämme papereita, jotka keskustelevat esimerkiksi työn vanhoista ja uusista ideaaleista sekä systeemeistä ja opeista jotka järjestävät sukupuolittuneita, rodullistettuja ja luokkaistettuja työmarkkinoita ja työtä globaaleissa ja lokaaleissa talouksissa.

Abstraktit:

Autonomiasta uupumukseen: työn tekemisen tavat ja ihanteet perhebloggaamisen arjessa

Katariina Mäkinen

Meneillään oleva tutkimukseni käsittelee ammattimaista perhebloggaamista uutena sukupuolittuneen työn muotona. Haastattelen suomalaisia perhe- ja äitiysbloggaajia ja teen myös nettietnografiaa. Tässä esityksessä katson tämänhetkistä tutkimusaineistoani työn tekemisen tapojen ja ihanteiden näkökulmasta. Samalla mietin suuntaviivoja tutkimuksen etenemiselle.

Tutkimukseni aineistossa painottuvat työn myönteiset merkitykset, autonomian tavoittelu ja arvostus sekä osittain myös kovan työn tekemisen ihanne. Haastatteluissa korostuu halu tehdä työtä itsenäisesti, kunnianhimoisesti ja päämäärätietoisesti, sekä toive olla samanaikaisesti hyvä ja läsnäoleva äiti. Bloggaamisen käytäntöjen kautta lähtökohtaisesti ristiriitaiset työn ihanteet ja äitiyden ihanteet asettuvat samaan arkeen ja usein myös samaan aikaan ja paikkaan. Monille bloggaaminen on tärkein ja palkitsevin työn tekemisen muoto, ja samalla keino sovittaa työtä ja äitiyttä yhteen uudella tavalla.

Toisaalta aineistossa nousee esiin myös varjopuolia: riittämättömyyden tunteita, merkityksettömyyttä ja uupumista. Ammattimaistumisen edetessä myös työn tekemisen tahti

tiivistyy ja vaatimukset kasvavat. Samalla kaupallisen bloggaamisen yhdistäminen perhearkeen aiheuttaa jatkuvaa pohdintaa ja arkista kitkaa, eikä työn valuminen muuhun elämään ole ongelmatonta.

Luen aineistoani ”myötäkarvaan” ottaen vakavasti sekä myönteiset että kielteiset kokemukset, ja pohdin millä tavoin työn tekemisen ihanteet, bloggaamisen konkreettiset käytännöt ja elämisen reunaehdot ovat mukana rakentamassa niin autonomiaa kuin uupumustakin.

Ajattelen bloggaamisen käytäntöjä ja ihanteita esimerkkinä ”uuden työn” tarjoamista lupauksista ja toisenlaisesta elämisen tavasta, ja tutkimustani yhtenä näkökulmana siihen, millaista tämä toisenlainen elämä voi olla, mitkä ovat sen ehdot, ja keille se on avoinna.

Leikkiä ja työtä: Playbourin käsite ja käytännöt

Mikko Jakonen, Jyväskylän yliopisto
Sirpa Leppänen, Jyväskylän yliopisto

Playbourin käsite ja ilmiö on yksi mielenkiintoisimmista uutta työtä koskevista avauksista. Käsitteestä on kirjoitettu jonkin verran kansainvälisessä tutkimuksessa (Kücklich 2005; Goggin 2011). Suomessa käsite on toistaiseksi käytännössä tuntematon, vaikka ilmiö ja käytännöt ovatkin arkipäivää suomalaisessa yhteiskunnassa. Playbourin käsitteellä viitataan yleisimmin erilaisiin digitaalisilla alustoilla tapahtuvaan työhön, joka ei itse asiassa näytä työltä vaan ”leikiltä”. Playbour voi käytännössä tarkoittaa esimerkiksi blogaamista, vlogaamista, tubettamista, erilaisiin uusiin lajeihin (skeittaus, parkour, kaupunkitilassa tapahtuva laskettelu, bmx jne.) tai fandomiin liittyvää sisällöntuotantoa.

Harrastusmaisesta ja leikinomaisesta luonteesta huolimatta playbour muistuttaa monin tavoin uutta työtä: se vaatii koko persoonan valjastamista tuotantoprosessiin, hyviä kommunikatiivisia ja (digi)sosiaalisia taitoja, työ- ja tuotantoprosessin itsenäistä hallintaa ja itseorganisaatiota, monipuolisia erilaisia kykyjä ja taitoja (multitasking), sekä tietysti huomattavaa määrää työtä ja kokeilua epäformaalissa ja muuttuvassa tuotantostruktuurissa. Playbourille keskeistä ovat myös erilaiset harraste- , toiminta. tai kulttuuriset yhteisöt ja verkostot, jotka ovat joko täysin tai osittain digitaalisia. Näillä on erilaisia sääntöjä ja normeja, jotka voivat liittyä esimerkiksi toimijoiden autenttisuuteen, keskinäiseen tukemiseen ja avunantoon.

Playbour tuottaa leikinomaisuudestaan huolimatta myös erilaisia rahallisia lisäarvoja. Ensimmäisellä tasolla ne tuovat katsoja- ja käyttäjävirtoja erilaisille digitaalisille alustoille (esimerkiksi YouTube, Facebook, Instagram jne.). Playbour voi tuoda myös joko pieniä tai hyvinkin merkittäviä tuloja itse tekijöille. Esimerkiksi monet vlogaajat ja tubettajat ansaitsevat huomattavasti normaaleja keskipalkkoja suurempia ansioita työllään. Playbour tuottaa tekijöilleen myös erilaisia osaamispääomia, jotka voivat olla arvokkaita perinteisemmillä työmarkkinoilla ja käytännössä mahdottomia hankkia perinteisistä koulutusinstituutioista.

Tässä paperissa tarkastellaan ensiksikin playbourin käsitettä olemassa olevaan tutkimukseen ja käynnissä olevaan artikkeliprojektiin perustuen. Pohdimme, mitä kaikkea playbour voi käsitteenä pitää sisällään ja kuinka se erottuu muista uuden työn käsitteistä, sekä sitä millainen suhde sillä on prekaariin työhön. Toisena tavoitteena on havainnollistaa playbourin käsitettä suomalaisten tapausesimerkkien avulla.

Viitteet
Goggin, J. 2011. Playbour, farming and labour: Work, play and boredom. Ephemera: theory & politics in organization. 11(4): 357-368.

Kücklich, J. 2005. FCJ-025 Precarious Playbour: Modders and the Digital Games Industry. The Fibreculture Journal, 5. http://five.fibreculturejournal.org/fcj-025-precarious-playbour-modders-and-the-digital-games-industry/. Accessed June 12, 2017.

Hauskuuden kulttuuri hallinnan ja vallankäytön muotona organisaatioissa

Virve Peteri, Tampereen yliopisto

Esitelmässä pohditaan minkälaisia resursseja leikillisyys ja hauskuus ovat organisaatioissa. Kuka niitä käyttää ja miten? Minkälaisia esineiden, tilojen ja ruumiillisten toimijoiden ”kokoonpanoja” hauskuuden kulttuuri järjestää työpaikoilla? Hauskuuden kulttuuriin ja siihen liittyvään estetiikkaan rakentuu uudenlaista työntekijöiden hallintaa.

Leikillisyyden ja lapsellisuuden raja on uudelleenmäärittelyn ja neuvottelun kohteena. Se, mikä aiemmin oli aikuista käyttäytymistä, voikin nyt määrittyä lapsellisuutena. Hauskuuden kulttuuri tuottaa ideologisia dilemmoja (Billig), keskenään ristiriitaisia käsityksiä siitä, miten yksilöiden ”persoonallisuus” ja tunteet muotoilevat työtä. Se pyrkii tuottamaan innovatiivisuutta ja luovuutta luomalla ympäristöjä, joissa korostuu tietyntyyppinen sosiaalisuus, oman ”sisäisen lapsen” löytäminen ja tunnelmien ja tunteiden huomioiminen. Samaan aikaan tilaratkaisuilla pyritään kuitenkin myös häivyttämään subjektien erot ja hallitsemaan sosiaalisia suhteita uusilla teknologisilla ratkaisuilla.

Hauskaa on pidetty ennenkin työpaikoilla. Pomon kusetus, kosteat kokoukset ja työpaikkahuumori ovat olleet työpaikkojen hauskuuden kulttuuria. Esitelmässä pohditaan, minkälaisia kiertokulkuja nykyisiin hauskuuden elementteihin liittyy. Miten pidetään hauskaa, kun hauskanpidon ja leikkimisen puitteet ovatkin työantajan järjestämiä? Jotkin hauskuuden elementit voivat, Raymond Williamsia lainaten, olla tunnistettavasti tuoreita, uusia merkityksiä ja järjestyksiä tuottavia, kun taas jotkin elementit kierrättävät vallitsevia tai jäänteenomaisia käytäntöjä ja merkityksiä.
Esitelmä perustuu etnografiseen tutkimukseen kahdessa asiantuntijaorganisaatiossa 2010 -luvulla.

Työyhteisö vai katumiljöö? Reflektioita jaetusta työtilasta

Sari Käpykangas (sari.kapykangas@ttl.fi), Työterveyslaitos
Heli Ansio (heli.ansio@ttl.fi), Työterveyslaitos

Viisi organisaatiota muutti yhteiseen monitilatoimistoon syksyllä 2016. Organisaatiot ovat keskeisiä toimijoita aluekehittämisen, maankäytön ja liikenteen sekä innovaatioympäristön kehittämisessä Tampereen seudulla. Organisaatioilla on monia yhteisiä kiinnostuksen kohteita, mutta tekevätkö ne todella yhteistyötä? Toimisto sijaitsee remontoidussa tehdasrakennuksessa – tarjoaako vanha teollisuusmiljöö puitteet jälkifordistiselle työlle vai vallitsevatko siellä edelleen tehtaan toimintamallit? Tutkimushankkeessa Muutosten lähteillä – Siltoja uuteen työhön tarkastellaan

uusia työnteon käytäntöjä viiden organisaation yhteisessä työtilassa. Tavoitteena on selvittää, millaista on hyvinvointi, verkostoituminen ja yhteisöllisyys monitilatoimistossa.

Tutkimuksessa toteutetaan kaksi kokeilua (interventiota) vuonna 2018. Työntekijöille suunnattu interventio tukee hyvinvointia ja verkostoitumista, johtajille suunnattu interventio tukee yhteistyötä. Kokeiluissa kerätään tutkimusaineistoa, joka muodostuu haastatteluista, kyselyaineistosta sekä kirjallisesta aineistosta. Interventioiden jälkeen toteutetaan arviointityöpajat. Aineisto analysoidaan laadullisin menetelmin.

Tämä esitys pohjautuu tutkimushankkeen alussa toteutettujen haastatteluiden (N=27) temaattiseen analyysiin. Haastattelut on tehty syksyllä 2017. Niiden tarkoituksena oli selvittää, miten uudessa tilassa työskentely on vastannut siihen liitettyjä odotuksia. Kiinnostuksen kohteemme on työn organisoituminen uudessa työtilassa. Aineiston analyysi osoittaa, että käytännössä yhteistyö organisaatioiden välillä on vähäistä. Jotkut työntekijät suhtautuvat kriittisesti johtajien käyttämään diskurssiin tilan tuottamasta avoimesta yhteistyöstä. Työntekijöille lasiseinät ja matalat sermit työpisteiden välissä eivät välttämättä takaa vuorovaikutusta ja yhteistyötä. Jotkut työntekijät välttävät melua ja keskeytyksiä rakentamalla avoimeen työtilaan oman ”pesän” rakenteiden ja sisustuksen avulla. Yksi työntekijä käytti anonyymin katumiljöön metaforaa kuvaamaan arkea yhteisessä työtilassa. Monet kuitenkin kaipasivat yhteisöllisyyttä ja spontaaneja kohtaamisia työpäiviin.

Esityksen lähestymistapa on reflektoiva ja käytännönläheinen. Esitys sisältää pohdintaa käynnissä olevasta interventiosta ja haastatteluaineiston alustavista tuloksista.

"Vähemmällä enemmän". Lean-tuotanto hyvinvointipalveluissa ja sukupuolittuneet työn muodot

Helena Hirvonen (helena.m.hirvonen@uef.fi)
Laura Mankki
Iiris Lehto
Eeva Jokinen

Lean-tuotantomalli on viime vuosikymmeninä tullut suosituksi hyvinvointipalveluiden järjestämisen ja hallinnoinnin oppina. Japanilaisesta autoteollisuudesta johdettu Lean-tuotantomalli ja –filosofia korostaa työntekijöiden jatkuvaa kykyä ja halua itsensä kehittämiseen tähdäten ”hukan” minimointiin ja tuotantoprosessien sujuvoittamiseen. Tässä se hyödyntää digitalisaation tuomia mahdollisuuksia mm. työntekijöiden ja työsuoritteiden seurantaan. Riskinä on, että palvelutyön sukupuolittunut luonne sekä työn ruumiillinen ja materiaalinen todellisuus jäävät laadun ja tehokkuuden seurannassa huomioimatta.

Aihetta koskevaa tutkimusta on sukupuolen näkökulmasta tehty vähän. Yleisesti ottaen tutkimukset korostavat Leanin parantavan (ylemmän) keskiportaan henkilöstön autonomiaa mutta vähentävän työntekijäportaan autonomiaa. Koska Leanin juuret ovat teollisessa massatuotannossa, kriitikot ovat lisäksi epäilleet sen soveltuvuutta immateriaalisen työn järjestämiseen ja johtamiseen. Esityksemme perustuu tutkimushankkeeseen, joka tulee tarkastelemaan Lean-tuotantomallin soveltamista (hyvinvointi)palvelutyössä. Kysymme, millä tavoin Lean uudelleenreitittää palvelutyön käytäntöjä, valtasuhteita ja toimijuuksia työpaikoilla. Mikä on hyvinvointityön ”hukkaa”? Entä millaisia uusia sosio-materiaalisia reitityksiä Lean luo ja mahdollistaa perinteisesti ruumiillisessa

mutta nopeasti teknologisoituvassa siivous- tai hoivatyössä? Teoreettisesti tarkastelemme Leania bio-kapitalismin (Morini & Fumagalli 2010) ilmentymänä. Sen käyttövoimana ovat yksilön kognitiivinen, affektiivinen ja imaginaarinen kapasiteetti, joita muokkaamalla ja hyödyntämällä yksilö pyritään sitouttamaan työskentelemään ”joka päivä paremmin”.

Jakamistalous uuden työn ideaalina ja idealisointina

Juhana Venäläinen (juhana.venalainen@uef.fi), Itä-Suomen yliopisto
Tuomo Alhojärvi (tuomo.alhojarvi@oulu.fi), Oulun yliopisto

Jakamistaloudesta on viime vuosina tullut yksi työn ja tuotannon muutosta jäsentävistä suosikkikäsitteistä. Vaikka usein muistutetaan, ettei jakaminen sinänsä (erilaisina sosiokulttuurisina ja taloudellistettuina käytäntöinä) ole uusi ilmiö, jakamistalouteen kohdistuu nyt erityistä mielenkiintoa muun muassa niiden teknologisten murrosten myötä, jotka tuottavat mahdollisuuksia antaa, lainata, myydä tai vuokrata tavaroita ja palveluksia laajamittaisesti toisilleen ennalta tuntemattomien ”vertaisten” kesken.

Muiden sukulaisdiskurssien (esim. digitalisaatio, robotisaatio, lohkoketjut, kiertotalous) tavoin julkinen puhe jakamistaloudesta on luonteeltaan performatiivista: se ei tyydy vain kuvaamaan tiettyä jo havaittua muutosta, vaan myös aktiivisesti vaatii muun muassa työnteon tapojen, työtä koskevien asenteiden ja työelämän sääntelyn muuttamista. Jakamistalouden kuvauksissa yhteiskuntatieteellinen työntutkimus ja siihen niveltyvät konsultti- ja kehittäjädiskurssit seuloutuvat toistuvasti normatiivisen ideaalin, startup-pöhinää henkivien sankarikuvien ja jopa eräänlaisen poliittisen ohjelman muotoon. Joka suuntaan laajenevasta ”jakamisesta” tulee sekä utooppinen että dystooppinen horisontti, johon kytkeytyy toiveita ja pelkoja perinteisen palkkatyömuodon hajoamisesta.

Etsimme tässä esityksessä tapoja ymmärtää jakamistaloutta uuden työn performatiivisena idealisointina, joka hämmentää ja kätkee siinä missä jäsentää ja paljastaa. Asiakirja- ja media-aineistoja sekä aiempaa jakamistalouskirjallisuutta hyödyntäen hahmottelemme aineksia jakamistalouden kritiikkiin, joka osoittaisi jakamistalouskeskustelun poliittisen luonteen sekä jakamistalouteen liitettyjen käytäntöjen moneuden ja yhteismitattomuuden.

Esityksemme kutsuu keskustelemaan jakamistaloudessa toistuvista työn ideaaleista, mutta myös siitä käsitteellisestä työstä, jota talouden nimeäminen ja jäsentäminen (esimerkiksi ”jakamistaloudeksi”) tekee. Jakamistalous diskursiivisena käytäntönä ei kerro pelkästään tähän hetkeen paikannetuista työn ja talouden murroksista vaan myös laajemmista talouden tietämisen, puhumisen ja tekemisen kyseenalaistamattomista painolasteista.

Organisaatioiden isomorfismi – Julkisen sektorin organisaatiot ja yhdenmukaisuuden paine

Timo Anttila
Maija Mänttäri-van der Kuip
Mia Tammelin
Armi Mustosmäki

Julkisen sektorin organisaatioihin on kohdistunut monenlaisia muutospaineita, jotka kytkeytyvät kypsään ikään ehtineiden hyvinvointivaltioiden kohtaamiin taloudellisiin haasteisiin sekä hyvinvointivaltioon ja julkiseen sektoriin suunnattuun kritiikkiin. Julkiselle sektorille asetetut tehokkuus-, tuottavuus- ja taloudellisuustavoitteet ovat realisoituneet työorganisaatioissa muun muassa työntekijöiden ja organisaatioiden suoritusten mittaamisena niin Suomessa kuin muissakin läntisissä hyvinvointivaltioissa. Tässä tutkimuksessa olemme kiinnostuneita julkisen ja yksityisen sektorin organisaatioiden yhdenmukaistumiskehityksestä eli isomorfismista ja huomiomme on erityisesti työn tulosellisuutta ja tehokkuutta korostavissa käytänteissä. Tutkimustehtävänä on esitellä organisaatioiden yhdenmukaistumiskehitystä koskevaa keskustelua kolmella eri tasolla: 1) yleisellä tasolla, 2) organisaatiotasolla ja 3) työntekijöiden kokemusten kautta työntekijätasolla. Työntekijätason tarkastelussa käytämme tutkimusaineistona Tilastokeskuksen keräämiä Työolotutkimuksia vuosilta 1990, 1997, 2003, 2008 ja 2013. Havaitsimme, että työntekijöiden kokemukset tuottavuuteen ja tuloksellisuuteen liittyvistä työn organisoinnin muutoksista yleistyivät Suomessa yhtä lailla sekä yksityisellä että julkisella sektorilla vuosina 1990–2013. Keskustelemme myös Lean tuotantomallin sovelluksista kuntasektorilla esimerkkinä siitä, miten yksityiseltä sektorilta omaksutut johtamisopit yhdenmukaistavat (organisaatiotason isomorfismi) työn organisoinnin muotoja eri sektoreilla.

Tiekuljetusalan taloudellis-teknologinen muutos ja kunniallisen rekkamieheyden rakentaminen

Timo Aho, Jyväskylän yliopisto

Rekkakuskin työn on perinteisesti ajateltu oleven vapaata ja itsenäistä. Liikkuvaa (mobiilia) rahdinkuljetustyötä on ollut lähes mahdotonta alistaa samankaltaiselle tayloristiselle työprosessikontrollille ja työnjohdon suoralle valvonnalle kuin esimerkiksi tehdastyötä. Rahdinkuljetustyötä koskeva laaja harkintavalta on ruokkinut osaltaan myöskin käsitystä, jossa rekanajo on ymmärretty erityislaatuisena ”miesten työnä”. Rekkakuskin ammatti onkin houkuttellut erityisesti vähän koulutettuja työläistaustaisia miehiä, koska palkkapussin lisäksi rekanajo on kyennyt tarjoamaan eksklusiivisia resursseja (työväenluokkaisen) maskuliinisuuden rakentamiseen: vastuu arvokkaan lastin toimittamisesta, ajamisen ja ajoreitin itsenäinen suunnittelu ja rytmittäminen, massiivisen ajokaluston hallinta sekä tien päällä kohdattujen haasteiden selvittäminen ovat olleet keskeisiä elementtejä kunniallisen, jopa sankarillisen, rekkamieheyden rakentamisessa.

Viime vuosien taloutta, palveluita ja työelämää koskevat globaalit myllerrykset ovat alkaneet kuitenkin näkyä myös kuljetusalalla. Yhä kiristyvä globaali kilpailu on pakottanut logistiikka- ja rahdinkuljetuspalveluista riippuvaisen elinkeinoelämän miettimään toimintojensa tehostamista ja uudelleenorganisointia. Kilpailuetua hakeakseen teollisuuden ja kaupan alan yritykset ovat ulkoistaneet logistiikkansa ja siirrytyneet erilaisiin kevyt-tuotantomenetelmiin. Yksi esimerkki tuotanto- ja logistiikkaprosessin uudelleenorganisoinnista on JIT (just-in-time) –menetelmä, jossa tavarat pyritään toimittamaan kysynnän ohjaamana suoraan tuotantoon ja kaupan hyllyille ilman välivarastointia. JIT –prosessissa korostuu toimintojen täsmällisyys ja oikea-aikaisuus, jonka saavuttaminen on edellyttänyt myös laajaa informaatio- ja älyteknologian käyttöönottoa koko kuljetusketjussa. Tuotantoprosessin muutos on vaikuttanut myös rekkakuskin työhön. Informaatio- ja viestintäteknologia on tehnyt esimerkiksi kuljettajien ja heille kuormia määräävien ajojärjestelijöiden välisestä kommunikoinnista helpompaa, mutta toisaalta erilaiset autojen-, kuormien- ja tavaroiden paikannusteknologiat ovat läpivalaisseet kuljetusprosessia ja tehneet

kuljettajan työstä yhä hektisempää ja kontrolloidumpaa. Kuljettajalla on entistä vähemmän varaa ns. ”hukka- ja virheliikkeisiin”, koska hänen etenemistään pystytään seuraamaan reaaliaikaisesti.

Tässä esityksessä tarkastelen sitä, miten kuljetusalalla viime vuosina voimistunut taloudellinen, logistinen ja teknologinen kontrolli on vaikuttanut suomalaisrekkamiesten mahdollisuuksiin rakentaa kunniallista työ- ja rekkamieheyttä. Esitys perustuu rekkamiesten työkulttuuria- ja käytäntöjä käsittelevään artikkelimuotoiseeen väitöskirjatutkimukseen. Tutkimuksen etnografinen aineisto on kerätty vuosien 2012 ja 2016 välisenä aikana osallistumalla kymmenen eri toimialalla työskentelevän suomalaisrekkamiehen työreissuille.

Kun karkkien puute muuttuu rahaksi – hotellisiivouksen ulkoistamisen ja professionalisoitumisen seuraukset työntekijöiden arjessa

Ville Savolainen, Tampereen yliopisto

Luc Boltanski ja Eve Chiapello esittävät, että uudenlaisen kapitalismin ideaalina on yritysten erikoistuminen yhä pienempiin asiakokonaisuuksiin. Kapitalismin aiemmassa kehitysvaiheessa vallalla olivat massiiviset organisaatiot, joissa kaikki toiminnot hoidettiin sisäisesti. Nykyinen ideaali on ulkoistaa kaikki muut paitsi yhtiön ydintoiminnot ulkopuolisille palveluntuottajille. Hotellisiivous on tästä oiva esimerkki, sillä kaikki isot hotelliketjut ovat ulkoistaneet siivoustyön siihen erikoistuneille yrityksille. Samalla työn luonne on muuttunut, kun siivousyritykset pyrkivät tekemään voittoa siivoojien työllä. Siten hotellisiivouksen arvo on muuttunut pelkästä asiakastyytyväisyydestä myös puhtaasti rahalliseksi arvoksi. Nämä seikat johtavat kerroshoitajien ja hotellisiivoojien työn vaativuuden kasvuun, sekä pyrkimykseen mitata siivouksen tasoa ”objektiivisesti”. Esitelmäni käsittelee uuden työn järjestämisen tavan vaikutuksia siivoojien työhön. Se perustuu väitöskirjatutkimukseni, jossa tutkin hotellisiivousta hotellin toimintaa mahdollistavana työnä. Teoreettisesti työni ammentaa uusista materialismeista ja relationaalisesta sosiologiasta. Olen kerännyt havainnointiaineistoa helmikuusta 2017 lähtien työskentelemällä hotellisiivoojana kahdessa eri hotellissa pääkaupunkiseudulla. Esitelmäni on alustava idea lehtiartikkelista, jota alan työstämään tänä vuonna. Lähestyn aihetta kolmen alustavan tutkimuskysymyksen kautta: 1) miten työn rahallinen arvo muodostuu ja 2) miten työn laadun mittaaminen tehdään ja 3) miten nämä vaikuttavat siivoustyön käytäntöihin?

Siivousyritysten tuominen mukaan hotellisiivoukseen on mutkistanut työn luonnetta. Kun siivous tehdään hotellin sisäisesti, se ei ole yhtä suorasti voiton tavoittelun alaisena eikä pelkästään siitä laskuteta ketään. Siivousyritykset puolestaan laskuttavat asiakkaitaan siivouksesta itsestään, mikä vaatii työn standardointia ja mittaamista. Usein standardointi ei ota huomioon työn realiteetteja, jotka tekevät esimerkiksi käytetyn työajan ennustamisesta mahdotonta. Palvelusopimuksissa luvattua siisteystasoa mittaava asiakastyytyväisyys on yksinkertaistava luku, mutta se alkaa muokkaamaan työn todellisuutta ollessaan tietyn rajan alapuolella. Hotellin edustajat kiinnittävät pieniinkin virheisiin huomiota, sillä siten he voivat vaatia hyvitystä siivousyrityksiltä. Esittelen näiden prosessien vaikutusta siivoojien työhön ja tapoihin, jolla he pyrkivät luovimaan aikataulupaineiden ja laatuvaatimusten ristipaineessa. Siten tuon uutta tietoa kahdella saralla: miten siivoustyön rahallinen arvo muodostuu ja miten tuo prosessi vaikuttaa työntekijöihin.

Organisaation sisäinen sosiaalinen media – tutkimukselliset mahdollisuudet ja sudenkuopat

Olli-Jaakko Kupiainen, Aalto-yliopisto

Organisaatiotutkimus on keskellä murrosta, johon on vaikuttanut muuan muassa ihmisten väsyminen kyselytutkimuksiin. Lisäksi tähän on vaikuttanut toimintaa ja tuntemuksia koskevan havaintodatan määrän huomattava kasvu digitalisoitumisen myötä esimerkiksi erilaisilla sosiaalisen median alustoilla, joista on löydettävissä täysin uudenlaista dataa. Sosiaalinen media teki läpimurron noin kymmenen vuotta sitten, ja sen ytimessä on käyttäjien luoma ja jakama sisältö. Se on vaikuttanut huomattavasti tapaamme kommunikoida ja olla yhteydessä muiden kanssa sosiaalisessa verkostossa. Organisaation sisäisellä sosiaalisella medialla tarkoitetaan teknologisia alustoja, jotka ovat vain organisaation sisäisessä käytössä, jossa työntekijät voivat jakaa tietoa ja käydä työhön liittyvää keskustelua. Sen on väitetty muuttavan organisaation sisäisiä valtarakenteita, sillä kuka tahansa organisaation hierarkkisesta asemasta huolimatta voi osallistua keskusteluun. Toisaalta sen käyttöön voi liittyä jännitteitä. Organisaation sisäisen sosiaalisen median erityinen vahvuus on näkyvyys, jolla tarkoitetaan sitä, että siellä käytävästä viestinnästä tulee läpinäkyvää ja tiedosta avointa. Keskustelu ei vaikuta pelkästään niihin, jotka käyvät keskustelua vaan myös niihin, jotka tyytyvät ainoastaan seuraamaan seillä käytävää keskustelua. Tutkimus organisaation sisäisen sosiaalisen median ympärillä on tähän mennessä keskittynyt ennen kaikkea tiedon jakamiseen, mutta se antaa tutkijoille täysin uudenlaisen ja ajantasaisen tavan tutkia myös työntekijöiden asenteita, kokemuksia, näkemyksiä ja toimintaa. Datan erityinen vahvuus on se, että se edustaa autenttista dataa, jonka muodostumiseen tutkijat eivät ole voineet vaikuttaa. Lisäksi organisaatiotutkijat ovat esittäneet, että tutkimusmenetelmien valinnassa tulisi olla aiempaa luovempi. Organisaation sisäisen sosiaalisen median käyttö tutkimuksessa mahdollistaa myös olemassa olevien ilmiöiden tarkastelun uudesta näkökulmasta ja uusien kysymyksien esittämisen. Toisaalta tämän tyyppisen datan käyttöön liittyy uudenlaisia haasteita. Esitän puheenvuorossani erilaisia tapoja tutkia organisaatiojäsenten kokemuksia käyttäen organisaation sisäistä sosiaalista mediaa ja mitä mahdollisia sudenkuoppia tutkimusmenetelmällä on.

Työn uudet muodot, teknologia ja naisyrittäjyys

Pekka Kuusela
Eeva Aromaa
Päivi Eriksson
Pasi Hirvonen, Itä-Suomen yliopisto

Teknologian tuomia muutoksia työorganisaatioihin ja työntekijöiden välisiin suhteisiin on tutkittu viime vuosina paljon työnsosiologisessa ja organisaatiotieteellisessä tutkimuksessa. Yksi erityinen näkökulma on liittynyt esimerkiksi telelääketieteessä työn laajentumisen tarkasteluun ajassa paikassa, kun terveydenhuollossa tehtävä työ muuttuu etäyhteyksen johdosta ja kun työtekijät joutuvat sovittamaan työnsä uuteen toimintatapaan (esim. Nicolini 2007, 2009).

Tarkastelen esityksessäni vuokravälitysfirman työn uudelleenmuotoumista ja työyhteisön suhteiden muokkautumista tilanteessa, jossa työyhteisö käy keskustelua uuden teknologian hankkimisesta, sen tuottamista mahdollisista muutoksista sekä työntekijöiden oikeuksista ja velvollisuuksista. Lähtökohtana on Itä-Suomen yliopiston kauppatieteen laitoksella kerätty laaja videoitu aineisto työpaikkakokouksista ja työn kehittämisestä (prof. Päivi Eriksson ja tutkija Eeva

Aromaa), ja tarkastelu liittyy pienen tutkimusryhmän yhteiseen hankkeeseen. Työpaikkakokouksia koskeva aineisto käsittelee työyhteisön arkea, viikoittaisia juoksevia asioita ja isompia, koko työyhteisö koskevia muutoksia. Tällaisena polttopiste on työyhteisön arjessa: ei niinkään pidemmän tähtäimen strategisissa asioissa, vaan päivittäisissä, kaikkia koskevissa ja melko välittömästi käytännön työhön liittyvissä asioissa. Aineiston perusteella uuden teknologian hankkiminen, siitä keskustelu ja sen käytön pohdinta voi muokata paljon tekijöiden vastuita ja oikeuksia.

Työpaikkakokousten perusteella teknologian käyttöön liittyi lähinnä kolme erilaista diskussia. Näistä ensimmäisessä (1) taloudellis-rationaalisessa diskurssissa teknologiaa ja sen käyttöä tarkasteltiin puhtaasti sen tuoman liiketaloudellisen lisäarvon ja taloudellisten panosten näkökulmasta, jolloin rahataloudellinen merkitys ohjaa tarkastelua. Toisessa painottui puolestaan (2) käytännöllis-pragmaattinen diskurssi: sopiiko teknologia yrityksen toimintaan ja miten sen käyttöön saadaan tukea ja päivitystä jatkossa? Tällöin olennaista on käytön helppous ja sopivuus siihen, mitkä ovat yrityksen toiminnalliset tavoitteet. Kolmantena diskurssina voidaan ottaa esille viimein työyhteisön (3) sosiaaliseen puoleen liittyvät asiat, jotka käsittelevät työntekijöiden välisiä oikeuksia ja velvollisuuksia. Tästä näkökulmasta teknologian omaksuminen on nähtävissä aina ennen muuta sosiaalisena ja artikulatiivisena (Gubrium) prosessina, joka edellyttää paitsi keskustelua työtekijöiden suhteista myös sen pohdintaa, mitä itse teknologia tarkoittaa työyhteisölle (Nicolini 2007).

Turvallisuuden ja maanpuolustuksen sosiologia

Koordinaattorit: Teemu Tallberg (teemu.tallberg@mil.fi), Maanpuolustuskorkeakoulu, Tuula Kekki (tuula.kekki@spek.fi), Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö

Työryhmäkuvaus: Turvallisuuteen ja maanpuolustukseen liittyvien riskien ja uhkien luonne, laajuus ja dynamiikka ovat muuttuneet ajan kuluessa. Niiden ennakointi vaikeaa ja niihin varautuminen haastavaa, etenkin jos turvallisuutta lisääviä tekijöitä ja vahvuuksia ei ole tunnistettu kattavasti. Kansalaisten turvallisuuden tunne ja poliittis-strategiset uhka-arviot eivät välttämättä vastaa toisiaan. Turvallisuus ei tarkoita pelkästään erilaisten riskien ja uhkien poissaoloa, vaan myös luottamusta mm. omiin, yhteisön ja yhteiskunnan kykyihin suojautua uhkia vastaan sekä palauttaa turvallisuuden taso entiselleen kriisin jälkeen.

Miten eri ikä- ja väestöryhmät kokevat turvallisuuden? Millainen resilienssi – eli kyky sopeutua ja palautua erilaisista uhista ja häiriötilanteista – yksilöillä, eri instituutioilla ja koko yhteiskunnalla on? Miten kriiseihin varaudutaan, miten niitä varten organisoidutaan ja miten erilaiset toimijat kokevat osallistumisensa ja suhteensa turvallisuuden ja maanpuolustuksen toimintoihin? Miten roolit on jaettu yhteiskunnallisessa turvallisuustyönjaossa, yhteiskunnan eri sektoreiden, esimerkiksi viranomaisten ja kansalaisyhteiskunnan, kesken? Entä miten turvallisuudesta ja maanpuolustuksesta puhutaan julkisuudessa ja minkälaisina representaatioina niitä tuotetaan?

Poikkitieteelliseen työryhmäämme sopivat esitelmät suunnitelluista, käynnissä olevista tai valmistuneista tutkimuksista. Tervetulleita ovat niin tutkijat, jatko-opiskelijat kuin graduntekijät, olipa taustasi sosiologiassa tai vaikkapa muissa sosiaalitieteissä, sotatieteissä, politologiassa, turvallisuustutkimuksessa, rauhantutkimuksessa, organisaatiotutkimuksessa tai kulttuuritutkimuksessa.

Abstraktit:

Kansalainen turvallisuustoimijana kokonaisturvallisuusajattelussa

Arttu Kantola (arttu.kantola@mil.fi), Maanpuolustuskorkeakoulu

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia (YTS 2017) määrittelee kokonaisturvallisuuden suomalaisen varautumisen yhteistoimintamallina, ”jossa yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista huolehditaan viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten yhteistyönä”. Tavoitteena kokonaisturvallisuusajattelussa on, että varautuminen ja sen turvaava yhteistyö sitouttaa yhteiskunnan tasoilla yhteiskunnan turvallisuustoimijat huolehtimaan ”yhteisestä” omista näkökulmistaan käsin. Myös yksittäisillä kansalaisilla on tärkeä rooli omatoimisessa varautumisessa ja yhteiskunnan kriisinkestokyvyn vahvistamisessa” (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017, 7). Kokonaisturvallisuusajattelun toimijakenttä on laaja, mutta merkille pantavaa on painotus, joka entistä enemmän korostaa strategiatason puheessa kansalaisen merkitystä turvallisuustoiminnassa.

Tämä tulee erityisesti esiin tavassa, jolla kuvataan aktiivisen kansalaisuuden välityksellä yksilöiden merkitystä valintojen, toimintojen ja lähiyhteisöjensä osallisuuksien kautta turvallisuuden kehittymisessä. Tällöin keskeistä muuttuvan toimintaympäristön kohtaamisessa ja käsittelyssä on yksilön tietoina, taitoina ja asenteina ilmenevä toimintakyky (Ks. Toiskallio & Mäkinen 2009), joka rakentaa olennaisesti myös yhteiskunnan resilienssin eli kriisinsietokyvyn perustaa (ks. esim. YTS 2017 ja Sisäisen turvallisuuden strategia 2017). Kokonaisuuden hahmottamiseksi on kuitenkin syytä miettiä, millaisissa merkitysyhteyksissä ja ennen kaikkea, miten kansalaiset itse mieltävät tekonsa osallistuessaan turvallisuustoimintaan? Tämän hahmottaminen ja jäsentäminen edellyttää myös kansalaistasolla tietämystä yleisistä turvallisuustoiminnan perusteista, jotta toimijuus voi avautua ja kytkeytyä laajemmissa kokonaisturvallisuuden yhteyksissä (Mäkinen 2016, 240). Kokonaisturvallisuusajattelun kehittämisen kannalta kansalaisille olisi tarjottava mahdollisuus näkemystensä esiin tuomiseen, mutta myös kirkastettava velvollisuudet, joita niin itsen, läheisten kuin muiden ihmisten hyvinvointi ja turvallisuus vaativat (Keskinen et. al. 2017, 105–106).

Tässä esityksessäni pyrin tuomaan esiin laajemmin sotatieteisiin kuuluvan sotilaspedagogiikan artikkeliväitöskirjatutkimukseni tematiikkaa kansalaisesta turvallisuustoimijana kokonaisturvallisuusajattelussa. Ytimessään tutkimukseni palautuu ikiaikaiseen pedagogiseen jännitteeseen sosialisaation ja individuaation välillä. Selkeimmin tämä jännitteinen ja osin ristiriitainen suhde kiteytyy kansalaisuuden käsitteessä, jossa perinteisesti kansallisvaltioiden kontekstissa on sovitettu yhteen yksilön ja yhteiskunnan väliset oikeudet ja velvollisuudet. Esityksessäni syvennyn tarkemmin valmisteluvaiheessa olevan ensimmäisen artikkelin alustavaan analyysiin kansalaisesta turvallisuustoimijana keskeisissä kokonaisturvallisuutta ohjaavissa asiakirjoissa. Hahmotan tematiikkaa turvallisuuden kolmen ulottuvuuden kautta (Limnéll 2009), jolloin kansalainen sosiomateriaalisessa kontekstissaan voidaan mieltää niin kohteena, keinona kuin myös valitettavasti uhkana kokonaisturvallisuusajattelussa.

Tahdon tyttäret: Etnografinen tutkimus naisille suunnatusta valmius- ja turvallisuuskoulutuksesta

Linda Hart (linda.hart@utu.fi), Turun yliopisto

Suomen perustuslain 127 § mukaan ”Jokainen Suomen kansalainen on velvollinen osallistumaan isänmaan puolustukseen tai avustamaan sitä sen mukaan kuin laissa säädetään”. Lain mukaan miehet ovat asevelvollisia, ja naiset ovat voineet hakeutua vapaaehtoiseen asepalvelukseen vuodesta 1995 lähtien. Nykytilanteessa suurin osa ikäluokasta ei suorita asepalvelusta: esimerkiksi vuonna 1987 syntyneistä miehistä näin teki noin 70 prosenttia ja asepalvelukseen hakeutuvien naisten määrä on joitakin satoja vuosittain. Nuoret naiset ovat enenevässä määrin kiinnostuneita vapaaehtoisen asepalveluksen suorittamisesta, ja saattavat sen jälkeen harrastaa aktiivisesti maanpuolustustoimintaa. Tällainen toiminta kiinnostaa kuitenkin myös naisia, jotka ikänsä puolesta tai muista syistä eivät ole suorittaneet vapaaehtoista asepalvelusta. Naisten Valmiusliiton tarjoamat kurssit ovat olleet jo monen vuoden ajan erittäin suosittuja, ja kurssitoimintaa on tarjolla myös Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen piirissä. Millaista kriisitilanteisiin ja maapuolustukseen kiinnittyvää valmius- ja turvallisuuskoulutusta naisille suunnataan, ja millaista kansalais- ja järjestötoimintaa se on? Millaisia taitoja Naisten Valmiusliiton kursseilla opitaan, ja miten niiden tarjoaman koulutuksen kautta hahmottuu, miten reserviin kuulumattomien aikuisten olisi tarkoitus toimia erilaisissa suomalaista yhteiskuntaa koskettavissa häiriö- ja kriisitilanteissa, oli kyseessä sitten suuronnettomuus, luonnonkatastrofi tai poliittinen ja mahdollisesti aseellinen kriisi? Esitelmässä pohditaan naisten vapaaehtoisen turvallisuuskoulutuksen paikkaa suomalaisen yhteiskunnan turvallisuustyönjaossa, sen paikkaa naisten maanpuolustustahdon kanavoinnissa ja legitimoinnissa sekä alkavaa etnografista tutkimusta Naisten Valmiusliiton kursseilla. Tutkimuksen laajempana tavoitteena on hahmotella, millaista on ”sosiaalitieteellinen turvallisuustutkimus” ja miten se liittyy mm. hyvinvointivaltion tulevaisuuteen, eriarvoisuuteen, kaupunkitutkimukseen ja sosiaalityöhön.

Maanpuolustussuhde kansalaisten maanpuolustustahtoa selittävänä tekijänä asevelvollisuusvaltion kontekstissa

Jarkko Kosonen (jarkko.kosonen@mil.fi), Maanpuolustuskorkeakoulu

Yleinen asevelvollisuus on yksi Suomen puolustusjärjestelmän keskeisistä kulmakivistä. Miespuolisesta ikäluokasta noin 75 % suorittaa asepalveluksen ja noin 5 % siviilipalveluksen. Nykyisenkaltaisella puolustusjärjestelmällä ja asevelvollisuuden säilyttämisellä on kansalaisten vahva tuki. Suomalaisten maanpuolustustahtoa mitataan lähinnä MTS:n kyselyllä, jonka mukaan 71 % kansalaisista on sitä mieltä, että suomalaisten tulisi puolustautua aseellisesti, jos Suomeen hyökättäisiin, vaikka tulos näyttäisi epävarmalta.

Suomea on pidetty monilla mittareilla tarkasteltuna pohjoismaisena hyvinvointivaltiona. Vahva demokratia, sukupuolten välinen tasa-arvo sekä laajasti käytettävissä olevat sosiaali- ja terveyspalvelut ovat vahvistaneet Suomea hyvinvointivaltiona, jonka peruspalvelujen toteutuminen on nähty kansalaisten perusoikeutena. Turvallisuusympäristön muuttuminen on käynnistänyt eri tahoilla keskustelua maanpuolustuksesta ja kansalaisten suhteesta maan puolustamiseen.

Tarjoan sosiologipäiville artikkelikäsikirjoitukseen perustuvaa esitystä. Artikkelissa tarkastellaan yhtä sotilassosiologisen tutkimuksen peruskysymyksistä, kansalaisen ja maanpuolustuksen välistä suhdetta. Artikkelissa esittelemme maanpuolustussuhde-mallin, joka kuvaa kansalaisen liittymistä maanpuolustukseen sellaisessa valtiossa, joka perustaa puolustusjärjestelmänsä yleiseen asevelvollisuuteen. Maanpuolustussuhdetta määrittävät kansalaisen maanpuolustustahto ja käsitykset omaan maahan kohdistuvista uhkista ja niihin varautumisesta. Kansalainen asemoi itsensä maanpuolustukseen neljän jatkuvassa muutoksessa olevan komponentin kautta. Näitä

komponentteja ovat: maanpuolustusasenne, maanpuolustusluottamus, maanpuolustustoimijuus ja maanpuolustusosaaminen.

Kansakunta aseissa - poliittinen keskustelu & valtataistelu asevelvollisuudesta Suomessa

Hannu Salomaa (hannu.salomaa@uta.fi), Tampereen yliopisto

Asevoimat ovat instituutiona ikivanha, mutta modernin asevelvollisuuden juuret juontavat Ranskan suuren vallankumoukseen. 1800 – luvun aikana asevelvollisuuteen tukeutuvat asevoimat tunnettiin ”kansanarmeijoina”, jotka olivat suuria ja melko yksinkertaiseen teknologiaan nojaavia massa-armeijoita. Toinen maailmansota edusti asevelvollisuuden roolin huipentumaa, mutta sen jälkeen yleisestä asevelvollisuudesta alettiin hiljalleen luopua useissa läntisissä maissa. Tämä kehityssuunta on edelleen kiihtynyt kylmän sodan päättymisen jälkeen. Suomi on yksi harvoista Länsi-Euroopan maista, jotka edelleen ylläpitävät miespuolisen ikäluokan enemmistöä koskevaa yleistä asevelvollisuutta. Asevelvollisuudella on laaja poliittinen ja kansalaistuki Suomessa. Tutkimukseni pääkysymys on: *Millaisena instituutiona asevelvollisuus ja sen suhde kansakuntaan nähdään?*

Asevelvollisuutta voidaan tarkastella useista eri näkökulmista, jotka heijastelevat eri tieteenaloja ja ideologisia maailmankatsomuksia. Asevelvollisuuden kautta käydään poliittista dialogia sellaisista teemoista kuten turvallisuudesta, yhteisöllisyydestä, oikeudenmukaisuudesta, kansankasvatuksesta, sukupuolirooleista, kansantaloudesta ja monista muista seikoista. Väitöskirjani tavoitteena on tutkia asevelvollisuutta sen laajemmassa yhteiskunnallisessa merkityksessä siinä missä aiempi tutkimus on ollut pikälti sotatieteellistä. Tavoitteenani on tuoda asevelvollisuuden toisiinsa nivoutuneiden ulottuvuuksien synteesi esille.

Benedict Anderon loi kirjassaan ”Imagined Communities – Reflections on the Origin and Spread of Nationalism” kuuluisan käsitteen kuviteltu yhteisö vuonna 1983. Andersonin teorian mukaan kaikki kansakunnat ja yhteisöt ovat kuviteltuja, ja se mikä erottaa ne toisistaan, on se tapa miten ne kuvitellaan. Andersonin teoria sopii hyvin tämän väitöskirjan teoreettiseksi viitekehykseksi, koska tutkijoiden keskuudessa näyttää vallitsevan laaja konsensus siitä, että asevelvollisuus instituutiona on ollut juuri Andersonin luoman käsitteen mukainen kuvitteellisen yhteisön eli kansakunnan rakentaja. Väitöskirjassani käytän tärkeysjärjestyksessä lueteltuna seuraavia tutkimusaineistoja: Risto Siilasmaan raportti, Ohi on –kampanjan verkkosivut, A-Talk –ohjelman keskusteluilta vuodelta 2008, Suomi24 ja MUROBBS -keskustelufoorumien keskustelut liittyen A-Talk -keskusteluohjelmaan, Tasavallan presidentti Sauli Niinistön veteraanipäivänä 27.4 ja puolustusvoimien lippujuhlapäivänä 4.6 2017, puolustusministeri Jussi Niinistön (ps) tervehdys 220. Maanpuolustuskurssin avajaisissa 23.1.2017, Puolustusvoimien vastareaktiona Ohi on -kampanjaan luotu noin 17 minuutin Varusmieselokuva sekä puolustuspoliittiset selonteot vuosilta 2017 & 2012. Tutkimusmetodina käytän pääasiallisesti aineistolähtöistä sisällönanalyysia, ja aineisto kattaa 2000 -luvun keskustelun.

Kriisinsietokyky vastuunjakokysymyksenä

Heikki Laurikainen (heikki.laurikainen@spek.fi), Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö

Eriarvoisuus- ja polarisaatiokehitys ovat keskeisiä huolenaiheita sisäisen turvallisuuden viitekehyksessä. Muutoksen seurauksena on mahdollista, että syntyy entisestään kasvava haavoittuvien ihmisryhmien joukko, joilla on vaikeuksia kantaa vastuuta omasta ja läheistensä turvallisuudesta. Toiminta- tai ymmärryskyvyltään heikentyneiden ihmisten liian pitkään tapahtuva kotona asuttaminen tai hidas avun saanti harvaan asutuilla alueilla ovat esimerkkejä yhteiskunnassa tehtyjen valintojen seurauksista. Turvallisuuden kannalta keskeiseksi kysymykseksi nousee, missä on viranomaisten ja yhteiskunnan kollektiivisen vastuun raja suhteessa yksilön omaan kykyyn huolehtia turvallisuudesta. Kriisinsietokykyä (myös kriisinkestävyys, resilienssi) kehittämällä voidaan tukea yhteisöjen kykyä ylläpitää toimintakykyä ja kohdata onnettomuuksia ja palautua niistä. Toisaalta vaarana on pitää kriisinkestävinä sellaisia yksilöitä ja yhteisöjä, jotka eivät pysty kantamaan vastuuta turvallisuudestaan.

Tarkastelen kyselyaineiston pohjalta alueellisia eroja (kaupunki-maaseutu) omatoimisen varautumisen näkökulmasta. Omatoimista varautumista normaaliolojen häiriötilanteisiin voidaan pitää eräänä kriisinsietokyvyn ulottuvuutena. Varaudutaanko maaseudulla eri tavoin kuin kaupungeissa ja mitä selittäviä tekijöitä taustalta voidaan löytää? Pohdittavia kysymyksiä ovat, miten yhteisöjen erilainen kriisinsietokyky tunnistetaan ja miten se vaikuttaa vastuunjakoon yhteiskunnan ja yhteisöjen välisessä rajapinnassa. Esityksessä käsitellään erilaisia sosiologisia teorioita, joilla pureudutaan vastuuseen turvallisuudesta eriarvoistuvassa yhteiskunnassa.

Infrastruktuurit, riskit ja tietämättömyyden lajit

Lauri Lahikainen (lauri.lahikainen@staff.uta.fi), Tampereen yliopisto

Olennainen osa varautumista ympäristöllisiin ja sosioekonomisiin häiriöihin on kriittisistä infrastruktuureista huolehtiminen. Tarkastelen esitelmässäni infrastruktuureista huolehtimista ja tietämättömyyttä. Hyödynnän sekä uutta sosiaalisen epistemologian tutkimusta että infrastruktuureja koskevaa yhteiskuntatieteellistä ja teoreettista kirjallisuutta. Jotta kriittisistä infrastruktuureista voidaan huolehtia, on tiedettävä, mitkä infrastruktuurit ovat kriittisiä ja miksi. On myös oltava käsitys mahdollisista uhista ja tehtävä päätöksiä näiden uhkien todennäköisyyden ja niiden mahdollisten seurausten hyväksyttävyyden suhteen. Infrastruktuureista huolehtimisesta tekee hankalaa toisaalta se, että ne ovat monimutkaisia järjestelmiä ja niiden rakentamiseen ja ylläpitoon liittyy monenlaisia ristiriitaisia intressejä ja toisaalta se, että myös eri uhat johtuvat monimutkaisista globaaleista ja paikallisista prosesseista. Tarkastelen ensin esitelmässäni millaisia erilaisia tietämättömyyden lajeja voi liittyä infrastruktuureista huolehtimiseen ja miten näiden tietämättömyyksien kanssa voi tulla toimeen. Ehdotan kuitenkin myös, että infrastruktuurit itsessään tuottavat tietämättömyyttä samalla kun ne tuottavat tietynlaista tietämistä. Tietämisellä itsellään on infrastruktuureja, kuten tietoverkkoja ja tutkimusyhteisöjä, jotka eivät kuitenkaan ole tiedon suhteen neutraaleja. Lisäksi meistä tulee episteemisiä toimijoita yhteiskunnallisessa todellisuudessa, jota määrittävät ihmisten välisten suhteiden lisäksi monet infrastruktuurit. Esitelmäni on luonteeltaan käsitteellinen ja teoreettinen, mutta pohdin lopuksi, miten infrastruktuureihin liittyvää ja niiden tuottamaa tietämättömyyttä voitaisiin tutkia empiirisesti, kun kontekstina on varautuminen.

Hybridiuhat ja kokonaisturvallisuus

Minna Jokela (minna.jokela@raja.fi), Rajavartiolaitos
Elina Katajamäki (elina.katajamaki@poliisi.fi), Poliisihallitus

Hybridiuhilla tarkoitetaan uhkia, jotka ilmenevät epäkonventionaalisilla tavoilla ja yllättävistä suunnista ja jotka ovat luonteeltaan arvaamattomia, yllätyksellisiä sekä aikaisempaa monimuotoisempia. Hybridiuhat kyseenalaistavat monet perinteiset dikotomiat; näitä ovat esimerkiksi sotilaallinen–siviili, sisäinen–ulkoinen, julkinen–yksityinen sekä valtio–kansalainen. Hybridiuhat ovat monimuotoinen yhdistelmä uhista, jotka eivät kohdistu pelkästään valtioon, vaan niissä hyödynnetään yhteiskunnan haavoittuvuuksia. Valtion ydintehtäviä on perinteisesti ollut tuottaa kansalaisilleen turvallisuutta. Hybridiuhkien aikakaudella valtiot eivät kykene yksin tuottamaan turvallisuutta, vaan kansalaisten aktiivinen rooli ja itsenäinen toiminta ovat yhä tärkeämpiä. Turvallisuuden tunne on kansalaisten hyvinvoinnille yhä tärkeämpää. Yksi keskeinen yhteiskunnallisen turvallisuuden haavoittuvuus on valeuutisten synnyttämä epävarmuus. Esimerkiksi sosiaalisessa mediassa voidaan nopeastikin levittää yhteiskunnan vakautta horjuttavaa disinformaatiota.

Esityksessämme tarkastelemme hybridiuhkan käsitteen ohella, millainen rooli kansalaisten ja viranomaisten rooleja on hybridiuhkien haavoittuvuuksien kentällä. Suomi on ollut hybridiuhkien torjumisessa erityisen aktiivinen, minkä on katsottu johtuvan kokonaisturvallisuusajattelun vahvasta asemasta Suomessa. Tutkimuksessa sovellamme bourdieulaista kenttäteoriaa, joka perustuu ranskalaisen sosiologin Pierre Bourdieun teoriaan sosiaalisista kentistä. Kuten jokainen vaikkapa jalkapalloa seurannut tietää, sääntökirjan opettelemalla ei vielä osaa pelata jalkapalloa, vaan sitä oppii pelaamaan pelaamalla jalkapalloa. Bourdieun hengessä voimme todeta, että pelin ymmärtäminen edellyttää sen sanaston sekä käytäntöjen ja käytäntöjen logiikan (logic of practice) tuntemista. Toimijoilla on erilaisia pääomia, jotka voivat taloudellisen pääoman lisäksi olla esimerkiksi tietoa, taitoa, älyä, kokemuksia ja sosiaalisia suhteita, joita toimija voi käyttää menestyäkseen sosiaalisella kentällä. Bourdieun kenttäteoriaa on sovellettu yhä enemmän myös turvallisuustutkimuksessa, joissa on todettu viimeisen kymmenen vuoden aikana tapahtuneen ns. "käytäntökäänteen", millä tarkoitetaan sitä, että tutkijoiden huomio on yhä enemmän kääntynyt käytäntöihin, toimintaan ja esimerkiksi toimijoiden habitukseen, eli kentällä opittuihin normeihin, ominaisuuksiin ja etulyöntiasemaan muihin toimijoihin nähden.

Turvallisuuden tunne – mittaamisen ongelma ja käsitteen rajat

Tuula Kekki (tuula.kekki@spek.fi), Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö

Turvallisuuden käsite liittyy usein läheisesti luottamukseen, terveyteen, rauhaan ja hyvinvointiin – esimerkiksi turvallisuutta ja hyvinvointia saatetaan käyttää toistensa synonyymeinä. Yksilöllisen turvallisuuden rinnalla turvallisuutta käsitellään usein myös sosiaalisena kysymyksenä, sillä kuulumista johonkin eli osallisuutta pidetään tärkeänä turvallisuuden osatekijänä. Robert Putnamin (2000) mukaan sosiaalinen pääoma koostuu muun muassa kansalaisten sitoutumisesta yhteisten asioiden hoitoon, epävirallisista sosiaalisista suhteista sekä luottamuksesta yhteisön muita jäseniä kohtaan. Kaikkien näiden on todettu lisäävän turvallisuuden tunnetta.

Suomen keskeisenä vahvuutena pidetään sitä, että kansalaiset luottavat viranomaisiin, instituutioihin ja toisiinsa. Luottamus vahvistaa sosiaalista koheesiota, joka luo perustan turvallisuudelle, turvallisuuden tunteelle ja hyvin toimivalle yhteiskunnalle. Eriarvoisuuden on todettu aiheuttavan epäluottamusta, joten kansalaisten oikeudenmukainen ja tasa-arvoinen kohtelu tuottaa osaltaan turvallisuutta. Turvattomuuden kokemuksen on todettu vahvistuvan, jos ihminen kokee, ettei hänellä ole kompetenssia vaikuttaa omiin asioihinsa. Toisin sanoen

turvallisuutta lisää ihmisen mahdollisuus (kyky) ja tilaisuus (vapaus) toimia omien oikeuksiensa perusteella ja toteuttaa itseään oman tahtonsa mukaisesti. Turvattomuus on siten yksilön kokemus tai uskomus omasta haavoittuvuudestaan, ja se vaikuttaa kykyyn toimia ja selviytyä eri tilanteissa.

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö on toteuttanut vuosina 2015 ja 2017 ns. Kansalaisturvallisuuskyselyt, joissa on tarkasteltu mm. millaiset tekijät heikentävät turvallisuuden tunnetta ja kuinka luotettavaksi ja tasa-arvoiseksi vastaajat kokevat yhteiskunnan. Kansalaisturvallisuuskyselyissä lähtökohtana on ollut se, että turvallisuus ei tarkoita pelkästään erilaisten riskien ja uhkien poissaoloa, vaan yksilön luottamusta omiin, yhteisön sekä yhteiskunnan kykyihin suojautua uhkia vastaan.

Kysely toteutetaan kolmannen kerran alkuvuonna 2019 ja esityksen tavoitteena onkin saada siihen uusia näkökulmia ja analysointitapoja.

Kulutusyhteiskunnan kestävät käytännöt

Koordinaattori: Riikka Aro (riikka.aro@jyu.fi), Jyväskylän yliopisto

Työryhmäkuvaus: Työryhmämme lähtökohtana on kestävyyden käsitteen ja käytäntöjen (itse)kriittinen tarkastelu sekä herkkyys erilaisille kestävyyden tulkinnoille. Kestävyys merkitsee erilaisille yhteisöille ja toimijoille eri asioita, mikä tekee kestävyyden edistämisen haastavaksi ja alttiiksi konflikteille. Tämä kulttuurisen ja tiedollisen moniarvoisuuden tunnistaminen on lähtökohtana kestävyystutkimukselle ja sen eri ulottuvuuksille (ympäristöllinen, sosiaalinen, taloudellinen, kulttuurinen, henkinen kestävyys) ja niiden välisille painotuksille. Samalla se auttaa ymmärtämään kestävyyden edistämisen haasteita ja löytämään niihin paikallisesti soveltuvia ratkaisuja.

Työryhmän toimintaa motivoi ymmärrys, että systeeminen muutos on välittömässä kytköksessä arkipäivässä tapahtuviin reagointeihin ja käytännön ratkaisuihin. Kestävyyttä tarkastellaan yhtäältä ruohonjuuritason käytäntöjen ja toiminnan tasolla. Toisaalta tunnustetaan systeemisen muutoksen keskeisyys tavoiteltaessa muutosta kohti syvällistä kestävyyttä.

Työryhmän esityksissä huomio voi kohdistua esimerkiksi aktiivisiin kansalaisiin ja etujoukkoihin, jotka luovat toiminnallaan uusia tai koeteltuja käsityksiä kestävyydestä ja tuottavat kestävän toiminnan mahdollisuuksia, jotka puolestaan kutsuvat osalliseksi laajempaan, systeemiseen muutokseen. Ihmiset ja yhteisöt nähdään siis vakavasti otettavina muutosvoimina. Aiemmin erityisesti ympäristöliike on ollut konfliktien aktiivinen toimijaosapuoli, nyt reagointia kriiseihin tapahtuu lisääntyvästi myös arkielämän eri osa-alueilla (mm. kestävä työ, kansalaisenergia, downshifting, kaupunkiviljely). Esitykset voivat toisaalta myös tarkastella kestävyyden tuottamista esimerkiksi hallinnon tai yritysten näkökulmista. Näiden ilmiöiden ja toiminnan tarkastelussa tarvitaan monitieteisiä ja -menetelmällisiä lähestymistapoja.

Toivotamme lämpimästi tervetulleeksi eri vaiheissa olevien tutkimusten esittelyt tutkimussuunnitelmista tulosten esittelyyn.

Abstraktit:

REKO food circles, the sustainability promise of a novel type of alternative food network

Mikko Jauho, University of Helsinki
Maria Ehrnström-Fuentes, University of Tampere

Alternative food networks (AFN) are often promoted as organisations that facilitate transitions towards more sustainable food systems. While enthusiasts assume that such networks can foster new ethical commitments between producers and consumers and promote overall sustainability in the local sphere of food provisioning, critics have pointed to the contradicting effects of actual AFNs that do not necessarily correspond to the idealized expectations put on re-localised food. This talk presents our on-going study on the recently emerged REKO food network in Finland, a Facebook-mediated model of community self-organization around the provision of local food, which has gained quick popularity around the country since its inception in 2013 (currently ca. 300 000 members in 180 groups). We will outline our research approach to the phenomenon, discuss the peculiarity of REKO in comparison to other types of AFNs, assess which aspects across the main dimensions of sustainability (environmental, social, economic) REKO addresses or neglects as well as present preliminary findings of surveys and in-depth interviews with REKO administrators (typically consumer-activists) and producers in three different areas of Finland.

Kysymyksiä matkalla ekososiaaliseen yhteiskuntaan: kierrättämistä vai hyväntekeväisyystaloutta?

Tiina Silvasti, Jyväskylän yliopisto

Kirpputorit, kierrätyskeskukset, second-hand shopit, sosiaaliset supermarketit, ruoka-apu hävikintorjunnan keinona.

Vallitseva tuotantojärjestelmä tuottaa huimat määrät ympäristöä kuormittavaa ylijäämää. Kierrättäminen on hyväksi koettu tapa jatkaa kulutustavaroitten käyttöikää, ja esimerkiksi viimeistä myynti/käyttöpäivää lähestyvää ruokaa voidaan lahjoittaa hyväntekeväisyyteen sen sijasta, että se heitettäisiin roskikseen. Ympäristötietoisuuden ja tuotannon ylimäärän kasvaessa myös käytettyjen/vanhenevien tuotteiden kauppa tai niiden lahjoittaminen hyväntekeväisyyteen näyttää lisääntyvän. Ympäristön suojelemisen ja kestävän kulutuksen näkökulmasta eittämättä hyviä ja kehittämisen arvoisia käytäntöjä.

Saksassa on herätelty keskustelua niin sanotusta hyväntekeväisyystaloudesta (charity economy). Hyväntekeväistalouden kasvu perustuu sille tosiseikalle, että köyhyyden ja työttömyyden perinteisesti vankka kytkös on katkennut. Työmarkkinoiden haurastumisen myötä on syntynyt tilanne, jossa yhä suurempi joukko ihmisiä on kokonaan tai toistuvasti työmarkkinoiden marginaalissa tai ulkopuolella. Näiden ihmisten ostovoima on pysyvästi alentunut ja heidän mahdollisuutensa tyydyttää perustarpeensa markkinoilla on heikentynyt. Tämä ihmisjoukko muodostaa hyväntekeväisyystalouden asiakaskunnan.

Esityksessä pohditaan hyväntekeväisyystalouden käsitettä, sen mahdollisuuksia ja paradokseja kulutusyhteiskunnan sosiaalisesti mahdollisena (tai mahdottomana) kestävänä käytäntönä.

Is there room for ethical consumers in the Finnish political spectrum? A comparison of party supporters, 1999-2014

Aki Koivula
Iida Kukkonen
Jukka Sivonen
Pekka Räsänen

This paper provides a new frame for the understanding of ethical consumption from a unique perspective by comparing attitudes between different political party supporters. It is generally argued that individualistic choices are more important than collective and structural interests. However, it can be presumed that shared opinions, norms and beliefs influence consumer attitudes. This is particularly expected when analysing attitudes concerning the use of consumer markets for ethical purposes. Accordingly, we argue that personal political orientation is a highly effective factor when comparing citizens' attitudes towards ethical consumption. We also assume that the generalising concerns about ethical issues have blurred the differences between the parties. To test these assumptions, we utilized data derived from comparable nationwide surveys collected in Finland in 1999 (N=2492), 2004 (N=3448), 2009 (N=1202), and 2014 (N=1351). All samples consist of respondents aged 18 to 74 years, thus providing an extensive look at the phenomenon. The analysis focuses on both differences between parties and temporal changes in these associations. Our analysis confirms the hypothesis that ethical consumer attitudes are strongly associated with citizens' political orientation. However, on the basis of temporal analysis, we found that party differences have narrowed as the differences between the Greens and other parties have declined during the survey period. According to the multivariable analysis, the observed changes were not fully explained by the demographic compositions of parties. Overall, our findings emphasize the importance of understanding how citizens' political orientation is embedded in way of life and point out new considerations that are fruitful for a clearer understanding of ethical consumption.

Kestävän kehityksen edistäminen vierasvenesatamassa

Renne Vantola

Huviveneily on osa Itämeren kulttuurista merkitystä kaikissa sen rannikkovaltioissa, mutta samaan aikaan veneily voi myös vahingoittaa meriympäristöä ja siten se aiheuttaa haasteen alueen kestävälle kehitykselle: esimerkiksi veneiden käymäläjäte edistää luonnonvesiin laskettuna levätuotantoa ja rehevöitymistä, joka on yksi Itämeren alueen keskeisimmistä ympäristöongelmista. Suomen rannikkovesillä veneiden käymäläjätteiden laskeminen luontoon on ollut kielletty vuodesta 2005 lähtien, mutta sitä tapahtuu edelleen. Veneilijöiltä kysyttäessä syiksi ovat paljastuneet muun muassa liian harva septiasemien verkosto, septiasemien toimimattomuus ja vaikeakäyttöisyys.

Veneilykausi kestää Suomessa noin toukokuusta elokuuhun, ja kesäisiä vierasvenesatamia luonnehditaan monesti "kaupunkilaisten olohuoneiksi", joissa paikalliset ja turistit kohtaavat. Toisaalta veneilijöille vierasvenesatamat ovat tärkeitä miehistön ja veneiden huoltopaikkoja, ja sellaisina ne tarjoavat ympäristöhallinnalle tilaisuuksia ohjailla veneilijöiden käyttäytymistä. Pienvenesatamatoimintaa säätelee niin kansainvälinen kuin kansallinen lainsäädäntö. Niin sanotut hallinta-artefaktit, kuten septiasemat ja jäteastiat, puolestaan ovat osa veneilijöiden ympäristökäyttäytymisen ja

-tietoisuuden paikallistason hallintaa, jolla kestävän veneilyn käytännöt voidaan viime kädessä mahdollistaa. Pienvenesatamatoiminnan näkökulmasta esimerkiksi septiasemien kaltaisiin hallinta-artefakteihin investoiminen ei lisäksi aiheuta ristiriitoja kolmikantaisen kestävyyden eri ulottuvuuksien välille: panostamalla muun muassa septiasemien sijoitteluun ja huoltoon vierasvenesatama investoi samanaikaisesti sekä ympäristönsuojeluun että asiakaslähtöiseen palvelumuotoiluun, jotka molemmat edistävät sataman kilpailukykyä. Toimiessaan menestyksellisesti hallinta-artefaktit myös kannustavat veneilijöitä muun muassa ympäristöystävällisiin jäteaskareisiin ja siten osaltaan kannattelevat niitä ekosysteemipalveluja, jotka mahdollistavat esimerkiksi meriympäristön virkistyskäytön, ja ehkäisevät erilaisia ekosysteemihaittoja, kuten sinileväkukintojen muodostumista, mikä ihmiselle on sekä esteettinen haitta että terveysriski.

Esitelmässäni pohdin vierasvenesataman roolia osana kestävää veneilyä sekä osana kestävää rannikkokaupunkia. Esitelmä on osa EU:n Central Baltic Interreg hanketta 30MILES *(Small port every 30 miles apart – Development of services for lively water tourism in the Eastern Gulf of Finland).*

Kestävyyden kulttuuriset skriptit

Sari Tuuva-Hongisto (sari.tuuva-hongisto@uef.fi), Itä-Suomen yliopisto

Esitelmässä tarkastellaan kestävyyden kulttuurisia käsikirjoituksia, eli sisäänrakennettuja tulkinnan malleja ja ymmärrettäväksi tekemisen tapoja (Akrich 2000; Pantzar 2000). Ehn ja Löfgren (2009) puhuvat myös kulttuurisesta kääntämisestä (cultural translation, myös Latour). Kulttuurisissa käsikirjoituksissa ei ole kyse vain vastaanoton ja siinä syntyvien kulttuuristen tulkintojen näkökulmasta. On kyse myös siitä, millaista vastaanottoa tuotteille tai asioille pyritään luomaan tuntemalla ja tunnistamalla arkisen ja kulttuurisen tiedon merkitys tuottaja–käyttäjä -verkostoissa. Kulttuuriset käsikirjoitukset liittyvät siihen, miten yhteisiä ja jaettuja tulkintoja kehitetään: millaisia kuluttajia tai käyttäjiä uutuuksille, tuotteille, palveluille tai ideoille luodaan. Käyttäjä–tuottaja-vuorovaikutusta korostetaan nykyisin entistä enemmän. Kuluttaja- ja käyttäjälähtöisissä näkökulmissa arkisten merkitysten ja kuluttajien ja käyttäjien tiedon huomioiminen ovat keskeisiä ja tulkinnat syntyvät eri toimijoiden verkostoissa (ks. esim. Latour 1993; 2010).

Millaista tulkintaa kestävyydestä tuotetaan? Esitelmässä analysoidaan biotalouteen ja vihreään kasvuun liittyviä hankkeita ja kehittämiseen liittyvää keskustelua. Tarkastelu kiinnittyy yhteiskunnalliseen ja humanistiseen ympäristöntutkimukseen ja sen ”kulttuuriseen käänteeseen”: ihmisten arkisten suhteiden, hyödyn, talouden ja arkipäiväisten ympäristösuhteiden vuorovaikutukselliseen kompositioon (ks. Latour 2010.) Millaista kulttuurista kääntämistä ja kulttuurisia käsikirjoituksia kestävyydestä luodaan?

Esitelmä tarkastelee ”Bioaika”-hankkeen luomia kestävyystulkintoja. Bioaika- tapahtumakiertue, ”Bioaikarekka” oli nuorille suunnattu bioaikaa esittelevä tiedekeskusnäyttely, joka kiersi sadalla paikkakunnalla kertoen biotalouden mahdollisuuksista suurien globaalien haasteiden kuten ilmastonmuutoksen ratkaisemisessa. Kiertävä tiedekeskus piti sisällään myös "Suomi 2.0"-visiokoneen, jonka avulla nuoret saivat kertoa millaisen Suomen he haluaisivat. Bioaikarekka oli ”metsäsektorin yhteinen lahja 100-vuotiaalle Suomelle ja Suomen nuorille.”

Building sustainability: Policies and politics around wooden multi-storey construction in Finland

Heini Vihemäki, University of Helsinki

There has been a strong national interest in expanding the use of wood in construction, especially in urban construction in Finland since the 1990s. Governments have launched programmes and diverse policy measures for increasing the share of wood-based materials in the construction, with justifications varying from employment and export opportunities to sustainability and reduced GHG impacts. The carbon footprint of wood-based buildings is considered to be smaller than those made of cement and steel, which generally makes wood a more "sustainable" choice. Compared to other European countries with rich forest resources, the market share of wooden multi-storey houses is still rather low in Finland, around 5% in 2015, although there is an upward trend. The construction sector is characterized by high path-dependency in Finland and elsewhere, with major economic and social obstacles for changes. Are these efforts to change the current, cement-dominated "path" of construction industries making a difference? What are the rationalities, including understandings of sustainability, among the actors involved in policy crafting and advocating wood as a construction material? This research project will study the operation of the policy and institutional environment affecting the choice of material in construction of multi-storey houses, including innovation policy measures and regulations, and the role, rationalities and strategies of the actors and networks involved in the processes. In this paper, I present a research plan for studying the policies and politics around wooden multi-storey construction (WMC) in Finland. I first provide a brief historical view on the development of WMC and its policy and institutional environment in Finland since the 1990s as a background, and then discuss the theoretical and methodological approach of the research, and define the more detailed research questions.

Kompromissi ja protesti – Etnografinen tutkimus kestävän elämäntavan etujoukoista

Riikka Aro, Jyväskylän yliopisto

Vaikka tutkimukset osoittavat, että suomalaisten asenteet ovat vahvasti ympäristömyötäisiä on selvää, että tavallinen elämämme ja päivittäinen arkinen toimintamme on kaikilla mittareilla kestämätöntä (esim. Kotakorpi ym. 2012). Selvää on myös, että luonnon resurssien niukkuus ja sitä myöten kallistuminen muuttavat väistämättä yhteiskunnan ja elinkeinoelämän rakenteita ja arjen käytäntöjä, ja näin on paikoin tapahtunutkin. Kehityksestä huolimatta kestävät elämäntavat on edelleen marginaalissa. Kulutusyhteiskunnan konteksti on 'sosiaalisesti rakentunut normaaliuden kupla' (Peattie & Collins 2009), jossa toisin toimiminen on haastavaa. Hyvä kansalainen on hyvä kuluttaja ja kulutuksen absoluuttisen vähentämisen vaatiminen on tabu. Luonnon kantokyvyn rajat aiheuttavat monissa pelkoa ja ahdistusta, mikä voi johtaa haluun toimia, "tehdä jotain" ja esimerkiksi ekososiaalisesti paremman elämän tavoitteluun. Tutkimuksessani tarkastelun fokus on nimenomaan ekologisesti kestävän, vaihtoehtoisen elämäntavan toteuttajissa, toisintoimijoissa, aktiivisissa kansalaisissa ja etujoukoissa, jotka luovat toiminnallaan uusia tai tuovat uudelleen käyttöön jo koeteltuja toimintatapoja ja käsityksiä kestävyydestä sekä tuottavat kestävän toiminnan mahdollisuuksia. Tutkimushankkeen taustamotivaationa on ymmärrys siitä, että vaadittava systeeminen muutos kohti ekologista kestävyyttä on välittömästi kytköksissä arjessamme tapahtuviin reagointeihin ja käytännön ratkaisuihin.

Sosio-kulttuurisesta näkökulmasta keskityn (kulutus)yhteiskuntiin, jotka ovat globaalisti tarkastellen hyvinvoivia, mutta joiden toiminta tuottaa kestämättömyyttä monin eri tavoin. Tämä tuo väistämättä mukanaan kriisejä ja konflikteja. Suomessa esimerkiksi kansalaisten energiapoliittiset vaikutusmahdollisuudet ovat rajatut. Suomalaiset kokevat vaikuttamismahdollisuutensa lähinnä energiapihien laitteiden kuluttajina ja energian "säästäjinä" (Ruostetsaari 2010). Merkitykset, tulkinnat ja keinovalikoimat voivat olla keskenään ristiriitaisia ja edistämistoimet voivat lisäksi olla ristiriidassa arkielämän merkitysten ja tarpeiden kanssa. Ihmiset reagoivat erilaisiin, arvoja että toimintaa koskeviin kriiseihin ja konflikteihin arjen eri osa-alueilla muun muassa ekologisissa asumisratkaisuissa, kohtuullistamisessa, kestävissä liikkumisratkaisuissa ja kotitarveviljelyssä. Etnografisia menetelmiä monimuotoisesti hyödyntäen tarkastelen tutkimuksessani ekologista kestävyyttä ruohonjuuritason käytäntöinä ja kokemuksina, arjen kudelmana. Erilaiset itseorganisoitumisen tavat ja keinot kohdata kestävyyteen liittyviä kriisejä ja konflikteja nähdään toisaalta kompromisseja ja toisaalta protestointia suhteessa vallalla oleviin ajattelun ja toiminnan tapoihin ja malleihin (sosio-kulttuurinen ympäristö, talouden rakenteet, materiaalinen ympäristö ja näiden säätely). Lähtöoletuksena on, että näissä hankkeissa korostuvat aktiivinen toimijuus, itsemääräämisoikeus, omavaraisuus sekä järkevä resurssien käyttö.